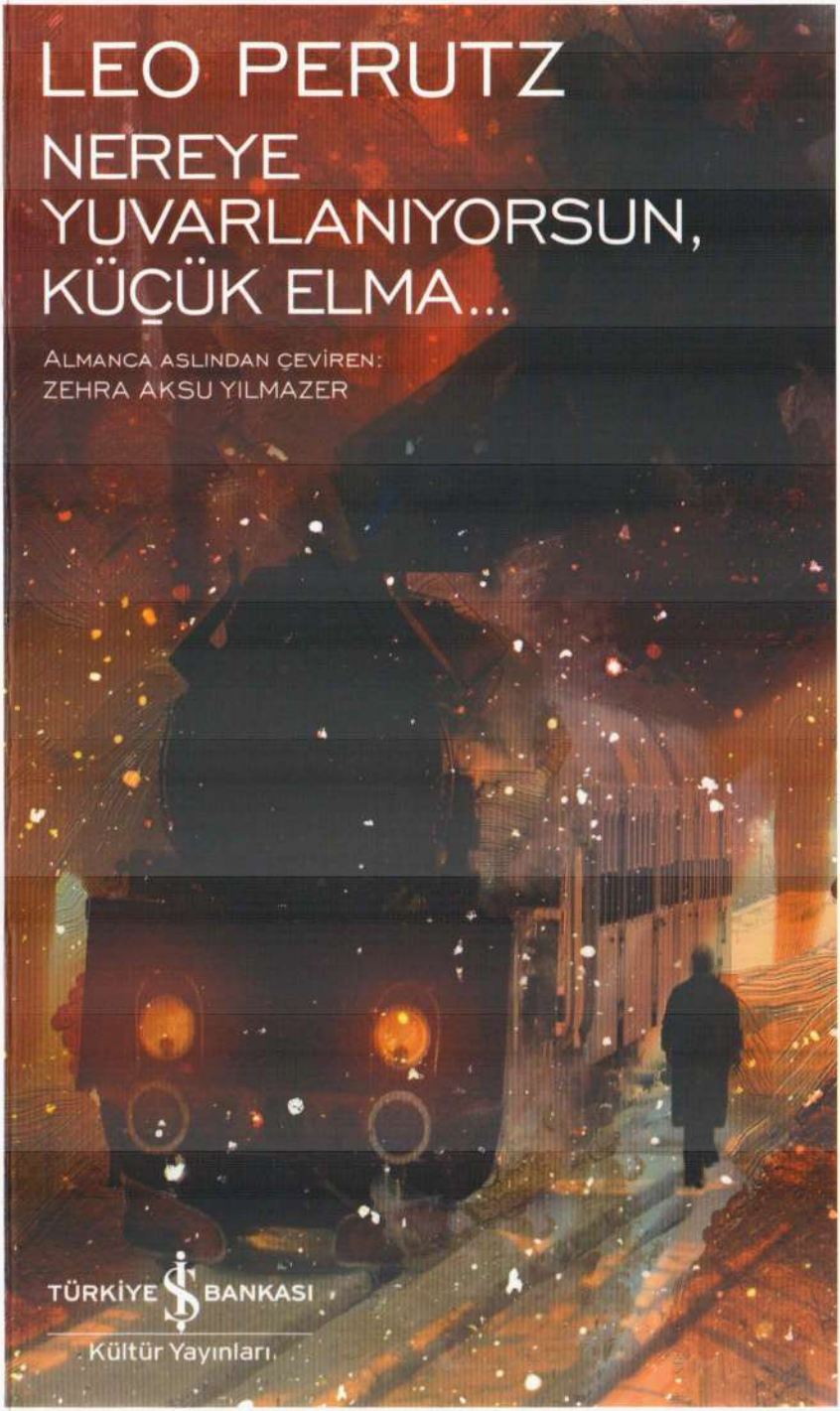
Modern Klasikler Dizisi - 212

LEO PERUTZ

NEREYE YUVARLANIYORSUN, KÜÇÜK ELMA...

Almanca aslından çeviren:
Zehra Aksu Yılmazer

Türkiye İş Bankası
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5781

LEO PERUTZ
NEREYE YUVARLANIYORSUN, KÜÇÜK ELMA...

ÖZGÜN ADI
WOHIN ROLLST DU,
ÄPFELCHEN...

COPYRIGHT © PAUL ZSOLNAY VERLAG WIEN 1987 UND 2011

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2020
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
AHMET BATMAZ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM MART 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-383-2

BASKI: DÖRTEL MATBAACILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Zafer Mah. 147. Sokak 9-13A Esenyurt İstanbul
Tel. (0212) 565 11 66 Sertifika No: 40970

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: ZEHRA AKSU YILMAZER

Giresun'da doğdu, Almanya'da büyüdü. Ankara Hacettepe Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü'nden mezun oldu. Robert Musil, Stefan Zweig, Hermann Hesse, Gustav Meyrink, Carl Gustav Jung, Rainer Maria Rilke ve daha pek çok yazarın kitaplarını Almancadan Türkçeye kazandırdı. *Totem ve Tabu* çevirisi, 2021 Psikanaliz Yazıları Çeviri Başarı Ödülü'ne layık görüldü. İstanbul'da yaşamaktadır.

Modern
Klasikler
Dizisi - 212

Leo Perutz

Nereye Yuvarlanıyorsun, Küçük Elma...

Almanca aslından
çeviren: Zehra Aksu Yılmazer

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Gün Gelir 1
Hayaletler Zamanı 17
Tehlike Çanları 71
Sınır 95
La Furiosa 130
Hücum Emri 162
Nereye Yuvarlanıyorsun 179
Selyukov 205

Gün Gelir

Yolcuların tren garındaki revirde beklenmedik bir kontrolden geçirilmesi seyahatin son heyecanlı olayı oldu. Moskova'dan sonra başka bir tatsızlık yaşanmadı. Kohout, yırtık pırtık iskambil kâğıtlarını cebinden çıkarıp da ona bir rövanş borçlu olduklarını söyleyerek bir el yirmibir oynamayı teklif edince, garda isimler okunurken baygınlık geçiren Feuerstein dahil herkes oyuna oturdu.

Seyahat bütçesini tutan Dr. Emperger Tula'da trenden indi; ekmek, yumurta, çay demlemek için sıcak su aldı, hatta bir yerlerden iki tablet çikolata da buldu. Geri döndüğünde, Rusya'yla sonsuza dek vedalaştığını, Rus toprağına bu hayatta son kez ayak bastığını söyledi. Zira daha şimdiden tarafsız topraklardaydı, sıhhiye trenine Rusya'nın bir parçasıymış gibi bakacak değildi.

Vittorin'in suratı karardı. Nasıl? Dr. Emperger bir daha asla Rusya'ya dönmeyecekti, öyle mi? Peki ya onu seçerlerse ne olacaktı? Bu laflarıyla bir şeyin yolunu mu yapıyordu yoksa? Anlaşmaya bağlı kalmayacağını mı söylüyordu, çaktırmadan ve de kurnazca bunu mu ima ediyordu?

Kafasını iskambil kâğıtlarından kaldırıp baktı. Fakat Doktor Emperger'nin ne yüz ifadesinde ne de pörtlek gözlerinde şüphesini haklı çıkaran bir şey gördü.

Mümkün değildi! Beşi de büyük bir ciddiyetle şeref sözü vermişlerdi. Şerefli bir adam ve subay olarak yemin ederim ki... İşte bu sözlerle ant içmişlerdi. Bundan geri dönülemezdi. Belki de Dr. Emperger lafının nereye vardığının farkında değildi, belki de hiç düşünmeden konuşmuştu. Bu durumda en iyisi, gayet dostane bir dille Emperger'nin kulağını çekmekti.

Vittorin iskambil kâğıtlarını elinden bırakıp ceketini ilikledi. Hâlâ ne diyeceğini düşünürken Teğmen Kohout ondan önce davrandı.

"Bak, azizim," dedi Emperger'ye, "bana öyle geliyor ki yan çizmek istiyorsun sen. Sen de biliyorsun ki, içimizden birinin geri dönmesi lazım. O kişinin sen olmayacağı ne malum?"

"Beni yanlış anladın Kohout," dedi Doktor Emperger. "Tabii ki içimizden birinin geri dönmesi lazım. Ama kutsal Rusya beni savaş tutsağı olarak göremeyecek bir daha. Oraya tekrar gidersem özgür bir adam olarak giderim, bunun çok başka bir şey olduğunu kabul edersin herhalde?"

"Selyukov adı hiç aklımdan çıkmayacak," dedi Feuerstein. "Bu ismi hayatımın sonuna kadar unutmayacağım. Bana güvenebilirsiniz."

"Mesele çoktan karara bağlandı," diye bağırdı pencerenin önünden Profesör Junker. "Yine kim açtı şu mevzuyu? Neredeyse Avrupa standartlarındaki bu tertemiz vagonda güzelim yolculuğumuzu kurmay yüzbaşıyı hatırlayarak berbat etmemiz şart mı yani?"

Vittorin gözlerini kapattı. Böylesine ciddi bir meselenin Doktor Emperger'ye bırakılması düşünülemezdi. Muhallebi çocuğudur Emperger; nazlı, şımarık, hiçbir şekilde güvenilmez. Onun dışında iyi bir insan, iyi bir arkadaş, belki cesur da, kabul, Küçük Gümüş* sahibi ama o çapkınlık macera-

* Gündelik dilde kısaca "Küçük Gümüş" denen İkinci Sınıf Gümüş Cesaret Madalyası. (ç.n.)

ları yok mu! Adamın aklı fikri zamparalıkta. Fritzi, Hansi, Buz Pateni Kulübü'nden Frieda, yüz kere dinlemek zorunda kaldım çapkınlık maceralarını. Her gece, her gece, bir parti satrançtan sonra başlardı anlatmaya –"Vay be, ne günlerdi ama!"–, girizgâh hep bu laflarla olurdu. Sonra gelsin Hansi ve müsteşarın güzel karısı ve de Kaiserbar'dan tanıdığı, öpüşürlerken hep dudağını dişleyen Lilly... Karşı konulmaz biri olduğunu sanıyor. Gümüş'ü almış olsa da çok cesur sayılmaz zaten. Başta bizimle gelmek istemiyordu, gece gündüz kafamızı şişirmişti: "Bak görürsünüz, Omsk'tan çıkamayacağız, Omsk'a çakılıp kalacağız." Şimdi birdenbire lider havalarına girdi, sıhhiye treninde başımıza nakliye komutanı kesildi. Yok ama, onu seçmelerine engel olmayı bilirim ben. Profesör de uygun değil, hiç subay olmadı ki o. Şayet Profesör'ü önerirlerse, onun bilim dünyası için vazgeçilmez olduğunu söyleyeceğim. Kohout? O sakat koluyla mı? Geriye Feuerstein kalıyor. Onun seçilebileceğini hesaba katmam lazım tabii. Feuerstein akıllı, cin gibi, her engeli aşar o, tuttuğunu koparır. Garın revirinde baygınlık geçirmesi de numaraydı kesin, belgeleri yok, doktor raporu bile yok. Bu işten benim lehime hemencecik feragat edeceği de şüpheli. Hem parası da var, çok varlıklı hatta, fabrikatör. Ama parası ve işi seçilmesine engel aslında. Ben her halükârda, böyle bir görevi üstlenen birinin hiçbir yükümlülüğünün olmaması gerektiğine işaret edeceğim. Feuerstein ister istemez fabrikasını, bu mesele yüzünden kaçıracağı işleri düşünmek durumunda. Hayır, bunu söylemesem daha iyi, yoksa hepten vazgeçer... Gerekli para için kesenin ağzını açacak olan o sonuçta, ona ihtiyacımız var, adamı gücendirmemek lazım. Onu çekilmeye ikna etmek kolay olmayacak. Kohout mutlaka benden yana oy kullanır, ona güvenebilirim...

"Kahretsin, n'oldu bu trene? İlelebet duracak mıyız burada?" diye bağırdı Kohout. "Emperger nerede kaldı? Profesör, şu pencereyi kapatsanıza, korkunç cereyan yapıyor."

Profesör, istasyon binasının önünde duran köylü kadınlara "*Dosvidaniya*", "Görüşmek üzere" diye seslenerek oyalanıyordu. Bu arada Doktor Emperger dönmüş, havadisler de getirmişti.

"Ufak bir mekanik arıza sadece, kayda değer bir şey değil, yarım saate hallolur. Yan kompartımandaki yaşlı bey kim biliyor musunuz? Çar yanlısı Soylular Meclisi Başkanı, bir grandükün damadı, hayatını tehlikeye atarak kaçmış Petersburg'dan. Üstündeki giysilerden başka bir şeyi yok, Bolşevikler her şeyini elinden almış. Danimarka Kızılhaçı'nda görevli üsteğmen söyledi. Bira isteyen, sigara isteyen? Bir saat sonra Ukrayna topraklarındayız. Üsteğmenin dediğine göre, her birimiz karargâhtan beş hafta izin isteme hakkına sahipmişiz."

"İzne gönderilmemiz gerektiği ortada zaten," diye homurdandı Kohout. "Bunu senin üsteğmenden öğrenecek değilim. Hadi oyuna devam edelim. Kasayı kim tutuyor?"

"Evet ama ondan önce üç hafta karantina," diye devam etti Doktor Emperger. "Podolya'daki izbe bir köyde, bundan kurtuluş yok, formalite falan değil. Ne hoş bir sürpriz, değil mi? Buna ne diyorsunuz, Profesör?"

Profesör omuz silkti. Kohout kâğıtları kardı, kestirdikten sonra dağıttı ve dedi ki:

"Senin manitalar üç hafta daha sabrediversinler. Hadi, otur artık."

"Sınırı ne zaman geçeriz sence?" diye sordu Vittorin.

"En geç bir saate."

"Kohout, vakit geldi! Valizdeki eşyaları ayırmamız lazım."

Kohout ayağa kalktı, gerindi ve Vittorin'in eşyalarıyla kendisininkilerin bulunduğu ahşap asker valizini bagaj rafından indirdi.

"Hadi, ayır bakalım!" derken her zamanki alışkanlığıyla yerinde sabırsızca sallanarak bileklerini oynattı. "Güzelce ayır madem. Öküz öldü, ortaklık bozuldu."

Vittorin valizi açtı, kendi eşyalarını valizden çıkarıp bankın üstüne koydu. Tuvalet malzemeleri, Rus gömleği, iç çamaşırları, astragan yakalı kürk ceket. Keçe çizmeler memlekette giyilemezdi ama Sibirya günlerinin güzel bir hatırasıydı. Dört adet gümüş Çin parası dizili at kılından güzel bir elişi kolye. Sonra babası ve kız kardeşlerinden gelen mektuplar; Vally nadiren yazmıştı ama Lola, büyüğü, her ayın birinde ve on beşinde hiç sektirmeden mektup yollamıştı. Sicimle bağlanmış demettekiler Franzi Kroneis'ın mektuplarıydı, "Cancağızım," diye başlıyordu hepsi de, açıp bakmasına bile gerek yoktu. Kargacık burgacık bir yazıyla yazılmış en üstteki mektup kardeşi Oskar'dandı. Katlanmış kâğıdı açıp okumaya başladı.

"Sevgili ağabey! Sana mektup yazmayalı çok oldu ve senden, sevgili ağabey, bu ihmalkârlığımdan ötürü bana kızmamanı rica ederim. Şimdi sana nelerle meşgul olduğumu anlatmak istiyorum. Ticaret lisesinin bir hocasından bir süredir haftada dört saat Almanca, stenografi, yazışma ve Fransızca dersleri alıyorum, derslerin bir saatine iki kron ödüyorum. Bütün bunlardan geriye kalan azıcık boş vaktimde ödev yapıp piyano çalışıyorum. Umarım bu uzun savaş yakında biter de sen, sevgili ağabey, baba evine dönersin. 16.1. tarihli mektubunu aldık, mektubunda oradaki koşullardan mustarip olduğunu yazman bizi çok endişelendirdi. Ayrıca, tiyatroya gittiğimi, hatta karnavalda arkadaşlarımla eğlendiğimi de bilmeni isterim. Bu mektupta verdiğim havadislerin içini rahatlattığı ümidiyle, sevgili ağabey, satırlarımı burada noktalar, selam ederim, Kardeşin Oskar."

Vittorin gülümsedi. Savaş çıktığında halen kementle, ok ve yayla oynayan küçük kardeşi yakında yetişkin bir erkek olacaktı.

Devam! Rusça kelimelerle doldurduğu kırmızı defter. Teksir makinesiyle çoğaltılan kamp gazetesinin çeşitli sayıları. Bir deste rengârenk resimli Çin mektup kâğıdı. Deri

yelek, İngilizce gramer kitabı, Tunguz kalpağı. Savaş esiri bir Dragon süvarisinin ahşaptan yonttuğu kül tablası. Bir paket sigara, en altta da özenle sarılıp sarmalanmış, kulpları kuş başı biçiminde, mavi zemin üzerine beyaz ejderhalarla süslü iki çini vazo ve yeşil sırlı porselen kâse vardı; bu işlerden anlayan Doktor Emperger'nin dediğine göre muhtemelen Ming döneminden kalma, hepsi de çok kıymetli bu parçaları çok ucuza kapatmıştı, sırf porselen kâse bile en az beş yüz ruble ederdi.

Vittorin bütün bu eşyaları kürk ceketine sardı ve sicimle bağlayıp denk yaptı. Sonra bir sigara yaktı.

Tren hareket etti. Profesör pencerede mendilini sallıyor, "*Dosvidaniya*" diye haykırıyordu. Feuerstein, şu mekanik arıza olayına pek de inanmadığını itiraf etti. Moskova'dan istasyona bir telgraf geldiğini, kendisini son anda trenden indireceklerini düşünmüştü. Son yarım saati diken üstünde geçirmişti. Ne halde olduğunun farkındalar mıydı acaba?

"Ben fark ettim," dedi Kohout. "Yüzün kireç gibi ağarmıştı."

Doktor Emperger hesabı görmeye başladı. Ortak harcama yapmaları beklenemezdi artık. Bütçeyi idareli kullandıkları için her birine seyahat kasasından on yedi buçukar ruble iade edileceğini bildirmekten sevinç duyduğunu söyledi. Makbuza gerek yoktu.

Nihayet sıra son merasime geldi. Vittorin not defterini çıkardı ve Çernavyensk'teki kampta iki yıl boyunca aynı odayı paylaştığı yol arkadaşlarından adreslerini rica etti.

Doktor Emperger'nin Viyana'nın elbette ki en şık semtinde, Prinz Eugen Caddesi'nde oturduğunu biliyordu. Telefon rehberinde de yazıyordu adresi. Kohout'un şu sıralarda daimi bir adresi yoktu. Ama Kohout mektupların Café Splendid'e gönderilebileceğini söyledi ve bileklerini oynattı. Prater Caddesi'ndeki Café Splendid'e. Kafenin müdavimiydi; Viyana'da olduğu zamanlar oraya günde bir iki kere uğruyordu.

Vittorin dört isim yazdı not defterine ve her birinin yanına askeri rütbeyi, sivil hayattaki mesleği, sokak adını, bina numarasını ekledi. En altına da büyük harflerle şöyle yazdı: Mihail Mihayloviç Selyukov, Semyenov Alayı'nda kurmay yüzbaşı.

Böylece ilk adım atılmış oldu. Her şey yazıya dökülmüş, kayda geçmişti. Mihail Mihayloviç Selyukov'un karşısında sağlam bir örgüt vardı şimdi, önlerinde bir hedef olan ve bu hedefe ulaşmak için her tür fedakârlığa hazır beş adamdan oluşan bir ittifak. Bundan sonrası çorap söküğü gibi gelirdi.

Tren Ryahovo'ya girdi. Yolculuk sona ermişti. Sovyet yıldızlı kasketleriyle iki Bolşevik subay koca yığınlar halinde istiflenmiş odunlar arasında volta atıyordu. İstasyon binasının öbür tarafındaki su kulesinin yanında, omzundaki süngülü tüfeğiyle bir Avusturya eri nöbet tutuyordu. İri, kahverengi bir köpek yük vagonları arasında dolanıyor, iki köylü rayların üzerinde bir kümes merdiveni sürüklüyordu. Gar komutanlığının açık kapısından dışarıya kırçıl favorili bir Honved* binbaşısı çıktı, sıhhiye trenindeki üsteğmen onun yanına gidip rapor verdi.

Vittorin, Krakov Garı'nın lokantasında Viyana ekspresini beklerken, omuz kordonu ve siyah kadife yakasından bir Dragon alayının subayı olduğu anlaşılan bir teğmen büfenin oradan ona dostça el salladı. Vittorin bu selama ikircikli, biraz da donuk bir karşılık verdi. Fakat teğmen az sonra masasında bitmişti bile.

"Ee, n'aber?" diye soran subayın Doktor Emperger olduğunu Vittorin ancak o zaman fark etti. "Kendimi tanıtmam mı lazım yani?" diye sordu Doktor Emperger. "Bana öylece gözlerini dikmiş bakıyorsun, yakıştıramadın herhal-

* 1867-1918 arasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun silahlı kuvvetlerinden biri. (ç.n.)

de. Demek ki beni tanıman için ortalıkta *rubaşka*'yla* ya da kürk çizmelerle dolanmam lazım, insana benzediğimde tanımıyorsun beni. Hayır, azizim, Eskimo günlerim Tanrı'ya şükür geride kaldı. Ya sen? Neler yapıyorsun, nasılsın? Karargâhtan mı dönüyorsun?"

Vittorin'in cevabını beklemeden hemen kendinden söz etmeye başladı.

"Benim işler hızla halloldu, her şeyi yoluna koydum. Brest-Litovsk'ta beş gün gözlem altında tutulma, sonrasında yeni bir üniforma ve ver elini Viyana. Şimdi de yedek tabura katılmaya gidiyorum, biliyorsun işte, izin. Viyana çok acayip, Viyana'yı görünce hayretler içinde kalacaksın. Kasvetli. Grip kol geziyor, akşamları sokaklar zifiri karanlık, lokantalarda, iyi lokantalarda bile yiyecek namına bir şey yok, millet bir parça sığır eti için kuyruğa giriyor. Evet, azizim, Hietzing'deki Weide'de marine edilip kırmızı şarapla ağır ağır pişirilmiş dağ tavuğu ve yabanördeği yediğim o güzel günler tarihe karıştı. Aklı almıyor insanın. Bir tek opera hâlâ yerli yerinde. Kaliteli bir sigara ister misin? *Cercle du Bosphore*, çok iyi marka, geçen hafta Konstantinopolis'ten dönen bir halı tüccarından aldım. Viyana'da deniyor ki, Bulgar ordusunun tamamı İtilaf Kuvvetleri'ne katılmış; ne müttefiklermiş ama, öyle değil mi? Bunun ne kadarı doğru, bilemem tabii."

Süvari birliğinden bir yüzbaşının kolunda gar lokantasından çıkmakta olan bir Kızılhaç hemşiresi geçerken ona başıyla selam verdi. Doktor Emperger topuklarını birbirine vurdu ve reverans yaptı.

"Vicky Fröhlich bu, bilirsin, kömür baronunun yeğeni, şimdi Nowy Sacz'de hemşire," diye fısıldadı Vittorin'e. "Nasıl oluyor da Yüzbaşı Nadherny ona böyle eşlik edebiliyor? Sen tanıyor musun adamı? Bir gözü cam, takma yani. Her öğleden önce mutlaka Café Fenstergucker'ya damlar."

---

* Rus tarzı giysi. (ç.n.)

İstasyon şefi kapıdan içeriye seslenerek Jordanow-Nowy Sacz-Gorlice-Sanok treninin geldiğini duyurdu.

"Arkadaşlardan haber aldın mı hiç?" diye sordu Vittorin.

Doktor Emperger Kızılhaç hemşiresinin arkasından bakıyordu.

"Şu Nadherny'nin tekerine çomak soksam mı acaba?" diye sordu. "Herif o kızın dengi değil. Benim bir şansım olurdu ama."

"Diğerlerinden haberin var mı?" diye bir daha sordu Vittorin.

"Profesör çoktandır Viyana'da," diye anlatmaya başladı Doktor Emperger. "Bütün gazeteler yazdı: 'Profesör Junker Rusya'daki esaretten döndü.' Onun tuzu kuru tabii, sivil mahkûmdu, kurmaylarla falan uğraşmak zorunda değildi. Kohout'la Brest-Litovsk'taki levazım deposunda karşılaştık. Çekilmez biri, kendini rezil rüsva etti, rütbesiz askerlerle nasıl da içli dışlı, bir gün fena bir kazık yiyecek, görürsün bak."

"Peki Feuerstein?"

"Feuerstein'ı kardeşi cebindeki terhis kâğıdıyla Kiev'de bekliyordu. Benim durumlar da en iyi şekilde ayarlandı. Savaş biter bitmez Kredi Kurumu'nda hukuk müşaviri olarak işe başlıyorum. Kadrom çoktan hazır."

Vittorin yarım kulak dinliyordu. Deminden beri artık asıl meseleye gelinmesini, kendisini gece gündüz meşgul eden mevzunun açılmasını bekliyordu. Ama Doktor Emperger sadece havadan sudan konuşuyordu. Yoksa kasten mi böyle yapıyordu? Çernavyensk anlaşmasını aklınca yok saymaya mı çalışıyordu? Bunun açıklığa kavuşturulması şarttı.

"Malum mevzuyla ilgili bir gelişme var mı?" diye alenen sordu Vittorin. "Kohout'la konuştunuz mu?"

"Neyi?"

"Neyi?" diye tekrarladı Vittorin asabi bir sesle. "Kurmay yüzbaşı mevzusunu tabii ki."

"Kurmay yüzbaşıyı mı? Nesini konuşacağız ki? Şimdilik yapacak bir şey yok işte. Dürüstçe itiraf edeyim ki, yüzbaşı aklıma bile gelmedi, Çernavyensk'i de hiç düşünmedim, sanki orada hiç bulunmamış gibiyim. Hele bir Viyana'ya git, sen de farklı hissetmeyeceksin. Sadece ilk gün, biliyor musun, ilk gün evde, yatağımda uyandığımda... saate bakıyorum: Altıya çeyrek var. Tanrım, diye düşünüyorum, altıya çeyrek var, hemen kalkmam lazım, birazdan kalk borusu çalacak. Ama sonra, tahmin edebileceğin gibi, büyük bir keyifle yatmaya devam ettim tabii, sana o keyfi anlatamam; yatakta öyle yatarken kamp düzenini hatırladım, 2. Paragraf: Kalk borusu çalar çalmaz tüm savaş esirleri kalkar, yataklarını yapar, yıkanıp giyinir, koğuşu temizlerler. Sabah çayı saat sekize kadar içilebilir.. Eh, geçti gitti neyse ki, diye düşündüm sonra, çayımı canım ne zaman isterse o zaman içerim."

Vittorin saate baktı, garsonu çağırıp hesabı ödedi. Viyana ekspresinin gelmesine beş dakika vardı. Doktor Emperger, Çernavyensk Kampı'ndan dostu ve koğuş arkadaşı Vittorin'e perona kadar eşlik etmekte ısrarlıydı. Viyana için alelacele bir iki tüyo vermeyi de ihmal etmedi:

"Canın isterse sivil de gezebilirsin, kimsenin umurunda bile olmaz. Kendine yiyecek bir şeyler almak istersen Kuzeybatı Garı'na git. İstediğin her şeyi, et, tereyağı, yumurta, un, o civarlarda, Galiçya'dan izne gelmiş askerlerde bulabilirsin. Fahiş fiyatlar çekiyorlar tabii! Kahvehanelere gelince... Oralarda moka diye yutturulan şeye elini bile sürme. Hakiki moka içmek istersen, Café Pucher'ya git, şef garsonla görüşüp benim adımı ver. Orada hakiki Türk kahvesi var hâlâ ama sadece özel müşterilere."

"İlk toplantımızı Noel'e doğru yaparız diye düşünüyorum," dedi Vittorin. "Ama izinlerimizi hepimizin aynı anda Viyana'da olacağı şekilde ayarlamamız lazım."

"Bence yakında hepten izne çıkacağız zaten," dedi Doktor Emperger. "Ortalıkta öyle bir hava var. Hoşça kal Vittorin, görüşmek üzere, kendine iyi bak."

Tren tıklım tıklım doluydu. Vittorin loş koridorun bir köşesine koyduğu denkinin yanına çökmüştü. Uyumak istiyordu. Ama nefret ettiği bir ses tavşan uykusundan ikide bir uyandırıyordu onu.

"*Zdravstvuyte*,"* diyordu ses melodik bir tınıyla, "Merhaba," diyordu. Vittorin yerinden sıçrıyor ve bir an o alışılmadık profili, bombeli ve yüksek, biraz da öne çıkık alnı, dudakların kenarındaki o kibirli ifadeyle hafifçe aralanmış ağzı, sigara tutan ince uzun, esmer eli görüyordu. Mihail Mihayloviç Selyukov'u sigarasız görmüş müydü hiç? Bir kere, evet, bir kere... Sarhoş bir Kazak *nagayka*'yla** Przemysl'li esir bir yüzbaşıya vurmuş, Kurmay Yüzbaşı Selyukov da beş kişilik barakaya bizzat gelerek kurmay subaya üzüntülerini bildirmişti. Tam tekmil üniformayla, Vladimir Nişanı ve Georg Haçı'yla... "Bunun hesabı adama en sert biçimde sorulacak, Rus kanunlarında bunun cezasını biliyorsunuz... Bir Kazak, bir köylü o... İnanın ki dehşet içindeyim, yüzbaşı..." Sonra hafifçe eğilerek yüzbaşıya elini uzatmıştı... Evet ya, Mihail Mihayloviç Selyukov yol yordam biliyordu, köylü değildi o, Kazak değildi, canı isterse kibar ve sevimli de olabiliyordu. Böylesi daha da kötüydü.

Tren durdu. Vittorin pencereye yaklaşıp dışarıya baktı. Bir keresinde tatilini bu yörede geçirmişti, on iki, yok, on dört yıl önce. O zamanlar amcası değirmenin sahibiydi hâlâ; bugünse köy köy dolaşıp harman makinesi satıyor.

Zaman ne çabuk geçiyor. On dört yıl. Ama bu gece bitmek bilmiyor, bir türlü bitmek bilmiyor. Hâlâ bire çeyrek var. Yarın Viyana'dayım. Telgrafımı almışlar mıdır ki? Gara

---

* (Rus.) Hoş geldiniz. (ç.n.)

** Kazaklara özgü kısa, kalın kırbaç. (ç.n.)

kim gelecek acaba? Babam, kız kardeşlerim, Franzi belki. Uyuyabilsem, keşke biraz uyuyabilsem.

Gözlerini kapattı. Ama uyumak şöyle dursun, geçmişten bir sahne, onu acımasızca takip eden bir hatıra canlandı içinde. Çernavyensk'teydi yine, komutanlığın kapısının önünde dikiliyordu. Bir ricada bulunacaktı... Selyukov nazik olmayı da bilir. "Maruzatınız neymiş bakalım, teğmen," diyecektir, "sizi dinliyorum, *ce qui est dans mon pouvoir de faire pour les prisonniers de guerre...* *"

Vittorin'in parmakları soğuktan uyuşmuş vaziyette. Yanındaki *ztarşi*,** Rus astsubay, paltosundaki karı silkeleyip ayaklarını yere vuruyor, kalpağını düzelttikten sonra kapıyı tıklatıyor.

Kurmay Yüzbaşı Selyukov yazı masasında oturuyor. Başını kaldırıp bakmıyor, bir kitabı karıştırıyor, sigarasını tüttürüp bir şeyler yazıyor. Yazı yazarken sigarasını tutma tarzında bir rahatlık, bir zarafet var. Sol elinin serçeparmağının ucu ile yüzükparmağının arasına kıstırmış sigarayı. Yazı masasının üzerinde askeri kitaplar, çeşit çeşit matbua, Fransızca romanlar duruyor.

Emir eri Grişa kapıdan içeriye bakıyor, komutanının meşgul olduğunu görünce çekilip gidiyor. Odada hafif, hoş bir rayiha var, sigaranın kokusu bu, Çin tütünü. Bir şey daha var ama, değişik bir parfüm kokusu... Selyukov'un bazen hanım misafiri de oluyor elbette. İnce yüzlü, tedirgin bakışlı o kadın eğer odadaysa, kampta adını kimsenin bilmediği o kadın odadaysa, ancak ve ancak paravanın arkasına saklanmış olabilir. Kadının nefesinin duyulup duyulmadığını anlamak için kulak kabartıyor Vittorin.

Beş dakika geçiyor. Selyukov hâlâ başını kaldırıp bakmıyor. Yazı yazarken bazen dişlerinin arasından görünen dili dudaklarını şöyle bir yalayıp kayboluyor, Vittorin bu sessiz

---

* Bozuk bir Fransızcayla: "Savaş esirleri için gücüm dahilinde yapabileceğim bir şeyse..." (ç.n.)

** (Rus.) İhtiyar. (ç.n.)

oyunu kendine açıklayamadığı tuhaf bir keyifle izliyor. Sekiz dakika geçiyor. Sarı kurdelenin ucundaki emay haç Georg Haçı. Selyukov'un Vladimir Nişanı ve Georg Kılıcı da var ama onları sadece özel günlerde taşıyor.

Şimdi işini bitirdi. Rus astsubay el pençe divan durup Rusça bir şeyler söylüyor.

Mihail Mihayloviç Selyukov alnını eline dayıyor, gözleri yarı kapalı, bakışları Vittorin'i teğet geçiyor.

"Maruzatınızı *du jour** görev yapan astsubaya bildirmelisiniz," diyor yavaş yavaş, umursamaz bir ses tonuyla, sanki Vittorin'le değil de, duvara asılı paltoyla konuşur gibi. "Savaş esirlerinin şikâyetlerini dinlemek benim görevim değil. Rus kanunlarını biliyorsunuz. İtaatsizliğinizle kamp düzenini bozuyorsunuz. Ricalarınız ve şikâyetlerinizle üçüncü defadır rahatsız ediyorsunuz beni."

Vittorin kıpkırmızı kesiliyor ve gözlerini paravana dikiyor.

"Bir subaya yakışmaz böyle bir davranış," diye devam ediyor Selyukov. "Fransa'da buna boşizm** diyorlar. Rus kanunlarını iyice bellemeniz için on gün koğuş hapsi cezası veriyorum size. Çıkabilirsiniz."

Vittorin çıkmıyor. Konuşmak, kendini savunmak istiyor, söyleyeceklerini kafasında Fransızca olarak evirip çeviriyor, karşısındaki insanın eğitimli ve kültürlü olduğunu, Fransızca bildiğini görsün Selyukov... *Mon Capitain, c'est cruel, c'est inhumain, vous comprenez, d'interrompre l'expédition des lettres pendant trois semaines parce que deux lampes étaient encore allumées à onze heures de la nuit. Mes camarades...****

---

* (Fr.) Gündüz. (ç.n.)

** "Bochisme", Birinci Dünya Savaşı argosunda Fransız askerlerin Alman kültürüne atıfta bulunmak için kullandıkları bir ifadedir. "Almanlaştırmak" anlamına gelen "bochiser" fiili ise o dönemde her türden casusluk faaliyeti için yaygın olarak kullanılıyordu. (e.n.)

*** (Fr.) Yüzbaşım, bu çok acımasızca, anlıyor musunuz, gecenin on birinde iki lamba hâlâ yanıyor diye mektup göndermenin üç hafta yasaklanması insanlıkdışı bir şey. Arkadaşlarım... (ç.n.)

Ama tek kelime çıkmıyor ağzından, durumla baş etmekte zorlanıyor. Kurmay yüzbaşı sigarasının külünü silkiyor. Sonra astsubaya el ediyor.

"*Paşol.*"*

Bunu öyle sakin bir sesle söylüyor ki, kulağa "Defol," gibi değil de, "Bir dakika bekleyin" ya da "Sabredin biraz" dermiş gibi geliyor. *Paşol!* Astsubay hızla dönüyor, Teğmen Vittorin'i omzundan kavrayıp kapı dışarı ediyor.

Öbür kamptaki Tirollü onbaşı yüzüne tokat atan askeri hekimi elleriyle boğdu, evet boğdu ve ertesi gün kurşuna dizilirken gözünü bile kırpmadı. Ya ben? Ben?

Pekâlâ, Mihail Mihayloviç Selyukov. Bana köpek muamelesi çekmeyi uygun gördünüz demek. *Paşol!* Pekâlâ. Fransa'da buna boşizm diyorlarmış. Dediğiniz gibi olsun. Her şeyin bir vakti zamanı var. Gün gelir, kozumuzu paylaşırız Mihail Mihayloviç Selyukov. Olanları unutacağımı sanıyorsunuz ama yanılıyorsunuz, yüzbaşı efendi! Bazı şeyler asla unutulmaz. Bir subaya yakışmaz böyle bir davranış, demiştiniz, değil mi? Fransa'da buna boşizm diyorlar, öyle mi? Sabır, biraz sabır, yüzbaşı efendi, öcümü alacağım o gün de gelecek, asla unutmam ben.

Paşol. – Paravanın arkasındaki kadın bunu duymuş muydu acaba? Kamptakilerin dediğine göre, kadın Fransızmış, bir çiftlik sahibinin karısıymış, genç yaşta evlendirilmiş, Selyukov'u görmek için kızakla dört saatlik yoldan geliyormuş. *Paşol.* Kadın bunun ne demek olduğunu biliyor mu acaba? Elbette ki biliyordur, hoşuna gitmiştir belki de, hatta belki de gülmüştür, paravanın arkasında kendi kendine usulca gülmüştür belki.

Vittorin dudağını ısırdı. Utanç ve öfkeden kıpkırmızı kesilmişti, alnını pencerenin soğuk camına bastırdı. Selyu-

* (Rus.) Defol! (ç.n.)

kov'un odasında olanlar hakkında arkadaşlarına tek kelime etmemişti ama yerin dibine geçtiği o anların hatırası sarsılmış ruhunu keskin bir zehir gibi yakıyordu.

Böyle hisseden bir tek o değildi. Arkadaşlarının da Selyukov'la görülecek hesabı vardı. Bunun için ant içmişler, ölen bir arkadaşlarının açık mezarının başında ettikleri törensel yeminle birbirlerine bağlanmışlardı.

Vittorin doğruldu. Kararlılığı daha da bilenmişti.

Barış antlaşmasından hemen sonra hepimiz Viyana'ya döndüğümüzde bu işe girişiriz, diye fısıldadı. Toplantılara Profesör başkanlık eder, en büyüğümüz o. Feuerstein gereken parayı verir, ben de Rusya'ya gitmekle görevlendirilirim. Ben, evet ben, zira kimsenin bu hakkı elimden almasına müsaade etmem.

Geldim işte, beni tanıdınız mı yüzbaşı? Çernavyensk Kampı'ndan Teğmen Vittorin, 4 no'lu baraka. Çok doğru, Fransa'da buna boşizm derler. Beni görünce neden renginiz uçtu, ekselansları? Yoksa beni beklemiyor muydunuz? Unutacağımı mı sandınız? Unutmadım ama. Nasıl? *Paşol* mu? Hayır, yüzbaşı, hiçbir yere gitmiyorum, sizinle konuşacaklarım var. Belgeleri eksik diye kampta subay muamelesi görmesine engel olduğunuz havacı teğmeni hatırlıyor musunuz? Bir düşünün bakalım, hatırlamanız için zaman tanıyorum size. Yemekhanede çalışmayı reddettiği için C Barakası'nın bodrumuna kapattınız onu. Hastaydı, ateşi nüksetmişti, ağır sıtmaydı ama siz onu o pis delikteki mahkûm kerevetinde tuttunuz, ta ki... Numara yapıyor, öyle mi? Kamp hekiminin savaş esirlerinin kaprisleriyle uğraşacak hali yok, dediniz. *Il feint, il fait le malade. Il se trouve en parfaite santé.** – Onu gömdükleri gün ant içtik biz, beşimiz yemin ettik, şimdiyse, görüyorsunuz ya, hesaplaşma zamanı geldi. Hatırlamıyor musunuz? Ama beni hatırlıyorsunuz, öyle değil mi? Bir su-

* (Fr.) Numara yapıyor, hasta taklidi yapıyor. Sağlığı gayet yerinde. (ç.n.)

baya yakışmaz böyle bir davranış, Fransa'da buna... al bakalım! Bu, boşizm için. Bu, mektup yasağı için; bu, çıplak aramalar için, bu da... durun! Ne arıyorsunuz? Tabancayı mı? Boşuna aramayın, yüzbaşı. Aa, Grişa da buradaymış. *Zdravstvuyte* Grişa! Yüzbaşı, emir erinize söyleyin, kıpırdadığı an vururum onu. Evet, tedbirimi aldım. Benimle düelloya mı girmek istiyorsunuz. Peki. Buna bir itirazım olmaz. Silah seçimini size bırakıyorum. Benim tanıklarım...

Elinde fenerle treni kolaçan eden kondüktör, bembeyaz bir suratla ve havaya kaldırdığı yumruğuyla koridorun ortasında duran bir piyade teğmeniyle burun buruna geldi. Başını iki yana sallayarak koridorda ilerledi, kapıda dönüp bir daha baktı ve omuz silkerek bir sonraki vagonda gözden kayboldu. Vittorin hafif bir öfke ve mahcubiyetle köşesine çekildi. Saat bir buçuk. Uyumaya çalışmalıyım. Aptal kondüktör kim bilir ne düşündü. Yorgunluktan ölüyorum. Gözlerini dikmiş bana bakıyor. Ne diye bakıyor ki? Ne küstahlık. Grişa, emir erinin adı Grişa. Harkov vilayetine bağlı Ztaromyena köyünden Grigoriy Ossipoviç Kedrin ya da Kadrin. Zamanında ne çok mektup yazdırdı Profesör'e. Her halükârda onun adını da not edeyim.

Not defterini çıkardı ve kurmay yüzbaşının adının altına şunları yazdı:

Grişa, Selyukov'un emir eri; Grigoriy Ossipoviç Kedrin (Kadrin?), Harkov vilayeti, Ztaromyena köyü, Slavyansk istasyonu.

Hayaletler Zamanı

Vagonun penceresinden bakınca dışarıdaki kalabalığın arasında kız kardeşleri Lola ile Vally'yi gördü, ikisi de gelmişti demek. Vally güzelleşmişti, on dokuz yaşındaydı, çocuk değildi artık; ince uzun bir endam, iri gözler, zarif, latif bir duruş. Üç yıl az buz zaman değil hani. Babası da oradaydı, hâlâ çakı gibi, ne de olsa eski subay ama biraz yaşlanmış.

Vittorin vagonun basamaklarından indi. Elinden dengini alan, köşeli yüz hatları yabancı, kısa bıyıklı, kahverengi eldivenli genç adam kardeşi Oskar'dı. Çok değil, üç yıl önce her tıfıl gibi o da mavi denizci kıyafetiyle gezerdi. Ağabeyine elini dostça ama mesafeli bir tarzda uzatışından, savaş gazisinin onu yetişkin bir erkek olarak kabul etmesinde ısrarlı olduğu anlaşılıyordu.

Vittorin soru yağmuruna tutuldu: Yolculuğu nasıl geçmişti, bu mevsimde Moskova'da hava artık soğumuş muydu, devrim günlerinde neler görmüştü, Viyana'ya döndüğüne seviniyor muydu? – "Dur, bir bakayım sana Georg. Eh, iyisin, iyisin, yüzün süzülmüş biraz." – "Franzi Kroneis her gün uğradı, senden haber alıp almadığımızı sordu, dün tam bizden çıkmıştı ki, telgrafın geldi." – "Ne diye duruyoruz burada! *Avanti, avanti!** Gidelim." Aç mıydı, yorgun muy-

* (İt.) Yürüyün hadi. (ç.n.)

du, bacağındaki kurşun yarası arada bir hissettiriyor muydu kendini? – "Şu Lenin müthiş biri olmalı, hayranım ona," dedi Oskar ve ağabeyine bir sarma sigara uzattı.

Peronun ucuna doğru yavaş yavaş ilerlediler. Franzi Kroneis hızlı hızlı yürümekten kızarmış yanaklarla sevinç ve heyecan içinde orada durmuş, bekliyordu.

"Hiç değişmemişsin," dedi. "Bir nebze bile."

Sonra da, gayet doğal bir şeymiş gibi Vittorin'in koluna girdi. Eskisine göre ne kadar farklı bir şeydi bu. O zamanlar, üç yıl önce, aralarında anlaştıklarını herkesten sır gibi saklamışlardı.

Vittorin, Sibirya ve Transbaykalya'yı baştan başa kat ettiği bitmek bilmeyen yolculukta gözüne ulaşılmaz derecede uzak görünen varış anını tasavvur ederken, üstü açık bir arabaya kurulup rahatça arkasına yaslanacağını; güzel, sıcak bir yaz sonu günü kıpır kıpır canlı sokaklardan geçirilip eve götürüleceğini hayal etmişti. Hele hele Mançurya istasyonunda, trenden inip valizlerini sırtlarına vurduklarında, tahrip edilmiş tren rayları boyunca toz toprak içinde yürüyerek iğreti ahşap köprüden geçmek zorunda kaldıklarında nasıl da yakıcı bir hayaldi bu. Özlemle beklenen an gelmişti işte ama eve tramvayla gidiliyordu.

Tramvay durağında vedalaştı Franzi. Vittorin'i garda karşılamak için yazıhaneden ancak yarım saatliğine izin alabilmişti. Şimdi işe dönmesi gerekiyordu. Gitmeden Vittorin'i bir kenara çekti. Akşam onu yazıhaneden almaya gelir miydi acaba? Adres aynıydı, Seilerstätte 17... "Yok ama, bugün artık dışarı çıkmazsın herhalde, yorgunsundur, değil mi? Yarın görüşürüz o zaman, telefon da edebilirsin bana. İyi uykular ama dikkat et de rüyana girmesin şu... Rusya'daki kızların adı ne? Sonya? Nataşa? Marfa?"

"Anyuta, Sofiya, Yelena," dedi Vittorin.

"Ne çok isim biliyormuşsun. Pekâlâ, yarın saat yedide. Baksana, arada bir beni de düşündün mü?"

Tramvayda fazla konuşulmadı. Lola, ağabeyini sevindirmek için Franzi'nin çok hoş bir kız olduğunu söyledi, üstelik de öyle cana yakındı ki. Oskar kendi tramvay biletini ödemekte ısrarlıydı. Babası cebinden küçük bir lületaşı pipo çıkardı ve savaşın yakında biteceğini, fazla sürmeyeceğini söyledi. Ona göre, savaşın kaderi büyük bir ihtimalle batıda, Champagne'da belirlenecekti. Moraller yüksekti, diğer cephelerde de. Piave'den gelen bir üsteğmen ona morallerin iyi olduğunu söylemişti. Piposuna, içine yabani inciçiçeği ve salamuraya yatırılmış balkabağı yaprağı katarak çoğalttığı tütünden doldurdu.

"İçimi gayet güzel," dedi. "Adını unuttuğum bir uzman hekimin gazetedeki yazısından okuduğuma göre, bu karışım akciğerlere çok iyi geliyormuş. Fakat bizim dairedeki muhasebe şefi Trabuco'larını bugün de hâlâ tüttürmeye devam ediyor. Parayı nereden buluyor acaba? Neyse! Bir şey demeyeyim şimdi."

Akşam yemeğinden sonra babası bir parti satranç oynamayı teklif etti ama kız kardeşleri karşı çıktı, hayır, bugün oyun moyun yoktu, başka zaman oynanırdı, Georg yaşadıklarını anlatsındı şimdi.

"Hadi, en başından anlat," dedi küçük kız kardeşi, "seni Dunajec kıyısında esir aldıkları günden başlayarak anlat, nasıl esir alındığını biliyorum gerçi, mektubunda yazmıştın. Ama ayrıntılardan haberimiz yok... Baksana, Kazaklar seni el arabasına yatırdıklarında ne hissettin? Yarana ilk pansuman ne zaman yapıldı? Ella'nın ağabeyi de yaralanmış, kurşun akciğerine girmiş, hâlâ hastanede yatıyor. A, hazır aklıma gelmişken, bundan on dört gün önce sizin yazıhanedeki başkâtiple karşılaştım, tesadüfen, sokakta. Hani şu çilliyle. Yanında çok uzun boylu, kızıl saçlı bir hanım vardı, kol kola yürüyorlardı, karısı değildi ama. Tek başına olsaydı, bana muhakkak seni sorardı."

"Yazıhaneye gittiğinde yanına çıkmalısın, öylesi uygun düşer," dedi babası. "Ona görünmezsen sana gücenebilir. Viyana'ya döndüğünü öğrenir nasılsa. Böyle şeyler çabuk duyulur."

"Önümüzdeki hafta tiyatroya gitmek istersen," dedi Oskar, "sana bedava bilet bulabilirim. Bu aralar oyuncu çevreleriyle pek içli dışlıyım da."

Georg Vittorin sanki ağır bir hastalığa yakalanmak üzereymiş gibi sancılı bir tedirginlik hissediyordu. Sırrından ötürü huzursuzdu. Babasının ve kız kardeşlerinin, onun o eski, düzenli hayatına kaldığı yerden devam edeceğini düşünerek ne kadar sevindikleri her hallerinden belliydi. Daha bugünden, ilk günden hayallerini mi yıksındı? Derdini kime anlatabilirdi? Babasına mı? Belki, evet, babası gençliğinde subaydı, üsteğmen olarak görev yapmıştı, karşıdaki duvarda, müteveffa annesinin portresinin altında, kılıcı ve bir grup alay arkadaşıyla birlikte çektirdiği sararmış fotoğraf asılıydı. Şimdi kalkıp bir kenara mı çekseydi babasını? "Biraz konuşabilir miyiz, baba, sana bir şey söylemem lazım." – Hayır. Babası on yedi yıldır Maliye Bakanlığı'nın Muhasebat Bölümü'nde memurdu. Her sabah saat dokuzda işbaşı, tam üç buçukta öğle yemeği, sonra gazete faslı, sonra da günlük yürüyüş, pazar günleri Dornbach'a kadar uzandığı "uzun", hafta içinde şehir merkezinde dolandığı "kısa" bir yürüyüş, akşamları müdavim masası ya da sokağın karşısında bir bardak bira... Buydu babasının dünyası, on yedi yıldan beri böyle yaşıyordu. Hayır. Babasına anlatamazdı.

Kapı zili çaldı. Lola başını elişinden kaldırıp kulak kabarttı. Vally kapıya seğirtti, döndü, başını kapıdan içeri sokup yüzünü buruşturdu.

"Gözün aydın Lola!" diye fısıldadı. "Iyy... Bay Ebenseder."

"Oo, Müfettiş Bey!" diye haykırdı babası. "Ne zamandır şeref vermemişti. Buyursunlar, buyursunlar, Müfettiş Bey!"

Oskar ayağa kalktı, ceketini iliklediı ve Georg'a dönerek, kusura bakmamasını, biraz daha kalmayı çok istese de şimdi maalesef çıkması gerektiğini, bir iki arkadaşla buluşacağını söyledi.

"Daireden bir meslektaş," dedi babası. "Orada sahiden güvenebileceğim tek kişi o, diğerleri yükselmekten başka bir şey düşünmeyen entrikacı tipler. Çok zeki biridir, tam senin kafa dengin, tutkulu bir koleksiyoncu olduğunu da söyleyeyim, tiyatroyla ilgili ne bulursa alır, maddi gücü yerinde ne de olsa, dört tane evi var. Oyuncu portreleri toplar, senaryolar, sahne dekorları, eski tiyatro biletleri, Ringtheater ve Kärntnertortheater kartpostalları, hatta vestiyer fişleri... Şeref verdiniz Müfettiş Bey. Müsaadenizle tanıştırayım: Kaç zamandır yolunu gözlediğimiz oğlum Georg, az önce Sibirya'dan dönmüş bulunuyor... Bay Müfettiş Ebenseder."

"Bu kıymetli ailenin bir ferdiyle tanıştığıma memnun oldum. Hakkınızda çok şey duydum. Bugün geldiniz demek! Memnun oldum. Pek memnun oldum," diyen Bay Ebenseder, kısa boylu, tıknaz, palabıyıklı, hemen hemen kel, dolma parmaklı bir beydi.

Lola'ya yaklaştı ve kızın elini büyük bir ciddiyet ve huşuyla öptü.

"Hürmetler, Froylayn* Lola, emrinize amadeyim. Görüyorum ki yine hamaratlığınız üstünüzde. Parmacıklarınız ne de becerikli, hep hareket halinde, sizi seyretmek ne büyük bir zevk."

Bay Vittorin gidip bir şişe şarap getirdi ve misafirine bir kadeh Gumpoldskirchner ikram etti. Bay Ebenseder, âdet yerini bulsun diye biraz nazlandı.

"Benim yüzümden bu kadar zahmete girmenize hiç gerek yok, hem de her şeyin ateş pahası olduğu şu günlerde.

---

* Bugün günlük yaşamda artık hiç kullanılmayan *Fräulein* (Türkçede okunuşuyla Froylayn), Fransızcadaki *Mademoiselle* (Türkçede okunuşuyla ve de yerleştiği şekliyle matmazel) hitabına tekabül etmektedir. (ç.n.)

Bir fincan çaya itirazım olmaz, şekerini de herkes kendi getirir. Ama hakiki bir Gumpoldskirchner! E, peki, madem ısrar ediyorsunuz... Sağlığınıza meslektaşım. Üretim yılı on yedi, değil mi? Hemen anlarım, ne yıl ama! Muazzam!"

Dilini damağında şaklattı. Lola bir anda gerilerek irkildi. Bay Ebenseder cebinden siyah bir takke çıkarıp kelinin üstüne geçirdi, hiçbir yerde cereyandan kurtuluş yoktu maalesef. Sonra da sandalyesini Lola'nınkine yanaştırdı.

Vally Georg'a göz kırparak şimdi saldırıya geçeceğinin işaretini verdi. Masum bir yüz ifadesi takınarak Bay Ebenseder'ye sataşmaya başladı:

"Sahiden doğru mu Bay Ebenseder?" diye sordu, "Nestroy'la şahsen tanışmış son üç beş kişiden biri olduğunuz?"

"Seni bızdık!" diye haykırdı Bay Ebenseder ağzını yaya yaya gülerek. "Bugün yine neler uyduruyorsun öyle! Nestroy mu? Nestroy'la nasıl tanışabilirim ki ben, adam altmışlarda öldü. Ama çocukluğumda Matras'ı görmüştüm Carltheater'da; vaktiyle *Müsrif*'in ilk gösteriminde oynayan Knaack ile Katharina Herzog'u da."

"Ne zamandan beri senlibenli olduk Bay von Ebenseder? Bu da nereden çıktı şimdi! Sizinle samimi olduğumu hatırlamıyorum."

"E, her şeyin bir ilki vardır," dedi Bay Ebenseder imalı bir sesle.

"Aa! Bunun için iki tarafın da rızası lazım ama," diye haykırdı Vally. "Yarın saat on ikiden öğleye kadar 'sen' diyebilirsiniz bana."

Babası Vally'ye öfkeli bir bakış fırlattı ve konuyu değiştirmeye çalıştı. Geçen gün Feldmayer Kitapçısı'nın vitrininde bir akvarel gördüğünü söyledi, akvarelde çingene kılığında tasvir edilen Charlotte Wolter, opera gözlüğünün ardından kendisini süzen yaşlıca bir beyle hasbıhal ediyordu. Akvareli görür görmez bunun Müfettiş Bey'in koleksiyonuna uygun bir parça olduğunu düşünmüştü.

Bay Ebenseder derhal ilgilendi.

"Opera gözlüklü bey hiç kuşkusuz Burgtheater'nın müdürü Laube," diye açıkladı. "Elbette ilgimi çeker bu resim, hem de çok. Feldmayer Kitapçısı'na hemen yarın uğrarım. Wolter çingene kılığında, ha? Hangi oyundu acaba?"

Büyük tiyatro oyuncusunu hayranlıkla izlediği rolleri parmaklarıyla saymaya başladı. Phaedra rolünde izlemişti onu, Maria Stuart rolünde, Lady Milford, Sappho, Medea, İphigènia rollerinde, sonra adını unuttuğu modern bir oyunda, son olarak da ölümünden bir yıl önce *Götz von Berlichingen*'daki Adelheid rolünde.

"Ah, Charlotte Wolter!" dedi Lola'ya. "Sahnede onu izleyememiş olanlar... Bugünkü tiyatro seyircilerine acıyorum. Onun gibi biri bu dünyaya bir daha gelmez. O dönem kapandı... Müsaadenizle."

Ve iç geçirerek kadehine şarap doldurdu.

Georg Vittorin yarı kapalı gözlerle oturuyordu. Bay Ebenseder'nin tekdüze konuşması kulağına çok uzaklardan gelir gibiydi. Karşı koymaya çalıştığı bir huzur ve güvenlik duygusu çökmüştü üzerine. Odadaki her şey üzerine abanıyor, sanki onların malıymış gibi onu sımsıkı tutuyorlardı. Duvar saatinin tik takları, lambanın loş ışığı, kadehlerin hafif çıngırtısı, babasının lületaşı piposundan yükselen mavimsi dumanlar, kız kardeşlerinin sessiz hareketleri, hepsinin, hepsinin amacı onu uyutmak, büyük görevinden yan çizmesini sağlamaktı. Onu bekleyen mücadelenin hayat memat meselesi olduğunu hissediyor, hemen, hiç ertelemeden mücadeleye girişmesi gerektiğini düşünüyordu.

Artık yalnız kalması lazımdı. Kendini hafifçe zorlayarak ayağa kalktı. Yorgun olduğunu, yatmaya gideceğini söyledi. Ve o anda, ayağa kalktığı anda mücadeleyi kazanmıştı bile. Etrafındaki şeylerin hâkimiyetinden kurtulmuş, serbest kalmıştı. Duvar saatinin tik takları kederliydi şimdi, babasının

piposundan çıkan duman halkaları sessiz bir hüzünle tavana yükseliyordu.

Odadan çıktı.

Lola peşinden gitti. Ağabeyi, parmaklıklı penceresi aydınlığa bakan küçük odadaydı. Yere diz çökmüş, dengin sicimini çözüyordu.

"Oskar da sevmez onu," dedi Lola bir müddet sonra. "Adam bize sırf benim için geliyor. İyi ki döndün, Georg. Sanırım babamla konuştu bile."

"Kim? Bay Ebenseder mi?"

"Evet. Ama ölürüm daha iyi. İki kere evlenmiş zaten. İlk karısı geç yaşta ölmüş, adam onu canından bezdirmiş, ikinci karısıysa onu bırakıp kaçmış. İkisini de varyeteden bulmuş. Benden ne istiyor o itici adam? Ne at cambazlığı bilirim ben ne de halkaların içinden zıplayabilirim."

Georg dengi açmıştı.

"Bunlar Çin işi mektup kâğıtları, şunlar da zarfları. Baksana, ne güzel resimlerle süslenmişler."

"Çok güzel. Sahiden pek hoş. Dur! Sana bir şey daha söylemem lazım ama kızma lütfen. Önümüzdeki günlerde Oskar'la birlikte küçük odada yatman gerekecek. Odanı... Odanı birine kiraladığımızı sana mektupta yazmıştım hani. Yazmadım mı yoksa?"

"Bilmiyorum. Hayır. Sanmıyorum."

"Mutlaka yazmışımdır. Pek nazik ve düzgün biri, bu bakımdan şanslıyız, gündüzleri de sesi fıkı çıkmıyor. Oda için yüz seksen kron ödüyor. Aile bütçesine büyük bir katkı bu, inan ki öyle. Bugünlerde her şeyin ne kadar pahalandığından haberin var mı? Fiyatlar giderek arttı. Ama sen Viyana'ya dönünce odadan çıkması gerektiğini beyefendiye söyledim elbette."

"Gerek yok," dedi Georg. "Odada kalmaya devam edebilir. Viyana'da çok durmayacağım ben."

"Babam savaşın yakında biteceğini söylüyor."

Georg yavaş yavaş doğruldu.

"Savaş bitince Rusya'ya döneceğim."

"Rusya'ya mı döneceksin? Ciddi misin sen?"

"Bağırma öyle, diğerleri şimdilik bilmesin bunu. Sana söylüyorum ama aramızda kalsın. Evet, Rusya'ya dönmem lazım."

Lola ona bakakaldı.

"Ne kadar süreliğine?" diye sordu.

"Bilmiyorum."

"Geri döneceğine dair söz mü verdin oradaki yavukluna? Neden onu da getirmedin, hiç mi mümkün değildi?"

Georg cevap vermedi.

"Sigaralar Oskar için," dedi. "Getirdiklerimi sen benim adıma onlara ver lütfen. Deri yelek babamın. Çin porseleni..."

"Georg... ya Franzi! Franzi ne diyecek buna? Ne üzücü. Zavallı Franzi! Resmi var mı sende... öbür kızın?"

"Porselen kâse senin, çok eski ve nadide bir parçaymış. Vitrine koyarsın. Şu iki vazo da Franzi'nin. Bu arada, yanılıyorsun. Rusya'ya dönmemin bir kadınla falan ilgisi yok."

İki hafta sonra, Viyana'nın en çalkantılı günlerinde Vittorin, Sibirya'dan eve dönerken yolun son kısmını tıklım tıklım dolu bir vagonun marşpiyesinde ayakta dikilerek geçiren bir savaş gazisinden aldı Çernavyensk havadislerini. Çernavyensk'i Çek lejyonerler işgal etmişti, Selyukov artık kamp komutanı değildi. Selyukov, Çeklerin kampa girmesinden hemen sonra sıvışarak muhtemelen Moskova'ya gitmiş, tecrübeli subay sıkıntısı çeken Kızıl Ordu'ya katılmıştı. Sibirya'dan dönen adam Selyukov'u en son Sibirya sınırında, Krasnoyarsk'a yakın küçük bir istasyonda görmüştü.

Selyukov'un kamptan kaçması, kuşkusuz ciddi sonuçlar doğurabilecek önemli bir olaydı. Vittorin durumdaki değ-

şiklikten şimdilik sadece Doktor Emperger'yi haberdar etmeye karar verdi. İkisi baş başa, bir öncü heyet gibi görüşüp konuşur, sonra mevzuyu diğerlerine de açarlardı. Alelacele karar alınmamalıydı. Başkalarının getireceği havadisleri de beklemek, haberi teyit ettirmek lazımdı. Krasnoyarsk yakınlarında bir istasyon... Kurmay yüzbaşının hedefi Moskova'ydı anlaşılan... Feuerstein bu habere çok şaşıracaktı! Çernavyensk'le hâlâ bağlantın mı var, Vittorin? Elbette! Ne sandın ki? Kampla bağlantımı koparmadım tabii ki. Tedbirimi aldım, orada olan biten her şeyden haberim var!.. Fakat bazı adımların şimdiden atılması lazım. Feuerstein parayı hemen uçlansa iyi olur. Sonra sırada bir de pasaport, Rusya'ya seyahat izni var.

Devrimden ötürü endişeliydi. O kaosun içinde hâlâ işleyen devlet kurumları var mı acaba? Ülkeden çıkış iznini hangi kurum veriyor? Pasaportsuz gidemem ki... Rusya'yla demiryolu ulaşımı sürecek mi?

Şehirde acayip söylentiler dolaşıyordu: Çek ordusu Viyana'yı ve Aşağı Avusturya'nın tamamını işgal edecekmiş. İmparator Macar sınırından geçmeye çalışırken devrimci birlikler tarafından tutuklanmış, Wöllersdorf ve Wiener Neustadt alev alev yanıyormuş. Kafayı sıyırmış bir askeri şoför arabasını şehrin sokaklarında son sürat sürerek insanların ödünü koparıyordu. Bas bas bağırarak, Siegmundsherberg Esir Kampı'ndaki on dört bin Sırp ve Rusun Viyana'ya doğru harekete geçtiğini, herkesin bina kapılarını kilitlemesini, silahı olanların emniyet müdürlüğüne gitmesini söylüyordu.

Doğrulanmış haberler de bir o kadar tedirgin ediciydi. Dreher Salonları'nda toplanan bir grup subay ve erat "kemikleşmiş bürokratizme, nizamnamelere, egemen sınıfların ödlekliğine ve küstahlığına bir son vermek için" dokuz kişilik bir Askerler Konseyi'ni devreye sokmuştu. Kızıl muhafız tugayları kurulmasını da öneren Stockerau Piyade

Birliği'den bir binbaşı bağrış çağrış susturulmuş, aynı talebi daha sert sözlerle tekrarlayan bir onbaşı alkışlanıp omuzlarda taşınmıştı. Kömür işçileri ve asker kaçaklarından oluşan çeteler Nordbahn'ın yük istasyonundaki depo ve vagonları talan ediyorlardı. Gece vakti ordunun koca bir kumanya trenine de el koymuşlardı. Panik ve telaş ortamını fırsat bilen iki yüz ağır ceza mahkûmu Wöllersdorf Cezaevi'nden kaçmıştı. Kuyumcu dükkânlarının vitrinleri bir anda kalasların ardında gözden kaybolmuştu. Brigittenau'daki triyaj istasyonunda silahlarına el konulmak istenen bir Çek taburu direnişe geçmiş, el bombaları ve makineli tüfeklerle istasyon nöbetçilerine saldırmıştı.

Tütün, asker battaniyesi, sırt çantası, deri tabanlık, namlu temizlik ipi ve sefertaslarının fiyatı düşmüştü. Cepheden dönen askerlerden bol miktarda satın alınabiliyordu bunlar. Öte yandan küçük bir somun ekmeğin fiyatı on beş krona yükselmişti. Halk Gıda Kurumu, kişi başına yüz elli gramlık haftalık et kotasının Çekoslovakya'nın ülkeye gıda ihracatını durdurması nedeniyle kaldırıldığını duyurmuştu. Millet sokaklarda ve meyhanelerde eski bir melodiyi mırıldanıyordu:

"Kim yönetecek Avusturya'yı?
Bunu yakında görecek Viyanalılar.
Her şeyi cukkalayacak
Çekoslovakyalılar,
Açlıktan geberecek Viyanalılar."

Sahte inzibatlar askerleri durduruyor, donlarına varana kadar her şeylerine el koyuyorlardı. Viyana polis ekipleriyle karşılaştıklarında silahlı çatışmalar yaşanıyordu. Fakat yaşam arzusunun ölmediğini, geleceğe güvenin kırılmadığını gösteren tek tük işaretler de vardı: *Beranien Düşesi – Aşkın ve Istırabın Şarkısı* filminin reklamını yapan afişlerin yanına,

"mevcut durumun" İkinci Sınıf Piyango çekilişinin yapılmasına hiçbir şekilde engel olamayacağını bildiren resmi bir duyuru yapıştırılmıştı. Gazeteci çocuklar sokaklarda Alman Veliaht Prensi ve Gallwitz'in ordularının haberlerini haykırıyorlardı hâlâ: "Maas'ın iki yakasında da yoğun topçu ateşi. Güçlü Amerikan birliklerini Boval'in kuzeyindeki ormanda durdurduk."

Vittorin çıkageldiğinde, Doktor Emperger sivil kıyafetlerini incelemekle meşguldü. Smokinler, jaketataylar, modaya uygun çizgili pantolonlar, kravatlar, renkli gömlekler, bir kışlık palto, spor kürk ceket ve kadife brokar bir yelek kanepenin ve sandalyelerin üzerine gelişigüzel serpiştirilmişti. Oda buram buram kâfur ve naftalin kokuyordu. Yazı masasının üzerine, adeta askeri bir düzen içinde iskarpinler, binici çizmeleri, rugan gece ayakkabıları, bağcıklı çizmeler ve galoşlar dizilmişti.

Doktor Emperger esaret döneminden arkadaşını elindeki yamuk subay kasketiyle selamladı.

"Şu kasketin haline bak!" dedi. "Onca zahmetin karşılığı buymuş meğer. İki yıl hendek, iki yıl Sibirya. Teşekkür olarak dün kasketimdeki rozeti kesip aldılar. Yeniyetme oğlanlar, çıraklar, ticaret okulu öğrencileri. Aman, gözüm görmesin onu, ardından gözyaşı dökecek değilim. Otursana Vittorin, oturacak yer bulabilirsen tabii, burası çıfıt çarşısına döndü. Paltoyu ve üniformayı ne yapacağım şimdi? Bir kostüm dükkânına satabilirim belki, ne dersin? Üstüne bir de Küçük Gümüş'ü veririm. Kim bilir, maskeli balolara 1918 yılının Avusturya subayı kılığında gitmek moda olur belki bir gün. Evet, azizim, tarihi bir an bu. Bayan Wessely! Şu odayı ne zaman toplayacaksınız? Lanet olsun, bunlar ilelebet ortada kalamaz ya. Bayan Wessely! Yine duymuyor yaşlı cadı. Otur, Vittorin. Ziyaretini neye borçluyum?"

"Önemli haberlerim var," dedi Vittorin. "Diğerlerine haber vermeden önce mevzuyu seninle karşılıklı konuşup

fikrini almak istedim. Dinle: Selyukov artık Çernavyensk'te değil. Son günlerde aldığım haberlere göre o şimdi... n'oldu? Nereye gidiyorsun?"

Doktor Emperger odadan fırlayıp gitmişti.

Vittorin onun, "Bayan Wessely! Nerede kaldınız?" diye bağırdığını duydu. "Sizi çağırdığımda neden gelmiyorsunuz? Odayı neden bir türlü toplamıyorsunuz? İçerisi haydut mağarasına benziyor. Saat beş buçuk oldu. Bakayım ne getirdiniz? Hepsi bu mu? Sardalya, demiştim ben ve de ciğer ezmesi. Bir parça salam da mı bulamadınız? Tanrı aşkına, misafirlerime şalgam reçeli ikram edemem ya! İki şişe portakal likörü, bir şişe anason likörü, dedim size, kesme şeker, salam, sardalya, peki, Portekiz sardalyası da olur, yenilebilecek durumda olsunlar yeter. Para mı? Yine mi? Size daha bu sabah... olacak iş değil! O kadar parayı n'aptınız siz, sokağa mı attınız?"

Nefes nefese odaya döndü.

"Kusura bakma Vittorin. Çok bunalmış vaziyetteyim. Ortalığı havalandırmam da lazım, bu akşam misafirlerim var. Her işi benim halletmem gerekiyor... Ee, n'olmuş şu Selyukov'a, anlat hadi."

Vittorin'in canı had safhada sıkılmıştı. Portakal likörünü, kesme şekeri, sardalyaları Selyukov'la ilgili havadislerden daha çok önemsiyora benzeyen Doktor Emperger'ye içini dökmekten vazgeçti.

"Bazı haberler aldım," dedi kısaca. "Bir toplantı yapmamız lazım, yarın, en geç öbür gün, çok acil bir mevzu. Toplantıyı sen ayarlayıver bir zahmet."

"Yarın, öbür gün... mümkün değil!" diye haykırdı Doktor Emperger. "Yarın akşam müdürüme davetliyim, öbür gün için opera biletim var, gündüz de olmaz... Bankadaki işleri yeni yeni öğrendiğim şu günlerde nasıl vakit bulayım! Belki bu seferlik bensiz toplanırsınız ya da... dur bir dakika, tabii ya, en kolayı bu, Feuerstein ile Profesör bu akşam bana

gelecek. Sen de gelirsin, birkaç hoş insanla da tanışırsın. Anlaştık o halde. Sekiz buçuk, dokuza çeyrek kala. Gelirsen çok sevinirim. Sonrasında biraz oturur, mevzuyu konuşuruz. Seni de çağırmayı hemen akıl edemediğim için kusura bakma."

"Pekâlâ," dedi Vittorin. "Gelirim. Kohout'u da haberdar ederim."

Doktor Emperger Kohout'un da çağrılacak olmasından pek hazzetmemiş gibiydi.

"Kohout mu? Kohout'u da mı getireceksin?" diye sordu. "E peki, sence ille de... nasıl istersen, bana göre hava hoş."

Vittorin saat dokuza çeyrek kala Doktor Emperger'nin dairesinin zilini çaldı. Gündüzleri Kredi Kurumu'nda veznedarlık yapan bir uşak onu içeriye buyur etti. Doktor Emperger arkadaşını antrede karşıladı.

"Ah, geldin nihayet," dedi. "Misafirlerime senin de geleceğini haber verdim bile. Küçük ama renkli bir toplulukla tanıştıracağım seni. Kohout da burada, ne tuhaf adam, yanında bir iş arkadaşını da getirmiş, herif hiç durmadan burjuvaziye sövüp sayıyor, ayıp valla. Ne yapacağımı bilmiyorum, utancımdan yerin dibine geçtim. Herif Feuerstein'la senlibenli konuşuyor, ya özel bir sempatiden ya da aşağılama ifadesi olarak. Paltonu çıkar hadi, biraz acele et, bu arada içeride neler oldu kim bilir, belki de gırtlak gırtlağa gelmişlerdir."

Vittorin, barış yıllarından kalma eski ceketiyle çok da iyi bir izlenim uyandırmayacağına dair belli belirsiz bir önseziyle salona girdi. Neyse ki birkaç tanıdık yüz de gördü. Profesör koşup elini sıktı. Fazlasıyla dar jaketatayının içinde terleyen Feuerstein ayağa kalkmaya hamle ettiyse de başaramadı. Çay, sandviç ve çeşit çeşit likörle pek keyiflenmişe benzeyen Kohout, tumturaklı bir asker selamı verdi. Doktor Emperger Vittorin'i misafirleriyle tanıştırmaya koyuldu.

"Teğmen Vittorin, o da Çernavyensk'ten bir arkadaş. Froylayn Edith Hoffmann... ev sahibesi görevini üstlendi ama görüyorum ki bunu ihmal ediyor, Profesör'le flörtleşiyor. Ditti, biraz da misafirlerle ilgileniver lütfen, müsteşar beyin içkisi bitmiş, arkadaşım Vittorin bir fincan çay istiyor..."

"İzinli olduğumu söylemiştim ya sana, yerime Irene bakıyor," dedi genç kız gücenmiş bir yüz ifadesiyle.

"Froylayn Irene Hamburger... Onun da çok hamarat olduğu söylenemez ya," diye devam etti Doktor Emperger. "Kadın yardımcılar pek bir huysuz oluyor. Froylayn Franzi Roth, cinsi latiftir kendisi, elmas parçası, kıymetini erbabı bilir. Bana öyle kötü kötü bakma Franzi. Biliyorum, beni sevmiyorsun, kalbin başkasına ait. İnkâr etme, o şanslı kişinin kim olduğunu tahmin edebiliyorum; geldi, gördü, yendi, yapacak bir şey yok. Hey Tanrım, sigara dumanından göz gözü görmüyor! Pencereyi biraz açsak mı acaba? Tamam, oldu, beyler, sizleri benim tanıştırmama hacet yok, değil mi?"

İki genç adam yerlerinden kalkıp kendilerini tanıttılar: Glaser mühendis, Simitsch ise akademik ressamdı. Müsteşar unvanıyla anılan beyefendi, hayat çizgisini yorumlama bahanesiyle Franzi Roth'un elini elinden bırakmayan sinekkaydı tıraşlı yaşlıca bir beydi. Kohout'un arkadaşı üniforma ceketinin altına yeşil bir yün süveter giymişti, kıyafetini golf pantolonu, askeri botlar ve dolaklarla tamamlamıştı.

"Yoldaş Blaschek. Dünden beri Askerler Konseyi'nin bir üyesi," dedi Kohout saygı dolu bir sesle. "Yüz yirmi dört oyla seçildi. Hareketin göbeğinde yer alıyor."

"Gel, yanımıza otur, Vittorin!" diye seslendi Feuerstein. "Seni nihayet gördüğüme çok sevindim. Biz hepimiz," diye açıkladı akademik ressama, "Sibirya esaretinde koğuş arkadaşıydık."

"Ne kadarlığına tıktılar seni?" diye sordu Askerler Konseyi üyesi masanın karşısından.

"Efendim?"

"Limanda ne kadar bağlı kaldın, diye sordum."

"Yoldaş Blaschek, savaşta ne kadar esir kaldığını öğrenmek istiyor," diye tercüme etti Kohout.

"İki yıl... ille de bilmek istiyorsanız," diye cevap verdi Feuerstein asabi bir sesle.

"Eh, tebrikler! İki yıl gömdü demek seni Ruslar. Oh olsun, yakalanmayaydın sen de."

"Ne sevimli bir adam," dedi Froylayn Hamburger. "Samimi ve rahat."

Kohout güldü. İyi niyetli bir tabiatı olan ve herkesle iyi geçinmek isteyen Feuerstein, korkaklıkla itham edilmesine gayet ölçülü laflarla itiraz etmesini bildi.

"Değerli yoldaş, ben kendimi yakalatmış değilim, bu bir. İkincisi, benimle böyle senlibenli konuşmanızı neye borçlu olduğumu bilmiyorum..."

"Ne yani?" diye haykırdı çiçeği burnunda Askerler Konseyi üyesi. "Yakalanmadın mı? Bak sen. Ruslar seni piyangoda mı kazandı yoksa."

"Tam on ikiden vurdu," dedi Profesör takdirle. "Feuerstein, yenildiniz. Silahlarınızı teslim edin."

"Çok ilginç bir şey görüyorum," dedi Franzi Roth'un elini hâlâ bırakmayan müşavir. "Şu çatallı çizgi müzik yeteneğinizin olduğunu gösteriyor. Sağdaki tümsek, şimdilik hâlâ bastırmaya çalıştığınız çok ateşli bir mizacınız olduğunu söylüyor. Ama boşuna uğraşmayın, tabiat eninde sonunda galip gelir, daha bugünden söyleyebilirim ki, operete gireceksiniz. Bir dostunuz sizin eğitiminizle bizzat ilgilenecek."

"Avcumun içinden mi okudunuz bütün bunları?"

"Kısmen kendiminkinden de," diye fısıldadı müşavir imalı bir sesle.

Vittorin el edip Doktor Emperger'yi yanına çağırdı.

"Dinle, Emperger," diye mırıldandı arkadaşına. "Biliyorsun ki buraya size önemli bir haber vermeye geldim. Bir

punduna getir de dördümüz yalnız kalıp konuşalım şu meseleyi."

"İyi de nasıl?" diye gergin gergin fısıldadı ev sahibi. "Şu ikisini birbirinden uzaklaştırabilsem içim rahat ederdi. Görürsün bak, sonunda kavga çıkacak. Feuerstein her şeyi de sineye çekecek değil ya."

"Diğerlerini ne diye davet ettin? Şu müşavir beyi mesela?"

"Müşavir beyi. Evet, bunu ben de soruyorum kendime," dedi Doktor Emperger dalgın dalgın. "Franzi'yi tavlamak için kırk takla atmasına ne diyorsun? Belli ki kıza göz koymuş. Kendini beğenmiş ihtiyar öküzün teki, ama iyi bak, herif istediğini elde edecek, Franzi tuzağa düşecek."

"Sizi de askere almışlar mıydı Profesör Bey?" diye sordu masanın öbür ucundaki mühendis.

"Yok, bende işler o raddeye varmadı. Ben basitçe tutuklanıverdim, Ruslar beni yataktan çıkarıp tutukladılar. Benim talihsizliğim, Güney Türkistan'da bir araştırma gezisi yaptığım sıralarda savaşın patlak vermesiydi."

"Türkistan mı?" diye sevinçle haykırdı Froylayn Hamburger. "Sizin uzmanlık alanınız ne? Şark sanat tarihi mi?"

"İlgisi yok, ham'fendiciğim, Ziraat Fakültesi'nde bitki ve tohum bilim dersleri veriyorum. Genç hanımlara hitap etmez."

"Bizim şirket... belki ilginizi çeker, Profesör Bey," dedi mühendis. "Bizim şirket savaş başlamadan hemen önce piyasaya bir gübreleme ve hububat ekim makinesi sürdü, her tür tohumun istenen miktarda ekilebilmesini sağlayan yeni tip bir makine."

Kâğıt kalem rica etti ve ekim düzeneği çıkarılınca makinenin gübreleme için de kullanılabileceğini ufak bir eskizle gösterdi.

Profesör eskizi eline aldı, inceledi, kaşlarını kaldırdı ve defalarca başını salladı. Müşavir, işçilerin taleplerinin aşırı

derecede arttığından yakındı. Bunun sonunun nereye varacağını Tanrı bilirdi. Feuerstein ise geleceğe umutla bakıyordu, mal denen her şeyden kazanç sağlanacağını söyledi. Bundan böyle tamamen ithalat-ihracat işine yoğunlaşmakta kararlıydı, üretimde bulunmayı aklının ucundan bile geçirmiyordu. Fikirlerini müsteşara hararetle anlatıyor, "mal" kelimesini her söylediğinde, kelime onun ağzında adeta dini bir coşkuya kavuşuyordu. Profesör elinde hâlâ gübreleme makinesinin eskizini tutuyordu. Sohbette ilginç bir yan bulamayan hanımlar, İsviçre çikolatasına, kaliteli ipek kumaşlara, Fransız moda dergilerine, İngiliz banyo sabununa ne zaman kavuşacaklarını soruyorlardı.

Vittorin elindeki boş fincana öfkeyle baktı. Ardı arkası gelmeyen bu sohbetten fena halde sıkılmıştı. Şu ikisi, Feuerstein ile müsteşar ona kumpas kurmuş gibiydi. Sanki bütün dertleri Selyukov mevzusunun açılmasını engellemekmiş gibi mütemadiyen ihracat teşviklerinden, yurtdışından gelen fiyat tekliflerinden, ihracat piyasalarından, alım-satım kotasyonlarından bahsediyorlardı. Üstüne üstlük bir de şu kadınların aptal gevezelikleri... Vara yoğa ahmakça gülmeleri... Dayanılır gibi değildi. Ne diye gelmişti ki buraya? Vittorin Doktor Emperger'ye kaş göz işareti yapıyor ama o anlamazlıktan geliyordu.

Bu arada Kohout'un masanın ucunda oturan arkadaşı, İşçi ve Asker Konseylerinin ilerideki faaliyetlerini heyecanlı el kol hareketleri ve hiç sakınmadığı gümbür gümbür bir sesle sayıp dökerken çay fincanını tedirgin edici bir biçimde sallayıp duruyordu.

"Yoldaşlar!" diye haykırdı. "Vakit tamamdır, artık sıra bizde. Yetti artık –Kohout bırak da konuşayım be, yoksa öyle bir şamar atarım ki sana, feleğin şaşar– yetti artık, yoldaşlar, hiç gıkımızı çıkarmadan durduğumuz, kendimizi eşek yerine koydurduğumuz. Şimdi konuşma sırası bizde. Evvela halkı sömürenlerin ve de piliçlerinin samur kürkleri-

ni sırtlarından çekip alacağız, acayip eğlenceli olacak. Sonra da otomobillerine el koyacağız, cumhuriyette tabana kuvvet koşarlar artık."

"Affedersiniz ama," diye lafa girdi Feuerstein, "daha o aşamaya gelmedik. Bildiğim kadarıyla, devletin müstakbel biçimi hakkında nihai bir karara varılmış değil. Halen bir monarşide yaşıyoruz."

Blaschek'in derdi de bunu konuşmaktı zaten.

"Adına ne dersen de, beni hiç ırgalamaz," dedi. "Sonra otomobillerle vızır vızır gezip evleri dolaşacağız. Kömür, un, yağ, istifledikleri her şey halkın ve emekçi sınıfların olacak."

"Mallarına el koyulan insanlar da açlıktan ölsün, öyle mi?" diye araya girdi müşavir.

"Onlar hiç sordu mu bize aç mıyız, tok muyuz?" diye haykırdı Blaschek.

"Beyler, beyler, bu ne hiddet, bu ne celal, anlamadım ki," diye telaşla bağırdı Doktor Emperger. "Lütfen sakin olun. Yoldaş Blaschek, yerden göğe kadar haklısınız, aklı başında her insan kabul eder bunu. Ama hanımlar bugün siyaset konuşulmasını istemiyor, hanımlar dans etmek istiyor. Siz de dans edersiniz, öyle değil mi yoldaş?"

"Tabii ki," dedi işçi temsilcisi.

"Daha ne. Hanımlardan birini dansa kaldırın. Beyler, size ne çalayım, vals mi, daha modern bir şeyler mi? One-step?* Fokstrot?

"Fokstrot! Fokstrot! Beni de delirttin sen," diye bağırdı Froylayn Hamburger ama bu bir itham değil, bir şarkının sözleriydi.

Mühendis "Elveda Canım"dan yanaydı, Froylayn Hoffman ille de "Kahverengi Çizgili Etek"i istiyordu, Franzi Roth tangodan başka dans tanımadığını söyledi. Sonunda valste anlaştılar.

---

* ABD'den Avrupa'ya 1910 civarında gelen ve çok popüler olan bir salon dansı, fokstrotun öncüsü. (ç.n.)

Yan odada dansa başlandı. Müşavir ile akademik ressam ortada bir "ada" oluşturmuştu, dans eden çiftler onların etrafında fır dönerken ikisi kısık sesle hanımların estetik özellikleri hakkında görüş teatisinde bulunuyordu. Froylayn Hamburger'e "yoldaş" diye hitap eden işçi konseyi üyesinin dansta sol bacağını çok iyi kullandığı ortaya çıkmıştı.

Vittorin yerinden hiç kıpırdamamış, Feuerstein ve Profesör'le birlikte çay masasında oturuyordu. Beklediği an nihayet gelmişti işte. Ayağa kalkıp kapıyı kapattı.

"Umarım kimse bizi rahatsız etmez," dedi. "Kaç saattir bekliyorum burada."

Profesör başını kaldırıp baktı.

"Sıkıldınız mı yoksa Vittorin?" diye sordu. "Niye ki? Bence gayet hoş bir ortam. Mühendis sinirime dokunuyor sadece. Ne ruhsuz bir insan, gübreleme makinesi diye tutturdu. Çıkarılabilir tohumlama kutusu çok umurumdaydı sanki. Ben buraya bunu dinlemeye mi..."

"Benim buraya neden geldiğimi merak etmiyor musunuz?" diye sözünü kesti Vittorin asabi bir sesle. "Yapacak daha iyi bir işim yok mu da bütün gecemi bu vurdumduymaz insanlarla..."

Bu tarz bir topluluğu ne kadar hor gördüğünü ifade edecek bir kelime aradı ama bulamadı.

"Biraz fazla müşkülpesentsiniz, Vittorin," dedi Profesör. "Ne gibi eğlenceler bulmayı beklemiştiniz? Hint fakiri gösterisi? Koloratur soprano aryası? Dansöz oynatmaya ne dersiniz? Şahsen ben çok eğlendim. Hernals'li yoldaş sizi sıkıştırırken yüz ifadenizi görmeliydiniz Feuerstein... Gülmekten kırıldım."

"Bana o kadar da komik gelmedi," dedi Feuerstein gücenmiş bir sesle. "Terbiyesizliğin dik âlâsı. Herif nereden alıyor bu cüreti? Küstahlık bu. Ne idüğü belirsiz bu serseri nereden bana sen diye hitap ediyor?"

"Sizin o pürüzsüz pembe yanaklı dolgun yüzünüz bu halk insanı üzerinde kışkırtıcı bir tesir yaratmış olmalı," diye bir tespitte bulundu Profesör. "Eti budu yerinde insanlar için zor zamanlar bunlar, azizim."

"Beyler sohbete bu minvalde devam edecekse..." dedi Vittorin bastırmakta zorluk çektiği bir öfkeyle, "buyurun, buyurun lütfen, rahatsız olmayın. Buraya size önemli bir haber vermek için geldim. Ama dediğim gibi, bekleyebilirim de."

Profesör hayretle Vittorin'e baktı.

"Hırçınlaşıyormuş gibi bir haliniz var, Vittorin. Ne oldu ki?"

"Ne mi oldu?" diye sordu Vittorin kayıtsız davranmaya çalışarak. "Hiiiç, Rusya'dan haberler aldım, o kadar. Selyukov Moskova'daymış."

Heyecanını gizlemek için bir sigara yaktı. Sonra, ortalığa bir el bombası gibi savurduğu bu sözlerin etkisini göstermesini bekledi.

"Sahi mi? İlginç," dedi Profesör. "Selyukov Moskova'da demek. Çok ilginç. Söylesenize Vittorin, dostum, o yüzbaşıyı kafanızdan silip atamadınız mı hâlâ?"

Vittorin sigarasından hızlı hızlı derin nefesler aldı.

"Ne demek bu? Ne demek istiyorsunuz Profesör? Anlamıyorum."

"Anlamıyorsunuz. Pekâlâ. Bir an geriye gidip o günleri düşünün. Çernavyensk, kamp, nostalji, ruhi bunalımlar, günlerin sıkıcı tekdüzeliği, mektup yasağı, memleketten haber alamamak, komutanın kaprisleri karşısındaki çaresizlik... Hepimizin dengesi bozulmuştu o dönemde, o zavallıcık, havacı teğmen sıtmadan öldüğünde kendimizi berbat hissetmiştik, ruh sağlığımız bozulmuştu Vittorin. Çareyi tüm mahkûmların tipik hayal dünyasına kaçmakta bulduk: Bir gün geri dönecek ve her şeyin hesabını soracaktık! Çok rahatlatıcı bir düşünceydi elbette, o kötü günleri atlatmamıza yardımcı oldu. Sonuçta bir hastalık semptomuydu ama, öyle değil mi? Bunu hâlâ anlamadınız mı?"

Vittorin sigarasını elinden atmıştı. Ayağa fırlamış, hiç konuşmadan Profesör'e bakıyordu.

Dans edilen yan odadan Yoldaş Blaschek geldi. Alnındaki teri silip yün süveterini çıkardı.

"İçerisi hamam gibi," dedi, "rahatsız olmayın beyler, gittim bile."

Kapı açık kaldı, vals müziği kesilmiş, dansa ara verilmişti. Blaschek ağız armonikası çalıyor, Kohout da acıklı bir sesle söylediği asker şarkılarıyla ona eşlik ediyordu.

"Kim gider tabutumun yanında?
Kim gider tabutumun yanında?
Kadehler, kap kacak,
Bira ve de şarap,
Bi de meyhanecinin karısı ağır aksak."

"Ağır bir psikozdu," diye devam etti Profesör. "Normal bir durum değildi tabii ki. Ama bunun üstesinden gelmelisiniz artık! Evinize döndünüz, her şey geride kaldı. Şimdi işlere sarılmak, hayata yeniden başlamak, savaşı unutmak lazım. Şeytan götürsün şu Kohout'u da, acıklı taşlamalarını da, kendi sesimi duyamaz oldum. Savaşı unutmalıyız, yaşadıklarımızı hafızamızdan silip atmalıyız. Sibirya kötü bir rüyaydı, Çernavyensk tam bir kâbustu. Tanrı aşkına, yüzbaşıyı neden kafaya takıyorsunuz? İster Moskova'ya gitsin, ister cehennemin dibine, size ne?"

"Bitirdiniz mi?" diye sordu Vittorin.

Yan odadan kadeh çıngırtıları, kahkahalar, ağız armonikasının iniltisi, Kohout'un sesi geliyordu:

"Ne konacak mezarım başına?
Ne konacak mezarım başına?
Bi sosis, bi de ekmek,
Bi asker yatıyor burada,
Varını yoğunu yatırdı içkiye."

"Bitirdiyseniz, Profesör," diye patladı Vittorin, öfkeden bembeyaz kesilmişti, "kulağınızı iyice açın da beni dinleyin şimdi. Acınası bir tavır bu, evet, yüzünüze karşı söylüyorum, acınası ve kaypak bir tavır, önce namus sözü verip sonra yan çizmek ve her şeye... psikoz lafları ya da başka mazeretler uydurarak işin içinden sıyrılmaya çalışmak. Ayıp bu yaptığınız, çok ayıp, sizin adınıza utanıyorum. Korkaksınız siz, korkudan ödünüz patlıyor, bütün mesele bundan ibaret. Psikoz ve hastalık semptomları, hayata yeniden başlamak laflarının ardında sadece korku yatıyor. Sizin gibi insanların olması çok üzücü. Nasıl biri olduğunuzu anlamış bulunuyorum, hiç değilse anladım artık sizin..."

"Dikkat! Yoldaşlar!" diye haykırdı Askerler Konseyi üyesi. "Yepyeni bir parça geliyor. Kohout, soylu beyleri de kat!"

"Emrin olur," dedi Kohut ve ağız armonikası eşliğinde şarkıya başladı:

"Kim süpürür şimdi sokakları,
Kim süpürür şimdi sokakları?
O soylu beyler var ya hani,
Yakaları gümüş yaldızlı,
Onlar süpürür şimdi sokakları."

"Bravo!" diye coşkuyla bağırdı müşavir – savaş döneminde iki ay yazıhanede çalıştırılmıştı. "Bravo! Doğrusu da bu zaten. Biz nasıl çalışıyorsak, onlar da çalışsın bakalım, ekmeklerini kazansınlar."

"Hiç değilse anladım artık sizin ne mal olduğunuzu, şeref sözünüzün beş para etmediğini," dedi Vittorin, öfkesi yerini derin bir üzüntüye bırakmıştı.

Profesör işi şakaya vurmaya çalıştı.

"Gözünüzde hiçbir saygınlığımın kalmadığını elbette ki anlamış bulunuyorum Vittorin," dedi. "Ne yapabilirim? Kaderime razı olmam gerekiyor herhalde. Tek tesellim, iki

ay sonra bu mevzu hakkında sizin de benim gibi düşünecek olmanız. Sahi, şimdi, böyle bir dönemde Rusya'ya dönmek kolay mı sanıyorsunuz?"

Vittorin, düşman gözlerle aşağılayarak baktı Profesör'e.

"Kolay ya da değil, siz o işi bana bırakın, buna kafa yormanıza gerek kalmadı," dedi. "İnsan isterse bir yolunu bulur. Önemli olan istemektir ama sizin tıynetinizdekiler anlayamaz bunu. Selyukov'la hesaplaşacağımdan emin olabilirsiniz, hepiniz beni yüzüstü bıraksanız da, Moskova'ya dilene dilene yayan gitmek zorunda kalsam da..."

"Susun Vittorin, başka bir şey söylemeyin artık," diye sözünü kesti Profesör. "Nefretinizin gerçek doğasını ifşa ettiniz bana. Neler söylüyorsunuz öyle, kulağa bir balad gibi geliyor. Sahiden de çok tuhaf bir nefret bu. Vittorin, şu eski şarkıyı bilir misiniz? 'Hiçbir ateş, hiçbir kömür...'"

"Duydun mu Kohout!" diye bağırdı Yoldaş Blaschek. "N'oluyor? Giyotinleri yağlamayacak mıyız bu gece?"

"Elbette. Biraz sabır, yoldaş, her şeyin bir sırası var, elbette yağlayacağız," dedi Kohout.

Piyanonun başına geçti ve sol eliyle Cellatın Şarkısı'nın melodisini tıngırdatırken Blaschek gümbür gümbür bir sesle şarkıya başladı:

"Yağlayın giyotinleri,
Yağlayın giyotinleri,
Yağlayın giyotinleri yağlarıyla kralın,
Parçalayın..."

"Tanrı aşkına, yoldaş, bu da ne demek oluyor şimdi, kesin şunu!" diye telaşla bağırdı Doktor Emperger. "Bu kadarı da fazla artık. Üst komşum devlet memuru, bizi şikâyet eder maazallah, iki kere kapıya geldi zaten."

"Varsın gelsin köpek, gerici it!" diye bağırdı Blaschek. "Hele bir cesaret etsin bakalım! Öyle bir dağıtırım ki suratı-

nı, üç saat yeri cırmalar kör kedi gibi... Parçalayın metresleri, parçalayın! Haydi, siz de şarkıya eşlik edin, yoldaşlar!"

Üç genç kız kol kola odaya döndü. Froylayn Hamburger kapıyı arkasından kapattı.

"İçeride kıyamet kopuyor," dedi. "Kudurdular resmen. Zavallı Rudi, yarın iyi bir mazeret uydurması lazım. Aman, bu kadarı yetti bana." Vittorin Feuerstein'a döndü.

"Ya sen?" diye sordu. "Yoksa sen de mi yan çizmeye niyetlisin?"

Çok değil, kısa zaman önce kendisine sonuna kadar güvenilebileceğini söyleyen Feuerstein omuz silkip sustu.

"Peki," dedi Vittorin, "ikinizle de ilişkimi kesmiş bulunuyorum. Sizinle konuşacak bir şeyim yok artık." Froylayn Hoffmann merakla yanlarına yaklaştı.

"Beyler kavga mı ediyor yoksa?" diye sordu. "Sanki öyle gibi. Mevzu ne?"

Profesör kulüp koltuğunda geriye yaslandı. Gülümsedi ve sigarasının dumanını havaya savurdu.

"Ah, önemli bir şey değil," dedi. "Dostum ille de Moskova'ya gidip bir Rus subayını öldürmek istiyor."

İhanete uğrayan, alaya alınan, üç genç kızın edepsiz kahkahalarına maruz bırakılan Vittorin üzüntü, öfke ve utançtan çarpılmış bir yüzle odadan dışarı fırladı. Bu evdekilerle işi bitmişti artık.

Antrede uşağın tuttuğu, hâlâ yağmur ıslağı paltosunu giyerken olanları Kohout'a kısaca anlattı.

"Böyle olacağı belliydi, azizim," dedi Kohout ikide bir ayak değiştirerek, "burjuvalarda ne karakter vardır ne de haysiyet. Biz devrimci şarkılar söylerken o ikisinin, Feuerstein ile Profesör'ün ortadan toz olduğunu fark etmedin mi? Bunlar böyledir işte!"

Lola küçük odanın kapısını araladı. İçeriye bir bakış fırlatınca Georg'un uyumadığını gördü. Ağabeyi yarı giyinik vaziyette yatağına uzanmış, kırmızı bir defteri karıştırıyordu.

Lola içeri girdi.

"Uyandın mı?" diye sordu. "Uyandığını bilseydim daha önce gelirdim. Saatin kaç olduğundan haberin var mı? On bire çeyrek var. Dün gece eve ancak saat bire doğru geldin, babam seni duymuş. İyi eğlendin mi bari? Günaydın bu arada. Kahvaltını buraya getireyim mi?"

Georg Vittorin defterini kapattı.

"Hayır, teşekkür ederim. Birazdan gelirim. Uyanalı çok oldu, Rusçamı tazeledim biraz, gündelik hayatta gereken kelimeleri ve kalıp cümleleri tekrar ettim. İyi eğlendim mi? Eh, nereden baktığına bağlı. Dün gece benim için bayağı öğreticiydi ama... Bir şey mi diyecektin, Lola?"

Lola, çok önemsediği bir mevzuyu konuşmak istiyordu ağabeyiyle. Sınırsız bir saygı duyduğu oda kiracısı Doktor Bamberger, Georg'u merak ettiğini, onunla tanışmak istediğini söylemişti. Tanışmaları ağabeyinin çok işine yarayabilirdi. Fakat Lola şimdilik havadan sudan konuşmayı tercih etti.

"Franzi bu sabah erkenden bize uğradı," dedi. "Öğlen Domcafé'de buluşup buluşamayacağınızı soracakmışım sana. Bütün gün işte olacakmış ama saat bire doğru yarım saatliğine kafeye uğrayıp bir şeyler atıştıracakmış. Kendisine eşlik etmeni istiyor. Hafta boyunca onu hiç arayıp sormadığına çok içerlemiş."

"Bir sürü işim olduğunu bilmiyor sanki," diye bağırdı Vittorin. "Bütün gün sabahtan akşama kadar görüşmeler, toplantılar, oradan oraya koşuşturmalar. Mesela dün Dördüncü Bölge'de önemli bir görüşmem vardı, sonrasında yarım saat içinde Prater Caddesi'ndeki Café Splendid'de olmam, oradan eve dönüp üstümü değiştirmem, sonra da tekrar Prinz Eugen Caddesi'ndeki bir toplantıya yetişmem gerekti. Sürek avı resmen! Bir de tren istasyonlarındaki işler

var, oralarda saatlerce dikiliyor, eve dönen askerlerin trenlerini bekliyorum, bazı bilgilere ihtiyacım var, araştırma yapmak lazım ve bu öyle bir iş ki, kimselere bırakamam. Franzi bütün bunları bilmiyor mu sanki, ne istiyor benden, niye eziyet ediyor bana?"

Lola ne diyeceğini bilemedi.

"Bugünden başlayarak her şey daha farklı olacak zaten," dedi Vittorin. "Tren garlarında beklemeyeceğim artık, öğrenmek istediğim her şeyi öğrendim. Ön görüşmeler de halledildi. Şimdi sıra çalışıp para kazanmaya geldi. On bire çeyrek mi var dedin? Bir an evvel hazırlanıp çıkmam lazım. Bugün evde çok oyalandım. Koca bir öğle öncesini böyle boşa harcayamam artık."

"Birkaç gün daha dinlenseydin," dedi kız kardeşi. "Babam yazıhaneye ayın on beşinden sonra gitmeni söyledi."

"Daktiloların takırdadığı yazıhaneye mi?" diye haykırdı Vittorin. "Kesinlikle gitmem. Ayda yüz seksen kron, yılbaşından sonra belki iki yüz kron... Sen buna para kazanmak mı diyorsun? Sinemada keman çalsam daha çok kazanırım. Lola, şimdilerde kaç para kazanıldığından haberin var mı senin?"

Lola yatağın ucuna oturdu.

"Hele bir dinle beni, Georg," dedi. "Bunu sana dün de söylemek istemiştim ama dün pek görüşemedik. Bu arada, o sinema bahsinde ciddi değilsin herhalde, bizim gibilere göre değil o işler. Mesela ben de sesimle... Banliyö varyetelerinde şanson söylemeye yeter sesim, hem belki yaparım da, Ebenseder'yle evlenmektense bunu yapmayı tercih ederim... Georg, bugün yine kavga çıktı, babam acayip sinirlendi, son zamanlarda her şeye kızar oldu. Çok endişeli, galiba onu emekli etmek istiyorlar, halbuki sadece on yedi yıllık bir hizmeti var, haksızlık bu! Ama benden duyduğunu belli etme sakın, bu mesele konuşulsun istemiyor."

Kaybedilen savaş, eski ordunun çöküşü, hanedanın devrilmesi, imparatorluğun parçalanması, yaşlı Bay Vittorin'in dengesini altüst etmişti. Olayların bu raddeye gelmesini, mevcut durumu bir türlü kabullenemiyordu. Kafasının dikine giden, sadece kendini haklı gören kavgacı biri olup çıkmış, dünya âlemin ona düşman kesildiğini, zulmettiğini sanıyordu. Hukuki bilgiden yoksun, karmaşık hukuki işlemleri kavramaktan aciz olduğundan, çalıştığı bölümün alanına giren ücretleri defalarca yanlış hesaplamış, hatalı tarifeler uygulamıştı. Kendisinden hesap sorulduğunda siyasi bir entrikaya kurban gittiği zannıyla durumunu daha da kötüleştiren bir tarzda savunmaya geçmişti. Üst merciye verdiği dilekçede, amirine ağır ithamlarda bulunmuştu. Adamı entrikacı, beceriksiz bir cahil, devletin parasını cebine atan bir asalak olarak nitelemiş; rüşvetçilikle, alçaklıkla, devlet memuruna yakışmayan bir hayat tarzıyla suçlamıştı. Elbette derhal bir soruşturma açılmış, sonrasında bu suçlamaların aslı astarı olmadığı anlaşılmıştı. Bay Vittorin'e, erken emeklilik için bizzat başvurması tavsiyesinde bulunulmuştu ama o "bunun için bir sebep göremiyordu, sonuna kadar mücadele edecekti, hak yerini bulmalıydı."

Bunun üzerine Bay Vittorin görevinden geçici olarak uzaklaştırılmış, nihai karar disiplin kuruluna bırakılmıştı. Evdekilere karşı sanki hayatında hiçbir şey değişmemiş gibi yapıyordu. Her zamanki gibi sabah dokuzda elinde evrak çantasıyla evden çıkıyor, saat tam üç buçukta dönüyordu. Aradaki zamanı ücra köşelerdeki küçük kahvehanelerde geçiriyor, oralarda gazeteleri okuyor, köşe yazılarının beğenmediği yerlerine mavi kalemle ünlem ve soru işaretleri koymayı da ihmal etmiyordu. Gazeteleri okuyup bitirdikten sonra alçak sesle kendi kendine konuşuyor ya da mektup kâğıtlarını disiplin kurulu önünde yapacağı sonu gelmez savunma konuşmalarıyla dolduruyordu.

"Babamı emekliye mi ayıracaklar? Gülünç. Sen de hep en kötü şeyleri düşünürsün Lola," dedi Vittorin. "Kaç yaşında ki? Bu yaz elli dördüne girdi. Ne oldu bu sabah?"

"Ah, yine şu Ebenseder yüzünden," diye anlatmaya başladı Lola. "Babam bana bağırdı... sen duymadın mı? 'Adama karşı davranışların tam bir rezalet, sen ne yaptığını sanıyorsun, bu eve hâlâ geliyor olması bile bir mucize, kadrini bilmiyorsun onun, böyle muteber, düzgün bir insanın seni... ama sen hep böyleydin, aptal ve düşüncesizdin, kibirli ve pervasızdın, bu böyle devam edemez artık...' Ben de odadan dışarı fırlayarak hüngür hüngür ağladım. Belli olmuyor mu ne kadar ağladığım? Hem babam için de öyle üzülüyorum ki. Ah Georg, sen eve döndüğünde hiç olmazsa sana sırtımı dayayabileceğimi sanmıştım."

"Biraz sabretmen lazım Lola," dedi Georg gülümsemeye çalışarak. "Tabii ki bana güvenebilirsin; ondan, Bay Ebenseder'den ben de hoşlanmıyorum. Ama gitmem gerektiğini biliyorsun. Hele bir gidip geleyim, belki de dört beş hafta sonra yine burada olurum, o zaman kafam da rahatlar, gidip babamla açık açık konuşurum: 'Ya şu Bay Ebenseder ayağını bizim evden keser, çünkü Lola onun adını bile duymak istemiyor, ya da biz ikimiz, Lola'yla ben, evden ayrılırız,' derim. İnadından vazgeçmezse de..."

Kız kardeşi gülümsedi.

"Sen iyi çocuksun, Georg, bunu biliyorum zaten," dedi. "Fakat bu iş düşündüğün kadar basit değil. Babamı yüzüstü bırakamayız şimdi. Ama ben bundan bahsetmek istemiyordum ki. Nereden aklıma geldi şimdi? Ben sana bambaşka bir şey anlatmak istiyordum. Evvelki gece yemek odasında tek başıma oturuyordum, tam yatmaya gidecektim ki kapı tıklatıldı; gelen, oda kiracımız Doktor Bamberger'ydi. Ona bir dakikamı ayırabilir miymişim? Elbette, buyurun lütfen. Velhasıl, konu sendin. Senin mükemmelen Fransızca ve İtal-

yanca bildiğini, gümrük işlerinden, nakliyattan falan çok iyi anladığını duymuş, aradığı şeyin tam da bu olduğunu söyledi."

"Fransızca ve İtalyanca bildiğimi kimden duymuş? Benim hakkımda epey bilgi sahibi olması garip bence. Ben onun ne yapıp ne ettiğiyle hiç ilgilenmedim. Yakından tanıyor musun onu?"

"Arada bir gördüğüm oluyor tabii, ne de olsa odasını ben topluyorum. Sessiz sedasız, nazik, mütevazı biri. Vally'yi pek beğeniyor gibi, bazen onunla konuşuyor. Belki de Vally ona senden bahsetmiştir."

"Anlaşıldı. Devam et. Benden ne istiyor?"

"İş için yabancılarla, Balkanlar'dan birileriyle sık sık görüşüyor. Önümüzdeki ayın birinde kendi yazıhanesini açacakmış, şimdiye kadar her şeyi kahvehaneden halletmek zorunda kalmış. Seninle bizzat konuşmak istiyor. Çalışmak isteyen çok adam varmış tabii ama hiç değilse senin kim olduğunu biliyormuş. İlk başlarda sana dolgun bir maaş veremeyeceğini söylüyor, zira sınırlı imkânlarla iş kuruyormuş ama daha sonra... başarılı olacağından emin ve ileride seni işe ortak etmek istiyor."

"Bu işte bir bit yeniği var diyordum ben de. Beni çalıştıracak, değil mi, beni eşek gibi çalıştıracak ama para mara vermeyecek. Bunların hepsi böyledir zaten. Malum boş vaatler işte. Sen de amma safsın be Lola."

"Onunla bir kerecik olsun konuş, Georg. Seni bir şeye ikna etmeye çalışmıyorum, böyle şeylerden anlamam ben. Ama mademki işinden ayrılmak istiyorsun... Bende iyi bir izlenim bıraktı, inan bana, ne istediğini bilen birine benziyor."

"Pekâlâ, öyle olsun. Bir konuşayım bakalım. Tanrım! Saat on bir olmuş. Onunla tanışırım ama fazla bir beklentim yok. Vaatlere karnım tok benim. İnsanların hepsi namussuz,

şerefsiz, alçak, al birini vur ötekine. Ben onları iyi bilirim. Evet, Lolacığım, tecrübe konuşuyor burada."

Domcafé'nin pencere nişlerinden birinde karşı karşıya oturuyorlardı; öğle yemeğini bitiren Franzi bir sigara rica etti. Vittorin ona tütün tabakasını uzattı.

"Birkaç Rus sigaram var hâlâ, buyur, buradan yak. Şu filtreli olanını al! Kırım tütünü. Sibirya'da Çin tütünü de içiyorduk. Kendine has bir aroması olan, çok kaliteli, pahalı bir tütün de vardı ama biz onu bulamıyorduk. O tütünü içen sadece tek bir kişi tanıdım ben."

Sustu ve sigarasını farklı bir biçimde, sol elinin yüzükparmağı ile serçeparmağı arasında tutmaya çalıştı. Ama pek de beceremeyince vazgeçti.

"Saat birde yine yukarıda, yazıhanede olmam lazım," dedi Franzi. "Ama ondan önce sana anlatmam gereken bir sürü şey var. Dinle hele, son havadis şu: Agram'lı* bey aradı yine."

Vittorin'in ondan uzaklaştığının farkındaydı Franzi, erkek arkadaşının ilgi odağı olmaktan çıktığını her geçen gün daha çok hissediyor, onu hepten kaybetmekten korkuyordu. Vittorin'i çeken uzak, gizemli bir güç olduğunu belli belirsiz seziyordu ve mücadele etmeden ondan vazgeçmemeye kararlıydı. Vittorin'i elinde tutmak, onun sönmeye yüz tutmuş aşkını yeniden harlandırmak için aşk maceraları uydurmuş, ihtirasla peşine düşen adamlar icat etmişti. Viyana ağzıyla konuşmaya çalışan Hırvat bir üniversite öğrencisi en iyi buluşlarından biriydi. Neredeyse ete kemiğe bürünmüştü. Franzi en çok o karakteri kullanıyor, ne zaman ihtiyaç duysa Viyana'da boy göstermesini sağlıyordu. Bir de duygusal bir çam yarması vardı, lavta eşliğinde harika şar-

* Bugünkü Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'in Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndaki adı Agram'dı. (ç.n.)

kılar söyleyen bu kişi İsveç Elçiliği'nde kuryeydi. Son olarak da genç bir baron vardı ki, pek edepsiz biriydi, Franzi'yi dayalı döşeli bir dairede oturtmak ve seyahatlere götürmek istiyordu.

"Agram'lı bey mi? Tıbbiyeli mi? Viyana'da mı yine?" diye sordu Vittorin.

"Evet, düşünsene, evvelki gün yazıhaneden aradı beni. Biliyorsun, daha önce de, hem de iki kere söyledim işyerime telefon açmamasını, olur olmaz herkesin zırt pırt aramasını istemiyorum. Öyle ya, patron beni ne sanır sonra? Dur hele, dedim içimden, seni gidi Hırvat, bugün benden öyle şeyler duyacaksın ki feleğin şaşacak... Fakat telefonda o kadar tatlı ve neşeliydi ki... 'Merhaba canımın içi, seni göreceğime o kadar seviniyorum ki... Nasılsın, iyi misin, patronun, o yaşlı üçkâğıtçı ne âlemde?' Telefonda benimle senlibenli konuşur hep, ancak o zaman buna cesaret edebiliyor, çünkü telefonda ağzının payını veremeyeceğimi biliyor."

Bir an susup Vittorin'e baktı. Fakat onun yüzünde aradığını bulamadı. Hiç konuşmadan, tamamen umursamaz bir yüz ifadesiyle dinliyordu Vittorin anlatılanları.

"Madem öyle," diye devam etti Franzi, "biraz eğleneyim bari diye düşündüm ben de. Masum masum sorayım: 'Bu sefer burada biraz daha uzun kalacak mısınız Bay Miloş! 1 Aralık'ta hâlâ Viyana'da olacak mısınız?' – Aa, bunu sana daha anlatmadım bile. Annemle babam ay sonunda amcama gidecek, hani Gloggnitz'de çiftliği olan amcama; hafta sonunu orada geçireceklerine daha şimdiden pek seviniyorlar. Tam üç hafta sonra gidiyorlar, pazar gününü de orada geçirip pazartesi sabahı dönecekler, ev tamamen bana kalacak yani, bizim yaşlı Marie de izinli olacak, onu ailesinin yanına yollayacağım. Ama bunu Agram'lı beye söylemedim tabii, niye söyleyeyim ki zaten, sadece 'Bilse ne yapardı acaba?' diye düşündüm. Dinle bak, beyimiz ne dese beğenirsin?"

"Ee?"

"Güldü ve dedi ki: '1 Aralık'ta Viyana'dayım tabii ki, neden sordun canım? Yoksa o gün evde yalnız mısın? Ne şahane olurdu, seni görmeye gelirdim.' Ne diyeyim... donup kaldım. Nasıl da anladı hemen! Zaten ben de o zaman akıl ettim ya... Georg, o günü birlikte geçirsek ne güzel olur, evdekilere geziye çıktığını söylersin, Agram'lı bey benim zile basınca kapıyı açar, 'Buyurun, ne istemiştiniz?' diye sorarsın, o da hemen toz olur... çok eğleniriz, değil mi?"

Vittorin başını kaldırıp baktı. Franzi'nin gözlerinde ürkek bir rica ve sessiz bir vaat vardı.

"Tüm gün birlikte olurduk, sadece sen ve ben," dedi Franzi usulca. "Daha önce hiç böyle bir fırsatımız olmadı Georg."

Vittorin kolunu Franzi'nin omzuna koyup onu kendine doğru çekti. Franzi hiç direnmedi. Bir an öyle sarmaş dolaş oturdular.

"Elbette gelirim. Mutlaka gelirim," diye fısıldadı Vittorin. "O günü nasıl da iple çektiğimi tahmin edersin."

"Şşt, Georg, garson bize bakıyor... Anlaştık öyleyse, tamam mı? O günü boşta tutuyorsun."

"Anlaştık. Baksana, Franzi, barondan hiç haber yok mu?"

Franzi baronu bir el hareketiyle silkeleyip attı. Ona artık ihtiyacı kalmamıştı.

"Aman, o mu?" dedi. "Ha evet, bana yazmıştı. Ama mektubunu geri gönderdim, açmadan tabii ki. Benden ne istediği belli. Ama şimdi gitmem lazım, geç bile kaldım, patron kızacak yine. Sende ne var ne yok, hiçbir şey anlatmadın... Yazıhanedeki işine döndün mü?"

Georg Vittorin elindeki sigarayı sinirli bir hareketle yere fırlattı.

"Daha da neler," dedi. "Köleliğe mi döneceğim yani? Yüz seksen kron için sabahtan akşama kadar daktilonun

başında oturacağımı mı sanıyorsun? O iş bitti. Kendimi heba edecek değilim. Kesinlikle dönmem oraya, hakkımda ne düşünürlerse düşünsünler ama beni bir daha göremeyecekler."

Franzi başını iki yana salladı.

"Hiç gitmemek olmaz ki! Aptallık edersin Georg. Doğru düzgün istifa edersen işten ayrılma tazminatı olarak üç aylık maaş alırsın. Büyük anonim şirketlerde âdet böyle şimdi. Üç ay demek, dur bir dakika... beş yüz kron demek, bu parayı onlara hediye etmeyeceksin ya. Olmaz öyle şey. Amma cömertsin!"

Vittorin Franzi'ye hayretle baktı. İhtiyacı olan paraya bu şekilde ulaşabileceği hiç aklına gelmemişti.

"Tabii ya," dedi, "çok haklısın. Beş yüz kırk kron fena para sayılmaz... Çok haklısın. O paradan vazgeçecek değilim, hemen bugün giderim."

Bu miktarın yarısıyla Rus sınırına varabileceğini kafadan hızla hesapladı. Viyana-Radkersburg-Belgrad-Bükreş-Galati, Galati'den Tiraspol, hesap doğruydu.

Ayağa kalktı.

"Çok haklısın," dedi yine. "En iyisi hemen şimdi telefon açıp müdürün yerinde olup olmadığını öğreneyim. Telefon nerede?"

"Karşıdaki bilardo odasında, üçüncü kapı," dedi Franzi. "Bekle, ben de geliyorum, iki üç dakika daha vaktim var."

Franzi telefon kabininde kendini sevgilisine öptürür, sevgilisini öpücüklere boğarken, dışarıda bilardo topları yuvarlanıyor, domino taşları takırdıyor, garsonlar mürekkebi henüz kurumamış öğle gazeteleriyle masadan masaya koşturuyordu. Franzi, sevgilisini elinden almaya kalkan o karanlık, uzak, meşum gücü bu öpücükle sonsuza dek yenmiş gibi, dudaklarında mutlu bir tebessümle bir an öylece kalakaldı.

"Mundus – Uluslararası Denizaşırı ve Tuna Nakliyat ve Antrepo Anonim Şirketi"nin bulunduğu bina, kasvetli daracık pencereleri ve sıvası dökülmüş kirli gri cephesiyle sevimsiz bir izlenim yaratıyordu. Bu hep böyle olagelmiş, şirket dışarıya karşı nasıl göründüğünü asla önemsememişti. Hiçbir şey değişmemiş de olsa, Vittorin savaş başladığında Avusturya-Macaristan Kara Kuvvetleri'nin yedek subay üniforması içinde ayrıldığı binanın avlusuna adım atarken artık oraya yabancı olduğunu hissetti.

Girişteki yeni kapı görevlisi uykulu gözlerle kasketine uzandı. Avluda kömür boşaltılıyordu. Vittorin merdivenlerde ve gaz lambasıyla aydınlatılan koridorlarda tanımadığı genç insanlarla karşılaştı. Biri onu durdurdu ve hangi bölüme gitmek istediğini nazikçe sorarak resepsiyonun ikinci katta olduğunu söyledi. Vittorin belli belirsiz bir cevap mırıldanarak yürümeye devam etti.

Nihayet tanıdığı bir yüz gördü. Mesai bitiminde karşıdaki küçük kahvehanede bilardo oynarken emekli bir yüksek memur zannedilebilecek yaşlı müstahdemdi bu. Vittorin'i, çok daha güzel günlerden bildiği eski bir dost gibi selamladı.

"Bay Vittorin! Bu ne sürpriz! Döndünüz demek. Siz gideli ne kadar oldu, durun, bir hesap edeyim, on beş senesinde askere alınmıştınız, yok, on dört senesinde, ültimatomdan hemen sonra, kim derdi ki sonu böyle olsun. Ne acı. Onca genç insan, ne için... diye soruyorum kendime... Sizi gördüğüme çok sevindim Bay Vittorin, ne tesadüf, önümüzdeki hafta gelseydiniz beni burada bulamayacaktınız, zira emekliye ayrılıyorum. Evet ya. Kırk yıllık hizmetten sonra."

"Emekli olacağınız için memnunsunuzdur herhalde. Kırk yıllık hizmetten sonra... öyledir tahminimce," dedi Vittorin. "Viyana'da mı kalacaksınız?"

"Memnun mu? Nereden baktığınıza bağlı," dedi yaşlı adam, bir yandan da küçük masasının üzerindeki evrak dosyalarını düzenliyordu. "Hiçbir şey eskisi gibi değil artık.

Hep yeni insanlar, yeni yüzler... Burası hukuk doktorundan geçilmiyor, hepsinin ismini aklımda tutmam ne mümkün. Viyana'da kalmayacağım. Her şey ateş pahası, nasıl kalayım? Evladım da yok... Karımın Vorarlberg'deki akrabalarının yanına gideceğim. Taşrada paranın hâlâ bir kıymeti var. Biraz para biriktirdim, ufak bir ev almaya yeter, küçük bir bahçeye de yeter belki. Bir hafta daha, ondan sonra: Elveda, hoşça kal, Tanrı'ya emanet ol Viyana."

Vittorin onu başıyla onayladı ve müdürün müsait olup olmadığını sordu. Yaşlı müstahdem yine duygulanarak Vittorin'in iki elini birden sıktı, sonra da ziyaretçi geldiğini haber vermek üzere müdürün odasına gitti.

Müdür sevecen bir nezaketle karşıladı Vittorin'i. Sözlerini Latince bir alıntıyla –*post tot discrimina rerums**– harmanlayarak nihayet eve döndüğü için onu tebrik etti ve böylesine faydalı bir işgücü şirketin tekrar hizmetine gireceği için duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Vittorin'in lafı ağzında kalmıştı. Artık kıpırdamak, harekete geçmek lazımdı –diyordu müdür– tüm zorluklara inat ayağa kalkmak lazımdı, yapılacak çok iş vardı şimdi, zira uluslararası ilişkiler, her alanda değilse bile yeniden kurulmuştu. Savaşın iktisadi hayatta açtığı yaraların sarılması gerekiyordu, yeni dönem yeni sorunlarla başlamıştı, bu yüzden herkes üstüne düşen görevi canla başla yerine getirmek zorundaydı. Vittorin şimdilik muhasebe bölümüne geçebilirdi, Fransızca yazışmaları yürüttüğü eski kadrosuna o yokken elbette ki başkası alınmıştı.

Müdür alçak sesle, kibar bir tonda konuşuyor, sözlerini idareli ama ifade yüklü jest ve mimiklerle vurguluyordu. Vittorin askeri bir duruşla ayakta dikilirken bakışları müdürü delip geçiyor, söylenenleri duymuyordu. Bir haller olmuştu ona. Bir düşünceyle oynamış, öylesine, sırf vakit geçirmek

* (Lat.) Onca felaketin ardından. (ç.n.)

için, sadece bir an, buradan çok uzakta, başka bir odada durduğunu, duvardaki gölgenin Selyukov'un gölgesi olduğunu tasavvur etmeye çalışmıştı. Fakat bu düşünce ondan daha güçlü çıkmış, bir türlü yakasını bırakmıyordu. Dışarıda kar serpiştiriyor, Grişa kapının arkasında semaveri temizliyor, sobadaki ateş huzursuzca titreşiyor. Yazı masasının üstü kitaplarla kaplı, en üstte Fransızca bir roman duruyor, kapaktaki çıplak kadın bir tekirle oynuyor. Karşıdaki dörtlü koğuşta arkadaşlar haber bekliyor. Selyukov başını işinden kaldırıp bakıyor, dilini üstdudağında gezdiriyor, lambanın ışığı ince uzun, hafifçe esmerleşmiş eline vuruyor. Sonra...

"Bir subaya yakışmaz böyle bir davranış. Fransa'da buna... çıkabilirsiniz. *Paşol.*"

Alçak herif! Beni azarlamak ha. Neden sineye çektim ki ben bunu. Suratına tokadı indirdikten sonra kendimi kurşuna dizdirmeliydim. Çok geç. Artık çok geç.

"Şaşırıp rahatsız olmuş gibi bir haliniz var," dedi müdür. "Yanlış anlamayın sakın; geçici bir çözüm bu. Sanmayın ki..."

Vittorin kendine geldi. Son dakikaların pençesinden kurtulup serbest kalmıştı. Hayır, geç değildi. Bu iş sadece paraya bakardı, birkaç yüz kron bulmasına. Hele bir para bulayım, hele bir bulmayı başarayım, seninle tekrar görüşeceğiz Mihail Mihayloviç Selyukov.

"Sanmayın ki," diye devam etti müdür, "kurumumuz sizin dil becerilerinizden ve yazışma tecrübenizden devamlı surette vazgeçmek niyetinde. Sizi temin ederim ki öyle değil. Aklımızda olacaksınız. Yarın ya da öbür gün işe başlamak için yeni şefinizle, başkâtip Bay Schödl'le görüşün siz, gerisini bana bırakın."

Vittorin, dudaklarında çaresiz, mahcup bir tebessüm, gözlerini müdürün masa lambasının yeşil ipek abajuruna dikmişti. Bu görüşmenin gidişatı, kafasında kurduğu planla taban tabana zıttı. Şirkette lakayt, resmi ve soğuk bir ha-

vayla karşılanacağını sanmıştı; o zaman müdürün sunduğu mevkiyi kolayca tepebilir; parayı, mutlaka alması gereken tazminatı bir hak olarak talep edebilirdi. Ama müdürün onunla böyle iyi niyetli, adeta dostane bir tavırla konuşması, hatta dil bilgisini takdirle vurgulaması durumu hiç hesaba katmadığı bir biçimde zorlaştırıyordu. Bu koşullarda nasıl söyleyebilirdi ki işten ayrılmak istediğini? Öte yandan, bu paraya ihtiyacı vardı, boş ellerle ayrılamazdı buradan. Fakat müdür artık sabırsızlanmaya başlamış, kurşunkalemiyle yazı masasının deri sumenini dövüyordu.

"Affedersiniz," dedi Vittorin ani bir kararla. "Kıymetli zamanınızı aldığım için özür dilerim... ancak ben mecburen... benim için kolay değil elbette ama..."

Sustu. Doğru kelimeleri bulmak kolay değildi sahiden. Yeniden söze başladı.

"Çok müşkül bir durumdayım Müdür Bey, nasıl karşılarsınız bilmiyorum ama şartlar beni buna zorluyor..."

Müdür koltuğunda geriye yaslandı ve gözlüğünün üzerinden Vittorin'e baktı.

"Eh, derdinizin ne olduğunu aşağı yukarı tahmin edebiliyorum," dedi. "Tuhaf, savaştan dönen herkes aynı sıkıntıdan mustarip. Cephede hiçbirinizin başına talih kuşu konmamış belli ki. Pekâlâ. Yönetim kurulunun bu yılın 17 Ağustosunda aldığı kararla müdüriyete, savaştan dönen ve aile reisi olan tüm çalışanlara bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık maaş tutarında bir ikramiye ödeme yetkisi verildi. Evli misiniz?"

"Hayır... demek istediğim, evlenme niyetindeyim ve..."

Müdür onu bir el hareketiyle susturdu.

"Acele etmenize gerek yok," dedi. "Daha vaktiniz var. Aile reisi olmadığınız için bu miktarı size ancak avans olarak verebilirim; parayı ocak ayının birinden itibaren aylık taksitlerle geri ödemeniz gerekecek. İkinci kattaki Doktor Weber'e gidin de..."

Telefon çaldı. Müdür ahizeyi eline aldı.

"Mundus, Uluslararası Nakliyat ve Antrepo Şirketi, müdüriyet, buyurun... Evet, benim... Saygılar, Bay Nußbaum. Elbette, dosyanız önümde duruyor... Hayır, sizinle aynı fikirde değilim maalesef, anlayış sınırlarımızı sonuna kadar zorladık biz... İmkânsız. Uzlaşmacıyız elbette ama... Burada mesele... beni dinler misiniz lütfen? Çok doğru. Burada mesele... bunu bir daha düşünün lütfen, teklifim yarına kadar geçerli... Üzülürüm doğrusu... Nasıl? Elbette, hiç durmayın, öyle yapın... Mahkemenin kararını gönül rahatlığıyla bekleyeceğim Bay Nußbaum. Elbette, buyurun. Saygılar."

Vittorin işe ne kadar da hâkim olduğunu, müşterileri çok iyi tanıdığını müdüre gösterme fırsatını kaçırmadı.

"Adolf Nußbaum ve Ortakları, Prater Caddesi No. 15," dedi. "Sabun ve Yağ Mamülleri. Telgraf adresi: Fettbaum, Viyana. Bizzat patronla konuştunuz yanılmıyorsam."

"Tastamam öyle, Nußbaum'un ta kendisiyle. Bu şirketle de yazışmış mıydınız?"

"Elbette. En eski müşterilerimizden biridir. Özellikle de Balkan devletlerine ve Levant'a ihracat yapıyor. Bay Nußbaum asabi bir beydir. Hemen de mahkemeye gitmekle tehdit eder."

"İyi. İşe yeniden alışmak çok vaktinizi almayacak," dedi müdür. "Dediğim gibi, avans için Doktor Weber'e başvurun, personelle o ilgileniyor. Ödeme makbuzunu imza için bana yollasın. Bu arada, hazır buradayken şu dosyayı da alın, geçerken sevkiyat bölümüne bırakıverin."

Kohout pasaportları ve gerekli vizeleri temin edeceğini söylemişti. Hiç kolay olmayan bu görevin üstesinden geleceğini düşünüyordu, zira iki haftadır Doktor Sigismund Eichkatz'ın sağ kolu olarak çalıştığı avukatlık yazıhanesinde çok şey görüp öğrenmişti.

Doktor Eichkatz yazıhanesinin bu kadar rağbet görmesini, müvekkillerinin girişimlerinin karşısına engelleyici bir kuvvet olarak çıkan kanun ve yönetmeliklere hem uyma hem de onları yok sayma yetisine borçluydu. Kanunlara hürmet ediyordu, çünkü insan aklının birer icadı olarak bu aklın zaaflarını ve eksiklerini fazlasıyla ifşa ediyorlardı; kanunları hakir görmesinin nedeni ise yanılmazlık halesiyle kuşatılmış olmalarıydı. Kanunları çiğneyip geçmeye asla yeltenmiyordu, zira hiç değişmedikleri için kıvrak bir zekâyla zaten boy ölçüşemezlerdi. Onlara tecavüz eden budalaları ezip geçer, layığıyla hürmet edenlere ise yol verirlerdi.

Doktor Eichkatz gerilla savaşına özgü atlatma taktiklerinin ustasıydı. Adı, şehrin bazı kısımlarında saygıyla anılır; adresi, hintkeneviri, kasaplık hayvan, arpa ya da suni ipek ticareti yapılan kahvehanelerde elden ele dolaşırdı. 1918 Ekim'inin başlarında, Doktor Eichkatz'ın daktilo kız ve temizlikçi kadından ibaret yazıhane personelinin giderek çoğalan müşterilerle artık baş edemediği görülünce, doktorun Café Elite'in bilardo odasından tanıdığı Kohout yardımcı eleman olarak işe alınmış, dosyaları takip etmekle ve ödemeleri aksatan müvekkillerden alacakları toplamakla görevlendirilmişti.

Vittorin Kohout'u telefonla arayıp yazıhaneye uğrayacağını söylemişti. Arkadaşı onu, büyük sorumluluk isteyen bir işin bütün yükünü omuzlamış bir insanın ıstıraplı yüz ifadesiyle karşıladı.

"Azıcık sabret," dedi. "Önce bekleme odasındaki insanlarla ilgilenmem lazım. Şöyle otur da etrafa biraz kulak kabart, bazen çok eğlenceli olabiliyor. İşim yarım saate biter, sonrasında rahat rahat konuşuruz senin meseleyi. Patron bizi rahatsız etmez. Ona misafirim olduğunu söylersem... Froylayn Gusti, Doktor Bey zile bastı. Sizi çağırıyor."

Daktilo kızın patronun odasına koşmasıyla dışarı çıkması bir oldu.

"Bay Kohout, çabuk! Spannagel dosyası!"

Açık kapıdan, Doktor Eichkatz'ın davul gibi gümbürdeyen sinirli sesi duyuldu:

"Bay Spannagel, soru üstüne soru soruyorsunuz bana. Kâhin değilim ben, avukatım. Davanızın nasıl sonuçlanacağını bilemem. Kâhin olsaydım, Bay Spannagel, avukatlık yapmaz, kendimi garibeler müzesinde sizinle birlikte teşhir ederdim."

"Aman kapatın şu kapıyı Bay Kohout, bugün yine deliliği üstünde," diye seslendi Froylayn Gusti daktilonun başından.

Kohout patronun odasının kapısını kapattı. Sonra Vittorin'e döndü:

"Bizim burası bütün gün böyle işte. Buna daha ne kadar dayanırım, bilmiyorum. Bekleme odasındaki tipleri gördün mü? Ne müvekkiller ama! Ne suratlar! Asliye mahkemesi güya haysiyet sahibi bu adamlara üçer yıl verse, kimseye haksızlık etmiş olmazdı. Neyse, biz işimize bakalım. Froylayn Gusti, şu takırtıyı keser misiniz biraz, gürültüden kendi sesimi bile duyamaz oldum."

Yazı masasında kule gibi yükselen dosya yığınından bir tomar evrakı çekip aldıktan sonra gürledi:

"Bay Jonas Eiermann! Buyurun lütfen!"

Haddinden fazla kısa pardösüsüyle ufak tefek, tombulca, keçisakallı bir adam çıktı bekleme odasından. Kohout'un önünde eğilip ellerini ovuşturdu, Vittorin'e dönüp "Eiermann," dedi ve oturdu. Kolalı şapkasını Kohout'un yazı masasına bırakıvermişti.

"Bay Eiermann," diye söze başladı Kohout, "on dört kron tutarındaki alacağınızın tarafınıza ödenmesi için Innsbruck Bölge Mahkemesi'ne dava başvurusunda bulunmak istiyormuşsunuz. Gider avansını rica edebilir miyim sizden?"

"Neden? Gözünüz tutmadı mı beni?" diye sordu Bay Eiermann.

"Tuttu ya da tutmadı, bizim için fark etmez," diye açıkladı Kohout. "Bizde istisna yoktur, kimseye kredi açmayız, önden nakit ödeme alırız, yani siz avans verirsiniz, biz de dava açarız. Bu masanın üzerine yüz altmış kron saymazsanız, parmağımı bile kıpırdatmam."

"Yüz altmış kronum yok," dedi Bay Eiermann biraz düşündükten sonra.

"Pekâlâ. Size yardımcı olmaya hazırım. Ne kadar verebilirsiniz?"

"En fazla yüz kron."

"Madem öyle, yüz kron verin. Froylayn Gusti, Bay Eiermann'ın ödeme makbuzunu..."

"Ama yüz kronu ancak üç hafta sonra ödeyebilirim."

"Üç hafta sonra mı?" diye bağırdı Kohout. "Olmaz. Bugün, hemen şimdi ne kadar verebilirsiniz?"

Bay Eiermann tadı berbat bir şey yutmuş gibi ağzını buruşturdu ve epeyce zorlandığı belli olan bir iç mücadeleden sonra şöyle dedi:

"Altmış kron belki."

"Froylayn, Bay Eiermann'a altmış kronluk bir avans makbuzu hazırlayın da işimize başlayalım hemen."

"Ama yanımda altmış kron yok," diye itiraz etti Bay Eiermann.

"Yanınızda yok. Elbette. Ödeme yapmak istemiyorsunuz yani?"

"Ödememekten bahseden oldu mu?" diye bağırdı Bay Eierman içerlemiş bir sesle.

"Peki. Ödeme yapmak istiyorsunuz demek. Yanınızda ne kadar para olduğunu sorabilir miyim acaba?"

"Ben ne bileyim yanımda?.. Otuz kron."

"Ne müvekkil ama! Tamam, Tanrı aşkına otuz kron verin o zaman," dedi Kohout bıkkın bir tavırla.

Bay Eiermann cebinden rengi belirsiz bir deri cüzdan çıkardı. Cüzdanın içini epeyce karıştırdıktan sonra iki buruşuk banknot çıkardı.

Kohout parayı parmaklarının ucuyla alıp yazı masasının açık çekmecesine attı. Sonra Bay Eiermann'ı Doktor Eichkatz'ın odasına götürdü.

Doktor Eichkatz masasında kapalı gözlerle oturuyordu. Bitkin görünüyordu. Koca kel kafasını kıllı yumruklarına dayamıştı, sarkık dudaklarının arasında sönmüş bir Virginia purosu vardı. Bay Eiermann odaya girince avukatın sıska vücuduna can geldi.

"Bay Jonas Eiermann," diye bildirdi Kohout. "Tirol, Innsbruck'a giriş izni."

"Demek Innsbruck'a gitmek istiyorsunuz Bay Eiermann," dedi Doktor Eichkatz. "Uyruğunuz nedir?"

"Avusturyalı değilim," diye açıkladı Jonas Eiermann.

"Ben size ne olmadığınızı sormadım, ne olduğunuzu sordum," diye gürledi avukat. "Avusturyalı değilsiniz, Eskimo değilsiniz, Afrika halklarından değilsiniz, Müslüman değilsiniz, kovboy değilsiniz, İngiliz bir vikont değilsiniz, Hintli bir tapınak rakkasesi de değilsiniz. Bunların hiçbiri değilsiniz, bunu biliyorum. Şimdi sizden ne olduğunuzu öğrenmek istiyorum."

"Polonya vatandaşıyım," diye cevap verdi Bay Eiermann iyiden iyiye ürkmüş bir vaziyette.

"Eh, nihayet oldu işte, Tanrı'ya şükür. Demek Polonya vatandaşısınız ve Innsbruck'a gitmek istiyorsunuz... Teşekkürler, Bay Kohout," dedi Doktor Eichkatz. Kohout odadan çıktı.

Daktilo kız işini bitirmiş, kendinden geçmiş bir yüz ifadesiyle peynirli sandviçini yiyordu. Vittorin yerinden kalkmış, odayı arşınlıyordu.

"Ne müvekkiller ama, öyle değil mi?" diye iç geçirdi Kohout. "Bay Eiermann'la pazarlık etmek pek eğlenceliydi.

'Geleni yol, gideni yol!' diyor Doktor Eichkatz. Söylemesi kolay da nasıl? Yolunacak hali mi kalmış adamın!"

Vittorin'in sabırsızlanmaya başladığını görünce devam etti:

"Gelelim bizim meseleye. Dışarıdaki beyler beklesin biraz. Şu kız çıksa da artık rahat rahat konuşsak. Başka zaman hep beş buçukta koşup gider, demiryolcu bir manitası var, aşağıdadır şimdi, onu bekliyordur. Nişanlılar mıymış neymiş ama kızla evlenmeyeceği kesin."

"Baksana," diye söze başladı Vittorin, "o gün sen benden sonra biraz daha kaldın Doktor Emperger'de. Bizim mevzuyu konuşmaya devam ettiniz mi?"

"Elbette. Herkes seninle dalga geçti," dedi Kohout, bir yandan da sürekli ayak değiştiriyor, bileklerini oynatıyordu. "Kuş beyinli Emperger, o emir kulu Rus subayın seni adeta büyülediğini, aklını başından aldığını söyledi, evet, aynen böyle dedi. Profesör, senin Rusya'ya insanlığın ıstırabına ıstırap katmak için gittiğini söyledi... Onu bilirsin işte, nasıl da felsefi laflar edebildiğini ille de herkesin duyması lazım. Feuerstein ise bütün bunların aptallık olduğunu söyledi."

Vittorin dudaklarını kemiriyordu.

"Bir şey hem aptalca hem de elzem olabilir," dedi dik dik bakarak.

"Elbette," diye onayladı Kohout. "Paran var mı?"

"Var. Altı yüz kron."

"O parayı hemen dolara çevirmen lazım. En iyisi sen şimdi Café Elite'e git, oradaki döviz karaborsacılarından birini kenara çek, ön taraftaki oyun odasında otururlar hep, adama Amerikan yeşili istediğini söyle... Amerikan banknotlarına kendi jargonlarında böyle diyorlar. Dikkat et de aynasızlardan birine denk gelme. Ben de seninle gelsem daha iyi olur belki... Devam edelim: Normal yollardan Rusya vizesi almak mümkün değil... Epeyce sorup soruşturdum. Rus Kızılhaçı'nın Viyana'da bir bürosu var gerçi,

vize de veriyor ama ülkeye giriş izni almak genelde aylar sürüyor. Bunu başka türlü halletmek lazım. Bak şimdi: Galati'ye gidiyorsun."

"Galati'ye mi? Romanya vizesi alabilecek miyim?"

"Vizeyi sana Romanya Askeri Komisyonu verecek. Bu da çok kolay değil ama parayı bastırınca olur. Galati'ye vardıktan sonra Rus sınırından kolayca geçersin. Yürüyerek ya da arabayla; ama işi garantiye alayım dersen, Romanya'nın her yerinde, Galati'de, Braila'da, Focşani'de, Botoşani'de pasaport imalathaneleri var. İki yüz krona patlar sana. Çok para tabii ama bunu da hesaba katman lazım. Bay Jonas Eiermann'ın işini halletmek çok daha kolay, çünkü Rusya'ya değil, Tirol'e gitmek istiyor o..."

"O adam da mı giriş izni almak istiyordu?"

"Tabii ki. Bunu anlamadın mı? Tirol eyalet hükümeti, Galiçya'da ikamet edenleri sınırından geçirmiyor. Fakat Bay Eiermann'ın Innsbruck'ta acil işleri var. Bu durumda ne yapacak? Bizden onun adına Innsbruck Bölge Mahkemesi'nde sudan bir sebeple, on dört kronluk falan bir dava açmamızı isteyecek ve pasaport kontrolünde mahkeme celbini gösterecek. Tamam o zaman. Yapacak bir şey yok. Sınırdan mecburen geçirecekler."

"Siz burada böyle işlerle uğraşıyorsunuz, öyle mi?"

"Nesi varmış canım, bunlar nispeten temiz işler. Milletin bize ne acayip istekler, teklifler ve ricalarla geldiğinden haberin var mı senin? Bazen ne diye dört sömestr hukuk okuduğumu soruyorum kendime. Yankesicilik kursunun bu işte bana daha çok faydası olurdu. Halbuki yatıp kalkıp dua etmem lazım Doktor Eichkatz'a. Bu arazlı kolla iş bulmak kolay mı sanıyorsun! Evi sorarsan... Babam bir daha evlendi, üvey anamla hiç geçinemiyoruz. Önüme konan her lokmada işittiğim kinayeli lafları ben bilirim. Üniversiteye devam edebilsem, doktoramı yapabilsem keşke... Ama hayır, ille de para kazanmam lazımmış. İçinde yaşadığımız bu

sefil, bu yoz, bu çürümüş toplumda Bolşevik olmayıp da ne yapacaksın?"

Vittorin ayağa kalktı. "Sen de benimle Rusya'ya gelmelisin," dedi.

"Bunu ben de düşündüm," dedi Kohout.

Vittorin, Kohout'un tavsiyesine uyarak para eden her şeyini satıp savdı: Bisikletini, iki altın yüzüğü, kitaplığındaki klasikleri ve değerli baskıları. Savaştan önce satın aldığı ve parasını aylık taksitlerle ödediği Goertz marka dürbünü. Kodak fotoğraf makinesini, fildişi saplı bastonu, iki küçük safirle süslü kravat iğnesini –babasının ona doğum günü hediyesiydi– ve son olarak da, Katedral Piyango biletini* ve Halifax marka buz patenlerini. Kız kardeşleri bunların evden birbiri ardına kaybolduğunu fark etmedi. Satıştan elde edilen meblağ, mevcut parayla birlikte Rusya seyahatinin masraflarını karşılamaya yetiyordu. Ve şimdi, planını tehlikeye atabilecek herhangi bir risk kalmadığından Vittorin nihayet huzura kavuşarak kendi içindeki dengesini yeniden buldu. Beynini ele geçiren hayalet onu maceralarla dolu bir dünyanın önüne yem olarak atmadan önce kısa bir süre de olsa nefes almasına müsaade etmişti.

Vazife ve misyon bellediği şey için harekete geçene kadar planına artık kafa yormamaya kararlıydı Vittorin. İzinli de olsa, yerine getirmesi gereken yükümlülükleri vardı. Kalan günlerini onun üzerinde bir hakkı olan insanlara, babasına, kız kardeşlerine, işverenine ve onu seven kıza ayırmak istiyordu. Giderayak kimseyi üzmek istemiyordu.

Her sabah saat sekizde, herkesten önce yazıhanede oluyordu. Henüz belirli bir görevi olmadığından, işe yarayabile-

* Katedrallerin restorasyonuna para bulmak için "katedral restorasyon piyangosu" biletleri satılırdı. Burada kastedilen katedral, Viyana'daki Aziz Stephan Katedrali olsa gerek. (ç.n.)

ceği her yerde yardıma koşuyordu. Bir şekilde faydalı olmak, "kayırılmış" gibi görünmemek için kendi seviyesinin altındaki işleri de üstleniyordu. Telefona bakıyor, upuzun rakam sütunlarının toplamasını yapıyor, yaşça kendinden küçük iş arkadaşlarının dikte ettiği mektupları daktiloya çekiyordu. Evde kardeşinin Fransızca ödevlerini gözden geçirmeye, kız kardeşlerine kütüphaneden kitap ve nota ödünç almaya; hiç konuşmayan, dertlerine üzülerek dalgın dalgın piposunu içen babasıyla bir parti satranç oynamaya her daim hazır ve nazırdı. Ailede bir sonraki haftanın planları, mesela eş dost ziyareti ya da pazar gezintisi konuşulduğunda, bütün bunların ne kadar uzağında olduğunu hissettirmeyen hafif bir tebessümle sessizce dinliyordu.

Akşamlarını Franzi'yle geçiriyordu. Franzi yazıhaneden çıkınca, onun o kısa asker ceketiyle sokağın köşesinde dikilip beklediğini görüyordu. Sinemaya, şarap evine ya da banliyödeki küçük bir lokantaya gidiyorlardı. Her yerde insanlar vardı, Franzi onunla hiç yalnız kalamıyordu. Beklemekten bıkmıştı artık, karısı ya da sevgilisi olarak –hangisi hiç fark etmezdi– onunla birlikte küçük bir kira odasında yaşamayı çok isterdi. Ama bunun bugünden yarına olamayacağının farkındaydı. Aşılması gereken çok fazla engel vardı. Bu yüzden de giderek sabırsızlanıyor, nihayet baş başa kalacakları o günü iple çekiyordu. O günden, 1 Aralık'tan söz ederken sadece gizemli imalarda bulunuyor, evindeki buluşma için hazırladığı küçük sürprizleri sır gibi saklıyordu. Yazıhanedeki bir iş arkadaşından en son çıkan dans plaklarıyla birlikte bir de gramofon ödünç almıştı. Biraz odun ve kömür de temin etmiş, panç hazırlamak için rom, şeker, limon almış, bir şişe de konyak bulmuştu; bunların hepsi de gündelik hayatta artık nadirattan sayılan özel şeylerdi.

Franzi iki kadeh şarap içince neşeleniyor, coştukça coşuyordu. Meyhanedeki diğer müşterilerle ilgilenmeye başlıyor, onlara meydan okuyan bakışlar fırlatıyor ve bakışlarına

karşılık verildiğinde, biri ona gizlice kadeh kaldırdığında ya da şakayla laf attığında şaşkın ve biçare bir yüz ifadesiyle Vittorin'e bakıyordu: "Bu insanlar ne istiyor benden?" Sonrasında coşkulu neşesi yerini bir anda derin bir hüzne bırakıyordu. Başını Vittorin'in omzuna yaslayıp hıçkırıyor, yanaklarından yaşlar süzülüyordu. Üzüntüsünün sebebini söylemekten hiç imtina etmiyordu: Kasvetli sonbahar havası yüzünden ağlıyordu ya da evvelki gün patronu onu azarladığı için, annesi evde kanarya beslemesine izin vermediği için ya da hayat ne kadar da üzücü, ne kadar da güzel, ne kadar da kısa olduğu için.

Vittorin onu evine bıraktıktan sonra Café Elite'e uğruyordu. O zaman Kohout bilardoya ara veriyor, olan biteni anlatıyordu. İlerleme kaydedilmişti. Rusya'ya Romanya üzerinden gitme planından vazgeçilmişti, zira Doğu Galiçya'ya girmek çok daha kolaydı; seyahat izni alabilmek için, savaşta ölen kardeşin mezarının ziyaret edileceğini söylemek yeterliydi. "Doğu Galiçya'ya vardın mı," diyordu Kohout, "sonrası kolay". Geriye kalan tek şey, Kızıl Ordu'nun cephe hatlarından geçebilmekti ama bunun için herhangi bir evrak gerekli değildi, zira yeni Rusya'da bürokrasi diye bir şey yoktu. Cesaret, beceri, kararlılık ve özgüven – en önemlisi buydu.

Kohout'un Vittorin'le birlikte Rusya'ya gideceği kesinleşmiş gibiydi, fakat babası onun bu kararını bilmemeli, durumu iş işten geçtikten sonra öğrenmeliydi, bu yüzden çok dikkatli olmaları gerekiyordu. Kohout o gün de yine birileri tarafından dinleniyorlar mı diye etrafına bakındı, her yerde düşmanları ve hasetçileri vardı. Sesini iyice alçaltıp fısıldadı:

"Babam gitmeme rıza göstermez, orası kesin," dedi ve bileklerini oynattı. "Bundan hiç kimseye bahsetme, tamam mı? Moskova'da hâlâ bir umut var benim için, güvenilir yoldaşlar, entelektüeller mumla aranıyor orada. Halbuki bura-

da? Burada lağım çukurunda geberip gitsem kimsenin umurunda olmaz. Vakti zamanı geldiğinde yol parası cebimde olacak, hiç endişelenme sen. Bir şekilde para bulacağım, nasıl mı, sen o işi bana bırak. Ama şimdi... kusuruma bakmazsın değil mi? Oyun arkadaşım sabırsızlanmaya başladı. Tek eğlencem bu zaten, akşamları azıcık bilardo oynamak..."

Vittorin Doktor Bamberger'yle kasım ayının son günlerinden birinde görüştü. Buluşmayı Lola ayarlamıştı. Lola ağabeyinin yanında biraz daha oyalandı, bir örtüyü düzeltti, bir sandalyeyi yerine ittirdi. Kapıyı sessizce kapatıp çıkmadan önce, odada mahzun mahzun dikilen ağabeyine yüreklendirici bir bakış fırlattı.

"Buyurun, oturun Bay Vittorin!" dedi Doktor Bamberger, üşümekten omuzlarını kısmış, yazı masası ile çini soba arasında gidip geliyordu. Endamı ufak tefek ve narindi, hastalıklı bir biçimde solgun yüzünden zekâ fışkırıyordu. Giyim kuşamına pek önem vermediği belliydi; vücuduna tam oturmayan, hazır giyim mağazasından alındığı anlaşılan bir takım elbise giymiş, elle dikilmiş demode bir kravat takmıştı. Ama seçkin bir zevkin ürünü şık rugan ayakkabıları, züppemsi bir zarafete sahipti.

"Uzun bir girizgâh yapmak niyetinde değilim," diye devam etti, "hemen konuya girmemiz belki sizin de tercihinizdir. İşimde çalıştıracak birini aradığımı biliyorsunuz. Kız kardeşiniz, bana şahsınızdan, bilgi ve becerilerinizden söz etme nezaketinde bulundu. Nakliyat işlerinde ve gümrük işlemlerinde tecrübe sahibisiniz. Fransızca ve İngilizce yazışmalar yapabiliyorsunuz..."

"Rusça da bilirim," diye araya girdi Vittorin divanda hafifçe doğrularak.

Doktor Bamberger bu bilgiyi takdirle karşılayarak başını memnun memnun salladı.

"Rusça da biliyorsunuz demek. Çok iyi. Ayrıca ki benim için en önemlisi bu, hisse senedi piyasasından iyi anlıyorsunuz. Londra Borsası'ndaki savaş öncesi kalay fiyatlarını bana söyleyebilir misiniz acaba?"

"Kalay mı? Bir saniye lütfen," dedi Vittorin. "Bir saniye."

Hırsı kamçılanmıştı. Hafızası çok iyiydi, ne kadar değerli bir çalışan olduğunu gösterebilirdi şimdi. Ah, keşke Selyukov da ona böyle bir soru sormuş olsaydı. Ama hayır, kovulmuştu, *paşol!*

"Kalay," diye tekrarladı. "Piyasadakiler: A sınıfı; Singapur kalayı, Penang kalayı, Avustralya kalayı, İngiliz rafine kalayı. B sınıfı; iyi kalite, en az yüzde 99 saf kalay. Külçe, levha, blok halinde. Belge ibrazında nakit ödeme. Diğer koşullar Londra Metal Borsası'nın 'Rules and Regulations' hükümleri doğrultusunda. En az alım miktarı beş ton ya da bunun katları. B sınıfında indirim..."

"Durun!" diye bağırdı Doktor Bamberger. "Bu kadar yeter. İtiraf etmeliyim ki, bu tür şeylerden hiç anlamam: Ama şu kadarını anlamış bulunuyorum: Bahsettiğim iş için doğru kişi sizsiniz."

"Nasıl bir işmiş bu?" diye sordu Vittorin.

"Şahsımın özel sekreterliği," diye cevap verdi Doktor Bamberger odada volta atmayı kesmeden. "İş görüşmelerimde daima yanımda bulunmanız lazım, yani günün her saatinde, hatta bazen akşamları da, gerekirse gecenin on ikisinde de."

"Akşam saatlerinde memnuniyetle," dedi Vittorin, becerilerinin takdirle karşılanması hoşuna gitmişti. "Ama gündüzleri? Biliyorsunuz... ya da belki bilmiyorsunuz ama benim bir işim var zaten. 'Mundus'ta çalışıyorum, iki üç sene içinde bölüm şefi yardımcısı olabilirim."

Doktor Bamberger zınk diye durdu, ellerini pantolonunun cebine soktu ve Vittorin'in yüzüne baktı.

"Bölüm şefliği," dedi. "Tebrikler. Ayda beş yüz kron, otuz beş yıllık hizmetten sonra yüksek bir emeklilik maaşı. Çok güzel. Fakat ben size bambaşka imkânlar sunuyorum. Altı ay içinde bir yerlere ulaşmaya niyetliyim ve sizi de yanımda götüreceğim."

"Anlamadım," dedi Vittorin. "Beni de mi götüreceksiniz? Nereye?"

"Nereye mi? Garip bir soru. Hayatın ziyafet sofrasına Bay Vittorin. Ya da daha açık bir ifadeyle: Dilerseniz hususi otomobille Riviera'ya."

Ve sanki Riviera der demez odadaki soğuğu daha çok hissetmiş gibi omuzlarını büzdü ve sobaya yaklaşıp ellerini ısıttı.

"Harika!" diye neşeyle haykırdı Vittorin. "Ben de geliyorum. Menton, Cannes, Monte Carlo... Bunu kesinlikle kaçırmam. Ne zaman yola çıkmayı düşünüyorsunuz, Doktor Bey?"

Doktor Bamberger bu sorudaki alaycı tınıyı duymazdan gelmiş gibiydi.

"Ondan önce halletmem gereken işler var," diye açıkladı başını çevirip bakmadan. "Dediğim gibi, önümüzdeki altı ay içinde, ihtiyaçlarıma yetecek kadar bir servet kazanmak niyetindeyim."

"Serveti Monte Carlo'da kazanacaksınız herhalde," dedi Vittorin.

"Hayır. Monte Carlo'nun sunduğu fırsatlara güven olmaz," dedi Doktor Bamberger ciddiyetini hiç bozmadan.

"Ama Viyana'da zengin olmak çantada keklik, öyle mi?" diye sordu Vittorin.

"Önümüzdeki ayların ekonomik gelişmelerini öngörebilen biri için öyle elbette."

"Ya! Madem öyle Doktor Bey, hayatın –ne demiştiniz?– ziyafet sofrasına nasıl gidileceğini bana da söyler misiniz acaba?"

Doktor Bamberger sobada sönmeye yüz tutmuş ateşe talaş ve odun artıklarından preslenmiş iki briket attı. Sonra doğruldu.

"Önerilerime şüpheyle baktığınız için gücenecek değilim size," dedi. "Hemen bugünden bir anlaşmaya varacağımızı beklemiyordum zaten. Benim tutumum sizin için kolay olmasa gerek. Mütevazı da olsa belli bir güvenceye sahip iş hayatınızdan bir anda vazgeçmenizi talep ediyorum. Bunun karşılığında size verebileceğim tek güvence, planlarımda başarıya ulaşma ihtimalini büyük bir dikkatle ve de mantıklı düşüncelere dayanarak hesap etmiş olmam, ayrıca size karşı sorumluluğumun da tamamen bilincindeyim."

Bir an durdu, sobaya bakıp ateşin tamamen söndüğünden emin oldu. Sonra odayı arşınlayarak sözlerine devam etti:

"Bay Vittorin, kendinizi ve becerilerinizi fazla küçümsüyorsunuz belki de. Sizin gibi eğitimli ve tecrübe sahibi bir insanın küçük bir memurun yavan hayatıyla tatmin olabileceğini düşünemiyorum. Gençsiniz ve..."

"Yirmi dokuz yaşındayım."

"Benden sadece iki yaş büyüksünüz yani," dedi Doktor Bamberger. "Hayatta tek arzunuz sözümona 'sağlam' bir iş mi gerçekten?"

"Sağlam bir işim olmuş olmamış hiç umurumda değil," dedi Vittorin. "Hatta çok yakında gerçekleşebilecek bir olaydan ötürü işimden ayrılabilirim de. Bunu da antrparantez belirtmiş olayım ama o konuya girmeyeyim şimdi, ayrıca meselenin sadece bir yönü bu. Diğer yönü... pardon ama sizinle dirsek teması içinde çalışacağımı söylüyorsunuz ama dürüstçe söylemem gerekirse, ben sizi tanımıyorum bile. Nasıl bir işle iştigal etmek niyetinde olduğunuzu bilmiyorum, girişiminizin kapsamını, neye dayandığını bilmiyorum, daha önce ne zaman ve nerede ticari faaliyetlerde bulunduğunuzu bilmiyorum... Karar vermeden önce

bilmem gereken bir sürü şey var, bunu anlıyorsunuzdur herhalde."

"Tabii ki anlıyorum," diye onayladı Doktor Bamberger. "Biraz da kendimden bahsetmemin zamanıdır belki. Üniversite okudum... Ne okuduğumun konumuz açısından bir önemi yok. Daha önce hiçbir ticari faaliyette bulunmadım. Gözlemlerde bulunmama, faaliyete geçmek için doğru anı beklememe imkân veren küçük bir servetim vardı. Şimdi doğru anın geldiği düşüncesindeyim. Yurtdışındaki büyük şirketlerden iş siparişleri aldım, bankalardan kredi bulmaya çalışıyorum."

"Doğru an hakikaten," dedi Vittorin. "Şimdi sınırlar artık açıldığına ve uluslararası ilişkiler yeniden kurulduğuna göre..."

Doktor Bamberger sol elini kaldırıp itiraz etti.

"Ah! Bırakın bu lafları!" diye haykırdı. "Uluslararası ilişkilermiş! Açık sınırlar hep vardı. Savaş esnasında İtalya'ya odun ihraç eden kişiler tanıyorum. Bunun karşılığında bize... İtalya'nın bunun karşılığında bize ne verdiğini hatırlamıyorum şimdi. Düşünsenize, savaş esnasında! Uluslararası ilişkilermiş... Hayır! Doğru anın geldiğini düşünmemin bambaşka sebepleri var. Devrim geride kaldı. Ve devrimin zafer kazanmasının hemen ardından –bu her dönemde böyle olmuştur– koca bir ordu gibi kötü para akın eder ülkeye. Kanla başlar devrimler ve bir kâğıt seliyle sona erer. Devlet devasa bir borç batağında cebelleşiyor, assignat'ların* eli kulağında. Üzerlerinde hürriyet tanrıçasının resmi olacak mı bilmiyorum ama tedavüle girecekleri kesin. Yeni para akını eski zenginleri tarumar edecek, mülkiyet haklarını ortadan kaldıracak, bugün mülk sahiplerinin hasetle baktığımız bütün malları kapanın elinde kalacak. Savaş sadece görünüşte bitti, bizde asıl şimdi başlıyor. Çok acımasız bir savaş olacak

* Assignat, Fransız Devrimi sırasında Kurucu Meclis tarafından, devletin iflasını önlemek amacıyla çıkarılmış bir itibari para birimiydi. (ç.n.)

bu, herkes herkesle savaşacak ve şahsen ben bu savaşı kazanmak niyetindeyim." Durup saatine baktı.

"Affedersiniz," dedi. "Postaneye iki mektup yetiştirmem gerekiyor. Yarın ya da başka bir zaman yine konuşuruz. Acele etmeliyim, yoksa bankoyu suratıma kapatırlar."

Tehlike Çanları

30 Kasım gününün öğleden sonrası kız kardeşler yemek odasında oturuyorlardı; Vally'nin elinde kütüphaneden ödünç aldığı ve okumadığı bir kitap vardı, Lola elişi yapıyordu. Dışarıda sonbahar havası nemli ve soğuktu, sokak lambalarının ışığı siste yüzüyor, yağmur damlaları pencere camlarından aşağı süzülüyordu. Odaya suskunluk hâkimdi, gaz lambasının hafif cızırtısından ve duvar saatinin tik taklarından başka bir şey duyulmuyordu.

Georg Vittorin içinde yaşadığı dünyaya o kadar yabancılaşmıştı ki, bu sessizliğin bunaltıcılığının farkında bile değildi. Dışarıya çıkmaya hazırlanıyor, aynanın önünde durmuş kravatını bağlıyordu. Acele etmesine gerek yoktu. Franzi evde hâlâ hazırlıklarla meşguldü, sevgilisinin sıcacık, rahat bir odaya girmesini, kurulu sofraya oturmasını istiyordu. Vittorin'in saat tam yedide gelmesini ve dairenin kapısını usulca tıklatmasını kararlaştırmışlardı. "Sakın zile basma," demişti Franzi, "geldiğini nasılsa duyarım ben, komşuların misafirim olduğunu bilmesi gerekmiyor."

Saat altıyı vurdu. Vally pencereye gidip caddeye baktı. Sisten ve yağmurdan nemli nemli parlıyordu demir kepenkler, şirket tabelaları, otomobillerin karoserleri, caddenin asfaltı, elektriklinin* rayları. Siluetler telaşla geçiyordu cad-

* Viyana'da elektrikli tramvaya kısaca "elektrikli" denir. (ç.n.)

deden, evlerin gölgelerinden sıyrılarak sokak lambalarının ışığına bulanıyorlar, yüzler; yorgun, kayıtsız, bıkkın ya da ifadesiz yüzler bir an görünüyor, karanlıkta tekrar gözden kayboluyorlardı. Caddenin sonundan korna sesleri ve gazete satıcılarının boğuk bağırtıları geliyordu.

"Bu arada, gece eve gelmezsem," dedi Georg ortadan ikiye ayırdığı saçını ıslak bir tarakla düzleştirip tararken, "endişelenmenize gerek yok. Beni davet eden arkadaş epey dışarılarda, ta Hietzing'de oturuyor, Ober-St.Veit'a yakın sayılır. Muhtemelen geceyi onda geçiririm, oradan buraya taşıt yok, bu havada eve yürüyerek gelemem..."

Kız kardeşlerinin yüzünde yarı alaycı, yarı hoşgörülü bir tebessüm görür gibi oldu, Lola'nın onu dinlemediğini fark etmemişti bile. Geceyi dışarıda geçirmek için uydurduğu bahane gözüne birdenbire fazla basit, inandırıcılıktan uzak göründü. Aklına daha iyi bir şey gelmediğine içten içe kızarak sözlerine devam etti:

"Bu berbat havada şehir dışına çıkmasam daha iyi tabii. Ama söz verdim bir kere! Hem bu benim serbest olduğum son gece, pazartesiden itibaren bütün vaktimi Bay Bamberger alacak. *Tu l'a voulu*,* Lolacığım. Sonrasında neler olacağını hep birlikte göreceğiz nasılsa."

"Nihayet! Geldiler işte," diye haykırdı Vally pencerenin önünden.

Lola başını işinden kaldırdı, bir an yüzünde endişeli bir heyecan ifadesi belirdi. Fakat kendini tuttu.

"Tanrı'ya şükür," dedi alçak sesle. "En kötüsü de burada böyle oturup beklemek."

"Faytonla geldiler," diye haber verdi Vally. "Babam bir görünüp kayboldu, hemen apartmana girdi. Bay Ebenseder hâlâ aşağıda, faytoncuyla konuşuyor."

"Ne oluyor?" diye sordu Vittorin.

---

* (Fr.) Bunu sen istedin. (ç.n.)

Lola cevap vermedi. Vally ablasına tereddütle baktı, durumu anlatsın mı, anlatmasın mı emin olamıyordu.

"Bu da ne demek oluyor?" diye sabırsızca bağırdı Vittorin. "Gizli kapaklı işler mi dönüyor burada? Pekâlâ, madem öyle, anlatmayın o zaman!"

"Bence," dedi Vally, "yani Lola'ya göre, babamın emekli edilip edilmeyeceği bugün belli olacak."

Vittorin o akşam can sıkıcı şeylerle ilgilenebilecek bir ruh halinde değildi.

"Sence! Lola'ya göre!" diye bağırarak saate baktı, yediye çeyrek vardı. "Boş laflar! Öyle olsa babam bana söylerdi."

"Bana da bir şey söylemedi ki," diye karşılık verdi Lola. "Babamı bilirsin. Ama dün Bay Ebenseder iki kere geldi buraya, odaya kapanıp uzun uzun konuştular, sen fark etmedin mi? Bu sabah da iadeli taahhütlü bir mektup geldi, babam mektubu..."

Dış kapının kapandığını duydu. Antreden sesler geliyordu.

"Bana bir iyilik yap, lütfen bir şey sorma Georg," diye telaşla fısıldadı. "Hiçbir şey bilmiyormuşsun gibi davran. Haberler iyiyse kendisi anlatmaya başlar zaten." Ve güya kayıtsız bir yüz ifadesiyle elindeki işe eğildi.

Merdivenleri hızla çıktığı için biraz nefes nefese kalan Başmüfettiş Ebenseder'nin dolgun endamının arkasından yaşlı Bay Vittorin odaya girdi, yüzündeki ifadeye bakılırsa, kendinden pek memnundu. Elindeki bastonu kılıç gibi havaya kaldırarak selam verdi ve "*Servitore*," diye bağırdı, zira Trieste'deki askerliğinden beri İtalyanca laflar etmeye bayılırdı: Telefonu, "*Eccu mi pronto*"* diye açar, bir yere gidilecekse "*Avanti*" ya da "*Andemo*"** der, sert bir "*Basta cosi*"*** ise, işine gelmeyen bir konuda daha fazla konuşmak istemediği anlamına gelirdi.

---

* (İt.) Buyurun, benim. (ç.n.)

** (İt.) Avanti: Hadi. – Andemo: Gidelim. (ç.n.)

*** (İt.) Yeter artık! (ç.n.)

Odaya girer girmez içeriyi gürültüye ve telaşa boğmuştu. Başını asker gibi havaya dikip odayı arşınlarken Vally'den kendisine ropdöşambrını, Başmüfettiş Bey'e de yatak odasındaki berjeri getirmesini istedi, Lola'ya şöyle sıcacık, demli bir çay hazırlamasını söyledi – "evde rom varsa rom da kat içine, yoksa Slivovitz de iş görür" – ve Georg'a kardeşi Oskar'ın nerede sürttüğünü sordu – "Arkadaşlarıyla Korso'da dolanıyordur yine hergele, onunla biraz ilgilensen iyi olur" – istisnasız herkesten beklediği şey ise güler yüzdü.

"Akşam yemeğine kalıyorsunuz, değil mi?" diye sordu Bay Ebenseder'ye. "Aaa, olur mu hiç, ne zahmeti, evde ne varsa işte, birkaç sosis, bir bardak bira. Vally, dik otur. Lola nerede kaldı? Lola!" diye bağırdı mutfaktan tarafa. "Çayı boş ver de gel, hiç zahmet etme, birazdan yemeğe oturacağız zaten. Evet, çocuklar, bugün o malum gündü biliyorsunuz."

Bu sözlerin derin bir etki yarattığından emin olarak sakin sakin piposunu yaktı; bu arada Bay Ebenseder de sandalyesinde huzursuzca kıpırdanıyor, göz kırparak, kaş göz işareti yaparak kız kardeşlerin dikkatini kendi üzerine çekmeye çalışıyordu.

"Hâkem kurulu gibi düşünülmüş bir komisyon," diye devam etti Bay Vittorin. "Üç bey, başkan olarak da bakanlıktan bir müşavir. Müşavir pek zarifti bu arada, tepeden tırnağa tam bir beyefendi, dedi ki: 'Buyurun, hiç çekinmeden konuşun lütfen, biz sizi dinlemek için buradayız.' Ben de konuştum yani, tahmin edersiniz işte, ne de olsa hazırlıklıydım. Ağzıma geleni söyledim."

Onaylanmayı bekleyerek dönüp baktığı Bay Ebenseder aniden toparlanıp başını hararetle salladı.

"'Rica ederim beyler, herkes hata yapabilir,' dedim," diye devam etti Bay Vittorin, "'ben de kusursuz değilim, neysem oyum. Ama şunu unutmayın beyler: En önemlisi, ellerin temiz olması! Asıl buna bakmak lazım, öyle değil mi?..' Ney-

se, bizim bölümde neler döndüğünü bir bir anlattım, hem de hiç sakınmadan... En başta..."

Derin derin nefes alarak ayağa kalktı, komisyon önündeki savunma konuşmasını, kendisini hayranlıkla dinleyenlerin önünde balandıra ballandıra anlatmanın tadını çıkarıyordu.

"'En başta muhasebe müdürü. Bittabi, o benim amirim, elbette, saygım sonsuz, özel hayatı beni ilgilendirmez. Ama beyler, her gün, her gün mesaiden sonra kiralık fayton tutup eve gitmek de neyin nesi, bugün kimin maaşı yetiyor buna? Malı mülkü yok, tam tersine, borç içinde yüzüyor ama hanımı için pahalı ipek çoraplar, tuvaletler, Tanrı bilir daha neler neler... Değirmenin suyu nereden geliyor acaba? Devam edeyim: Savaş başladığından beri tatile çıkmamış. Neden? Görevine çok bağlı bir memur, diye düşünür insan, değil mi, görevine fevkalade bağlı bir memur. Yok öyle bir şey! Muhasebe müdürünün defterlere bir başkasının da bakmasına izin vermemesinin bir sebebi vardır herhalde... Başka da bir şey demiyorum, gerisini beyler tahmin etsin artık!..' Bunları söylemem etkili oldu. Müşavir Bey bana hak verdi, benden yana çıktığı her halinden belliydi... Bunu açık açık söylemedi tabii, komisyon başkanı olarak tarafsız davranmak zorundaydı. Ama 'Muhasebe müdürü ifadeye çağrılsın lütfen' derken o ses tonu var ya!.. Sonrasında o şahsı görmeliydiniz yanımdan geçip içeri girerken, eh, dünya âlemi bana verseler onun yerinde olmak istemezdim, yüzü kireç gibi beyazdı."

"Ee, sonuç?" diye sordu Georg. "Muhasebe müdürü hakkında ne karara varıldı?"

Bu arada başına saten takkesini geçirmiş olan Bay Ebenseder kendisinin bu konuda çok farklı düşündüğünü ima etmek için omuzlarını kaldırıp gözlerini yumdu.

"Henüz bir karara varılmış değil maalesef," dedi Bay Vittorin. "Müşavir Bey bugünkü toplantının sadece bilgi amaçlı olduğunu söyledi. Tahminimce, beyler pazartesi...

kapı mı çaldı? Bu saatte kim olabilir, Oskar'ın kendi anahtarı var. Belki de daireden biridir, sen dur Vally, ben bakarım."

Dışarı çıktı. Kızlar endişeli bakışlarını Bay Ebenseder'ye diktiler. Sandalyesinde geriye yaslanarak tavana bakan Bay Ebenseder başını esefle iki yana salladı.

"Bir şey bilmiyor, hiçbir şeyden haberi yok," dedi. "Bütün bunlar sadece formalite icabıydı, tam bir maskaralıktı yani. Emekli edilmesine daha en baştan karar verilmişti zaten."

Bir an herkes sustu. Vally, beti benzi uçan Lola'ya baktı. Bay Ebenseder çenesini dalgın dalgın ovuşturarak devam etti:

"Hepimiz çok üzüldük, bilhassa da ben; neler neler söyledim ama nafile. Şimdiye kadarki maaşının yüzde kırkını, en iyi ihtimalle ancak o kadarını alır. Evet, kolay olmayacak. Vally Hanım lütfedip bir işe girmek zorunda kalabilir, sekreterlik, stenoculuk; evin bütçesine katkıda bulunması gerekebilir, öyle boş boş evde oturamaz artık..."

Georg Vittorin başını kaldırdı.

"Size fikrinizi soran oldu mu, Bay Ebenseder?" diye sordu. "Bundan sonraki düzenimizi nasıl kuracağımız bizim bileceğimiz bir iş, orasını siz bize bırakın. Hem ben de varım burada."

"Canıma minnet, canıma minnet," dedi Bay Ebenseder. "Babanız ay sonunda iki yakasını bir araya getiremediğinde hep ben yardım etmek zorunda kaldım çünkü."

Georg suratına bir tokat yemiş gibi irkildi. Kız kardeşlerine baktı. Vally kıpkırmızı olmuş, gözünü duvar kâğıdının desenlerine dikmişti, Lola elindeki işinden kaldırmadığı başını hafifçe salladı.

"Bir daha olmaz Bay Ebenseder, bundan emin olabilirsiniz," dedi Georg mahcup ve buruk bir sesle. "Babamın size ne kadar borcu var?"

Cebinden cüzdanını çıkardı; Rusya yolculuğunun pelür kâğıdına sarılmış parası vardı cüzdanın içinde.

Bay Ebenseder kapıya ürkek bir bakış fırlattı ve alttan almaya çalıştı.

"Rica ederim, ne önemi var," dedi. "Acelesi yok ya, öyle demek istemedim, telaşa mahal yok."

"Babamın size ne kadar borcu olduğunu sordum," diye tekrarladı Georg.

Ve sanki gözleri açılmış da gerçekleri görmüş gibi, hayatının bir parçası olan bu küçük dünyanın, aile yuvasının, kasvet ve keder dolu gündelik hayatın darbeleri altında yıkılma tehdidiyle karşı karşıya olduğunu fark etti. Selyukov'u unuttu, macera yolculuğunu unuttu. Ve görevini yerine getirmenin verdiği derin iç rahatlığıyla, kız kardeşlerinin ve babasının artık taşıyamadığı sıkıntı ve dertlerin ağırlığını kendi omuzlarına almaya hazırlandı.

Ama bu yükü sadece bir an taşıdı.

Babası odaya girdi. Kaderin ulak olarak onu seçtiği mesajın önem ve anlamını tahmin bile edemezdi.

"Georg," dedi, "Ferdinand Kohout adında bir bey var kapıda, seninle görüşmek istiyor."

Kohout antredeki tahta sedirde oturuyordu, suratı bembeyazdı ve çok sinirliydi, o gerginliğiyle elindeki yumuşak keçe şapkayı tamamen yamultmuştu, dudakları sessizce kıpırdıyordu. Ayağa kalktı, Vittorin'e doğru bir adım attı ve elini alnında gezdirdi.

"Neyse ki buradasın," dedi. "Seni evde de bulamasaydım ne yapardım bilmem. Sana kaç kere telefon ettiğimi Tanrı bilir... Yazıhanede kimse telefona bakmadı tabii. Sonra yukarı çıktım ama kimse kalmamıştı, sadece müstahdemler ve bulaşıkçı kadınlar..."

"Sen de biliyorsun ki yazıhane cumartesileri saat ikide kapanıyor. Ne oldu ki?"

"Ne mi oldu? Tuhafsın valla. İşte pasaport, işte vize, işte tren bileti ve yer rezervasyon fişi. Uğraşmaktan canım çıktı! İnan bana dostum, benim yerimde başkası olsa on kere vazgeçerdi. Al, bana olan borcun şu kâğıtta yazılı. Hazırlan, tren on bir buçukta kalkıyor."

"On bir buçukta," diye tekrarladı Vittorin monoton bir sesle. Kohout'un uzattığı kâğıdı, pasaportu, bileti, fişi aldı ve kafasını toplamaya çalıştı.

"Evet, nihayet başardık, on bir buçukta yola çıkıyoruz," dedi Kohout. "Ama bir saat önce garda olman iyi olur. Yer rezervasyon fişimiz var, iyi güzel de ben rezervasyon fişlerine hiç güvenmem, biz işimizi sağlama alalım."

"Ama hemen bugün mü?" diye bağırdı Vittorin telaşla. "Nereden çıktı şimdi? Nasıl olacak bu?"

Kohout bir adım geriledi; arkadaşını öfkeli, aşağılayıcı bir bakışla süzdü.

"Ne demek istiyorsun sen?" diye çıkıştı. "Yoksa vaz mı geçtin? Cesaretini mi kaybettin birdenbire? Tabii ya! Bunu düşünmeliydim. Önce büyük laflar, sonra iş ciddiye binince..."

"Saçmalama!" diye bağırdı Vittorin. "Elbette gidiyorum, tabii ki! Ama bugün değil! Tanrı aşkına, ben şimdi bizimkilerin yanına gidip 'Elveda, kendinize iyi bakın, bu gece Rusya'ya gidiyorum,' diyemem ki... Olacak iş değil, bunu anlaman lazım."

Kohout bu itiraza alaycı ve kibirli bir el hareketiyle karşı çıktı.

"Tipik burjuva kafası bu," diye açıkladı, bir yandan da sürekli ayak değiştiriyor, bileklerini oynatıyordu. "Bunu daha önce akıl etmeliydin dostum. Bu sabah saat onda aldım vizeleri, trenler tıklım tıklım dolu, sadece iki yer kalmıştı, hemen karar vermem gerekiyordu. Şimdi de senin karar vermen lazım: Kalıyor musun, geliyor musun?"

Vittorin iç geçirdi, başını öne düşürüp gözlerini yere dikti.

"Olmaz," dedi. "Pazartesiden önce gelemem."

"Peki," dedi Kohout. "Madem öyle sen burada kal. Ama bu işi kafandan sil at o zaman. Haftada sadece iki tren kalkıyor, yer rezervasyonun olmadan binemezsin. Şayet rezervasyon fişi bulmayı başarabilsen bile –'şayet' diyorum, çünkü hiç kolay değil, bayağı bir uğraşman lazım– vizenin süresi çoktan dolmuş olur dostum. Ya bugün gidersin ya da bir daha hiç gidemezsin, ona göre."

Vittorin hiç konuşmadan yere bakıyordu.

"Amaan, canın isterse," dedi Kohout ve gitmek için kapıya yöneldi. "Her halükârda gideceğim ben. Selyukov'a senden selam söylememin bir sakıncası yok, değil mi?"

Vittorin hızla başını kaldırdı. Selyukov! Ne zamandır telaffuz edildiğini duymadığı bu isim onu adeta ezip geçerek iradesini kırdı. Onu evde tutan her şeyin ağırlığı bu tek kelimenin yanında tüy gibi hafif kaldı. Kararsızlığa düşebilmiş olmasını aklı almıyordu şimdi.

"Haklısın," dedi. "Kaybedecek zamanımız yok. Fazlasıyla bekledik zaten. Selyukov'un hâlâ Moskova'da olup olmadığını bile bilmiyoruz. Elbette geliyorum, tam on buçukta gardayım. Doktor Emperger'ye haber verdin mi?"

Kohout bu sorudan rahatsız olmuşa benziyordu.

"Emperger'ye mi? Niye ki? Onun ne alakası var bu meseleyle?"

"Emperger'ye haber vermek lazım," dedi Vittorin. "Bunda ısrarlıyım. Arkadaşlar arasında nispeten düzgün davranan tek kişi o."

"Öyle mi? Yanılıyorsun ama," diye öfkeyle itiraz etti Kohout. "Asıl o düzgün davranmadı. Seninle hep alay etti."

"O zaman görsün bakalım bu işi ne kadar ciddiye aldığımı. Ben onu telefonla ararım."

Kohout karşı çıkmasının bir işe yaramayacağını anladı.

"Buyur, ara. Gerçekten bu kadar önemliyse senin için..." dedi. "Ama bu işe beni karıştırma. Benim de seninle geldi-

ğimi ona söylemeyeceksin, anladın mı? Yemin et! Şerefin üstüne! Emperger'yle muhatap olmak istemiyorum. Nedenini ben bilirim. Öyleyse... Dediğimiz gibi: Tam on buçukta Kuzey Garı'nda."

El sıkıştılar.

Kohout gittikten sonra Vittorin antrede bir dakika daha durup düşündü. Sonra ışığı kapatıp odaya döndü.

Babası, kız kardeşleri ve Bay Ebenseder akşam yemeğine oturmuştu. Vittorin ağır adımlarla babasının yanına gitti, söze nasıl başlayacağını düşünüyordu. Lola ona baktı ve ağabeyinin vedalaşmaya geldiğini, onun o allak bullak yüzünden bir bakışta anladı.

Kararlaştırdıkları gibi kapıyı usulca tıklattı Vittorin. Yaklaşan adımları duydu, kapı açıldı, Franzi onu karanlık antreye çekti.

"Nerede kaldın!" diye fısıldadı. "Neden geciktin? Seni gören olmadı, değil mi? Kapıyı kapat da ışığı açayım. Hayır, biraz daha duralım böyle karanlıkta. Ellerin ne kadar soğuk sevgilim, üşüyor musun? Gel, içerisi sıcacık, odayı güzelce ısıttım, soba kor gibi oldu. Ne zamandan beri bekliyorum seni!"

Vittorin hafifçe ürpererek az sonra olacakları düşündü. Fazla kalamayacağını, gitmek zorunda olduğunu, hemen bu gece çok uzaklara gideceğini, zaman ve hayatın ikisinin arasına girdiğini gelir gelmez söylemeyi düşünmüştü. Ama şimdi Franzi'nin önünde dururken, bedenini o kadar yakınında hissederken, ağzını açıp tek laf edemedi. Eğilip Franzi'yi öptü, genç kızın ağzı mart rüzgârı gibi tazeydi. Ve öpüşürlerken Vittorin sırt çantasını yavaşça yere kaydırıp ayağıyla duvarın dibine itti. Orada dursundu. Franzi bunu fark etmedi. Başını geriye atıp Vittorin'in elini alnına bastırdı.

"Daha önce hiç, hiç, hiç böyle yalnız kalmamıştık Georg, etrafımızda hep insanlar vardı ve bize bakıyorlardı. Yok, bir

kere yalnız kaldık ama sen hatırlamazsın, çok uzun zaman önceydi, hayal gibi geliyor şimdi. Dürnstein'daki yazı hatırlıyor musun? Orada uyuduğum oda hâlâ gözümün önünde. Bir keresinde ormanda saklambaç oynuyorduk, kurada ikimizin payına haydutluk düşmüştü, diğerleri bizi arıyordu. Kızlardan biri sürekli, 'Ey, serin ormanların haydutları, çıkın ortaya!" diye sesleniyordu. Adı Berta'ydı, sarışın, uzun boylu ve çilliydi, gözlük takıyordu, şimdi arada bir yolda karşılaşıyoruz onunla ama beni hatırlamıyor. Durmadan bizi çağırıyor, bizse duymamazlıktan geliyorduk, böğürtlen çalılarının arasında oturmuş, karıncaları izliyorduk, ikimiz de küçüktük daha, aptaldık. Yok ama, sen kocaman oğlandın. Cankurtaran olmak istiyordun, o gün o serin ormanda haydut olduğumuzda anlatmıştın bana, hatırlıyor musun?"

Hatırlamıyordu.

"Evet, ondan sonra bir daha hiç yalnız kalamadık. Ama bugün güzelce saklandık işte, kimse bizi bulamaz. Berta kelebek gözlük takıyor şimdi, gerçi o da pek yakışmamış ona. Baksana, evdekiler mi bırakmadı seni? Çok geç geldin de! Biliyor musun, kız kardeşlerin... Vally tatlı kız ama Lola'dan korkuyorum biraz, öyle sert görünüyor ki. Ne o, hiç konuşmuyorsun? Kalbini mi kırdım yoksa? Üşüyorsun, ah canım, antrede bekletip üşütüyorum seni ama biliyor musun, evde yalnız kalabileceğimiz tek yer burası çünkü misafirlerim var, içeride iki bey oturuyor. Hayal kırıklığına uğradın tabii ama onları ben davet etmedim, n'aparsın, kalkıp gelmişler işte. Suratını asma hemen, paltonu çıkar da gir içeri, çok hoş insanlar, gel tanıştırayım sizi."

İçeride, aşırı ısınmış odadaki kanepede iki hareketsiz figür oturuyordu; örtüler, süngerler ve eski giysilerden hünerle yapılmış bu kuklalar güya birbiriyle sohbet eden iki misafiri canlandırıyordu. Hatta bunlardan biri uzaktan bakıldığında basbayağı insana benziyordu; öne doğru eğilerek otururken eski püskü bir şemsiyeye dayanmıştı.

Franzi pür neşeydi.

"Onlara selam verdin," diye haykırdı. "Kapıdan içeri girince onlara selam verdin gerçekten, gördüm işte, inkâr etmeye kalkma! Nasıl da kandırdım seni! Seni maymun, bu gece eve birilerini sokacağımı mı sandın gerçekten? Can sıkıntısından yaptım onları, beni bu kadar beklettiğin için. Şuradaki, şemsiyeli bey, müsaadenle tanıştırayım, Bay Miloş Pavisiş. Agram'lı beyefendinin ta kendisi. Diğeri ise majesteleri, baron hazretleri."

Bu şakayla belki de fazla ileri gittiği, daha önceki hikâyelerin de uydurma olduğu düşüncesini uyandırabileceği, kanepede gülünç karikatürlerini gördüğü şahısların Georg Vittorin'in gözünde inandırıcılığını yitirebileceği aklına geldi Franzi'nin. Bu hatayı telafi etmek için telaşla atıldı:

"Agram'lı bey bugün sahiden de boy gösterme cüretinde bulundu," diye anlatmaya başladı. "Düşünsene, saat altı buçukta kapının zili çaldı. Yerimden bile kıpırdamadım tabii, gelenin sen olamayacağını biliyordum, çok erkendi çünkü, hem sonra sen olsaydın zile basmaz, kapıyı tıklatırdın. Zile hiç aldırış etmeden odada sakince oturmaya devam ettim, iki üç kere daha bastı zile, sonra çekilip gitti. Şu anda aşağıda volta atarak Sırp-Hırvatça küfrediyordur herhalde. Gelirken yolda öyle birini gördün mü sen?"

"Olabilir," dedi Vittorin. "Kızıl bıyıklı, ufak tefek, sıska bir adam binanın önünde volta atıyordu."

Ama Franzi'nin kafasındaki Agram'lı bey imgesiyle hiç mi hiç uyuşmuyordu bu tarif. Başını iki yana salladı.

"Hayır, mümkün değil, o olamaz. Ufak tefek? Sıska? Kızıl bıyıklı? Baron olabilir ama."

"Annenlerin seyahate çıktığını baron da mı biliyor?" diye sordu Vittorin.

"Yok, bilmiyor, hiçbir şeyden haberi yok," dedi Franzi çabucak. "Acaba bunu ona Miloş Bey mi söyledi? Olur mu olur."

"İkisi tanışıyor mu yani?" diye hayretle sordu Vittorin.

Durum Franzi için tehlikeli bir hal almaya başlamıştı. "Hayır... Yani, elbette tanıyorlar birbirlerini ama sadece uzaktan. İkisi de High Life Kulübü üyesi çünkü. Kulüpten tanışıklık işte. Ama inan ki, gelenin baron olduğunu bilseydim, bir güzel azarlardım onu. Ne utanmaz adam! Bana yazdığı mektupları bir görsen. Aşağıda dikilip soğuktan donsun bakalım, oh olsun! Ben gidip çay demleyeyim artık. Sen de benimle mutfağa gelir misin Georg? Yoksa burada mı beklemek istersin? Çay iki dakikaya hazır olur."

Franzi odadan sekerek çıktı, Vittorin de sobanın başına geçti. Ruhu allak bullak olmuş, içinde bir öfke ve utanç kıvılcımlanıyordu. İçi içini yiyerek "aşağılık korkak" dedi kendine, başkasının ağzından duysa katlanamayacağı bu hakareti, yüzü hiddetten çarpılarak bir kez daha tekrarladı, kendine eziyet etmek istercesine hakareti terkrarlayıp dururken üzgün gözlerini ateşe dikmişti. Evet, aşağılık bir korkaktı, sözünü geri alacak değildi. Franzi odadayken – o zaman neredeydi cesareti, tek kelime edememişti. Ve zaman hızla ilerliyordu, zaman durmak bilmiyordu, sadece birkaç dakikası kalmıştı. Artık söylemek zorundaydı, vakit sıkışıktı, daha fazla erteleyemezdi. O ilk kelimeleri bulmak öyle zordu ki, ama bir kez söyleyince işin en zor kısmı atlatılmış sayılırdı. Söylemek zorundaydı artık, saat on buçukta garda olmalıydı, Franzi hâlâ bir şey bilmiyordu...

Birdenbire antreden neşeli bir kahkaha duyuldu. Franzi sırt çantasını görmüştü. Muzaffer bir edayla odaya girdi.

"Ayağıma takıldı, az kalsın düşecektim," diye haykırdı. "Sırt çantası! Tabii ya! Hepten çıkmış aklımdan. Evdekilere ufak bir geziye çıkacağını söyledin değil mi, yoksa seni asla bırakmazlardı. Söylesene Georg, yolculuk nereye?"

"Rusya'ya," dedi Vittorin ama cesareti kırıldığı için bu uğursuz lafı öyle alçak sesle söyledi ki, Franzi ne dediğini anlamadı. Kollarını sevgilisinin boynuna doladı.

"Gezi hikâyesine inandılar mı peki?" diye sordu. "Bak Georg, sana bir şey söyleyeceğim: Bana geldiğini bilip bilmemeleri umurumda değil, gerçekten hiç umurumda değil. Saklambaç oynamaya ne gerek var? Yaptığım her şeyin arkasında dururum ben, asla korkak olmadım."

Çocuksu dudaklarında cesur ve kararlı bir ifade, gözlerinde ışıl ışıl bir gülümsemeyle karşısında durmuş, sevgilisinin kollarında dünyayı unutmaya hazırdı. Ama Vittorin bunu görmedi, görmek istemedi.

Franzi sırt çantasını yerden alıp masaya koydu.

"Amma ağırmış! İçine neler koydun bakayım."

Franzi sırt çantasının bağını çözdü ve eline gelen ilk şey, Rusça kelimelerle dolu kırmızı defter oldu. Yabancı harflere meraklı gözlerle baktı.

"Bu ne?" diye sordu. "Yunanca mı?"

"Rusça," dedi Vittorin sertçe.

"Burada Rusça çalışmayı mı düşünüyorsun yoksa? Biliyor musun, bazen aklına çok tuhaf fikirler geliyor. Neyse, bugün ve yarın Rusçayla uğraşabileceğini pek sanmam."

Defteri masaya koyacakken yaprakların arasından bir fotoğraf düştü. Beline sımsıkı oturan karpuz kollu elbisesiyle bir lale bahçesi resminin önünde dimdik duran uzun boylu, sert bakışlı genç bir kadının fotoğrafıydı bu.

"Bu ne?" diye sordu Franzi.

"Müteveffa annemin bir gençlik fotoğrafı," dedi Vittorin. "Sen onu tanımadın. Anneme benzediğim söylenir. Hep yanıma alırım bu fotoğrafı, eğer..."

Tam zamanıydı. Artık geri adım atamazdı.

"...Eğer uzun bir yolculuğa çıkacaksam. O zamanlar, 1900 civarında, böyle karpuz kollu elbiseler modaymış. Hoş bir moda değil ama bende bir tek bu fotoğrafı var. Savaşta, daha sonra esir kampında da hep yanımda taşıdım."

Franzi ona korkuyla baktı.

"Bir yere mi gidiyorsun yoksa Georg?.. Cevap versene! Gidiyor musun? Ciddi misin? Bunu bana bugün mü söylüyorsun? Nereye gidiyorsun?"

Vittorin annesinin fotoğrafını onun elinden alıp kırmızı defterin arasına koydu.

"Rusya'ya," dedi Vittorin. "Ama gidiyorum diye bu kadar üzülmen gerekmez. Birkaç haftaya dönerim."

"Rusya'ya tekrar gitmek istediğinden daha önce de bahsetmiştin. Gerçekten ciddisin demek," diye fısıldadı Franzi çaresizce. "Ne yapacaksın orada?"

"Bunu sana söyleyemem. Kadınlarla konuşulacak bir mevzu değil bu. Yerine getirmem gereken bir görev var, Rusya'yla işim henüz bitmedi... Başka bir şey sorma artık. Benim için korkmana gerek yok, oraya tek başıma gitmiyorum, yanımda biri daha olacak. Birkaç hafta içinde dönerim. Yeni bir iş de buldum, döner dönmez başlayacağım, büyük bir işadamının özel sekreterliğini yapacağım. Demek istediğim, belki de fikrimi değiştiririm, biraz şaibeli bir şahıs, açıkçası ben onun karaborsacı olduğunu düşünüyorum ama bugünlerde karaborsacı olmayan mı var! İyi para verecek, önemli olan da bu zaten. Üstelik işe başlamam için ocak ayının birine kadar müsaade etti bana, bu konuda anlaştık."

"Ne zaman gidiyorsun?" diye sordu Franzi onun böyle noktasız virgülsüz konuşmasından ürkmüş vaziyette.

"Tren bu gece saat on bir buçukta," dedi Vittorin bir solukta. "Ama on buçukta garda olmam lazım. Beni yolcu etmek istiyorsan hazırlan hemen. Fazla bekleyemem."

Franzi ona sessizce baktı. Gözleri yaşla doldu. Vittorin'in içi burkuldu, haksızlık ettiğinin farkındaydı ama Franzi'nin sitemlerine meydan vermemek için sert, düşman bir sesle çıkıştı:

"Şimdi olay çıkaracaksan, buyur çıkar ama hemen söyleyeyim, işe yaramaz. Vakit geldi. Senin yüzünden treni kaçıramam."

Franzi cevap vermedi. Şapkasıyla mantosunu almaya gitti.

O saatte tramvay işlemiyordu artık. Gara yürüyerek gitmek zorundaydılar.

Franzi o uzun yol boyunca tek kelime etmedi.

Gar binasında Kohout yanlarına seğirtti. Elinde tahta bir asker bavulu vardı, heyecandan boncuk boncuk terliyordu. Tanıştırıldığı Franzi'ye kaçamak, ilgisiz bir bakış fırlattı, beceriksizce eğilip nemli elini uzatarak hızlıca el sıkıştı.

Tahta bavulu yere, ayaklarının dibine bıraktı.

"Biraz daha erken gelebilirdin. Ben tam vaktinde buradaydım," dedi Vittorin'e etrafı gergin bakışlarla tararken. "Emperger'yi buraya çağırmanın hiç gereği yoktu. Adamdan hiç hazzetmiyorum, oldum olası sevimsiz gelmiştir bana. Konuştuğumuz gibi; Moskova'ya gittiğimi bilmeyecek!"

"Madem istemiyorsun, bilmeyecek tabii," diye onu temin etti Vittorin.

"Umarım hiç kimseye bahsetmemişsindir," dedi Kohout birkaç adım ötede duran Franzi'ye çekingen bir bakış fırlatarak. "Bu beni çok rahatsız ederdi. Kız arkadaşın biliyor mu benim..."

"Seninle daha iki dakika önce tanıştı, ismin bile kalmamıştır aklında," diye onu sakinleştirdi Vittorin. "Neden böyle ödlekçe davrandığını anlamıyorum. Kimden korkuyorsun? Koca adamsın yahu, kimseye hesap vermek zorunda değilsin."

Kohout ter içindeydi, gözlerini yumup bileklerini oynattı.

"Tren birkaç dakikaya gara girer," dedi. "Kompartımanda bize yer tutarsın, olur mu? Bavulum sana emanet."

"Gidiyor musun?" diye sordu Vittorin.

"Tabii ki. Senin gelmeni bekledim sadece," dedi Kohout. "Emperger'yle karşılaşmaya can attığımı mı sanıyorsun? O zevki sana bırakıyorum. Tam on bir buçukta trende olurum.

Benim için endişelenme, başımın çaresine bakarım. Bavuluma göz kulak ol, yeter."

Elinde sıkmaktan yamulttuğu melon şapkasını salladı. Sonra kaçar adımlarla uzaklaştı.

Doktor Emperger'nin gelmesi zaman aldı. Trenin kalkmasına birkaç dakika kala, ta uzaktan selam verip el sallayarak peronda boy gösterdi. Vittorin'i genç bir kızla görmek belli ki hoş bir sürpriz olmuştu onun için. Eski tarz bir İngiliz baroneti edalarında eğilip Franzi'nin parmak uçlarını öptü.

Vittorin'in güçbela bir yer kaptığı kompartımanın önünde duruyorlardı.

"Buraya vaktinde yetişmem hiç kolay olmadı," dedi Doktor Emperger. "Tüm zamanım işgal edilmiş durumda ne yazık ki. Genç bir hanımı on buçukta operadan alıp evine bırakmam gerekti, tipim de değil aslında ama bazı görevlerden kaçamıyorsun. Üstelik de ta Döblinger Cottage'da oturuyor! Neyse ki otomobil var. Saat on ikide de bir davete katılmam gerekiyor, iptal etmem mümkün değildi, kabalık etmek olmaz şimdi. Her günüm böyle geçiyor işte. Ne zaman yatağa girdiğimi ben de bilmiyorum."

Sahiden de abartmadığını kanıtlamak için ipek fularını açtı ve pelerininin altındaki smokinini gösterdi.

Vittorin onu bir kenara çekti.

"Moskova'ya gittiğimden haberdar edersin diğerlerini, değil mi?" diye sordu.

"Bittabi. Hemen yarın," diye söz verdi Doktor Emperger. "Fakat Profesör'le pek temasım kalmadı. Birbirimizi bu kadar çabuk gözden kaybetmemiz tuhaf şey doğrusu. Herkes kendi yoluna gitti. Sen ciddisin demek! Tabiri caizse tek başına savaşmak için Rusya'ya gidiyorsun. Buna şapka çıkarılır Vittorin, karakterli adamsın vesselam, kıskanmamak elde değil. Fakat pratikte bunun ne gibi bir anlamı olduğu konusunda herkes farklı görüşte olabilir tabii..."

Vittorin'in yüzünde öfkeli, tehditkâr bir ifade belirdi.

"Ama şahsen ben seninle tamamen hemfikirim," diye aceleyle devam etti Doktor Emperger. "Namus sözü namus sözüdür. O Selyukov'un bize neler yaptığını düşünüyorum da... Kz arkadaşın da ne hoşmuş Vittorin! Pek şık! Taze bir ganimet herhalde? Tebrikler, zevkine diyecek yok! Halbuki konuşmaların bende hep bir keşiş olduğun izlenimini yaratmıştı."

Vittorin onu dinlemiyordu. Dalıp gitmiş, Selyukov'u düşünüyordu, tam o esnada Selyukov'un emir eri Grişa'yı kenara iterek kurmay yüzbaşının odasına giriyor ve hesap soruyordu. Üniformayı görüyor, Georg Haçı'nı görüyor, sigarayı tutan ince uzun, esmer parmakları, duman halkalarını, şöminedeki ateşi, yazı masasının üstündeki kitapları görüyordu; tüm bunları apaçık görüyordu, sadece Selyukov'un yüzü silik bir siluet gibiydi, hafızasını zorluyor ama o yüzü gözünün önüne getiremiyordu, can düşmanının yüzünü unutmuştu, evet, unutmuştu ve bu acı gerçeğin bilincine vardığı anda lokomotifin düdüğü çaldı, Vittorin marşpiyeye atladı, tren hareket etti.

Franzi koşup Vittorin'in elini yakaladı.

"Bana yazacaksın, değil mi?" diye sorarken, derin bir rüyadan ancak şimdi uyanmış gibiydi.

"Moskova'dan yazarım sana," diye haykırdı Vittorin. Ve ansızın ona şefkatli, sevgi dolu bir söz daha söylemek için yakıcı bir arzu duydu ama aralarında artık sonsuz bir uzaklık vardı.

Vittorin hâlâ marşpiyede dikiliyordu. Daha birkaç dakika öncesine kadar tanışmayan iki insanın şimdi birlikte geride kalması, sanki beraberlermiş gibi yan yana durup ona el sallamaları tuhafına gitmişti. Fakat bu düşüncenin üzerinde durmadı. Başını çevirdi. Hayatın kendisi için bir gölgeden başka bir şey olmadığı şehirden büyük bir gönül rahatlığıyla ayrıldı.

Kompartımana girdi. Kohout yerindeydi, üzeri beyaz laleler ve güllerle boyanmış asker bavulunu bagaj rafına yerleştirmişti.

"Hele şükür," dedi Vittorin'i görünce, derin bir nefes alıp alnındaki teri sildi. "Her şey yolunda gitti. Birkaç saate sınırı geçeriz."

Doktor Emperger Franzi'yi otomobille eve bırakmakta ısrarlıydı. Söylediğine göre, bu bir zevkti onun için, o kadarcık vakti vardı elbette, kaldı ki genç bir kızı gecenin bu saatinde tek başına eve yollamak hiç âdeti değildi.

Dönüş yolunda sohbeti ite kaka sürdürmek de ona düştü. Mecbur kalmadıkça Franzi'nin ağzını bıçak açmıyordu. Doktor Emperger el fenerinin ışığını Franzi'nin yüzüne tuttu, gözlerini kastederek Shakespeare'den bir alıntı yaptı:

"Here did she fall a tear. Here in this place
*I'll set a bank of rue sour herb of grace."**

Franzi'nin İngilizce bilmediğini fark edince başka bir konuya geçti. Çalıştığı bankada kendisini büyük bir kariyerin beklediğini anlattı Franzi'ye. Belki de birkaç ay içinde otomobil sahibi olacaktı – ne harika, değil mi? Fakat otomobil markasına henüz karar verememişti. Küçük, hoş bir bekâr evi vardı, çok da memnun değildi gerçi, kitapları için daha fazla alan olsaydı keşke, her şey bir yana, insanın rahat hareket edebilmesi lazımdı. Ama şu aralar daha uygun bir yer bulmak zordu, zira tam bir Bolşevizm çılgınlığı yaşanıyordu. Ne günlere kalmışlardı! Kendisi burjuva değildi, tam tersine,

---

* Alıntı, Shakespeare'in *II. Richard* adlı oyunundan: "Dökmüştü bir damla gözyaşı burada. Tam buraya / Bir demet acı sedefotu dikeyim ben de." (ç.n.)

burjuva partilerinin hepsini biraz aptal buluyordu, *behind the times** değildi elbette ama aşırı sol da ona göre değildi.

Franzi, onun kısa süre öncesine kadar bir aktrisle ilişkisi olduğunu da öğrendi, hem de bayağı meşhur bir aktrisle. Böyle bir gönül ilişkisinin olumsuz yanları da vardı elbette. Göklere çıkarılan bir sanatçının kaprisleri de oluyordu tabii ama taşkın mizaçlarla yıldızı hiçbir zaman barışmamıştı. Bu sebeple ondan ayrılmıştı. Ayrıca, sosyal hayatın tam göbeğinde olsa da, her gün mutlaka bir yere davet edilse de, kendini yalnız hissettiği anlar da oluyordu.

Franzi'nin evinin önüne geldiklerinde Doktor Emperger randevusuna gitmeyi aslında canının pek de istemediğini söyledi. Dürüst olması gerekirse, kendisini bekleyen hanımefendiler ve beyefendiler hiç umurunda değildi. Bir bara gidip sohbet etmek çok daha güzel olurdu ama hoş biriyle elbette, zira tek başına içmekten zevk almıyordu. Fakat Franzi bu imayı duymazdan geldi, Doktor Emperger de ona bariz biçimde daha soğuk davranmaya başladı. Yine de, vedalaşıp gitmeden önce, arkadaşı Vittorin'in yokluğunda arada bir de olsa görüşüp görüşemeyeceklerini öğrenmek istedi. Franzi'ye nerede çalıştığını sordu ve telefon numarasını not etti.

Franzi yukarı çıkar çıkmaz odasına gidip kendini bir sandalyeye attı ve yüzünü ellerine gömüp bağıra bağıra ağladı, bedeni hıçkırıklarla sarsılıyordu, kendini bütünüyle hayal kırıklığının acısına teslim etmişti. Sonra gözyaşlarını sildi, yüreği biraz olsun hafiflemişti. Aynanın karşısına geçti ve ağlamaktan kızarmış gözlerini bir tür tatmin duygusuyla inceledi.

Birdenbire Franzi'nin üzerine inatçı, biçare bir neşe geldi. O anda tek istediği, çılgın bir orjide kendini kaybetmek, hayatını mahvedecek vahşi bir sefahat âlemine dalmaktı. Mutfağa koştu, hâlâ yaşlı gözlerle panç hazırladı. Panç kâse-

* (İng.) Zamanın gerisinde kalmış. (ç.n.)

sini masaya koyup gramofonu çalıştırdı, evde ne büyük bir eğlence olduğunu komşular da duysundu. Ve gramofonda operet şarkıları, zenci dans müzikleri, *Die Meistersinger*'in prelüdleri çalarken sigara üstüne sigara içti ve içine şeker koymayı unuttuğu pançı bardak bardak kafaya dikti.

Panç içip ağlamaktan uykusu gelmişti. Gece saat ikiye doğru kanepede, baron ile şemsiyesi elinden yere düşmüş Agram'lı bey arasında, üstünde elbiseleriyle sızıp kaldı.

Tren üç saatlik bir gecikmeyle sınır istasyonuna vardı. Vittorin huzursuz bir uykudan silkinerek uyandı. Her tarafı ağrıyordu. Kohout'un sıranın üstüne tırmanıp bavulunu indirdiğini gördü.

"Neredeyiz? Saat kaç?" diye sorarken hâlâ rüyada gibiydi.

"Saat beş. Ne gece ne de sabah," dedi Kohout boğuk bir sesle. "Başım ağrıyor. Bütün gece uyumadığım belli oluyor mu? Hazırlan hadi, inmemiz lazım. Pasaport kontrolü. Gümrük muayenesi."

Bagajlarını yüklenip raylardan karşıya geçtiler. İstasyon binasının önünde insanların sıra beklediği uzun kuyruğa girdiler. Yavaş yavaş, adım adım ilerliyordu kuyruk. Kapıda duran adam her seferinde ancak bir avuç insanın içeri girmesine izin veriyordu.

"Sigaran var mı?" diye fısıldadı Kohout. "Benimkilerin birkaçını cebine at. Sadece yirmi dal sigaraya izin var. Anlarsın ya, sıkıntı çıksın istemem."

Yarım saat beklediler, sonra sıra onlara geldi. Gümrük memuru kapının hemen yanında, bir tür gişenin arkasında oturuyordu. Kohout pasaportunu uzattı, durup beklerken soğuktan ürpererek omuzlarını kaldırdı.

Memur pasaportu açıp sayfalarını inceledi. Bir an bakışlarını Kohout'un yüzüne dikti. Yanında duran üniformalı adamla bir iki laf etti, sonra arka taraftaki sırayı gösterdi.

"Şu tarafa geçip beni bekleyin," dedi. Kohout'un beti benzi attı.

"Ba... bagajım!" diye kekeledi. "Gümrük muayenesine gitmem lazım. Ne istiyorsunuz benden?"

"Birazdan anlarsınız," dedi memur sakin bir sesle. "Oraya geçip beni bekleyin."

"Ne oldu, ne var?" diye telaşla sordu Vittorin. "Bir sorun mu var pasaportlarımızda? Birlikte yolculuk ediyoruz."

Memur başını kaldırıp baktı.

"Birlikte mi? O zaman siz de geçin oraya. İşim birazdan biter."

Girişte duran adama eliyle bir işaret çaktı. Kapı kapatıldı. Sonra diğer yolcuların pasaportlarını incelemeye koyuldu.

Vittorin sırt çantasını sıranın üstüne, Kohout'un tahta asker bavulunun yanına bıraktı.

"Ne haltlar karıştırdın sen?" diye fısıldadı. "Pasaportumda bir sorun mu var? Eğer öyleyse, hemen şimdi söyle."

Kohout başını duvara dayadı ve cevap vermedi.

Bu arada kontrol memuru diğer pasaportları incelemeyi bitirmişti. Ayağa kalktı.

"Benimle gelin!" dedi ikisine.

"Nereye?" diye sordu Vittorin.

"Birazdan görürsünüz. Olay çıkarmayın, gelin hadi!"

Bir büronun önüne vardıklarında Vittorin'e beklemesi söylendi, Kohout'la memur içeri girdi.

"Sınır Güvenlik Müdürü" yazıyordu kapıdaki levhada. Pasaportlar sahte olmalıydı, buna hiç kuşku yoktu. Vittorin dişlerini sıktı. Her şey geride kalsaydı keşke; beklemeler, bitmek bilmeyen beklemeler, sorgu, dönüş yolculuğu geride kalsaydı. Dönüş yolculuğu mu? Hayır. Vittorin geri dönmemeye kararlıydı. Eğer pasaportuna el koyarlarsa, sınırdan yürüyerek geçecekti.

Kapı hızla açıldı, Kohout dışarı çıktı. Tahta asker bavulunu arkasındaki adam taşıyordu.

"Her şey bir yanlış anlamadan ibaret," dedi Kohout boğuk bir sesle, sinirden gözleri seğiriyordu. "Birazdan açıklığa kavuşur. Sen yola devam edebilirsin, ben sonra arkandan gelirim."

"İçeri girin!" dedi Vittorin'e tahta bavulu taşıyan adam. "Müdür Bey bekliyor. Sohbetinize sonra devam edersiniz."

Müdür, sarı, kısa ve bakımlı bıyığıyla orta yaşlı bir beydi, eliyle sandalyeyi göstererek Vittorin'e oturmasını işeret etti. Kontrol memuru amirinin masasının yanı başında hazır olda bekliyordu.

"Georg Vittorin, şirket çalışanı," diye söze başladı müdür. Kontrol memuruna pasaportu uzattı.

"Pasaportta yazanları okuyun bana," dedi.

Sonra Vittorin'e, gideceği yer, Kohout'la ilişkisi, yanında kaç para olduğu ve bu parayı nasıl elde ettiğiyle ilgili çeşitli sorular sordu. Cevapları kayda geçti.

"Pasaportumda bir sorun mu var?" diye sordu Vittorin.

"Pasaportunuzda sorun yok. Seyahatinize devam etmenize de bir engel yok," dedi müdür. "Bunu imzaladıktan sonra gidebilirsiniz."

Vittorin rahatlayarak derin bir nefes aldı.

"Arkadaşımı beklemek istiyorum," dedi. "Birlikte seyahat ediyoruz."

Müdür sarı bıyığını sıvazladı.

"Arkadaşınız tutuklandı, yetkili bölge mahkemesine götürülecek," dedi. "Viyana II., Große Mohren Sokağı 11'de ikamet eden işvereni Avukat Dr. Sigismund Eichkatz tarafından kendisine emanet edilen kasadaki 270 lire, 118 Reichsmark, 420 ley ve 1860 kronu zimmetine geçirdiğini itiraf etti. Para üzerinde bulundu."

"Benim bununla hiçbir alakam yok," diye bağırdı Vittorin dehşetle. "Size yemin ederim, namusum üzerine yemin ederim ki..."

Müdür elini kaldırıp onu susturdu.

"Deliller ya da arkadaşınızın ifadesi sizi töhmet altında bıraksaydı, tutuklanmanızı emrederdim. Protokolü imzalayın. Acele ederseniz trene yetişebilirsiniz."

Kohout peronda yoktu. Vittorin arkadaşını ancak tren istasyondan hareket ettiğinde gördü.

Kohout, kazanhanenin orada, iki jandarmanın arasında duruyordu. Gözlerini yere indirmişti. Yanından geçerken Vittorin ona el salladı ama Kohout bunu fark etmedi. Kendi kendine hararetle konuşur gibiydi, zira sürekli ayak değiştiriyor, bileklerini oynatıyordu.

Sınır

Novovolinsk kasabası Berdiçev'in aşağı yukarı yirmi kilometre güneyindedir ve üç dört sefil cadde ile bir pazar meydanından ibarettir. Nehre doğru birkaç balıkçı kulübesi vardır, Novovolinskliler oraya "banliyö" derler. Pazar meydanındaki misafirhaneye –"Hotel Moskva"– Avusturya birliklerinin bölgeden çekilmesinin ardından Üçüncü Ukrayna Gönüllüler Birliği'nin kurmayları tarafından el koyularak subaylara ve emir erlerine tahsis edilmiştir. Karargâh telgrafhanesi, savaşta levazım deposu olarak kullanılan okul binasına kurulmuştur. Tren istasyonu kasabanın dışındadır. Kışın istasyona yürüyerek gitmeye kalkan biri dizlerine kadar kara gömülür.

Vittorin trenle ancak buraya kadar gelebilmiş, buradan öteye gitmenin mümkün olmadığı anlaşılmıştı. Petlyura'nın Ukrayna Gönüllüleri Birliği Novovolinsk ile Berdiçev arasına cephe kurmuş, onun karşısına da Kızıl Ordu'nun İkinci Leton Piyade Alayı konuşlanmıştı.

Vittorin bir ayakkabıcının evinde oda kiralamıştı. Sokakta boy göstermekten kaçınıyordu. Oda karanlık ve bakımsızdı, iğreti üç beş eşyayla döşenmişti; yatak odası, oturma odası ve de mutfak görevi görüyordu. Ayakkabıcı alet edevatını toplayıp sandık odasından hallice bir odaya çekilmişti.

Evdeki dördüncü gecesinde Vittorin dış kapının hızlı hızlı yumruklanmasıyla uyandı. Üzerine paltosunu atıp gıcırdayan merdivenden aşağıya indi. Kapıyı ayakkabıcı açtı. Dışarıda zayıf, uzun boylu, gür kaşlı bir adam duruyordu, soğuğa rağmen üstünde ne palto ne de kürk ceket vardı. Toprak rengi bir paltoya sarınmış biri onun hemen yanında karın içine çökmüş, durmadan sayıklıyordu. Ayakkabıcı elindeki feneri ayakta dikilen adamın yüzüne tuttu.

Karşısındakinin bir Rus subay olduğunu bir bakışta anladı ayakkabıcı. Tam kapıyı çarpıp kapatacakken Vittorin araya girdi.

"Kimsiniz?" diye sordu. "Ne istiyorsunuz?"

Yabancı adam elini kuzu postu kalpağına götürdü.

"Nijegorod Dragon Alayı'ndan Yüzbaşı Stackelberg," dedi boğuk bir sesle. "Kendim ve arkadaşım için kalacak yer arıyorum."

"Kalacak yer mi? Hotel Moskva'da oda var Rus subaylara."

Yüzbaşı başını iki yana salladı.

"Bize yok. Biz Gönüllüler Ordusu'ndan değiliz. Yoldaşım hasta, ona sıcak bir oda ve kuru giysiler bulamazsam, burada karın içinde ölecek, daha fazla dayanamaz."

"Nesi var?"

"Bilmiyorum. Nöbet geçiriyor, sayıklıyor gördüğünüz gibi. Çok meşakkatli bir yolculuktan döndü. Sükûnete, sıcak bir odaya, yatağa ihtiyacı var."

Evde sadece tek bir yatak vardı. Ama Vittorin hiç tereddüt etmedi.

"Yoldaşınız için yatak var," dedi. "İkimiz de yatacak bir yer buluruz elbet, bir şekilde idare ederiz. Gelin!"

Yüzbaşı elini yine kalpağına götürdü.

"Teşekkür ederim," dedi. "Mitya, kalk! Mitya, beni duymuyor musun? Aman ne güzel, karda mı yatacaksın bu gece? Kalk, sobada güzel bir ateş yanıyor."

Deri ceketindeki karları eliyle silkeledikten sonra tekrar Vittorin'e döndü.

"Yoldaşımın adı Dimitri Alekseyeviç Gagarin. Oradakiler," –parmağıyla doğuyu gösterdi– "oradakiler babasını vurdu. Kont Gagarin'i. Siz Rus değilsiniz ama bu ismi biliyorsunuzdur belki."

Üç hafta birlikte yaşadılar ayakkabıcının evindeki odada. Yüzbaşı yerde yatıyordu, Vittorin kendine iki sandalye ve bir kürk paltoyla yatacak yer uydurmuştu. Hastanın bakımını ve ev işlerini aralarında paylaşmışlardı. Sabahları Vittorin ekmek, un, yumurta, koyun peyniri veya balık almak için banliyöye gidiyordu. Bu arada yüzbaşı da odayı süpürüyor, sobayı yakıyordu. Akşama doğru doktor –eskiden Volinya'daki bir alayda cerrahlık yapmış yaşlı bir adam– uğruyor, hastayı muayene ediyordu. Sonrasında odada yine yalnız kalınca Avrupa, Rusya ve kendi kaderleri hakkında sonu gelmez sohbetler ediyorlar, çökük yanakları ateşten benek benek hasta da yatakta doğrulup sessizce onları dinliyordu.

"Bize yaptığınız bunca iyilikten sonra niye sır saklayayım ki sizden," dedi yüzbaşı. "Er geç anlayacaktınız nasılsa. Şöyle; Mitya Moskova'ya gidip geliyor, cepheyi geçip belgeler ve evrak getiriyor, bu onun üçüncü seferi, belgeleri meşru hükümet adına ben teslim alıyorum. Bazen de ben gidiyorum..."

"O kadar kolay mı bu iş?" diye heyecanla bağırdı Vittorin. "Cepheden geçmek o kadar kolay mı? Yoldaşınız henüz çok genç, on sekizinde bile değildir herhalde, o kadar cesareti var demek..."

Yüzbaşı kısa, boğuk bir kahkaha attı.

"Cesaret mi? Ondaki tam deli cesareti. Cepheymiş! Nasıl bir cephe ki bu!"

"Seryoşa, şu çayı ver artık!" diye seslendi hasta bitkin bir sesle.

"Birazdan Mitya, birazdan kaynayacak, azıcık sabret," diyen yüzbaşının boğuk sesinde bir şefkat vardı şimdi. "Moskova'da şalgamdan çay yapıyorlar, buradaki hakiki çay. İnanmıyor musun? Ah Mitya, inanman için ille de gözüne sokmak lazım her şeyi, gözünle görmeyince inanmıyorsun. Sen böylesin işte."

Ekmeği dilimledi. Sonra Vittorin'e dönüp devam etti:

"Hakikaten nasıl bir cephe bu! Hendek diye bir şey yok. Orada burada çiftlikleri işgal etmişler, çatıda bir gözcü, pencerede bir makineli tüfek – al sana Kızıl cephe. Peki ya Ukraynalı gönüllüler? Nutuk çekiyorlar, subayların apolet takıp takmayacağını tartışıyorlar, bir toplantıdan diğerine gidiyorlar, bugün komutan seçtikleri birini yarım azlediyorlar. Şöyle afişler basıyorlar: 'Gönüllüler Ordusu demokrasi için mücadele ediyor. Saflarımıza katılın, Rusya'yı birlikte savunalım!' Bunlar güzel laflar kardeşim ama bana sökmez. Başka bir Rusya için ölmek isterim ben, bu Rusya için değil."

Başını hızla geriye atarak meselenin onun için kapandığını ima etti. Sonra hastaya çay ve haşlanmış yumurta verdi.

"Bak," dedi ve tütünden sararmış parmağıyla yumurtayı gösterdi. "Getirdim sana küçük bir fıçıcık, içinde var iki çeşit biracık... Hadi güzelce yiyip iç şimdi Mitya ve canını almadıklarına şükret."

Vittorin sabahları "banliyö"ye giderken karlar altında kalmış bir kereste deposunun yanından geçiyordu. Alanın etrafını çeviren tahta perdenin üzeri karşıdevrimci hükümetin afişleriyle kaplıydı. Ukrayna halkına çağrıda bulunan mavi, yeşil ve beyaz afişlerin üzerinde Lenin'in, Joffe'nin, Çeka Başkanı Cerzinski'nin, Çar'ın katili Sverdlov'un kari-

katürleri ve Bolşevik vahşetinin cırtlak renklerdeki korkunç illüstrasyonları görülüyordu. Bu resimlerden birinde talan edilmiş bir köy tasvir edilmişti; iğrenç suratlı zorba Kızıl Muhafızlar alev alev yanan kulübelerden kaçan köylüleri kırıp geçiriyor, kadınları kapışıyor, hayvanları ortalığa salıyorlardı. Kırmızı şeritli külot pantolonu, uzun konçlu parlak çizmeleri, deri ceketinin kollarındaki Sovyet yıldızıyla resmin ön planına yerleştirilmiş Kızıl Ordu subayının yüzü Sovyet generali Voroşilov'unkine benzetilmişti. Dudaklarında şeytani ve muzaffer bir gülümsemeyle kılıcına dayanmış, ayaklarının dibindeki papazın kanlı cesedine bakıyordu. Resmin altında cırtlak kırmızı harflerle şunlar yazıyordu: "Rus kardeşlerimizi işte böyle kurtarıyorlar."

Vittorin tahta perdenin yanından ne zaman geçse bu afişin önünde duruyordu. Kızıl subayın kibirli gülümsemesi onu olduğu yere çiviliyor, içini çaresiz bir öfkeyle dolduruyordu: "Nasıl da duruyor orada cilalı çizmeleri ve külot pantolonuyla, iki dirhem bir çekirdek, parfümlü katil, ellerini kolonyayla yıkıyor, Fransızca romanlar okuyor, kadınları peşinde koşturuyor. Bense... Ukrayna'daki bu lanet olası deliğe tıkıldım kaldım, bir türlü ilerleyemiyorum!"

Ancak büyük bir güç sarf ederek koparıp alıyordu kendini afişin önünden. Bir gün eve dönünce oda arkadaşına Selyukov'u sordu.

"Mihail Mihayloviç Selyukov? Hayır, öyle birini tanımıyorum," dedi yüzbaşı. "Savaş Komiserliği'nin Sicil Dairesi'ne sormanız lazım ama görseniz, Tanrım, nasıl da dağınık bir yer! Mihail Mihayloviç Selyukov. Devrime inandı, çara ihanet etti, Sovyetler'e ant içti, öyle mi? Eh, o zaman bu cephelerden birindedir, yüzbaşı değildir artık, tabur komutanıdır herhalde. Semyenov Alayı'nda görev yaptığını söylüyorsunuz ama bugünlerde her şey tepetaklak oldu, işin içinden çıkabilene aşk olsun! Bizim Nijegorod Dragon Alayımızın adı artık 'Lassalle Kızıl Süvari Alayı', dünyada böyle şeyler

oluyor şimdi. Ama Selyukov kana susamış aşağılık bir sadistse, şeytanın yardakçısıysa, onu Lubyanka'nın ofislerinde aramanız gerekir. Zira bu kıyıcı takımın en fecileri oradadır."

"Lubyanka ne?" diye sordu Vittorin.

"Lubyanka'yı duymadınız mı? Tanrı sizi ondan korusun diyeyim; Lubyanka, Rusya'nın mezbahası, ölümün ana karargâhı. Lubyanka, Moskova'daki Çeka'nın binası."

Yün battaniyelere sarınmış halde sobanın arkasında oturan Kont Gagarin başını kaldırıp konuşmaya başladı.

"Lubyanka'yı bilmiyor musunuz? Tanrı şahidimdir ki ben biliyorum. Yukarı kata çıktım, giriş belgem vardı: KD Bölümü, yani Karşıdevrim Bölümü. KD de neyin nesi, diye soruyorum kendime. Babam siyasetle hiç ilgilenmezdi ki... Kapının önündeki herif, kırmızı kol bantlı bir bahriyeli girmeme izin veriyor. İçeride gözlüklü bir komiser oturuyor, başına bir şal sarmış, belki de dişi ağrıyor. Niye merhamet etmesin ki, diye düşünüyorum içimden, vaftiz edilmiş bir can o da... Geçiş belgesini uzatıyorum. 'Size nasıl yardımcı olabilirim, yurttaş?' diye soruyor. 'Yoldaş, Petersburg'dan bu sabah geldim. Babamı salı günü buraya getirdiler. Babamın hangi sebeple tutuklandığını öğrenmek istiyorum,' diyorum. Komiser listeye bakıyor: 'Hayır, burada değil.' – 'Rica ederim, bir kere daha bakın yoldaş.' Kızıyor: 'Ne istiyorsunuz anlamadım, benim listemde yok işte. Yarın gelin, gördüğünüz gibi meşgulüm. Sıradaki!' – 'Ama beni buraya gönderdiler. Dosya sizde olmalı.' Yumruğunu masaya indiriyor: 'Vaktimi çalıyorsunuz. Dışarı! Sıradaki!' Bir şeyler yazmaya başlıyor, ben yokmuşum gibi davranıyor."

Yüzbaşı ayağa kalkmış odada huzursuzca volta atıyordu.

Sonra masadan bir bardak kırmızı şarap alıp dostuna uzattı.

"İç Mitya!" dedi boğuk sesiyle. "İç hadi, yüreğin hafifler biraz."

"Dışarıda insanlar bekleşiyor, gözleri ağlamaktan kızarmış kadınlar... Ama ben odadan çıkmıyorum, hep şunu düşünüyorum: Aşağıdaki bodrumda, nemli zeminin üstünde aç biilaç yatıyor... Komiser başını kaldırıp bakıyor: 'Hâlâ burada mısınız siz? Defolup gitsenize artık! Yaylanın hadi!' – 'Yoldaş,' diyorum, 'lütfen, rica ediyorum...' Tam o esnada biri içeri giriyor, gazeteyi getiriyor. Komiser gazeteyi alıyor, okumaya başlıyor, bir anda yumuşuyor, eliyle beni yanına çağıyor, dudaklarını büzüyor, sesi şurup gibi tatlı: 'Ne şanslı bir tesadüf! Gerçekten sevindim. Size bilgi verebilecek durumdayım artık. İşte, buyurun, okuyun.' Gazeteyi alıyorum, *İzvestiya* gazetesi... Ve daha ilk sayfada yazıyor: General S. I. Nelidov bu gece Hotinski çayırında kurşuna dizildi... Sonra başka birinin, tanımadığım bir profesörün adını okudum, sonra da... Masanın kenarına tutundum, gözüm kararadı, ıstavroz bile çıkaramadan yere düştüm."

Yüzbaşı kendine bir sigara sarmıştı. Çakmağını yakarken iç geçirdi:

"Evet, acılarla doludur Tanrı'nın âlemi," dedi. "Büyük, kutsal Rusya'ya bir cellatlar ordusu hükmediyor şimdi. Sabret Mitya, yumurta kabuğu gibi un ufak edeceğiz onları. Kanlarının Rus toprağından kutsal suyla temizleneceği o gün de gelecek."

Yüzbaşı bütün gün ortada yoktu. Ancak akşam dokuza doğru döndü, iliklerine kadar ıslanmış, çok üşümüştü. Kuzu postu kalpağını masaya fırlatıp saçını alnından geriye itti. Sonra eğilip sobadaki ateşi harlandırdı.

"Aynen dediğim gibi," dedi sobanın başından doğrulmadan. "Gönüllülere takviyeyle birlikte mühimmat da geldi. Çatışmalar olacak. Cephe hareketleniyor."

Vittorin bunun kötü bir haber olduğunu hemen anladı. Cepheden karşıya geçmenin artık tamamen imkânsızlaştığı

anlamına geliyordu belki de. Telaşla Kont Gagarin'e baktı, yüz ifadesinden bir şeyler okumaya çalıştı. Dakikalar geçti. Dışarıda kar fırtınası uğulduyordu.

Kont Gagarin başını yana eğmiş, düşünüyordu.

"Tanrı bizi korusun," dedi en sonunda. "Hemen bu gece o zaman."

Vittorin ayağa kalktı. Cephenin hareketlenmesi, kurdukları planla gözü kara bir çılgınlığa soyundukları anlamına geliyordu. Yine de Kont Gagarin sözünü tutmaya kararlıydı. Vittorin ona doğru bir iki adım attı, teşekkür etmek istiyor, minnettarlığını ifade edecek kelime bulamıyordu, fakat genç Rus subay mahcup bir tebessümle itiraz etti.

"Niye ki? Lafı mı olur? On iki verst,* küçük bir gezinti."

"On iki versti şeytan saydı sanki," diye homurdandı yüzbaşı. "Yirmi verstten fazla. Hem sonra, kar fırtınasını da unutma Mitya. "

"Peki, yirmi olsun. Soğuktan donacak değiliz ya. Utancımdan yerin dibine geçmemi mi istiyorsun Seryoşa, sözümden dönmemi mi istiyorsun? Bizim Don'da Kazakların bir atasözü vardır: Sen yüreğini hendeğin üzerinden at, atın da peşinden sıçrasın."

Yüzbaşı bir şey demeden omuz silkti.

O gece fazla konuşulmadı. Kont Gagarin hazırlığını yaptı. Dürbün, harita, pusula. Küçük bir şişe konyak. İki günlük kumanya. Sonra da Smith&Wesson tabancasını dikkatle kontrol edip gri köylü paltosunun cebine soktu.

Gece yarısından bir saat önce yola çıktılar. Banliyönün son kulübelerine varınca yüzbaşı vedalaştı.

"Uğurlar ola, Mitya, Tanrı seni korusun."

Ruslarda âdet olduğu üzere dostunu iki yanağından öptü. Sonra Vittorin'in elini sıktı.

"Teşekkür borçluyum size, tuz ve ekmek için, ocak ve dam için. Bunu asla unutmayacağım. Elveda!"

---

* 1,06 km'ye karşılık gelen Rus ölçü birimi. (ç.n.)

Ve yola koyuldular. Etraflarına saman dolanmış direkler karın içinde onlara yol gösteriyordu. Sağ taraflarında, donmuş nehrin pırıl pırıl parlayan şeridi uzanıyordu. Gökyüzünde düşman, tehditkâr bir Ay vardı. Rüzgâr lime lime bulutları önüne katmış, fındık ağaçları ve alıçların yapraksız dallarındaki karı silkeliyordu. Balıkçı kulübeleri gecenin karanlığında gözden kaybolurken kış ıssızlığı ağır ağır Vittorin'in yüreğine çöktü.

Ay, fırtınanın gökte hallaç pamuğu gibi savurduğu bulutların arasından çıktı. Ay ışığında, Kont Gagarin yolun sağında terk edilmiş bir köy evinin karanlık duvarını gördü. Saat sabahın üçüne geliyordu. Kont durdu.

Lapa lapa kar yağıyordu hâlâ ama soğuk biraz hafiflemişti. Vittorin takatinin sonuna gelmiş gibiydi. Sarhoş gibi yalpa vuruyordu, iki kere kayıp düştü, tüm gücünü toplayıp ayağa kalktı, gözlerini kapayıp karda ilerlemeye çalıştı. Güçlükle nefes alıyor, soğuktan ayaklarını artık hissetmiyor, ayazdan çatlamış yanakları sızım sızım sızlıyordu.

"Çok var mı daha?" diye hafif bir iniltiyle sordu kılavuzuna.

"Sekiz verst gittik, anca o kadar." Kont köy evini gösterdi. "Şurada mola verip biraz uyuyalım, iyi gelir size."

"Evde birileri var mıdır?"

Kont Gagarin başını iki yana salladı.

"Bu civarda insan kalmadı," dedi. "Cepheler arasındayız. Böyle terk edilmiş evler pek üzücü. Bir zamanlar köylüler vardı burada, ataların geleneklerine göre yaşıyorlardı; uyuyorlar, içiyorlar, karılarını dövüyorlardı, Tanrı'ya dua ediyor, toprağı sürüyorlardı. Karadır buradaki toprak, buğdayı iyi yetişir. Şimdi herkes gitti, nereye, kimse bilmiyor."

Tabancasının emniyetini açtı, zira kulübede herhangi bir devriye geceliyor olabilirdi. İçeri girdiler. Oda boştu, çatının aralıklarından içeriye ay ışığı vuruyordu.

"Saman var, şurada da bir at battaniyesi," diye sevinçle bağırdı kont. "Kulübe falan değil bu, tam bir çar sarayı. Tanrı'nın kucağında yatar gibi mışıl mışıl uyursunuz burada."

Yorgunluktan ölen Vittorin kendini yere atmıştı. Kont Gagarin Vittorin'in üstüne battaniyeyi örttü ve başının altına bir demet saman koydu. Kendisi de masaya oturup bir sigara yaktı.

"Siz uyumayacak mısınız?" diye sordu Vittorin.

"Birinin uyanık kalması lazım," dedi subay. "Konyağımız var ama onu yarına saklasak daha iyi."

"Her şey yolunda gitti, öyle değil mi?" diye sordu Vittorin.

Konuşmakta zorlanıyordu. Soğuktan çatlamış dudakları sızlıyordu.

Kont Gagarin cevap vermedi.

"Geldiğimiz yoldan geri döneceksiniz," diye devam etti Vittorin. "Yüzbaşıyla Novovolinsk'te mi buluşacaksınız?"

"Hayır. Onun Leh bölgesi üzerinden Tiraspol'e gitmesi emredildi. Dağıtılan Rus birliklerinin bazıları aşağıda, Dinyester kıyısında toplanıp yeni bir ordu kurdu."

"Ya siz? Siz ne yapacaksınız?"

Kont Gagarin sessizliğe gömüldü. Düşünüyor gibiydi. Karanlıkta sigarasının ucundaki kordan başka bir şey görünmüyordu.

"Tazı ya da tavşan olacağım, avın gidişatına bağlı," dedi bir süre sonra. "Hangimiz bilebilir ki avda neler olabileceğini! Alayımın mavi çerkeska'sını tekrar giyeceğim belki, belki de Çeka'nın bodrumlarından birinde sıçan gibi geberip gideceğim. Buna kafa yormaya değmez. Her ne olursa olsun, ruhum hedefine varacak."

"Eski Rusya'nın, sizin sevdiğiniz Rusya'nın geri geleceğine mi inanıyorsunuz?"

"Belki. Belki," dedi Kont Gagarin, sesi kulağa yorgun ve üzgün geliyordu şimdi. "Ateşlerin, acıların içinden geçiyor Rusya. Bu yolun nereye varacağını biz bilemeyiz."

Sigarasından bir nefes çekti. Sonra ayağa fırlayıp bambaşka bir sesle haykırdı:

"Soğuk burası. Isınmak için bir lezginka* oynamamdan rahatsız olmazsınız ya?"

Vittorin uyandı. Kulübe hâlâ karanlıktı, sadece birkaç dakika uyumuş gibi hissediyordu. Uzaktan uzağa boğuk bir gümbürtü ve uğultu sesi geliyordu. Vittorin başını kaldırıp kulak kesildi.

"Fırtına dinene kadar bekleyecek miyiz?" diye sordu uyku sersemliğiyle.

"Yüzünüzü karla ovuşturun, kendinize gelirsiniz," dedi Kont Gagarin kapının ağzından. "Gökyüzü değil, cehennem konuşuyor şimdi. Yarım saattir ateş ediyor Gönüllüler, saldırıya hazırlanıyorlar ama siz bir şey duymadınız, Tanrı'nın lütfuyla mışıl mışıl uyudunuz... Hazır mısınız? Yön değiştirmemiz lazım, daha fazla zaman kaybedemeyiz artık."

Kulübeyi terk ettiler. Kar fırtınası yüzlerini daladı. Kont Gagarin güneydoğuyu işaret etti.

"Orman o tarafta ve de bir yabancının ruhu kadar karanlık. Yanımdan uzaklaşmayın, yol çok fena. İnce buz tabakasının üstü kar, altı bataklık."

Gecenin karanlığında ve şafakta iki saat yürüdüler. Kar fırtınası şiddetlenince çalıların arkasına sığınıyorlardı. Bir keresinde Kont Gagarin kendini yere attı, karlı tepeler ve tarlaları bir projektörün ışığı yalıyordu. Sabahın ilk ışıklarıyla bir tepenin yamacına tırmanmış seyrek bir kayın ko-

---

* Kafkasya'nın yerel halk dansı. (ç.n.)

rusuna vardılar. Tepeye çıkınca mola verdiler. Soğuk, şeffaf gökyüzünde mavi gri bulutlar süzülüyordu. Kayın gövdelerinin arasından sisli ufuklar görülüyordu.

"Çay demleyebilsek ne güzel olurdu şimdi," dedi Kont Gagarin. "Ama olmaz. Şuraya bakın!"

Eliyle vadiyi gösterdi. Aşağıdaki küçük göletin kıyısında Kızıl süvariler vardı, içlerinden üçü atlarından inmiş, hayvanları suvarmak için suyun üstündeki buz tabakasına tüfeklerinin kabzasıyla delik açıyorlardı. Az ötedeki komutanları uzaktaki top ateşine kulak kabartır gibiydi.

Kont Gagarin yola koyulmaları gerektiğini söyledi. Tepeden aşağı indi ve donmuş bir derenin derin bir yarık gibi uzanan yatağı boyunca ilerledi. Sık çalılarla kaplı düz arazide epeyce yürüdüler. Bir ara Kont Gagarin yolu şaşırır gibi oldu. Pusula ve haritaya baktıktan sonra derhal sola dönerek doğru yolu buldu.

Sabah dokuza doğru durdu, telgraf direklerine ve kurşunlarla delik deşik edilmiş bekçi kulübesine işaret etti.

"Demiryolu hattını geçtik," dedi. "Çeyrek saat daha yürüdükten sonra güvendeyiz."

Sis kalkmıştı, yolculuğun hedefi, Berdiçev ormanı, önlerinde uzanıyordu.

"Çeyrek saat daha," diye devam etti Kont Gagarin. "Ama keşke şu son kısmı da çoktan geride bırakmış olsaydık. Hiç iyi olmadı rüzgârın sisi kaldırması. Karşıda, ormanın kıyısında devriye gezen askerler varsa, bizi bin adım öteden görürler ama biz onları göremeyiz. Eh, ne yapalım, bir şekilde karşıya ulaşmamız lazım, alakargalar gibi uçamadığımıza göre, tavşanlar gibi koşarız biz de. Ama ondan önce etrafı biraz kolaçan etmek istiyorum."

Dürbünü cebine soktu ve çevreye göz atabilmek için hafiften eğri bir karaçamın gövdesinden yukarıya tırmandı. Kuzey yönündeki top atışı hâlâ duyulabiliyor, az ileriden makineli tüfek takırtısı geliyordu. Dallar inleyip sallanıyor,

aşağıya kar serpiştiriyor, bir karga gaklayarak ağacın etrafında uçuyordu.

Ansızın ormanda bir silah sesi duyuldu. Vittorin yerinden korkuyla sıçradı ama Kont Gagarin ağaçta tüneyerek etrafa göz atıp kulak kabartmaya devam ediyordu, dürbünü gözüne tutmuş, hiç kıpırdamıyordu. Dakikalar geçti. Sonra Rus subay dikkatle daldan dala tutunarak yavaşça aşağı indi. Toprağa ayak basınca sırtını karaçamın gövdesine verdi.

"Veda zamanı geldi," dedi. "Bundan sonrasında siz kendinize mukayyet olursunuz artık. Pusulayı ve haritayı alın. Karşı tarafta nöbetçi bir askerle burun buruna gelirseniz, hemen bir kâğıt tutuşturun eline ve kâğıdı okurken onu yere yıkın. Ama sayıca birden fazlalarsa..."

"Siz benimle gelmiyor musunuz?" diye sözünü kesti Vittorin.

"Yok canım, niye geleyim. Size karşı dürüst olacağım. Utanç verici, biliyorum ama öyle işte: Korkuyorum."

Vittorin ona sessizce baktı.

"Bana inanmıyorsunuz," diye devam etti Kont Gagarin alçak sesle. "Halbuki ben sizinle Tanrı'yla konuşur gibi dürüstçe konuşuyorum. Hayatı bu kadar çok severken nasıl korkmayayım ben. Fakat sizin yerine getirmeniz gereken bir göreviniz var, büyük bir misyon var önünüzde... öyle demiştiniz ya bana. Karşıya geçmek zorundasınız. Acele edin, vaktinizi boşa harcamayın, yoksa çok geç olur."

"Ya siz? Siz burada mi kalacaksınız?"

"Hayır. Geri dönmem lazım. Ama burada, bu temiz havada yere uzanıp gözlerimi kapasam da rüyamda yeryüzünün rüyasını görsem ne güzel olurdu."

Yere, karın içine doğru kaydı. Kalpağı başından düşmüş, ıslak saçı alnına yapışmıştı.

Vittorin ani bir korkuyla sarsılarak genç kontun üzerine eğildi.

"Yaralısınız siz..."

Kont Gagarin başını iki yana salladı.

"Evet, yaralısınız!" diye haykırdı Vittorin. "Bırakın da bakayım..."

"Peki, tamam, yaralıyım," dedi Kont Gagarin sabırsız bir el hareketiyle. "Tanrı aşkına, gidin artık. Berdiçev'in banliyösüne varınca buraya bir köylü yollarsanız, gece kızağıyla gelip beni alır... Leton bir keskin nişancı... Ormanın kıyısının sol tarafındaydı, yukarıda onu fark ettiğimde iş işten geçmişti, bacağımdan vurdu beni. Hadi acele edin şimdi, daima sağdan gidin, yoksa devriyelerin kucağına düşersiniz. Gidin hadi, sizi buraya boş yere getirmiş olmak istemem."

"Ben sizi kızakla almaya gelirim," dedi Vittorin. "Ama ya ben gelene kadar devriyeler bulursa sizi?"

"Ah, ne çok soru, oysa zaman akıp gidiyor. Endişelenmeyin siz. Bu insanlarla nasıl konuşulacağını bilirim. Kızıl Rusya uğruna savaşmak için Gönüllüler'den firar ettiğimi söylerim. Yarım kilocuk çayımı alırlar elimden, iki parça da sabuncuğumu, sonra da beni askeri hastaneye götürürler, olup olacağı bu işte... Hayır, uzun uzadıya vedalaşmayalım yoldaş. Tüm cesaretini topla ve koş git hadi, canını kurtar."

Can havliyle koştu Vittorin ama fazla uzağa gidemedi. Yolun ortasında Kızıl devriyelerin kucağına düştü.

Kafasının üzerinde bir kurşun vınladı, ikincisi kulağını sıyırıp geçti. Kendini karın içine attı. Nefes nefeseydi, kanı kulaklarında uğulduyor, şakaklarında atıyordu. Azıcık soluklanınca yanlış yöne doğru var gücüyle bağırdı:

"Firariyim! Ateş etmeyin! Firariyim!"

Yamaçta bel yapmış karın arkasından dört Kızıl Muhafız çıktı. Ateş etmeye hazır tüfekleriyle Vittorin'e doğru ilerlediler. Üzerinde çuval bezinden bir palto, kasketinde kızıl bir rozet olan en öndeki muhafız durdu, alaycı bir yüz ifadesiyle konuştu:

"Firariymiş! Üstündeki palto köylü paltosu ama cepheyi geçmek istiyor. Eh, görürüz bakalım nasıl bir firari olduğunu. Öbürü nerede?"

Vittorin doğrulmuştu.

"Tek başımayım."

"Yalan söyleme, itoğlu it!" diye bağırdı devriye komutanı. "Ağaçtaki adamı soruyorum. Nerede bıraktın onu?"

Vittorin alnındaki teri sildi.

"Şuradaki bekçi kulübesinde," dedi. "Ama geri dönmüştür belki de."

"Eh, fazla uzağa gitmiş olamaz nasılsa. Hadi bakalım, düş önümüze. Kaçmaya kalkarsan anında zımbalarım seni."

Bekçi kulübesinin yanı başında buldular Kont Gagarin'i. Çizmelerini çıkarmış, paramparça dizini bir bez parçasıyla sarmıştı. Kızıl askerlerin geldiğini görünce sigarasından derin derin bir iki nefes çekti. Hiç telaş etmeden cebinden Rusya'nın renklerini taşıyan kurdeleyi çıkardı ve paltosunun koluna itinayla bağladı. Sonra hemen yanında, karın üstünde duran tabancasını aldı, kış güneşinin ışığında bir iki saniye parıldattıktan sonra şakağına dayadı ve tetiğe bastı.

Devriye komutanı yerinden zıpladı, iki adımda yanına vardığı ölünün elini tutup inceledi.

"Tahmin etmiştim," dedi. "Bir toprak sahibinin oğulcuğu. Beyaz Muhafızlar subayı. Eh, cezasını kendisi verdi, kendi işini kendisi güzelce bitirdi... Ceplerini arayın!"

Kimse Vittorin'le ilgilenmiyordu. Kaçabilirdi ama adeta felce uğramıştı, orada, karın içinde kapalı gözlerle yatan ve yeryüzünün rüyasını gören genç Rus subayına dehşetle bakıyordu.

"Gencecikmiş," dedi askerlerden biri. "Ağzı hâlâ süt kokuyor. Ama bir sevdiceği de varmış, fotoğrafını göğsünde taşıyormuş."

Fotoğrafı kara fırlattı.

"Peki, şunu n'apacağız, yoldaş?" diye devam etti asker. "Ajanın teki o da. Onu da emir eri olarak gönderelim mi şu subay beyin yanına?"

Devriye komutanı Vittorin'e yaklaştı.

"Buna komutan karar versin," dedi. "Götürün! Sorguya çekilsin!"

Cephe hattının hemen gerisindeki bir samanlığa kapatılan Vittorin, sorguya götürülmeyi boşuna bekledi. Görünüşe bakılırsa, onu tamamen unutmuşlardı. Başında nöbet tutan Kızıl Muhafız'dan hiçbir sorusuna cevap alamadı. Öğleden sonra nöbet değişimi oldu. Bir saat sonra da Vittorin Berdiçev'deki Grigorov Hapishanesi'ne götürüldü.

Şehrin sokaklarında iç bunaltıcı bir sessizlik vardı. Hava kararmaya başlamıştı ama pencerelerin hiçbirinde ışık görülmüyordu. Eskici pazarını dolduran insanlar vazgeçilebilir gördükleri eşyalarını satmaya çalışıyorlardı. Genç bir kız satıcının birine kap kacak ve ipekli sarı bir perdeyi çekine çekine teklif ediyordu. İki büklüm yürüyen yaşlı bir adamın bir elinde Çin vazosu, öbür elinde yamalı bez ayakkabılar vardı. Vittorin'i götüren Kızıl Muhafızlar meydana yaklaşınca alıcılar ve satıcılar çil yavrusu gibi dağıldı. Sadece Çin vazolu yaşlı adam kaçamadı, tahta tezgâhlardan birinin arkasına saklanmaya çalıştı.

Tahta yaya kaldırımları parça parça edilip sökülmüş, daha kış gelmeden yakacak odun yapılmışlardı. Kilisenin önündeki basamaklarda siyah ipek elbisesi yırtık pırtık bir kadın oturuyordu, yoldan geçenlerin adımlarını duyunca ayağa kalktı ve başını yerden kaldırmadan avcunu uzattı. Karanlık bir köşeden ansızın çıkıp önlerine dikilen bir nöbetçi el fenerini Vittorin'in ve yanındakilerin yüzüne tuttu. Cephede hendek kazma işlerinde kullanılmak üzere evlerinden alınıp getirilen yurttaşlar bir avluda başları önlerinde

sessizce sıraya giriyorlardı. Evlerin kapılarında, duvarlarda, tahta çitlerde yerel Sovyet'in duyuruları asılıydı. Kasabanın her sakininden Kızıl Ordu için üçer takım iç çamaşırı talep ediliyordu.

Grigorov Hapishanesi'nde Vittorin'in adı kayıtlara geçirildi. Muhafızlarının konuşmalarından karşıdevrimciler için ajanlık yaptığından şüphelenildiğini çıkardıysa da, bunun ne anlama geldiğini kestiremedi.

Bütün gün üzerinde hissettiği ağır baskıdan ancak hücrenin kapısı arkasından kapanınca kurtuldu. Tavandan sarkan yağ lambasının puslu ışığında hücrede başka insanlar da olduğunu gördü; on iki-on üç kişiden fazlaydılar, kimisi tahta kerevetlere ya da yere uzanmış, kimisi saman demetlerinin üzerine büzülmüş, biri de kırık bir sandığa oturmuştu – bu manzara Vittorin'in yüreğine su serpti; yalnız değildi artık, bir sürü talihsizden biriydi, kader yoldaşları vardı.

Üzerine bir yorgunluk çöktü, bir yere oturup durumunu sakin sakin gözden geçirmek, olayların nasıl bu raddeye vardığını anlamak ihtiyacındaydı. Ve etrafını elleriyle yoklayarak kendini yavaş yavaş yere bırakırken, hemen yanı başında vahşi bir çığlık, kızgın bir kedinin tıslamasını andıran öfke, korku ve çaresizlik dolu bir çığlık duydu:

"Dokunmayın bana! Sakın dokunmayın! Ölü olduğumu görmüyor musunuz?"

Vittorin korkuyla ayağa fırlayıp etrafına bakınınca, yüzü duvardan yana çevrili birinin yerde garip bir çarpıklıkla kaskatı yattığını gördü.

Tahta kerevetten birinin usulca söylendiği duyuldu: "Olmaz ki. Olmaz ki ama. Ey yüce ve kudretli Tanrım, bırakmıyorlar ki uyuyayım."

Pencereye yakın oturan yaşlı bir adam ayağa kalktı. Yerde yatanların arasından dikkatli adımlarla geçerek Vittorin'in yanına geldi.

"Oradakini dikkate almayın, hasta o," dedi. "Yukarıdakiler onu delirttiler. Revire yatırılması lazım aslında ama burada hastalar da daha iyi bir muamele görmüyor. Gelin! Hücrenin en kıdemlisi benim, size bir yer bulalım."

Pencerenin etrafı nispeten boştu. Mahkûmlar kırık pencereden içeriye esen buz gibi rüzgârdan korunmak için zindanın orta yerinde toplaşmışlardı. Hücrenin kıdemlisi, Vittorin'in yanına çöktü.

"Yabancısınız siz, bu kasabadan değilsiniz," dedi. "Neyle suçlanıyorsunuz? Bakın, ben stokçuymuşum. Biraz unumuz ve şekerimiz vardı, karımın yaptığı kekleri çayhanelerde ve sokak köşelerinde satıyordum. Suçum bu, bu yüzden buradayım. Artemyev'i aramaya başladıkları günlerde tutukladılar beni. Artemyev – bu ismi hiç duymadınız mı? Artemyev. Eski bir sosyalist devrimci, bir terörist, çarlık dönemi gerillası... Menşeviklerin Paris'teki yürütme komitesi namına Sinovyev'le, Lenin'le, Kamenev'le, eski arkadaşlarıyla hesaplaşmak için Moskova yolundaymış. Bakın, bugünün iktidar sahipleri bu Artemyev'den korktukları kadar korkmuyor Beyaz Ordu generallerinden, zira Artemyev onların mücadele yöntemlerini biliyor; bildirilerle, bildirgelerle iş görmüyor o, dinamitle, cehennem makineleriyle iş görüyor."

Vittorin öfke ve çaresizlikten inlememek için dişlerini sıktı. Onun da görülecek bir hesabı vardı ama saçma bir tesadüf yüzünden buraya çakılıp kalmıştı, kahpe kader ona sırt çevirmiş, düşmanının saflarına geçmişti.

"Henüz sorguya çekilmedim," diye fısıldadı öfkeyle. "Sorguya ne zaman çağrılırım acaba?"

"Şanslıysanız çok uzun zaman alabilir," dedi hücre kıdemlisi. "Belki de unuturlar sizi."

"Ama ben sorgulanmak istiyorum, anlamıyor musunuz?" diye haykırdı Vittorin. "Hakkımı talep ediyorum, o kadar. İnsanlık hakkımı."

İhtiyar adam yorgun, umutsuz bir hareketle elini kaldırdı.

"Ne biçim laflar bunlar!" dedi. "İnsanlık hakkıymış! Bu binaya girenler, insanlık hakkını yitirmiştir. Sorgu? O sorgudan fazla bir şey beklemeyin bence. İki dakika sürüyor, sizi dinlemiyorlar bile, sorgu hâkimi yüzünüzü beğenmezse sizi anında kurşuna dizdirebilir. Sorgu bu işte."

Vittorin susup gözlerini parmaklıklı pencereye dikti.

"İnsanlık hakkıymış!" diye devam etti ihtiyar. "Şuradakini görüyor musunuz, Bobronikov'u, çığlığıyla sizi korkutan 'Ölü'yü? Devrimden önce kuyumculuk yapıyordu. Buraya getirildi, yasak birtakım işler çevirmiştir belki. Umutsuz değildi. 'Komiserleri,' diyordu, 'evimde çok ağırladım, karım İrayda Petrovna gereken adımları atacaktır.' – İlk günlerde oyalanmak için rafyadan ayakkabı yapıyor, Kızılhaç hemşirelerinin getirdiği söğüt dallarından sepet örüyordu. Sonra komutanın aklına parlak bir fikir geldi. Bir gün, 'Yurttaş Bobronikov, sorguya' denildi. Onu aşağıya, bodruma indirdiler, birkaç saat önce vurulan iki kişinin cesedi vardı yerde... 'Evet, yurttaş, şimdi sıra size geldi,' dedi komutan. 'Epeydir iyi vakit geçirdiniz, bizim ekmeğimiz ve balık çorbamızla güzelce yağ bağladınız.' Bobronikov'a diz çöktürdü, elinde tabancayla arkasına geçti ve başını ıskalayacak şekilde iki el ateş etti. 'Eh, bugünlük bu kadar yeter,' dedi sonra. Böyle şakalar icat ediyorlardı. Bobronikov ise yere yığılmış, sadece inliyor, hiç kımıldamıyordu, onu hücreye taşımak zorunda kaldılar. O günden sonra aklı başından gitti, başka bir dünyada şimdi, insanlık haklarını düşünmüyor artık, durmadan bağırarak papazı ve kilise korosunu çağırıyor, gömülmek istiyor."

Zindan bir süre sessizliğe gömüldü. Sonra ihtiyar adam devam etti:

"Şimdi uyuyor, rüyasında ebediyete kavuştuğunu, orada Tanrı'nın gözü önünde rafya ayakkabı ve sepetçikler yaptığını görüyordur belki. Bizim de uyku vaktimiz geldi. Şu köşede bir su testisi var, bugün size ekmek vermezler artık."

Lambayı üfleyip söndürdü ve el yordamıyla yerine döndü. Uykuya yatarken hücrenin tavanını işaret etti.

"Duyuyor musunuz?" diye fısıldadı. "Komutan bu. Odasında gece sabaha kadar volta atar. Uyuyamıyor çünkü. Ölüler ona huzur vermiyor."

Sabah yediye doğru kapı aniden açıldı. Gardiyan hücreye girdi, asetilen lambasını yerdekilerden kendine en yakın yatanın yüzüne tutarak bağırdı:

"Yurttaş Bobronikov, hazırlanın! Tren garına gidiyorsunuz."

Bobronikov, namı diğer "Ölü", ayağa fırladı, tiz bir çığlık atıp köşeye kaçtı. Kendini yerden yere atıyor, etrafına tekmeler savuruyordu. Onu sakinleştirmeye çalışan hücre kıdemlisinin parmağını ısırdı. Kadın mahkûmların konulduğu yan hücreden canhıraş korku çığlıkları duyuldu. Gürültüye koşup gelen iki Kızıl asker olaya son verdi. Kudurmuş gibi tepinen Bobronikov'u derdest edip kapıya sürüklediler.

Kimsenin artık uykuyu düşünecek hali kalmamıştı. Tatsız, kasvetli bir gün daha başlıyordu. Vittorin cebinde bir parça ekmek ve peynir, iki dal da sigara buldu. Ağzına bir lokma ekmek atmıştı ki, uzun boylu bir adam yanına yaklaştı, nazikçe selam verip adını –Leonid Vasiliç Avdokin– ve mesleğini söyledi. Avukattı. Evindeki hizmetçilerin entrika ve iftiraları yüzünden hapse düşmüştü. Kulağa hoş gelen alçak bir sesle, hapishane âdetlerine göre yerleri hep en son gelenin sildiğini açıkladı. Vittorin'in sigaralarına arzu dolu bir bakış fırlatarak bu işi onun adına üstlenmeyi teklif etti. Yedi gündür hiç sigara içmediğini söyledi.

Vittorin'den sigaraları alınca, nazik ama kararlı bir sesle yerleri Vittorin adına silmekte ısrar etti. Biraz hareket etmek ona iyi gelecekti. Ve avukat yere diz çöküp ıslak bir bezle zemini silerken, kısa boylu, kel kafalı bir adam Vittorin'in önüne dikilip bağırmaya başladı:

"Şu yeni gelene bakın hele, prens mübarek. Rezalet yani. Kendi işini başkalarına yaptırıyor, hiç utanmıyor mu acaba?"

Kel kafa, defalarca yolsuzluk yaptığı ve rüşvet aldığı için tutuklanan eski bir Sovyet çalışanıydı. Proleter kökenli olmayan tüm hücre sakinleriyle devamlı bir didişme halindeydi.

Avukat, Vittorin'in yardımına koştu.

"Köşenizde kalın ve sesinizi çıkarmayın, gıkınız bile çıkmasın İvan Sergeyeviç," dedi. "Sizi herkes biliyor burada, zamanında nasıl bir işçi olduğunuzu biliyor. Önünüzde saygıyla eğilecek değilim. Rublecikleri bir elinizle aldınız, öbür elinizle cebinize attınız. İşte böyle bir işçiydiniz siz."

Eski Sovyet çalışanı öfkeden bembeyaz kesilerek avukata hakaretler yağdırmaya başladı. Onun aşağılık bir tefeci, uyuz bir sıçan, hemen ezilmesi gereken bir bit olduğunu söyledi. Sonra da öfkesini saçını özenle ortadan ikiye ayırmış bir gence, avukata hak verir gibi başını sallayan Kievli aktöre boca etti.

Kavga herkese bulaşmıştı. Kasabadaki kız okulunun öğretmeni Semyon Andreyeviç, koğuşta hep dibinde oturan ihtiyar bir berduş ve manastır dilencisine saldırdı, adamın böğrüne dirsek atıp bas bas bağırmaya başladı:

"Fazla yaklaşma bana, seni hortlak, baş belası seni! Kemiklerini kırarım senin. İki kıçın varmış gibi yayılıyorsun burada. Toz ol hadi, defol! Suratını görmek istemiyorum artık."

Hücre kıdemlisi omzunu silkip Vittorin'e döndü.

"Her gün aynı terane. İnsanca birlikte yaşamayı unuttular. Köpekler gibi havlıyorlar birbirlerine."

Kızılhaç hemşiresinin hücreye girmesi çekişmelere bir son verdi. Hemşire dört bir yandan soru yağmuruna tutuldu hemen, zira hücre sakinlerinin ışıkla, hayatla, daha mutlu bir geçmişle tek bağlantısı oydu. Fakat hemşirenin mahkûmlarla

konuşması yasaktı. O günün ekmek tayınını sessizce dağıttı. Kerevette bir battaniyenin altında ateşten tir tir titreyerek yatan eski çiftlik sahibi Storoşev'e ilaç kutusundan damla verdi. İkide bir dirsek atan komşusundan kaçarak hücrenin en karanlık köşesine sığınan berduş, sırt ağrılarından şikâyet etti. Hemşireden yabanmersini getirmesini istiyordu, suyunu sıkıp sırtına sürecekti. Hemşireye, yabanmersininin sırt ağrısına birebir olduğunu, kanlı öksürüğe ve arı sokmasına da iyi geldiğini, bunu Yakovlev Manastırı'nın Amfilogi, yani Tanrı'nın sevgili kulu denen keşişinden öğrendiğini söyledi.

Aktör usulca avukatın yanına yaklaştı. Mahpuslukta uzayan kızıl sakalını sıvazladı ve hücreden çıkmakta olan hemşireye bakarak alçak sesle şöyle dedi:

"Bana nasıl baktığını fark ettiniz mi, Leonid Vasilyeviç? Beni seviyor, birkaç günden beri eminim artık, buraya sırf benim için geliyor."

Bu arada ihtiyar berduşun çenesi iyice düşmüştü.

"Amfilogi, Tanrı'nın sevgili kulu," diye devam etti, "bir sürü kutsal emanetin muhafaza edildiği Yakovlev Manastırı'nda yaşıyor. Millet ellerinde mumlarla geliyor kutsal emanetleri görmeye. Eskiden orada bana kutsanmış ekmek, çay, şeker, yulaf unu, üstüne bir de kırk kopek verirlerdi. Bu güz oraya vardığımda keşişlerin de hiçbir şeyinin kalmadığını gördüm, köylerde dilencilik yapıyorlardı. Büyük din şehitlerinin kutsal emanetlerinin bulunduğu bir başka manastır daha var bu yakınlarda, oradan da çok bir şey alamıyorsun ama yine de yirmi kopek olsun koyuyorlar herkesin cebine. Sonra, Berdiçev Manastırı'na ne zamandır gitmişliğin yok dedim kendime. Eh, adım adım yola düzüldüm. Peki, ne görsem beğenirsiniz? Dindar keşişleri manastırdan sürmüşler, şimdi orada birtakım komiserler var. Ama bir işe yaramaz onlar, hacılara hürmet etmezler."

"O Kızıllar tutukladı seni, komünistler sana böyle hürmet gösterdi işte," dedi aktör.

"Beni tutuklayanlar Kızıllar mıydı, yoksa komünistler miydi bilmiyorum ki, ekselanları," dedi yaşlı manastır dilencisi. "Bunu nereden bilebilirim ki? Onları bir tek Tanrı ayırt edebilir. Her halkın kendine has türlü türlü âdetleri vardır, onları bu âdetlerinden bilirsin. Mesela ben Almanların ve Kumuklar denen Tatarların yanına da gitmiştim. Almanlar kendi yaptıkları şnapsa tütün katarlar, oradan anlarsın Alman olduklarını. Tatarlar ise kafalarını kazırlar, gözleri sulu suludur, ayrıca balıkla beslenirler. Tatarların âdeti böyledir."

Manastırları, oralarda nasıl ağırlandığını, ne hediyeler aldığını anlatmaya devam etti. Fakat kendi kendine konuşuyordu, konuşması uykulu, tekdüze bir mırıltıya dönüşmüştü, ara sıra bölük pörçük kelimeler duyuluyordu: Kurutulmuş balık, ballı yulaf, tereyağlı dökme, peynirli yufka, seksen verst, mübarek Peder Porfiriy, su takdisi ayini, Diyakon Aristarkhus. Kimse onu dinlemiyordu artık.

Akşam eski Sovyet çalışanının hücreden alınıp "öteberisiyle birlikte komutana" götürüleceği söylendi. İsminin çağrıldığını duyunca adamın beti benzi attı ama tek laf etmeden kalkıp çıkınını hazırladı. Hapishaneye getirmiş olduğu küçük saman çuvalını hücredeki komşusuna, Şmerinkalı balıkçıya verdi. Sonra hücre arkadaşlarıyla, hatta sürekli didiştiği avukat ve aktörle de vedalaştı.

Balıkçı saman çuvalıyla birlikte Vittorin'in yanına çöktü.

"Amiriyle kavga ettiği için hapsedildiğini söylüyor," diye fısıldadı Vittorin'e. "Ama paracıkları cebine atmış. Göreceksiniz, o bir daha dönmeyecek buraya. Bu hücredekilerin birinin bile hayatta kalacağı şüpheli zaten. Fakat komutan söz verdi bana, şayet ona altı karşıdevrimcinin ismini verebilirsem serbest bırakılacakmışım."

Vittorin'in yüzüne dikkatle baktı, sonra çok alçak bir sesle ekledi:

"Dördünü biliyorum şimdiden."

Ertesi gün hücreye iki mahkûm daha getirildi. Bunlar, cepheden firar eden bir Kızıl Ordu askeri ile kömür ve hammadde sıkıntısı yüzünden çalışmayı durduran Berdiçev Makine Fabrikası'nın bir mühendisiydi. Yüzü sinekkaydı tıraşlı, gözleri capcanlı genç bir adam olan mühendis gelir gelmez kendini diğer mahkûmlara tanıttı ve tutuklanma sebebini öfke ve neşeyle karışık bir edayla anlatmaya koyuldu.

"Yoldaşlar, Sovyet rejiminin otoritesini sarstım ben, karşınızdaki böyle bir şeytan işte. İşletme müdürüme, 'Bütün Rusya'da sadece bir bidoncuk petrol var, o da Lenin'de!' dedim."

Sonra da Çekistlerin can düşmanı belledikleri kıdemli terörist Artemyev'i ele geçirmeyi hâlâ başaramadıklarını anlattı. Berdiçev'de, Jitomir'de, Ovruch'ta ve Kiev'de evlerde gece gündüz arama yapılıyordu.

"Yedi yıl önce Artemyev'le birlikte General Prens Urusov'a suikast düzenleyen Vera Zyedoyeva'yı sorguladılar. Zyedoyeva, Kiev'e Artemyev'le buluşmak için geldiğini itiraf etti. Ne var ki Artemyev buluşma yerine gitmemişti, takip edildiğini anlamıştı herhalde. Fakat Artemyev'in Kiev'de olduğu kesin. İki gün önce Peçonsk önlerindeki bir kampta görülmüş. Fakat onu tutuklamak için oraya gittiklerinde izine bile rastlamamışlar. Eh, bir gün ellerine düşecek elbet."

"Niye ellerine düşsün ki? Artemyev olduğu alnında yazmıyor ya," dedi öğretmen.

"Alnında yazıyor," diye itiraz etti mühendis. "Kolaydır bin karganın arasındaki şahini fark etmek. Ben Artemyev'i savaştan önce Moskova'da, 'On Yediler Davası' esnasında gördüm. Onu tanıyorum. Yüzüne baktığın an biliyorsun Artemyev olduğunu."

Sohbet bu minvalde devam ederken, pencerenin önünde duran avukat aniden hafif bir çığlık attı.

"Yüce Tanrım!" diye bağırdı. "Ne yapmışlar Bobronikov'a! 'Ölü'yü vurmuşlar."

Yüzü kireç gibi bembeyaz olmuş, hapishane avlusunda mahmuzlarını şakırdata şakırdata dolaşan eli kamçılı genç bir adamı işaret ediyordu.

"Şuradaki adam komutanın emir eri, sırtındaki Bobronikov'un kürkü, başındaki Bobronikov'un kalpağı."

Civardaki köylerden esir alınan sekiz köylü akşam vakti hücreye getirildi. İçlerinden biri seksen iki yaşındaydı. Mahpuslar yeni gelenlere yer açmak için biraz daha yanaştılar birbirlerine, kerevetlere uzanıp uyuyamazlardı artık. Gardiyan hücreden çıkarken şöyle dedi:

"Bu gecelik idare edin yurttaşlar. Komutan, yarın biraz daha rahat etmeniz için elinden geleni yapacağını söyledi."

Çiftlik sahibi kerevetini terk etmek zorunda kalmış, battaniyesine sarınmış vaziyette kapının yanında oturuyordu. Günlerdir tek kelime etmeyen, sessizce ölümü bekleyen adam ruhsuz bir sesle konuşmaya başladı:

"Starets,* Çarskoye Selo'daki mezarında yatan yüce aziz lanetledi bizi, o zamandan beri güneş yok artık Rusya'da, ışık, hayat yok. Zehir değildi onu yere yıkan, kurşun değildi öldüren, elleriyle boğdular onu. Adillerin istirahatgâhı olan Tanrı krallığında lanetledi o Rus diyarını ve Tanrı feryadını duydu."

"Kesin artık azizlerinizi anlatmayı!" diye bağırdı öğretmen. "Sizin Rasputin üçkâğıtçının tekiydi, bunu herkes biliyor, rezil bir hayat sürdü. Ayrıca, Tanrı diye bir şey yok ama bir sürü şeytan var ve Rusya şeytan kaynıyor."

Yaşlı berduş başını iki yana salladı.

"Siz, ekselansları, kitaplar hatmettiniz, en büyük âlimlerdensiniz elbet. Ama Tanrı'nın olmaması mümkün değil. Nasıl ki İsa hepimizin efendisiyse, Tanrı da var, bunu size

* Doğu Ortodoks Kilisesi'nde ruhani liderlere verilen ad. (ç.n.)

ispat edebilirim. Sonrasında kendiniz karar verin, ekselansları... Yolda yürüyordum, cebimde tarlalarında çalıştığım çiftçilerden aldığım seksen kopek vardı. Sonra yolda bir meyhane gördüm ve kendime dedim ki: 'Hava çok sıcak, gir içeri, ama şnaps için değil, doyasıya çay içmek için.' Ama meyhanecinin ev yapımı şnapsı vardı ve ben meyhaneden çıkarken cebimde tek kopek kalmamıştı. 'Yere batsın bütün meyhaneler,' dedim kendime. 'Yaşlı şeytan beni yine kandırdı. Keşke şimdi biri çıksa da bir güzel pataklasa beni.' Bundan sonrasını iyi dinleyin, ekselansları. Kasabanın ilk evleri görünmüştü ki karşıma iki herif çıktı, benimle kavgaya tutuştular ve beni ellerindeki sopalarla, sanki bir posta beygiriymişim gibi evire çevire dövdüler. Eh, dayağı yemiştim işte... Pataklanmayı isterken Tanrı değil de kim duydu beni? Görüyorsunuz ya ekselanları, Tanrı var."

"Benim tek gördüğüm, senin bir şalgam kadar aptal olduğun," dedi öğretmen. "Dayağı sonuna kadar hak etmişsin, keşke ben de seni..."

Sustu. Sokaklardan tüfek sesleri ve anlaşılmaz gürültüler geliyordu.

Ertesi sabah saat altıda hemşire hücreye geldi. Yanındaki subayın kolu beyaz bir çaputla askıya alınmıştı.

"Sovyetler devrildi. Şehri Gönüllüler ele geçirdi," dedi hemşire. "Size kefil olabilecek akrabalarınız veya dostlarınız varsa serbest bırakılacaksınız."

Kimse tek kelime etmiyor, kimse yerinden kıpırdamıyordu. Bir köşeden hafif bir hıçkırık sesi duyuldu. Yaşlı berduş birdenbire ayağa kalktı. Önünde duran aktörü kenara itip subayın karşısına dikildi.

"Görüyorum ki Ukrayna Üçüncü Gönüllüler Alayı'ndansınız, asteğmen," dedi. "Bana komutanınızı çağırın. Ben Artemyev'im. Buradaki herkese kefil oluyorum."

Resmi dairelerden, evlerden, çayhanelerden, bodrumlardan, kıyılardan köşelerden sokaklara akın ediyordu insanlar. Birbirlerini tebrik ederek kucaklaşıyor, her yerde gruplar halinde toplanıp tartışıyorlardı, her tarafta aynı sevinç nidaları yükseliyordu:

"Sovyetler devrildi!" – "Bolşevikler gitti, bir gecede toz oldular!" – "Ben demiştim zaten. Ancak üç hafta dayanırlar, daha fazla direnemezler demiştim." – "İnfaz komitesinin başkanı tutuklanmış!" – "Gece uyandım, tüfek seslerini duydum..."

Anacadde gezinti yerine dönmüştü. Çoktan unutulan Çarist üniformalar, ipek hanım şapkaları, mücevherler, pahalı kürkler bir anda yine ortalıkta görülmeye başlanmıştı; şehir sakinleri Bolşevik terörünün hayat tarzlarını asla değiştiremediğini birbirlerine kanıtlamaya çalışıyordu sanki.

Gönüllü birliklerinin komutanı, Mihaylov Caddesi'nin köşesine bir fatih edasıyla dikilmiş, dört bir yana selam veriyor, teşekkürlerini sunuyordu. Mavi üniforma ceketinin gümüş kordonları kış güneşinde parıl parıl parlıyordu. Salaş bir meyhanenin arka odasında iki ay boyunca Bolşeviklerden saklanmış olan eski Duma üyesi Safyanikov dostlarının tebriklerini kabul ediyordu. Gönüllüler süvari alayı bandosunun konser verdiği Passage Oteli'nin önüne zarif kızaklar ve subay atları dizilmişti. Yahudiler saklanmaya devam ediyordu. Şehir tiyatrosu bir temsil vereceğini duyuruyordu. Kazaklar pazaryerine kamp kurmuştu.

Ve sokaklar ışık ve hayatla dolup taşarken şehrin eteklerindeki çatışmalar hâlâ sürüyordu. Marşandiz istasyonu yakınlarındaki bir depoda bariyer kuran üç komünist, bir tabur askere karşı el bombaları ve tabancalarla mücadele ediyordu. Komünistlerden ikisi yaralanınca üçüncüsü de teslim oldu. Kızıl Ordu askerlerine kurs veren kadın öğretmen üstüne erkek kıyafetleri geçirirken yakalandı. Kadın kendini tabancasıyla vurup öldürdü. Uman Caddesi'ndeki erzak de-

posunun önünde Kızıl bir nöbetçi asker duruyordu. Nöbet yerini terk etmemişti. Kurşunu tükenen bu suskun dev, etrafını saran kalabalığı dipçik darbeleriyle püskürtmeye çalışıyordu. Alnındaki yara kanıyordu. Af dilerse bağışlanacağı söylendiyse de hiç oralı olmadı. O sırada atıyla oradan geçmekte olan bir Gönüllüler subayı onu beylik tabancasıyla vurup öldürdü. Kitle, nöbetçinin cesedinin üzerinden atlayarak erzak deposuna akın etti. Depoda sadece bir sepet soğan ve içine kırpık saman karıştırılarak çoğaltılmış bir iki kilo karabuğday unu bulundu.

Öğleye doğru şiddetli bir kar fırtınası başladı, sokaklar boşaldı. Vittorin ıssızlaşan bulvarda birdenbire yapayalnız kaldı. Ve onda, sevinçli ve heyecanlı yüzleri artık etrafında göremediği, neşeli haykırışları artık duyamadığı o anda anladı ki kurtarılmış şehrin mutluluğunu paylaşmıyordu. Pisi pisine ölmekten kurtulmuş, hapishaneden çıkmıştı ama dört gün önce olduğu yerdeydi yine, Sovyet Rusya'sının sınırlarının dışında, hedefinden uzaktaydı. Onca çaba boşa gitmiş, onca tehlikeye boş yere göğüs germişti. Kont Gagarin boşu boşuna ölmüştü. Hayatını Selyukov davasına feda eden genç subayın yüzü geldi bir an Vittorin'in gözünün önüne. Bembeyaz bir çehre, kapalı gözlerle yatıyordu karlarda ve bir Kızıl Ordu askeri üzerine eğilmiş, ceplerini arıyordu.

Gencecik yaşta can verdi ve ölümü beni bir adım bile ileri götürmedi, diye düşündü Vittorin sıkıntıyla. Moskova'ya kendi başına varmayı başarabileceğinden şüpheliydi. Ve bu arada Selyukov, beyaz taşlarla inşa edilen şehrin caddelerinde, Petrovka'da, Tverskaya'da elinde kamçısıyla kibirli kibirli dolaşıyor, belki de makamında oturuyor, kapısının önünde bekleyen boynu bükük ricacılarla alay ediyordu: "A, siz miydiniz? Sizi burada görmek ne hoş bir tesadüf, çok

sevindim gerçekten. Babanız mı? Gece kurşuna dizildi. Hadi çıkın şimdi, görüyorsunuz ki meşgulüm. *Paşol!*"

Ya da müsadere dairesinin başkanı olarak ekibiyle köylere at sürüyor, köylüleri zorla bir araya toplayıp hepsini kurşuna dizdiriyor...

Vittorin bütün bunları düşünürken birdenbire Selyukov'un yüzünü, unutmuş olduğu o tiksindirici suratı hatırladı. Gözler yırtıcı bir kuşun gözleri, ince dudaklarda acımasız, alaycı bir gülümseme, insanlıktan nasibini almamış birinin yüz hatları, İblis'in maskesi... Selyukov'u böyle görüyordu şimdi.

Kar fırtınası hâlâ devam ediyordu. Vittorin durup düşündü. Öncelikle, kalacak bir yer bulması, bir saat olsun uyuması lazımdı, karnı da acıkmıştı; tüm gün hiçbir şey yememişti. Elinde avucunda kalan son parayı, kasketinin astarı içine dikmişti. Yürümeye devam etti, önüne çıkan ilk binanın girişinde astarın dikişini sökmeyi düşünüyordu ki işçi tulumu giymiş bir genç adam yolunu kesti:

"Affedersiniz, yoldaş. Benimle gelir misiniz lütfen. Sizinle görüşmek isteyen biri var."

"Kimmiş benimle görüşmek isteyen?" diye sordu Vittorin.

"Hiç telaş etmeyin, bir dost. Sizi ona götüreceğim."

Vittorin'in götürüldüğü oda, villa tarzında inşa edilmiş bir evin birinci katındaydı. Eskiden Bolşevik komiserlerden birinin makam odasıydı herhalde, zira duvarlarda Lenin, Troçki ve Liebknecht'in portreleri, aralarda da çeşitli komünist sloganlar ve afişler asılıydı: "Yaşasın Emekçilerin Birliği ve Kardeşliği!" – "Kılavuzumuz Proleteryanın Kitabı!" – "Biz Size Silah Yapalım, Siz Bize Ekmek Verin!" Odayı kesif bir tütün kokusu doldurmuştu. Üzeri gazete ve dergilerle dolu yuvarlak bir masanın etrafında oturan üç adam

hararetle tartışıyordu, onun dışında odada olan bitenlerle hiç ilgilenmiyor gibiydiler. Liseli kızların koyu renk üniformasını giymiş genç bir kız daktilosunun tuşlarına son süratle vuruyordu. Yerlerde kurşun kovanları ve boş konserve kutuları vardı.

"Yoldaş Artemyev, aradığınız kişiyi getirdim," diye rapor verdi Vittorin'in yanındaki adam.

Vittorin hücre arkadaşını ancak o zaman tanıdı. Yaşlı devrimci diğerlerinden az ötede, pencerenin önünde duruyordu, sakalını kazıtmıştı ve üstünde hâlâ o yırtık pırtık köylü ceketi olmasına rağmen tam bir Batı Avrupalıya benziyordu. Vittorin'e dönüp bakmadı, tüm dikkatini, önünde korkulu bir yüz ifadesiyle iki büklüm duran ve kollarını tuhaf bir biçimde öne uzatan öğretmene vermişti.

"Yoldaş Poşar, kayda geçirin!" diye haykırdı Artemyev masadaki üç adamdan birine. "Ceplerinde şunlar bulundu: On iki bin Romanov rublesi, seksen bin Duma rublesi, bir torba pikrik asit ve bir adet küçük kalibreli Colt marka tabanca. Bunların benim şahsi malım olduğunu görebiliyorum. Hepsini hapishanede benden çaldığı ayan beyan ortada."

"Yanılıyorsunuz, yemin ederim ki masumum ben," diye bağırdı öğretmen yalvaran bir sesle. "Bu şeylerin cebime nasıl girdiğini bilmiyorum. Tam bir muamma benim için."

"Ah, susun, Semyon Andreyeviç, size nasıl inanayım ki ben!" dedi Artemyev; yüzünde hem öfkeli hem de üzüntülü bir ifade vardı. "Açgözlülükten, kötülükten ya da eski alışkanlıkla çaldınız bunları benden. Çıkınınızı açın da görelim bakalım içinde neler var! – Al işte! Pek bir değeri olmayan Sovyet rublelerine bile gönül indirmişsiniz. Kendiniz söyleyin, sizinle ne yapayım ben şimdi?"

Öğretmen alnındaki ter damlalarını sildi.

"Hiç anlamıyorum, uykuda yaptım herhalde," diye inledi. "İsa aşkına, acıyın bana, bırakın gideyim. Hayatım bo-

yunca dürüst bir adam oldum, fakat şimdi, şu lanet olası günlerde..."

Artemyev elini havaya kaldırdı, sonra tekrar indirdi.

"Pekâlâ, gidin hadi, cehenneme kadar yolunuz var," dedi iğrenerek. "Durun! O kadar da acele etmeyin, çıkınınızı almayı unutmayın. Bir daha böyle numaralar yapmayın ama, yoksa bir gün kurşuna dizerler sizi. Beni örnek alın ve kötü alışkanlıklarınızdan vazgeçin."

Vittorin'i oraya getiren genç adam birdenbire kasketini yere çalıp gürültülü bir kahkaha patlattı, masadaki üç adam da gülmeye başladı. Daktilonun başındaki genç kız mendilini ağzına tutmuş, kıkır kıkır gülüyordu. Öğretmen kapıda durdu, liseli kıza öfkeli bir bakış fırlatarak yere tükürdü ve hızla sıvışıp gitti.

"Nihayet anladı," dedi hâlâ gülen liseli kız.

Artemyev başını iki yana salladı.

"Hiçbir şey anladığı yok onun. Aptallığı deryalara sığmaz."

Vittorin'e döndü.

"Aa, yoldaş, geldiniz demek. Aynı şeyin sizin de başınıza gelip gelmediğine bir bakar mısınız?"

Vittorin sırt çantasının açtı. Rusça kelimelerle doldurduğu kırmızı defter hâlâ en üstteydi, fakat iç çamaşırları arasında, kendine ait olmayan kahverengi bir kese olduğunu görünce çok şaşırdı.

"Anlaşıldı, verin onu bana," dedi Artemyev. "İçinde ruble yok ama olsun, onu da alayım. Her nimet Tanrı'dan gelir."

Vittorin'in yüzü kıpkırmızı oldu.

"Sizin eşyanızı çaldığımı mı iddia ediyorsunuz?" diye öfkeyle bağırdı.

Artemyev ellerini kaldırıp itiraz etti.

"Ah, hayır, neler düşünüyorsunuz öyle, size de eşek şakası yapacak değilim ya. Bana ufak bir hizmette bulunduğunuz

için teşekkür etmek ve malımı geri almak istiyorum, o kadar. O zamanlar içinde bulunduğum durumu gözünüzde canlandırırsanız, her şeyi anlarsınız... Lydia! Lidoçka! Yoldaş! İşe ara verin biraz, gürültüden ne konuştuğunu duyamıyor insan."

Daktilo takırtısı kesildi. Artemyev deri keseyi Vittorin'in elinden alıp masanın üzerine bıraktı.

"Bakın," diye devam etti, "o gün beni tutukladıklarında yanımda bir sürü şey taşıyordum, zira kasabadan ayrılmak üzereydim. Neyse ki üstümü başımı aramadılar. Bir berduşun ceplerinde patlayıcı madde ve fünye olabileceği o iki milisin nereden aklına gelsindi zaten? Eh, sonra hücreye tıkıldım. Benim gibi biri için hapishane güvenli bir yerdir, her yerde Artemyev'i arıyorlardı ama hapishanedeki berduşla kimse ilgilenmiyordu. Dinleyin hele: Hapishane komutanının adını öğrendim. Bundan on altı yıl önce, ben Harkov'daki topçu kışlasında ajitasyon faaliyetleri yürütürken adam gizli polisin elemanıydı. Daha sonra bize katıldı, devrimci oldu, Moskova'daki çatışmalarda ikimiz barikatlarda omuz omuza savaştık. Sonrasında o kendi yoluna gitti, ben kendi yoluma, adam şimdi Bolşevik, bense yeraltına indim, ismim cismim gizli. Ama eğer hücreye gelseydi... Muhtemelen tanıyamazdı beni ama yine de, anlarsınız ya, böyle bir adam tecrübelidir: 'Hey, sen, yaklaş hele, gözlerin bende şüphe uyandırdı. Bakalım, ceplerinde ne var,' deseydi, ne yapardım ben? Eh, ne olur ne olmaz diyerek eşyalarımı bölüştürdüm ben de, onları başkalarının ceplerine ve çantalarına koydum."

Vittorin sarardı.

"Bu deri kesede patlayıcı madde mi var?" diye sordu.

"Cıva fülminat," diye cevap verdi Artemyev. "Ama korkmanıza gerek yok. Nemlendiği için patlama riski yüksek değildi."

"Ya bu cıva fülminat üstümde bulunsaydı, ya beni vursalardı ne olacaktı peki?" diye acı acı haykırdı Vittorin. "Hayatınızı sürdürmeye hakkınız olur muydu o zaman?"

"Devlete, iktidar aygıtının tamamına karşıyım ben," dedi Artemyev. "Devrimin ne demek olduğunu anlamamışsınız siz. Stromfeld 1902'de Moskova Valiliği binasını havaya uçurmaya çalışmış, olayla ilgisi olmayan kırk insan hayatını kaybetmişti."

"Stromfeld o suikastı yanlış planlamış, yeterince iyi hazırlanmamıştı. Başarısız olmaya mahkûmdu," dedi masadaki üç adamdan biri.

"Ah, konumuz bu değil şimdi," dedi Artemyev. "Evet, yoldaş, eşyalarınızı karıştırmaya devam edin lütfen. Beyaz bir karton kutucuk... hah, işte buradaymış. Gelelim sol cebinize: Hüviyet cüzdanlarının olduğu bir paketçik ve askeri komiserliğin mührü. Bulamadınız mı? Tüh, şimdi hatırladım, bunlar sizde değil, başka birinde, Lenin'in gaz bidonundan söz eden şu mühendiste. Hadi yollan, Alyoşka!.. Hayır, dur, acelesi yok, buradaki makine fabrikasındadır nasılsa, ben onu bulurum. Evet, işte bu kadar, yoldaş. Sigara buyurur musunuz? Almanya'dan mı geldiniz? Savaş esiri misiniz? Nereye gitmeyi düşünüyorsunuz?"

"Moskova'ya," dedi Vittorin.

Artemyev ıslıkla bir melodi çalmaya başladı. Vittorin, tüm Rusya'nın söylediği şarkıyı, küçük elmanın şarkısını ilk kez duyuyordu.

"Nereye yuvarlanıyorsun küçük elma, düşeceksin suya... Moskova'ya mı? Kurtların elinden kaçtınız, ormana mı dönmek istiyorsunuz?"

"Kurtlardan birine söyleyecek bir çift sözüm var," diye cevap verdi Vittorin.

Artemyev dikkatle Vittorin'in yüzüne baktı. Sonra başını hafifçe sallayarak şöyle dedi:

"Tahmin etmiştim. Yanılmadım demek. Sizi hücreye getirdiklerinde kendime dedim ki: 'Bir fanatiklik var bu adamın gözlerinde.' Neyse... Fakat kafamda hâlâ bir yere oturtamadım sizi. Hangi partidensiniz?"

Odada çıt çıkmıyordu. Vittorin, herkesin heyecanla cevabını beklediğini, her şeyin vereceği cevaba bağlı olduğunu fark etti.

"Hiçbir partiden değilim," diye açıklarken, her ne pahasına olursa olsun hakikati söylemekte kararlıydı, zira Artemyev gibi birini aldatamayacağını biliyordu. "Tek tabancayım ben, kendi hedeflerimin peşindeyim."

Bir an susup ekledi: "Beni ilgilendiren tek şey, Moskova'ya varmamın mümkün olup olmadığı."

"Eh, kolay olmasa da, imkânsız değil herhalde," diyerek usulca güldü Artemyev. "Pekâlâ. Yuvarlansın bakalım küçük elma. Yoldaş Dolguşin bugün şehirden ayrılıyor. Sizi Peçerka–Slava tren istasyonuna kadar götürür, oradan da..."

Odanın arka taraflarındaki kara sakallı bir adam zembereği boşanmış yay gibi yerinden fırladı.

"Pardon ama Yoldaş Artemyev, bu ne demek oluyor? Biz bu Almanı tanımıyoruz ve..."

Artemyev onu bir el hareketiyle susturdu.

"Entelektüellere hiç güvenmez," dedi Vittorin'e. "Bu açıdan yarı yarıya Bolşevik sayılır... Yoldaş Dolguşin! 1911 yılında Teğmen Gromov bize geldiğinde, 'Hakkınızda hiçbir şey bilmiyoruz. Neler yapabileceğinizi gösterin bize,' diyen sizdiniz. Ertesi gün Rostov'a gitti ve jandarma komutanını sokak ortasında vurup öldürdü. O zaman demiştiniz ki..."

"Kişinin inisiyatifine kalmış terör eylemleri davamıza hizmet ediyordu o zamanlar," diye haykırdı Dolguşin. "Ama bugün partiye sadece zarar veriyorlar. Eylemlerimizin rastgele olduğu izlenimini uyandırıyor, Avrupa'nın sempatisini baltalıyorlar."

"Avrupa'nın sempatisi ha!" diye bağırdı Artemyev gümbür gümbür gülerek. "Avrupa'dan hâlâ medet umuyorsunuz, öyle mi? Kim yardıma koşacak acaba? Troçki'nin özel kompartımanına bindirilip Rusya'da gezdirilirken havyarla beslenen gazeteciler mi?.. Yeter!"

Vittorin'e döndü.

"Bu gece saat dokuzda, arabacı Jankel Hornstein'ın Zuharov Sokağı'ndaki evinin önünde Dolguşin'le buluşacaksınız. Neler yapabileceğinizi gösterin bize diyen benim şimdi. Ne kadar zamana ihtiyacınız var? Sizden ne zaman haber alırım?"

Vittorin doğruldu. Jandarma komutanını vurmak için Rostov'a giden, sonrasında sürüldüğü Sibirya'nın tuz madenlerinde kendisinden bir daha haber alınamayan Teğmen Gromov gibi duruyordu Artemyev'in karşısında. Moskova'ya gideceği kesinleştiğine göre görevinin geri kalanını kolayca halledebileceğini düşünüyordu.

"Sekiz güne kadar haber alırsınız benden," dedi ve sırt çantasına uzandı.

La Furiosa

Dünya devriminin silah deposu ve karargâhı Moskova o günlerde kendi 1793 Messidor'unu* yaşıyordu.

Rus topraklarının üzerinde kanlı bir sis vardı. Tüm cephelerde kıyasıya savaşılıyordu, Beyaz ordular, "yabancı sermayedarların ve uşaklarının paralı askerleri", tüm cephelerde zafer kazanıyordu. Orenburg ve Ufa şehirleri Kolçak'ın Kazak alayları tarafından ele geçirilmişti, Çekoslovaklar Volga kıyılarına kadar ilerlemiş, Kazan'ı tehdit ediyorlardı. Sovyet rejiminin durumu güneyde de daha iyi değildi. Fransa'nın desteklediği General Denikin, "yeminini bozan Başçavuş Budyonni"yi, "Yahudi parçası" dediği Troçki'yle birlikte astıracağını ilan etmişti. Nikopol'de geri püskürtülen, Kremençug'da bozguna uğratılan Kızıl birlikler Donetsk bölgesinden umudunu kesmiş, Poltava'dan çekilmiş, Harkov'u düşmana bırakmışlardı. Köylü anarşist Mahno'nun o zamana kadar hep Sovyetler'in müttefiki olan "kara çeteleri" karşıdevrimcilere katılmışlardı. Tula'da 4. Kızıl Piyade Birliği isyan etmiş, askerler komutanlarını öldürmüş, Venev civarında ayaklanan köylülerle birlik olmuşlardı. Kuzeyde General Yudeniç'in ordusu

* Fransız takviminde bir ay olan Messidor'un 1793 senesine denk geldiği tarihte Fransız Devrimi'ne karşı güçler artmış, devrimci güçler en radikal üyelerinin kontrolünde merkezileşmişti. (ç.n.)

İngiliz filosunun koruması altında Leningrad'a saldırmaya hazırlanıyordu.

Böylesine müşkül bir durumda kalan Kremlin tayfası gözü kara önlemlere başvurdu. Sovyet Cumhuriyeti'nin büyük tehlike altında olduğu gerekçesiyle, eli silah tutan tüm erkekler Kızıl Ordu'ya çağrıldı. Fabrika avluları askeri talim yerlerine dönüştürüldü. Odun işçileri, tekstil işçileri, kâğıt fabrikalarının işçileri birer alay kurdu. Altı günlük bir eğitimden sonra bu birlikler sokaklarda çılgınca alkışlanarak cepheye gönderildi. Anemiden mustarip bir deri bir kemik Sovyet kâtipleri, ellerine hiç silah alıp almadıklarına bakılmaksızın seferber edilerek düşmanın önüne atıldı. Baltık Denizi destroyer filosu yardıma çağrıldı. Filo, kimsenin beklemediği bir şeyi başardı: Neva'nın yukarılarına ilerledi, Mariinski kanallarından geçerek Volga'ya girdi ve Çekoslovakların cephe hattını beklenmedik olduğu kadar da ölümcül bir top ateşine tuttu.

Troçki, eski Çarist subaylardan oluşan kurmaylarını da yanına almış, trenle cepheler arasında mekik dokuyordu. On bir cephe vardı ve Troçki'nin askeri danışmanı Leton Vatsetis'in "Yakında bir cephemiz daha olacak: Açlık" lafını duymayan kalmamıştı. Silah imalathaneleri yiyecek ve kömür sıkıntısına rağmen hiç durmadan çalışmaya devam ediyordu. "Kömür bulamazsak fırınları burjuvazinin piyanolarıyla besleriz," demişti Kamenev metal işçilerinin bir toplantısında. Bir çuval patates için trenle iki günlük yola gidiliyordu. Moskova sokaklarında sarımsak demetleri, çiroz ve yabanmersini satan seyyar satıcılar akşamdan sabaha ortadan kaybolmuştu. Sadece düğme, ayakkabı cilası ve not defteri bulunabiliyordu.

Bir kararnamede, özel şahıslara ait tüm bisikletlerin, arazi dürbünlerinin ve el fenerlerinin rejime teslim edilmesi talep ediliyordu. Bir başka kararnameye göre, yolların ve kışlaların temizliği için burjuvalar seferber edilecekti. Komü-

nist Parti, üye olmak isteyen herkese kucak açıyordu. Üç gün içinde sırf Moskova'da yirmi bin kişi partiye üyelik kaydını yaptırdı. Sokaklarda işçiler sonu gelmez kuyruklar oluşturuyor, kapalı gişelerin önünde gıda maddeleri alabilmek için değil, Kızıl Ordu silah alabilsin diye toplanan bağışları teslim etmek için saatlerce bekliyorlardı. Bir kibrit fabrikasının çalışanları "iş yoğunluğunu artırarak sınıf düşmanını alaşağı etmeye" karar vermişti. Kazan Garı'nda bir adamın, cepheye giden birliklere düzenli olarak kürk, ayakkabı, cep saati, lületaşından sigara ağızlığı ve benzinli çakmak dağıttığı uzunca bir süre gözlemlenmişti. Sonunda tutuklanan adamın, "burjuvalardan gasp edilen bu küçük servetlerle cesur Kızıl Ordu askerlerini sevindirmek" için her gece yolcuları soyup soğana çevirdiği ortaya çıkmıştı.

Askerlerle, makineli tüfekler ve cephane sandıklarıyla dolu kamyonlar sokaklardan vızır vızır geçiyordu. Yaroslav Garı'na giden iki ağır silah bataryası şu dövizi taşıyordu: "Sesimiz Paris'ten bile duyulacak!" Batarya komutanı kendisini uğurlamaya gelen halka vagonun tepesinden nutuk atıyordu: "Asıl cephe burada," diye haykırıyordu. "Burada, Moskova'da. Bizim buradan uzakta savaşırken yaptığımız tek şey, sizlere arka çıkmak."

Halk onun ne dediğini anlıyordu. Karşıdevrim Moskova'da henüz tam bir yenilgiye uğratılamamıştı. Moskova garnizon komutanlığı binasına Beyaz komploculuğun mevzilendiğinden, Smolenski Bulvarı'ndaki bir evin Beyaz Muhafızlar kurmaylarının gizli merkezi olduğundan, çok yakında kutlanacak bir kilise şenliğinde darbe yapılacağından söz ediliyordu. Her gün yaşanan toplu gözaltılar ve infazlar bu söylentileri durmadan besliyordu.

Komploculuğun hepsi ele geçirilemediğinden, kitlelerin devrimci öfkesi eski dönemin taştan sembollerine yönelmişti. Çarın heykelleri kaidelerinden birer birer sökülerek devriliyordu. II. Aleksandr'ın Sokolniki Parkı'ndaki heykeli

paramparça edilirken park bekçileri ve iki küçük burjuva kadının buna yüksek sesle karşı çıkmasının nedeni, "Kurtarıcı Çar"ı savunmaları değil, bir karatavuk çiftinin heykelin metal tacına yuva yapmış olmasıydı.

Geçmiş dönemlerin büyük devrimcilerinin heykel ve büstleri her yerde mantar gibi bitiyordu. Bir kısmı aynı hızla ortadan kaybolmuştu. Fütürist bir sanatçının "burjuvazinin gerici tasvir araçlarını" kullanmayı reddederek boş şişeler, kibrit kutuları, ampuller, kutu kapakları, telgraf telleri ve rafya ayakkabılarla yaptığı Bakunin büstünü karşıdevrimci bir rüzgâr esintisi kaldırım kenarındaki lağım suyuna savurmuştu. Fakat Kızıl Meydan'da, İber Madonnası'ndan az ileride, primitif tarzda olmasına rağmen çok etkileyici bir heykel görülebiliyordu: Devasa bir taş bloka kocaman bir balta saplanmıştı ve bu beyaz blokun üzerinde kırmızı harflerle şöyle yazıyordu: "Beyaz Muhafızlar". İhtiyar Prens Koçubey bir sabah heykelin önündeki basamaklarda kafası kurşunlanmış halde bulundu. Biri Kızıl Ordu'da asker, ikisi Denikin'in subayı olan üç oğlu iç savaşta ölmüştü. Yaşlı adam karnını doyurabilmek için ömrünün son günlerinde afiş yapıştırıcısı olarak çalışmıştı.

1919 yılının Mart ayında Moskova işte böyle bir yerdi. Ve zıvanadan çıkmış bu şehrin sokaklarında Vittorin hasta, yorgun, aç sefil bir halde dolaşarak Selyukov'u arıyordu.

Selyukov'u şehir merkezine çıkan sokaklarda, Sovyet aşevlerinde, tayfalar ve Çekistlerin eğlendiği batakhanelerde, şehrin eteklerindeki barakalarda arıyordu. Savaş Komiserliği binasının önünde dikiliyor, yanından geçen insanların yüzlerine bakıyordu. Vittorin'in parası daha Moskova'ya varmadan bitmişti. "Kaçak" yaşıyor, şehrin varoşlarındaki boş samanlıklarda ya da köprü altlarında geceliyordu. Açlığa daha fazla dayanamadığında araştırmalarına ara veriyor, birkaç ruble kazanmaya gidiyordu. İstihdam Ofisi'nin onu gönderdiği bir Sovyet matbaasında iki gün üst üste hiç

durmadan propaganda afişleri tasarlıyor, paralarını sınırdan çuval çuval kaçıran şişko göbekli burjuvalar, Kızıl Ordu askerinin süngüsünden kaçan Beyaz generaller çiziyordu. Üçüncü gün işi yarıda bırakıyor, Selyukov'u devrimci subayların kulübünde aramaya çıkıyordu. İşyerine geri döndüğünde ikaz ediliyor, tembel tenekelerin, iş kaçkınları ve sabotajcıların yerinin toplama kampı olduğu söyleniyordu.

Vittorin bütün gününü almayacak işlerde çalışıyordu. Bir somun ekmek ve bir tabak çorba için amelelik yapıyor, odun taşıyordu. Öğleden sonraları da Kuznetski Köprüsü, Sakharov Meydanı ya da Strastniy Bulvarı'ndaki kalabalıkların içinde Selyukov'u arıyordu.

Tartışılmaz derecede mantıklı bulduğu birtakım tahminler yürüterek Selyukov'un Moskova'da olduğu kanaatine varmış, üç haftadır boş yere uğraştığı halde bu kanaatinden vazgeçmiyordu. Sadece arama yöntemini değiştirmişti. Zira birkaç ay önce çıkarılan bir kararnamede, eski ordudaki tüm subayların kayda geçirilmesi talimatı verildiğini öğrenmiş bulunuyordu. Nitekim Kuznetski Köprüsü'nde dikilmek yerine şimdi saatlerce Sovyet kurumlarının danışma bürolarının önünde duruyor, hedefine ulaşmak üzere olduğunu bilen bir adamın sükûnetiyle içeri alınmayı bekliyordu. Yetkililer onu kuşkuyla, sabırsızca ya da soğuk bir kayıtsızlıkla dinliyor; kimlik cüzdanını, sendika kartını görmek istiyor, onu sorguya çekiyorlardı, sonra da başlarından savıyorlar, ertesi gün gelmesini söylüyor ya da başka bir kuruma yolluyorlardı.

En sonunda doğru yere ulaştı. Aradığı subayın adını ve unvanını sarımsı bir matbu forma yazması istendi. Ekşi suratlı bir memur formu, üstünde iki form daha bulunan, ekmek kırıntıları ve sigara izmaritleriyle tepelemesine dolu bir tabağa attı ve Vittorin'e bekleyebileceğini ya da bir saat sonra gelebileceğini söyledi. Sonra da yerleri silen iki yaşlı kadına öfkeyle çıkıştı:

"Acele edin biraz! Hızlanın. Fransızca çene çalmasanız olmaz sanki."

Bir saat sonra form Vittorin'in elindeydi. Mihail Mihayloviç Selyukov, eskiden Semyonov Alayı'nda kurmay yüzbaşı, kâğıt üstünde yazıyordu işte, Taganski Meydanı No. 15, Kat 3'te oturuyordu; sicil dairesindeki memurun imzası ve yağlı bir başparmağın izi bu bilginin doğru olduğunun teyidiydi.

O gece Vittorin Taganski Meydanı'ndaki 15 no'lu apartmanın önünde tam iki saat dikildi. Üçüncü katın pencerelerinde ışık vardı, Selyukov hâlâ uyanıktı. Bu insanlık düşmanı kan çanağına dönmüş gözler, beyninde dolanıp duran cinayet düşünceleriyle odalarda huzursuzca volta atıyordu; ölüler onu uyutmuyordu. Tehlikede olduğunu sezmiş miydi acaba? Hayır. Kimden korkacaktı ki? Devrimin saflarına geçmişti. Önceki gün Arbat Meydanı'ndaki mitingde Bolşevik bir konuşmacı, "İmparatorluk ordusunun eski subayları bizim en iyi elemanlarımız," demişti. "Geçen yıl sosyalist devrimcilerin isyanını bastırmamıza yardım ettiler. Onların neyini ellerinden aldık ki zaten? Altın apoletlerini, o kadar." Hayır, altın apoletlerini ve Vladimir Nişanı'nı artık taşımıyor Selyukov. Bunun yerine, sarhoş bir denizcinin sürdüğü arabasıyla Moskova caddelerini turluyor, yukarıdaki makamına varınca paltosunu bir Kızıl askere fırlatıyor, sağa sola emirler yağdırıyor, bir ölüm fermanına imza atıyor, savunmasız burjuvaları kışlalara topluyor, kederden bitkin ricacıları odasından kovuyor. Makineli tüfekli sarhoş askerleri, köylülerin atlarını ya da karılarını ellerinden almaları için köylere yolluyor... Şimdi yukarıda, 15 no'lu binanın üçüncü katında elinde kamçısı huzursuzca volta atan Selyukov böyle biri işte.

Selyukov'un evini silahsız, tanıksız, iktidardan güç almadan basmanın çılgınlık anlamına geldiğini biliyordu Vit-

torin. O zaman düşmanının onu ikinci kez aşağılamasına fırsat vermiş olurdu. *Paşol* ha? Hayır, bu sefer öyle olmayacaktı. Meseleyi çok başka biçimde halletmeli, özenle hazırlanmalıydı. Kafasında bir plan vardı, nitekim hemen ertesi gün planını uygulamaya koyuldu.

İstihdam Ofisi'ne ikinci kez başvurdu. Mühendislere, vasıfsız işçilere, okuması yazması olanlara, iyi derecede yabancı dil bilen ve iktisat uzmanı olan kişilere iş vardı. Muhasebeci olarak başvurduğu bir odun işletmesinden ret cevabı aldı. Bunun üzerine İstihdam Ofisi'nin müdürüyle bizzat görüşmeyi talep etti ve müdürden aldığı tavsiye mektubunu cebine koyup Halk Sağlığı Komiserliği'nin "Batı Avrupa dilleri uzmanı" arayan metalürji bölümüne yollandı.

Bölüm şefi, keskin yüz hatlarıyla bir âlimi, Çingenelerinki gibi karmakarışık bukleleriyle bir sanatçıyı andıran yakışıklı, yaşlı bir adamdı. Vittorin'in belgelerini inceledi, belgelerde bir eksiklik göremeyince onu, Balkan ülkelerindeki yiyecek kıtlığından İsveç'in ham demir ihracat rakamlarına kadar uzanan bir sohbetin içine çekti; başka bir sürü alana da girilip çıkıldıktan sonra sohbet Taine'in tarih felsefesinin tartışılmasıyla son buldu. Bölüm şefi daha sonra Vittorin'in Alman olmasından, yani bir işe girince parmağını bile kıpırdatmayan insanlardan sayılamayacağından duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Almanları tanıdığını söyledi; Hamburg limanında üç yıl işçi olarak çalışmıştı.

Vittorin'in görevi, önde gelen İngiliz, Amerikan ve Alman gazetelerinin ekonomi sayfalarının özetini çıkarmaktı. Her sabah saat sekizde işe başlıyor, işbaşı yaptığına dair imza atıyor, gece yarılarına kadar çalışıyordu.

İşyerinde herkes ondan memnundu. Bir hafta sonra kendisine şunlar verildi: Kapsamı genişletilmiş bir yiyecek karnesi, Sovyetlerin hizmetinde çalıştığına dair bir belge, iki gömlek ve birkaç parça giyecek karnesi, buruşuk banknotlar halinde bin iki yüz Sovyet rublesi ve –kayıtlı ikametgâhı

olmadığı için– ona bir burjuva evinin bir odasına yerleşme hakkını tanıyan bir izin belgesi.

Vittorin'in hedefi de buydu zaten. Bu izni elde edebilmek için her gün gece yarılarına kadar çalışma masasında oturmuştu. Selyukov'un elinde daireye başka birinin daha yerleşmesini engelleyen bir belge vardı belki de, hayır, kesin öyleydi. Ama bunun bir önemi yoktu. Vittorin'in derdi bir oda ya da "kayıtlı ikametgâh" değildi. İzin belgesi; o küçücük, harikulade kâğıt parçası sayesinde Selyukov'un dairesine girebilecek, kamp komutanının karşısına çıkıp şöyle diyebilecekti: "Yanlış mı görüyorum yoksa? Gerçekten siz misiniz, Mihail Mihayloviç Selyukov? Ne tesadüf! Eh, iyi oldu bu, konuşmamız gereken bir mesele var da..."

O an gelmişti işte, ebedi hayali artık gerçekleşecekti. Vittorin, palaskalarında mavzer ve el bombası taşıyan iki Kızıl Ordu askeriyle birlikte Selyukov'un evine gitti.

15 no'lu apartmanın üçüncü katındaki dairenin kapısının önüne vardığında pirinç levhada Selyukov'un adını, M. M. Selyukov, Mihail Mihayloviç, yazdığını görünce derin bir nefes aldı, kalbi yerinden kopacakmış gibi küt küt atıyordu, kapının çıngırağını hemen çekmedi, biraz bekledi, yüreği hele bir sakinlesindi... Keman sesleri! Lanet olsun, Selyukov'un evinde Bach'ın bir gavotunu çalan da kim? Hâlâ bu kalp çarpıntısı, ne saçma! Tereyağından kıl çeker gibi olmuştu her şey: Sicil Dairesi'ne bir başvuru, Taganski Meydanı 15, üç kat çık, M. M. Selyukov – çok basit! Hani neredeyse fazla basit. Şimdi de çıngırağı çek, tamam, oldu... Selyukov bu kapının ardında.

Selyukov bu kapının ardında! Ve Selyukov'un bu kapının ardında olması Vittorin'e birdenbire tuhaf, neredeyse inanılmaz geldi. Her şey fazla kolay olmuştu. Son ana kadar hiçbir zorlukla, hiçbir engelle karşılaşmamıştı. Üç kat yukarı

ve diğer tüm kapılar gibi bir kapı. O büyük anın bu kadar sıradan olması mümkün müydü? M. M. Selyukov diye yazıyordu işte pirinç levhada. Selyukov, Semyonev Alayı'nda kurmay yüzbaşı, bu isme ve unvana sahip başka biri yok. Hâlâ keman sesleri!

Vittorin çıngırağı bir kez daha çekti. Bu sefer sükûnetle, heyecanlanmadan, artık titremeyen bir elle...

Ve o anda, keman sustuğu ve birinin ayaklarını sürüye sürüye kapıya yaklaştığı anda biliyordu Vittorin, bu bilgiye nereden vardığını kendine açıklayamasa da biliyordu, artık kesin olarak biliyordu ki, Selyukov'u bu kapının ardında bulamayacaktı.

Kapının eşiğinde duran uzun boylu, sıska adam kiraz kırmızısı ropdöşambrı ve işlemeli terlikleriyle biraz gülünç görünüyordu. Loşlukta iki Kızıl Ordu askerini fark edince korkuyla bir adım geriledi. Bir an felce uğramış gibi donakaldı. Sonra derhal kendine geldi. Elini çökük avurtları üzerinde gezdirdi, şimdi tek üzüntüsü, tıraşsız olduğunun farkına varmasıydı sanki. Vittorin'e dönüp nazik bir sesle sordu:

"Size nasıl yardımcı olabilirim?"

"Dairenizin bir odasına yerleşmem bildirildi," dedi Vittorin hafif bir şaşkınlıkla. "Bu da izin belgem."

Adam belgeyi aldı, kâğıtta ne yazdığına bir kere bile bakmadan elinde tuttu ve çökük yüzünde bir gülümsemeyle nazikçe cevap verdi:

"Oda emrinizdedir. Buyurun, girin lütfen."

"Adınız Selyukov mu?" diye sordu Vittorin.

"Evet, adım Selyukov. Mihail Mihayloviç Selyukov."

"Evde kaç oda var?" diye sertçe sordu Kızıl Ordu askerlerinden biri.

"Üç oda. İki büyük, bir de küçük, küçük olanı giyinme odasından hallice."

"Size içinde giyinme odası da olan bir evde oturma hakkını veren bir işte mi çalışıyorsunuz?"

"Hayır, bir işte çalışmıyorum, kendi halimde yaşayıp gidiyorum," dedi ropdöşambrlı adam. Bir an sustuktan sonra ekledi: "Biz bu evde üç kişiydik ama şimdi tek başıma kaldım."

"Vanka! Feneri ver!" diye bağırdı o ana kadar merdivenin en üst basamağında sessizce dikilmiş olan Kızıl Ordu askeri.

Arkadaşının elinden aldığı fenerin ışığını ev sahibinin yüzüne tuttu. Sonra kulağa çirkin gelen kısık bir kahkaha attı:

"Saygılar, ekselansları!"

"Sen misin Kolya?" diye sordu kiraz kırmızısı ropdöşambrlı adam, sesinde ne bir hayret ne de heyecan vardı. "Gördüğüm kadarıyla sarhoş bile değilsin... Neyse, doğru yere geldin, bu kez kapıyı şaşırmadın."

"Önünüzde yerlere kadar eğiliyorum ekselansları," diye bağırdı Kızıl Ordu askeri hâlâ gülerek. "Ekselanslarını anında tanıdım."

"Biraz geç kaldın Kolya," diye devam etti ropdöşambrlı adam. "Natalya Alekseyevna'yı ve küçük Lusya'yı bulamazsın artık. Ama ben hâlâ buradayım. Hadi, durma, koş git hemen. Benim için iyi para verirler sana, borçlu kalmazlar."

Kızıl Ordu askeri Vittorin'in önünde hazrola geçip topuklarını birbirine vurdu.

"Amir yoldaş! Odanız hususunda başkaca bir arzunuz var mı? Eğer yoksa, bana müsaade. Yürü, Vanka! Selametle, ekselansları."

"Az önce tuhaf bir karşılaşmaya tanık oldunuz," dedi ropdöşambrlı adam Vittorin'le yalnız kalınca. "Bu Kolya bir zamanlar benim uşağımdı, onu evimden kovmuştum, çünkü çalıp çırpmadan duramıyordu. Eh, benimle ilgili iyi anıla-

rı yok tabii, intikam alacağı kesin, pekâlâ, alsın bakalım... Hayır, adım Selyukov değil, Baron Pistolkors'um ben, eski mabeyincilerden. Bolşevikler başıma ödül koyarak şereflendirdiler beni, haklılar da, zira 'Anavatanı Kurtarma Komitesi' üyesi olarak Sovyetlere epey zorluk çıkardım... Siz burada yabancısınız. Devrimimizi mi görmeye geldiniz buraya? Bir Robespierre, bir Danton bulmaya mı? İnanın bana, bizim Robespierre ve Dantonlarımız yakından bakıldığında pek haşmetli görünmez. Bu daire mi? Semyonov Alayı'nın bir subayından satın aldım daireyi, adamın belgeleriyle birlikte... Doğru, adı Selyukov'du. Petersburg'da beni herkes tanır, burada kalabalıkların arasında gözden kaybolurum diye düşündüm, belgeleri de o yüzden satın aldım. Çünkü o zamanlar Natalya Alekseyevna hâlâ hayattaydı."

Yüzü daha da soldu, avurtları daha da çöktü. Bir süre hiç konuşmadan gözlerini önüne dikti.

"Difteri, dedi doktorlar," diye devam etti. "Ve küçük Lusya'mızı da yanında götürdü. Belki de böylesi daha iyi. Benim ruhum fazla sefildi onun için... Subay mı? Evet, alayıyla birlikte cepheye gitti. Moskova'dan ayrıldı. Belki de cepheye gitmedi, küçük elmanın nereye yuvarlandığını bilemem ki ben."

Vittorin'nden küçük odayla yetinmesini rica etti. Nasılsa birkaç gün içinde bütün daire ona, Vittorin'e kalacaktı.

"Beni tutuklayacaklar," dedi. "Bu Kolya ezelden kalleştir. Çeka'ya koşup beni ihbar edecektir."

"Siz de kendinizi kuzu kuzu tutuklatacaksınız, öyle mi?" diye sordu Vittorin. "Direnmeyecek misiniz, hayatınızı savunmayacak mısınız? Hemen bugün buradan gitmeniz lazım, burada kalamazsınız. Bu geceyi evinde geçirebileceğiniz bir arkadaşınız vardır belki, sabah erkenden de şehirden ayrılır, güvenli bir yere gidersiniz..."

Eski mabeyinci Vittorin'i kibarca dinliyordu ama hafif bir el hareketinden anlaşıldığı üzere bu tavsiyeleri umursadığı yoktu.

"Teşekkür ederim, Tanrı sizi korusun," dedi. "Ama bu bomboş hayatın nesini savunayım ki? Küçük Lusya'nın minik bedenini bir sabah kızağa koyduğumdan beri... eh, yapayalnız kaldım işte, Tanrı da unuttu beni, yaşamak bir yük benim için. Sigara kullanıyor musunuz? Buyurun, bir tane yakın, hâlâ eski stoklar. Müsaadenizle ben de içeyim."

Bir sigara yaktı. Sonra konuyu değiştirdi.

Devrim mi? Ona göre devrim, başarılı olmuş bir köle isyanından başka bir şey değildi. "İnsanlık onurunun gaspçıları" diye nitelediği Bolşevik liderlerden tiksintiyle söz ediyordu. Özellikle de Lenin'den nefret ediyordu. Açık pencereye giderek Kremlin'in günbatımında altın ve erguvan ışıklar saçan kulelerine işaret etti.

"Vladimir İlyiç orada oturup demir orağını bileyliyor," dedi. "Köylüler arasında eski bir kehanet vardı: 'Bir gün Çar'ın altın tahtına bir papazla bir çingene oturacak'... Eh, çingene değil Vladimir İlyiç, daha ziyade papaz, cüppe giymeyen ama buhurdanlığını durmadan sallayan bir papaz. Güzel sözlerle başını döndürdü Rusya'nın, gençliği çağın zehriyle zehirledi. 'Özgürlük, adalet, kitlelerin yaratıcı gücü, yüzyılların karanlığından yeni bir çağa adım atan halk'... Peki ya bütün bunlar aptalca yalanlardan başka bir şey değilse ne olacak? O zaman ne olacak?"

Vittorin'in misyonu yüzünden mahva sürüklenen adam sigarasını sessizce içip bitirdi.

"Bizim Baratınski'yi biliyor musunuz?" diye sordu sonra. "Yevgeni Baratınski'yi, onun ağıtlarını bilmiyor musunuz?

'Ey mağrur şehir, bir zamanlar hâkimesiydin dünyanın,
Harabeleri önünde eski görkeminin
Duraklar şimdi hacılar hüzünle.
Terk mi etti zaferin yiğit bekçileri seni?
Sessiz sedasız uzanırsın zamana
Lahtisin şimdi geçmiş nesillerin.'

Baratınski bu ağıdına 'Roma' adını vermişti ama bugün olsa 'Petersburg' derdi. Bende bu şiirin Baratınski'nin kendi eliyle yazdığı orijinali var."

Yazı masasının çekmecesinden abanoz bir kutu çıkardı. Kutunun içinde "asırların denizinden karaya vuran eserler" olduğunu söyledi, bunları seyahatlerinde toplamıştı, "çeşitli dönem ve ülkelere ait nadide ve değerli parçalar". Hazinelerini huşu dolu bir şefkatle masanın üzerine dizdi. Hepsinin değerleri birbirinden farklıydı: İngiltere'den renkli gravürler, Japon estampları, İran minyatürleri; Dürer'in bir eskizi, Rembrandt'ın bir çizimi. E.T.A. Hoffmann'ın Bamberg dönemine ait bir otoportresi. Talleyrand'ın Napoli Kralı'na, Balzac'ın Polonyalı bir aristokrat hanımefendiye yazdığı birer mektup. General Skobelev'in iki ordu emri. Stendhal'in Tilsit'te bir gecelik konaklama, bir fincan sıcak çikolata ve otele çağrılan fayton için iki taler, sekiz gümüş kuruş ödediğine dair bir otel faturası. Musorgski'nin kayıp bir gençlik eserinden kalma elyazması bir nota sayfası, ayrıca isim diziniyle birlikte Rus şairlerin yazışmaları, rica mektupları, günlüklerinden sayfalar ve şiirlerinden oluşan bir tomar kâğıt.

Bu muazzam koleksiyonun sahibi, Vittorin'in tüm bu açıklamaları yarım kulakla dinlediğini ve lafı sürekli Selyukov diye bir subaya getirmeye çalıştığını fark edince "nadide parçalarını" kutuya, kutuyu da yazı masasının gözüne kilitledi. Sonra da, evde kendine kalan odaya çekildi.

Eski düzeni inatla savunmaya devam eden, Ocak 1917'de Çar'a o uğursuz tavsiyede bulunarak liberal Duma üyelerini huzuruna kabul etmemesini söyleyen Baron Pistolkors'la Vittorin'in sohbeti böylece sona ermiş oldu.

Baron sonraki günlerde odasından hiç çıkmayarak kemanıyla genelde Bach, arada bir de eski İtalyanların hüzünlü ve tutkulu melodilerini çaldı. Vittorin onu tek bir kez daha görmedi. İnsanlarla ilişki kurma alışkanlığını kaybetmiş olan Baron Pistolkors, hiç tanımadığı birine o gece içini

döktüğüne pişman olmuştu belki de. Ama belki de, sahip olduğu tek giysinin kiraz kırmızısı ropdöşambr olduğunun anlaşılmasını istemiyordu.

Sabahtan akşama kadar keman çalıyordu. Çekistler onu almaya geldiklerinde Tartini'nin *La Furiosa* sonatını çalmaktaydı.

Bir gün evvel Lubyanka Hapishanesi'nden salıverilen bir papaz, Vittorin'e Baron Pistolkors'tan bir pusula getirdi. Pusulanın üzerine tarih atılmış, gönderi yeri olarak da "Hayatın arka avlusu" yazılmıştı. Eski mabeyinci kemanını, birkaç kitap ve pencereyi örtmekte kullandığı kahverengi yün battaniyeyi rica ediyordu. İnsanların dünyasının aptal ve acımasız bir yer olduğunu yazıyordu. Kötülük, intikam hırsı ve alçaklık bu çağın kutsal üçlemesiydi. Koğuş arkadaşlarıyla "arayı iyi tutabilmek" için sigara da istiyordu.

Vittorin yün battaniyeyi baronun eşyaları arasında bulamayınca ona kendi kürk paltosunu vermeye karar verdi. Fakat ertesi gün elinde çıkınıyla Lubyanka Hapishanesi'ne gittiğinde, eşyalarını getirdiği adamın iki saat önce Aleksandr Okulu'nun avlusunda vurulduğunu öğrendi.

Vittorin kemanı bitpazarında sattı. İşyerine bir daha dönmedi. Her gün sokaklarda dolanarak cepheden dönen askerleri gözledi. Moskova'nın yerlisi gibiydi artık. Suhareva Meydanı'ndaki tahta barakalarda hangi günlerde iç çamaşırı ve ayakkabı satıldığını biliyordu. Don Sovyet Cumhuriyeti'nin, Letonya ve Gürcistan cumhuriyetlerinin banknotlarını Sovyet ve Kerenski rublelerinden ayırt etmeyi biliyordu. Rus mintanı giyiyordu. Gıda maddeleri alabilmek için nerede kuyruğa gireceğini, bunların ne zaman dağıtıldığını biliyordu ve cepheden gelen askerlerle onların anladığı dilde laflamayı, en suskunlarını bile konuşturmayı beceriyordu.

Fakat Selyukov meselesinde hiçbir ilerleme yoktu. Askerlerden edindiği bilgiler birbiriyle çelişiyordu. Daha dün Semyonov Alayı'nın Orsk'u alarak şanına şan kattığı söylenirken, ertesi gün Vittorin öğreniyordu ki Semyonov Alayı karşıdevrimci eğilimler yüzünden aylar önce dağıtılmıştı. Aynı gün içinde alayın zafer üstüne zafer kazanarak Sibirya'ya ilerlediği ya da iskorbüt yüzünden sayıları iyice azalan askerlerin artık savaşamayacak bir halde Kuzey Cephesi'ne çekildiği söyleniyordu. Selyukov ise güya Harkov'da tümen komutanlığına atanmış, Kupyansk'taki topçu birliğinde gözcülük yaparken vurulmuş ya da Yuryev'de alayın kasasıyla birlikte düşman saflarına geçmişti; bütün bunları Vittorin tek bir hafta içinde duyuyordu. Konuştuğu askerlerin hemfikir olduğu tek nokta, Kurmay Yüzbaşı Selyukov'la cephede karşılaşmış olmalarıydı. Vittorin'in Selyukov'u tarifinden onu kolayca çıkarabiliyorlardı.

Hiçbir sonuç elde edemese de araştırmaktan vazgeçmiyordu Vittorin. Hedefine ulaşmak için başka yol göremiyordu. Tren istasyonlarının civarında dolanıyor, bir gecelik kalacak yer arayan askerlere yanaşıyordu. Onları geceyi geçirmeleri için eve davet ediyor, çay ve sigarayla ağırlıyor, mermi kovanlarından yapılmış çakmaklarını satın alıyordu. Sonra, neredeyse sabaha kadar sohbet edilen ve çok az uyunan bir gecenin ardından askerler tekrar yollara düştüklerinde baronun evinde onlardan geriye mahorka tütünü kokusu, ıslak pösteki, deri ceket, at gübresi kokusu, anason yağı, soğan, lahana çorbası, ıslak çimen kokusu kalıyordu.

Vittorin'in günleri, bir akşam başka bir cepheden gelen bir adama rastlayana kadar bu minvalde geçip gitti.

Vittorin yük istasyonunun oralarda onunla karşılaştığında, adam ayaküstü yediği yemeğinden artakalanları, bir parça kara ekmekle bir kornişonu, sırt çantasına yerleştirmekle

meşguldü. Cephede savaşan diğer askerlerden tek farkı gözlüklü olmasıydı. İyice eskimiş topçu beresindeki kokart kırmızı mürekkeple boyanmıştı. Gözlüğünden ötürü Vittorin onun bir cepheden diğerine gitmekte olan bir tabur yazıcısı olduğunu düşündü.

Adamın kalacak yeri olmadığı anlaşıldı. Taganski Meydanı'na doğru yürürlerken Vittorin'in sorularına kısa kısa cevaplar veriyordu, uzun tren yolculuğundan yorulmuş gibiydi. Fakat evin antresine girer girmez hırpani gri paltosunu çıkarması Vittorin'in dikkatini çekti, daha önceki misafirlerinin hiçbirinde görmediği, proleter olmayan bir hayat tarzına işaret ediyordu bu.

Baronun odasına girdiklerinde adamın hali tavrı bir anda değişmiş, çekingenliğinden ve yorgunluğundan eser kalmamıştı. Vittorin çay suyu koyarken adam da odada dolanarak etrafı inceliyordu, özellikle de baronun yazı masası ve kitaplığı ilgisini çekmiş gibiydi. Sonra, sanki misafir değil de evin beyiymiş gibi giyinme odasından yatak odasına geçti, bir yandan da hafifçe ıslık çalıyordu... Dairenin her yerini gezdikten sonra pencereye gitti ve sokağa bir göz attı.

"Saat kaç, yoldaş?" diye sordu Vittorin'e dönüp bakmadan.

"Yedi."

"Yedi," diye mırıldandı adam pencerenin önünde. "İtoğlu itler! Hiç değişmiyorlar. Eski Rusya yok oldu, çağın seline kapılıp gitti ama papaz oğulları hep aynılar ve hâlâ buradalar. Yalnız, eskiden ben barikatlardayken onlar hâlâ 'Tanrı Çarı Korusun' şarkısını söylüyordu, oysa bugün Sovyetler namına peşimdeler. Ödlektir bunlar, bir kazdan bile korkarlar."

"Kim korkuyor?" diye sordu Vittorin, semaverle uğraşırken sadece son kelimeleri duymuştu.

"Hem ödlek hem de aptallar. Evet, aptallar. Aptalın dik âlâsı hem de."

"Kimden söz ediyorsunuz, yoldaş?"

"Kimden olacak, Çeka'nın polislerinden tabii ki. Salaklar şimdi, tam bu saatte, sabah çıkıp gittiğim dairemde arama yapıyorlar."

"Daireniz mi var? Cepheden gelmiyorsunuz yani?"

Yabancı adam yavaş yavaş dönüp Vittorin'e baktı.

"Niye numara yapıyorsunuz, yoldaş? Yedi gündür sizi takip ettiğimi fark etmemiş olabilir misiniz? Şayet fark etmediyseniz, ne tür bir 'kaçak'sınız siz?"

Vittorin tabancasını el atmak istedi ama tabanca cebinde değildi.

"Kıpırdamayın," diye haykırdı. "Sakın yaklaşmayın bana. Benden ne istediğinizi bilmiyorum."

"Bırakın da Mavzer Yoldaş cebinizde kalsın," dedi yabancı adam. "Hangi örgütten olduğunuzu, size bu görevi kimin verdiğini öğrenmek istiyorum sadece, hepsi bu. İyi çalışıyorsunuz, orduyla irtibat kurmak için uğraşıyorsunuz. Belli bir plana göre iş yaptığınız belli. Son günlerde bu odada yedi farklı alaydan askerle görüşmelerde bulundunuz."

"Yedi farklı alaydandılar demek. N'olmuş? Size ne bundan?" diye öfkeyle haykırdı Vittorin.

Yabancı, omuz silkti.

"Artemyev sizin sağcı bir subay örgütüne üye olduğunuzu düşünmekte haklı belki de," dedi. "'Yeniden Doğuş Birliği' diye bir örgüt var burada ama onunla temas kurmayı henüz başaramadık."

Vittorin tanıdık birinin adını duyunca durumu nihayet anlar gibi oldu.

"Artemyev'in adamlarından birisiniz demek," dedi. "Baştan söyleseydiniz ya bunu. Artemyev'i tanıyorum, onunla bir işim oldu. Nerede şimdi? Moskova'da mı?"

"Moskova'da. Deri Dağıtım Merkezi'nin para nakil aracının soyulduğunu duymadınız mı? Artemyev'in marifetiydi. Görüyorum ki endişeniz geçti biraz. Bir anlaşmaya

varacağımızdan eminim. Bana bir fincan çay ikram edersiniz belki."

"Ne konuda anlaşmaya varacağız, yoldaş?" diye sordu tekrar işkillenmeye başlayan Vittorin.

Adam bir el hareketiyle Vittorin'e oturmasını işaret etti. Sonra karşısına geçip oturdu.

"Mevcut duruma baktığımızda," diye söze başladı, "karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor, yoldaş: Anti-Bolşevik güçler parçalanmış vaziyette, zira net ilkelerden, tutarlı yönetici kadrolardan yoksunlar. Sizin örgütünüzü ele alalım mesela. Ordunun içinde iş yapıyor, şurada burada bağlantılar kurmaya çalışıyor. Bakın; Kızıl alaylar içinde hücreler kurmayı, üyelerimizi önemli pozisyonlara getirmeyi biz de istiyoruz elbette. Kısacası, iki taşla bir kuş vurmaya çalışmaya benziyor bu durum. İki taşa ne gerek var? Örgütünüz bizimle işbirliği yapacağına..."

"Bir örgüte üye değilim," diye araya girdi Vittorin.

"Dostlarınız diyeyim o zaman, eğer bu ifadeyi tercih ediyorsanız..."

"Moskova'da dostlarım yok benim."

"Kelimelere takılmayalım şimdi. Sizin üstünüz olan yoldaşlar..."

"Bu meselede benim üstüm olan yoldaşlar da yok," dedi Vittorin kelimelerin üstüne basa basa.

"Faaliyetlerinizin arkasında herhangi bir gücün, bir partinin, bir hareketin olmadığını mı söylüyorsunuz yani?"

Bir an Vittorin'in gözünün önüne eski arkadaşı Feuerstein'ın kırmızı, ablak, devamlı terleyen suratı geldi.

"Ben her şeyi tek başıma yapıyorum," dedi ani bir yılgınlıkla. "Bana yardım eden kimsem yok. Bir örgüt vardı ama dağıldı."

"Bana hemen güvenmenizi bekleyemem," dedi yabancı adam bir süre sustuktan sonra. "Ben dahil herkese karşı dikkatli olmak zorundasınız elbette."

"Aynen söylediğim gibi işte," diye kestirip attı Vittorin. "En iyi adamımı tutukladılar. Bana yardım eli uzatan ilk ve son kişi ise kendini vurdu. Kont Gagarin. Bu ismi biliyor musunuz?"

"Hayır. Hiç duymadım. Anlattıklarınız belki de doğrudur, yoldaş. Ama madem örgütünüz dağılmış... içinde bulunduğunuz durumu şöyle bir tartın, yoldaş, tek başınıza yürüttüğünüz bu faaliyetin ne anlamı var? Çok yakında bir seçim yapmak zorunda kalacaksınız, yoldaş, ya bize katılacaksınız ya da faaliyetlerinize son vereceksiniz. Kaşlarınızı havaya kaldırmayın, ister istemez öyle olacak. Moskova'da bu şekilde daha ne kadar..."

"Moskova'da kalmayacağım," diye sözünü kesti Vittorin. "Buradaki işim bitti. Cepheye gidiyorum."

"Gidiyor musunuz?" diye haykırdı gözlüklü adam, yüzünden bir şaşkınlık ifadesi geçti. "Kesin mi? Bu kararınıza üzüldüm yoldaş, biz size önemli görevler verirdik belki. Moskova'dan ne zaman ayrılmayı düşünüyorsunuz?"

"Bunu bugünden söyleyemem. Cepheye gitmek istiyorum ama belirli bir alaya. Sıkıntı da orada zaten."

"Nasıl bir sıkıntı, yoldaş?"

"Bölge komitesinin kişisel istekleri dikkate alacağını sanmıyorum."

"Ne tuhaf düşünceleriniz var," dedi gözlüklü adam. "Bölge komitesinden size ne? Bütün alayların, karargâhların, alay komitelerinin, tümen kurmaylarının, askeri okulların, Savaş Komiserliği'nin damgası, her türden form, geçiş belgesi, tayin beratı var bizde; hatta Moskova Sovyeti'nin icra komitesi bile mührünü bize devretmek zorunda kaldı. Gereken belgecikleri buluruz biz size... İkinci bir çıkışı yok mu bu dairenin? Tüh!"

O geceyi Presnya semtindeki bir kampta geçiren Artemyev, bu konuşmadan iki saat sonra, bir gazete sayfasının kenarına karalanmış şöyle bir rapor aldı:

"Takip etmekle görevlendirildiğim Almanın dairesi bomba imal etmeye ve saklamaya son derece elverişli bir yer. Üstelik de, Yün Ticareti Merkez Ofisi ile Sağlık Yardımı Ödeme Kurumu da dairenin pencerelerinin baktığı Taganski Meydanı'nda bulunuyor. Bunun, örgütümüzün mali durumu bakımından önemli olduğu kanaatindeyim, zira bu sayede sürekli gözlemlerde bulunabilir, en uygun zamanı kollayarak binalara el koyabiliriz. Gayrimenkul Komitesi'nin başkanını tanıyorum. Paraya hayır demez, bize zorluk çıkarmayacaktır. Almanla bir görüşmem oldu. Herhangi bir bilgi vermekten özenle kaçınsa da, örgütünün burada bir burjuva hükümetinin kurulması için çalışan sağcı bir grup olduğunu anlamış bulunuyorum. Odalardan birinde eski bakan Goremikin'in, General Efimoviç'in ve Çarlık rejiminin başka temsilcilerinin portrelerinin bulunması da bunu gösteriyor. Bu grupla ortak eylemler yapılıp yapılamayacağı sorusunun cevabı ise 'hayır'. Grup tamamen dağılmak üzere, en iyi elemanları da hapishanede. Nitekim Alman da komplo amaçlı faaliyetlerine son vermeye ve Moskova'dan ayrılmaya kararlı. Bu arada; kanaatimce ancak gözlemci olarak kullanılabilirdi zaten."

Spassky Kapısı'nın karşısında bulunan ve bir zamanlar Prens Kudaşev'in mülkiyetinde olan binanın bodrum katına kurulan yemekhanede karşılaştı Vittorin Artemyev'le. Yemekhanede balık çorbası, haşlanmış şalgam servis ediliyor, bazı günlerde de küçük toprak kaplarda bulaşık suyu kıvamında şekersiz kahve içilebiliyordu. Öğleden sonraları burası genelde civardaki resmi dairelerden çıkıp gelen ve kavisli merdivenlerde sıra bekleyenlere yer açmak için yemek-

lerini alelacele yiyen insanlarla dolup taşıyordu. Fakat şimdi, öğlenin on ikisinde yemekhanede Artemyev ve Vittorin'den başka müşteri yoktu.

İhtiyar devrimci kasketini geriye ittirmiş, ağzının kenarına iliştirdiği sigarasıyla sıranın üstüne ata biner gibi oturmuştu; bir gözü Vittorin'de, bir gözü de bodrumun girişindeydi. Burada tanınan biri olduğu belliydi, zira çiçek bozuğu garsonun mutfak görevi gören bölmede gözden kaybolması için adama kaş göz işareti yapması yetmişti.

"Moskova büyük ama ben yine de buldum sizi," diye söze başladı Artemyev. "Sizi sağ salim karşımda gördüğüme sevindim. Epey çalıştınız, kendinizi hiç sakınmadınız, Kızıl birlikler ve kurmaylar hakkında tüm bilgileri topladınız. Çok faydalı bir iş yaptınız, yoldaş. Fakat Berdiçev'de sizinle konuştuğumda şu Sovyet iktidar sahiplerinden birine karşı bir eylem planlamıyor muydunuz?"

Vittorin gözlerini masaya dikmişti.

"Hâlâ planlıyorum," dedi. "Asla vazgeçmedim."

"Dolguşin'i hatırlıyor musunuz?" diye devam etti Artemyev. "O gün sizi tren istasyonuna götürmüştü hani... Dolguşin geri döndüğünde bana dedi ki: 'Birinin terörist olup olmadığını hemen anlarım ben, yoldaş. Fakat bu Alman ne Lenin'i ne de Rakovski'yi öldürecek. Moskova'ya gidecek, orada bir sürü girişimde bulunacak ama hiçbir şey olmayacak. Öyle bir enerji yok onda.' Biliyor musunuz, tornacıdır Dolguşin, otuz yıldır mücadelenin içinde; demiryolu köprülerini havaya uçurmakta uzmandır. Entelektüellerden hiç hoşlanmaz, onlara güvenmez. Dolguşin bana bunu söylediğinde Rus toprağı karlar altındaydı, şimdiyse otlar biçiliyor..."

"Evet, çok vakit kaybettim," dedi Vittorin derin bir üzüntüyle. "Burada boş yere uğraşıp didindim."

"Bundan sonra neler yapmak niyetindesiniz, yoldaş?"

Vittorin gözlerini yine masaya dikerek omuz silkti. Yüzü yorgun ve donuk bir ifadeye büründü.

"Burukluğun ne olduğunu iyi bilirim," dedi Artemyev. "Sanki elim ayağım kefene sokulmuş gibi hissettiğim günler vardır. 'Hiçbir işi beceremiyorum,' derim kendime, 'talih hep başkalarından yana. Vurulacağım ama yerimi alacak kimse yok. Beni toprağa gömdüklerinde ne kalacak benden geriye? Büyük Rus halkı, bozkır köylerinin ve fabrikaların halkı, sevdiğim bu halk benim hayatımı ve mücadelemi anlayacak mı?' İçimde bir ölüm boşluğu hissederim o anlarda. Ama sonra yeni bir gün başlar, taze bir cesaret gelir insana. 'Henüz hayattayım,' derim kendime, 'papaz mumları dağıtmadı henüz, alnıma kutsal yağ damlatılmadı, göğsüme toprak atılmadı.'"

Vittorin başını kaldırdı.

"Haklısınız. Moskova'dan ayrılacağım ve araştırmalarıma baştan başlayacağım."

"Moskova'dan ayrılıyorsunuz demek. Yeşil harekete katılmak için köylere gitmeyi düşünür müsünüz?"

Vittorin başını hayır anlamında salladı. "Cepheye gitmek istiyorum."

"Neden ille de cepheye?" diye sordu Artemyev. "Orada sizi ballı çörekle karşılayacaklarını mı sanıyorsunuz? Köylerdeki çalışmalar çok önemli. Bizim en güçlü tarafımız köylü loncaları olmuştur hep."

"Cepheye gitmeye mecburum," diye kestirip attı Vittorin.

"Mecbursunuz ha! Bir zamanlar ben de hep 'mecburum, mecburum, mecburum,' derdim. Ama neden mecbur olduğumu şimdi kendime sorduğumda bir cevap bulamıyorum. Cepheye gitmek istiyorsunuz. Pekâlâ. Fidanın büyümesine engel olacak değilim. Cepheye gidin öyleyse... Bir komisercik gibiyim, formlar ve mühürler yanımda. Seyahat belgesi de. Savaş Komiserliği hepsini tasdik edecek şimdi! Adınız ve de babanızın adı?"

"Georg Vittorin. Babamın adı Karl."

"Georg Karloviç Vittorin... Savaş Komiserliği, Yoldaş G. K. Vittorin'in, doğum tarihi..."

"1889."

"...proleter kökenli, 1889 doğumlu G. K. Vittorin'in... hangi alay?"

"Semyonov Alayı."

"...Semyonov Alayı'nda görevlendirildiğini tasdik etmektedir..."

"O alayın adı," dedi Artemyev, "şimdi Kızıl 'Karl Liebknecht' Alayı; Harkov-Belograd hattını tutan İkinci Moskova Piyade Birliği'ne bağlı. Peki, alaya hangi sıfatla gideceksiniz, yoldaş? Alayın taşıt kısmının hizmetine vereyim mi sizi? Motorlu araç kullanabiliyor musunuz, at binebiliyor musunuz, atlardan anlar mısınız?"

"Ne araç kullanmayı ne de at binmeyi bilirim," diye cevap verdi Vittorin utanıp sıkılarak.

"Eh, insan her şeyi bilemez tabii," dedi Artemyev. "Kurt uçabilseydi, Tanrı kartalı yaratmazdı. El bombası kurslarında uzman olarak çalışabilirsiniz belki... Ne dersiniz, olur mu?"

"Uzmanlık bilgim yok ki," dedi Vittorin.

"El bombasından bari anlıyorsunuzdur canım!" diye haykırdı Artemyev. "Hem sonra, baksanıza cephedeki uzmanlara! Mesela tıbbi ekibi ele alalım: Vakti zamanında bir eczanenin yerlerini süpüren biri orduda başımıza doktor kesilir... Buyurun, seyahat emriniz. Bu, askeri araç ehliyetiniz. Bu da Moskova Askeri Bölgesi'nin onay belgesi. Bu belgeyle şehir garnizonuna gittiğinizde üç günlük seyahat için ekmek ve şeker alabileceksiniz... Bir şey daha var, yoldaş. Kaldığınız daireye bir daha gitmeyin."

"Ama o daire bana resmi yollardan tahsis edildi. Orada kalma hakkına..."

Artemyev, bölmeden çıkan garsona bir bakış fırlattı.

"Daireniz dünden beri gözetleniyor," dedi sesini alçaltarak. "Taganski Meydanı'na Çeka'nın üç polisinin konuşlandırıldığını size bildirmek görevim. Sizi tutuklamak istiyorlar."

"Beni niçin tutuklasınlar ki, yoldaş?"

"Tuhaf soru! Çeka'nın polisleri faaliyetlerinizin farkına vardı. Hiçbir zaman çok dikkatli davranmadınız ki."

"Ama giysilerim, iç çamaşırlarım... Her şeyim orada."

"Öteberiniz yüzünden hayatınızı tehlikeye mi atacaksınız yani? İhtiyacınız olan her şeyi biz size temin ederiz. En iyisi, daha bugünden yola çıkmanız. Dairenizin yakınlarında bile görünmeyin artık. Bunun için söz verin bana! Tamam. Söz verdiniz. Alın şimdi şu belgeleri."

Vittorin kâğıtları cebine koyduğu anda Kızıl Ordu'nun bir askeri olmuştu.

Cepheye gitmek için ihtiyacı olan her şeye sahipti Vittorin; üniforması, belgeleri, yol için kumanyası vardı ve Selyukov'la hesaplaşacağı o büyük an geldiğinde kullanacağı tabanca da cebindeydi. Yine de, o son adımı, aceleye getirildiğinde bir daha geri alınamayacak o nihai adımı atmayı erteliyordu. İki kez Kursk Garı'na gitmek için yola düşmüş, ikisinde de yoldan dönmüştü. Kararını uygulamasına engel olan tereddütler hep aynıydı. Selyukov, bir zamanlar iç savaşa katıldığı o alayda olabilir miydi ki hâlâ? Eski kurmay yüzbaşı görevinden istifa etmiş olamaz mıydı? Cephe gerisindeki bir göreve getirilmiş, yeni kurulan alaylardan birine ya da daha üst düzey bir komutanlığa atanmış olamaz mıydı? Vittorin Moskova'dan temelli ayrılmadan önce bunu açıklığa kavuşturmak istiyordu.

İki gün boyunca sağda solda dolanarak 'Karl Liebknecht' Alayı'nın izinli ya da yaralı askerlerini aradı. Ama karşılaştığı Kızıl Ordu askerlerinin hiçbirinin omuz kokartı

alayın sembolü K. L. harflerini taşımıyordu. Vittorin dairesine bir daha dönmemişti, Leningrad Şosesi'ndeki bir garnizonda yatıp kalkıyordu. Üçüncü günün sabahında, şehrin kenarındaki bir fabrikanın işçilerinden oluşan ve devrimci şarkılar söyleyerek Kremlin'deki bir mitinge yürüyen kafilenin arasına karıştı.

O gün fabrikalarda coşkulu kutlamalar vardı. Vittorin'in öğrendiğine göre, Milano'da işçiler tüm gücü ele geçirmiş, Elberfeld'de sokak çatışmaları olmuştu. Üst üste gelen bu haberler, dünya devriminin eli kulağında olduğu anlamına geliyordu. Batı Avrupa'nın mücadeleci proleteryasının onuruna o gün mitinglerle, devrimci bildirilerle, gösteri yürüyüşleriyle, çeşitli eğlencelerle ve Kızıl Ordu'nun resmi geçit töreniyle kutlanacaktı.

Sovyet kurumlarının çoğu kapalıydı, sadece merkez teşkilatındakiler öğleye kadar çalışacaktı. Vittorin, bir zamanlar Çarlık Tiyatrosu Meydanı olan Kızıl Meydan'da kafileden ayrıldı. Hiçbir engelle karşılaşmadan Savaş Komiserliği'nin kapısından içeri girmeyi başardı.

Personel Sicil Bölümü'nde o saatte sadece bir iki memur vardı; seyrek keçisakallı, kel kafalı adam muhtemelen bölüm şefiydi, zira *Pravda* okuyordu; öbür memur ise çeşitli dosyaları numaralandırmakla meşgul, çok yorgun görünen gencecik bir kızdı.

Vittorin genç kızın yanına gitti.

"Yoldaş, bir bilgiye ihtiyacım var. Cephedeki bir alayın manga, müfreze ve tabur komutanlarının adlarını öğrenmek istiyorum."

"Kusura bakmayın, yoldaş," dedi genç kız kulağa hoş gelen yumuşak bir sesle. "Bu türden bilgiler veremiyoruz."

Vittorin istediği bilgiyi almadan oradan ayrılmamaya kararlıydı. Cebindeki belgeleri çıkarıp göstermeyi, genç kıza cepheye gitmek üzere olduğu için amirinin adını öğrenmek istediğini söylemeyi aklından geçirdi. Ama belgelerin sahte

olduğunun anlaşılabileceğinden korkarak bu düşünceden vazgeçti. Gözüne daha az tehlikeli görünen başka bir yola başvurdu.

"Yönetmeliğiniz özel durumlarda bir istisnada bulunmanıza izin verir belki, yoldaş," dedi yalvaran bir ses tonuyla. "Hakikaten dikkate alınması gereken bir durum söz konusu. Bir ailenin yanında kalıyorum; kadın hasta, evde üç çocuk var, adam cephede. Adamdan iki aydır haber alınamıyor. Kendinizi o kadının yerine koyun, yoldaş."

Vittorin bu hikâyenin genç kızı etkilediğini görebiliyordu. Genç kız kararsız kalmış, ne yapacağını düşünüyor gibiydi, gazetesini rahat rahat okumaya devam eden amirine soran gözlerle baktı.

"Kadıncağız kayınvalidesi ile kayınpederine de bakmak zorunda," diye devam etti Vittorin. "Ve kocasından iki aydır haber yok! Benden kocasının durumunu sorup soruşturmamı rica etti. En son Kızıl 'Liebknecht' Alayı'nda manga komutanıydı. Adı..."

"Hayır, boşuna uğraşmayın," diye sözünü kesti genç kız. "Herhangi bir bilgi vermemiz mümkün değil."

Tam o esnada bölüm şefi gazeteyi elinden bıraktı.

"Neden bilgi veremeyecekmişiz ki!" dedi Vittorin'e dönerek. "O komutan hangi alayda demiştiniz?"

"Eski adı Semyonov Alayı olan Kızıl 'Liebknecht' Alayı'nda."

"Biraz sabrederseniz arzu ettiğiniz bilgiyi alırsınız. Burada bekleyin. Gerekeni yapacağım."

Odadan çıkıp gitti. Genç kız kapıya ürkek bir bakış fırlattı, kapının tam kapanmadığını görünce telaşla yerinden fırlayarak Vittorin'in dibinde bitti.

"Tanrı aşkına, hemen gidin buradan!" diye fısıldadı. "Masum insanları felakete sürükleyeceksiniz. Sağdaki koridoru geçin, ikinci merdivenlerden aşağı inince sokaktasınız. Hadi, hemen gidin!.. Ah, çok geç!"

Bölüm şefi, geniş suratlı, çıkık elmacıkkemikli, küçük gözleri ölü balıklarınki gibi donuk, etli butlu tıknaz bir adamla dönmüştü. Adamın başında yassı bir yeşil bere, üniforma ceketinde kırmızı kordonlar ve altın rengi Sovyet yıldızı vardı.

Genç kız yine yazı masasına geçmiş, tamamen kayıtsız bir yüz ifadesiyle dosyaların kenarına sıra numarası yazıyordu. Bölüm şefi, Vittorin'e yanına gelmesini işaret etti.

"Sözünü ettiğiniz komutanın adı ne?"

"Mihail Mihayloviç Selyukov."

"Adresi?"

"Taganski Meydanı No. 15... Ama kendisi cephede."

"Biliyorum," dedi şef. Sonra kırmızı kordonlu adama döndü:

"Yanınıza üç adamınızı alın. Yoldaşla birlikte söylediği adrese gidin. Dairede bulduğunuz herkesi derhal tutuklayın. Sonra onları 'Olağanüstü Komisyon'a götürüp sorguya çekin. Bir hainle irtibatlı kişiler bunlar."

Ve Vittorin'in perişan yüzüne bakarak ekledi:

"Eski Semyonov Alayı dört gün önce tüm subaylarıyla birlikte düşman saflarına katıldı."

Pirinç levhasında "Selyukov" yazan daire kapısının önüne vardıklarında Vittorin bu berbat durumdan kurtulmak için son bir gayrette bulundu.

"Bir kez daha tekrar ediyorum, yoldaşlar, boşuna uğraşmayın," dedi. "Dairede kimse yok. Sözlerim yanlış anlaşıldı."

Kızıl Ordu'nun üç askeri yere diktikleri tüfeklerine yaslanmış, emir bekliyorlardı. Ablak, sakallı yüzlerinde tam bir kayıtsızlık ifadesi vardı. İçlerinden biri kasketini çıkarmış, alnındaki teri siliyordu.

Komutan pırıltısız yuvarlak gözlerini Vittorin'e dikti.

"Göreceğiz bakalım," dedi sert bir sesle. "Anahtarı verin hadi. Yok mu sizde? Daire boşsa Lubyanka'ya bir ziyarette bulunursunuz artık. O kişileri nerede bulacağımızı söylersiniz o zaman."

Kapının çıngırağını çekti.

Çıngırağın tiz sesi acı bir iniltiye dönüştü. Bu çıngırağın sesini tek bir kez duymuştu Vittorin. Cebinde dairenin bir odasına yerleşme izni, kalbi küt küt atarak kapının önünde durduğunda içeride Baron Pistolkors Bach'ın bir gavotunu çalıyordu... Neredeydi şimdi o tınılar? Rüzgârla savrulup gitmişlerdi. Issızdı şimdi odalar, insan nefesinden yoksunlardı. Bitpazarında bir yerlerdeydi keman. Dünyayla ve hatıralarıyla *La Furiosa*'nın hüzün ve tutku dolu melodileriyle vedalaşan eski mabeyincinin cesedini hapishane avlusunun bir köşesine gömmüşlerdi.

Vittorin aniden irkildi. Terk edilmiş evin içinden adım sesleri geliyordu.

Adımlar kapıya yaklaştı, Vittorin'in aklından çılgın bir düşünce geçti... Ölü baron kemanını almaya, hayır, kahverengi yün battaniyesini almaya gelmişti, toprağın altında üşüyordu... Deli saçması! Selyukov bu. Selyukov Moskova'da, evinde, cepheden dönmüş...

"Kim o?"

Daha önce hiç duymadığı yabancı bir ses.

Komutan mavzerinin dipçiğiyle kapıya vurdu.

"Açın çabuk! Arama var!"

Kapı açılmadı. Cevap yerine önce bir küfür, sonra da bir uyarı sinyali duyuldu: Üst üste iki kısa ve tiz ıslık.

"Hadi! Kırın şu kapıyı!" diye bağırdı komutan.

Askerler kapıyı dipçik darbeleriyle parçaladı. Bir silah patladı, kurşun Vittorin'in omzunu sıyırıp geçti, belli ki hedef oydu. Kızıl Muhafızlar antreye daldılar, etrafa öfkeyle tekme savuran adamın üstüne atlayıp onu yere yatırdılar. Komutan elinde silahıyla büyük odaya koştu.

Ama oda boştu. Orada gözüne çarpan ilk şey bir teksir makinesi oldu. Aletin yanında mürekkebi henüz kurumamış bir tomar bildiri duruyordu. Sarımsı bir toz yazı masasının üzerinde kurumaya bırakılmıştı, sandalyelerin üstü teneke kutular, metal kovanlar, kurşun parçaları ve cam borularla doluydu.

Çekist yazı masasına gitti, parmağını toza sürüp kokladı. Bir gürültü duyunca dönüp baktı. Yan odaya açılan kapıda Artemyev duruyordu.

Çeka'nın adamı Artemyev'i tanımamıştı. Tek gördüğü, eline düşmüş, gücünü hissettirebileceği bir insandı. Parmak uçlarındaki tozu üfledi. Sonra sorguya başladı:

"Bu daire sizin mi? Yaklaşın! Teksir makinesi, bildiriler, buraya gizli bir matbaa kurdunuz demek."

Artemyev Çeka'nın memurunun yüzüne dikkatle baktı.

"Rus musun?" diye sordu. "Rustan ziyade Kalmuka ya da Buryata benziyorsun."

"Burada soruları ben sorarım," diye öfkeyle çıkıştı Çeka'nın adamı. "Ne tozu bu?"

"Öğütülmüş yulaf," dedi Artemyev. "Bununla besleniyorum."

"Pek şakacısınız galiba. Ama yakında şaka yapacak haliniz kalmayacak. Tutuklusunuz!"

"Tutuklusun diyorsun ama boş laf bu. Lafla tavuk bile yakalayamazsın. Bir karar verip eyleme geçmen lazım. Fyodor Artemyev'im ben."

Çeka'nın adamı sarardı. Mavzeri sımsıkı kavrayan eli titremeye başladı, alnına ter bastı. Bu odadan sağ çıkamayacağını biliyordu. Gözlerini Artemyev'in yumruk yaptığı eline dikti. Boğuk bir sesle konuşmaya başladı:

"Teslim olun, binanın etrafı çevrildi, kapana kıstırıldığınızın farkında değilsiniz. Sovyet hükümeti kan dökülmesini istemiyor, proleter kitlelerin hizmetinde çalışmaya hazır olduğunuzu açıklarsanız hafif bir cezayla kurtulabilirsiniz

belki... Cerzinski'yi tanıyorum, Steklov'u da, ikisiyle de tanışıyorum, onlarla konuşurum, sizin için elimden geleni yaparım... Yerinizden kıpırdamayın, elinizi oynatmayın! Vurularak ölmek feci bir ölüm..."

"En azından sussaydın bari ama çenen hiç durmuyor," dedi Artemyev.

Kızıl Ordu askerleri ateş etmeye hazır tüfeklerle odaya girmişlerdi. O anda Artemyev, düşmanlarının elinden bir kez daha kurtulmak, kalabalıklara karışmak, eserine baştan başlamak için dayanılmaz bir istek duydu. Zekice, cesurca, akıldışı planlar bıçak gibi keskin zihninde bir an vızır vızır dolandı.

Hepsinden vazgeçti.

"Hoş geldiniz!" dedi Kızıl askerlere. "Ama kötü zamanda geldiniz be biraderler."

Öne doğru bir adım attı ve yumruğunda sakladığı küçük, kırmızı, parlak bir metal silindiri odanın ortasına fırlattı.

Patlama esnasında binadan çıkmakta olan Vittorin aniden sokak lambasına doğru savruldu, doğrulup kalktı, bir kadının, kolları havada, bağırarak bir apartmanın girişine kaçtığını, Taganski Meydanı'nın ortasındaki bir faytoncunun atlarını deli gibi kırbaçladığını gördü, paramparça olan pencere camlarının şangırtısını duydu.

Sağına soluna bakmadan koşmaya başladı, kaçmaktan başka bir şey düşünemiyordu. Bilmediği sokakların labirentine daldı, karşılaştığı insanların yanından başı önde telaşla geçip giderken hepsinin gizli polis, ajan ve kılık değiştirmiş milisler olduğundan emindi.

Kendini, nasıl olduğunu bilmeden, bir kilisenin önünde buldu. Yorgunluktan ayakta duramadığı için kiliseye girdi. Yan sahının nişlerinden birine, mucizeler yaratan Aziz Nikolaus ikonunun altına çöküp gözlerini kapadı.

Kiliseden ayrıldığında öğleden sonra saat dörttü. Artık sakinleşmişti, tanınma ve tutuklanma tehlikesinin çok da büyük olmadığını düşünüyordu şimdi. Bir sokağın köşesinde kutusu altmış rubleye kibrit satan genç kadına yaklaşıp tren garına giden yolu sordu.

O sırada Sovyet şenliği doruk noktasına ulaşmıştı. Sadovaya Caddesi'nden tuhaf bir yas müziği eşliğinde bir cenaze alayı geçiyordu: Parlamentarizm mezara taşınıyordu. Parlamentarizmin tabutunun arkasında, kalabalığın yuhalayıp dalga geçtiği generallerin, papazların, şnaps imalatçıları ve kodaman işadamlarının kılığına girmiş aktörler yürüyordu. Devasa bir para çuvalıyla sembolize edilen Amerika, Smolenski Bulvarı boyunca sürükleniyordu. Proleter bir şair Pavel Kilisesi'nin merdivenlerinin tepesinden devrimci dizelerini, eski düzene, burjuvaziye, ölü Çar'ın ordularına karşı mücadelenin şarkılarını haykırıyordu. Arbat Meydanı'na derme çatma bir sirk kurulmuştu: Avrupalı krallar ve devlet adamları sırtlan, kurt, timsah, vaşak, kuyruk sallayan şebekler olarak teşhir ediliyor; Wilson, Vandervelde ve Lloyd George palyaçoluk yapıyorlardı.

Moskova'nın seslerini Kursk Garı'nın önünde son kez duydu Vittorin. Megafonlar halkı devrimci bir tiyatro oyununun, "Kış Sarayına Hücum"un kalabalık sahnelerinde oynamaya davet ediyordu, ardından haberlere geçildi. Sovyet birlikleri Perm şehrini almıştı. Kızıl partizanlar Kolçak'ın ordusunu atlatmayı başararak cephane taşıyan treni raydan çıkarmışlardı. Sovyetlerin can düşmanı ve yabancı sermayenin paralı askeri karşıdevrimci Artemyev, tutuklanmaktan ve hak ettiği cezadan kaçarken ölmüştü.

Büyük asinin, meydanlardan ve caddelerden taşan gümbür gümbür bir sesle duyurulan ölüm haberi Vittorin'i olduğu yere mıhladı. Olaylar arasında bağlantı kuramıyor, Artemyev'i düşmanlarının eline kendisinin teslim ettiğini bilmiyordu. Garibine giden tek şey, kaderin Artemyev'e, sanki

maceralarla dolu hayatının anlamı buymuş gibi, Vittorin'in cepheye gitmesine yardımcı olacak kadar zaman tanımış olmasıydı.

Fakat Vittorin'in buna kafa yoracak zamanı yoktu. Çizmesinin koncundan seyahat izniyle askeri araç ehliyetini çıkardı ve elinde belgelerle gara girdi.

Hücum Emri

Penza Tümeni'nin Üçüncü Kızıl Piyade Alayı 1919 yılının haziran ayının son günlerinde cephenin göbeğinde, düşman ateşi altında örgütlenip kurulmuştu. Yaz boyunca altı çarpışmaya katılmış, Harkov savunmasında yer almış, Valki'de düşman ordusunun can alıcı darbesini savuşturmuş ve Savaş Komiserliği'nin Rusya'daki tüm ofislerinin raporlarında adından iki kez saygıyla söz ettirmişti. Kasım başlarında yağmur dur durak bilmeden yağarken, rezervleri artık epey erimiş olan alay Miropol'ün güneydoğusunda Beyaz bir tümenle burun buruna gelmek üzereydi.

Alay komutanı, ömrü cephelerde geçmiş yaşlı bir yüzbaşıydı, emirlerinin altına imzayı sol eliyle atıyordu, sağ elini, Karpatlar'daki taarruzlarda kaybetmişti. Birinci taburun başında Denizci Stasik vardı, ikinci taburun komutanı, asıl mesleği sobacılık olan Yoldaş Storoşev'di. İkisi de Moskova'daki komutanlık kursundan mezun olmuştu, ikisi de Kızıl Bayrak Nişanı sahibiydi.

Üçüncü tabur sadece kâğıt üzerinde mevcuttu.

Alay komutanlığının emrinde bir hafif batarya ve çok eğitimli kişilerden oluşan bir keşif müfrezesi de vardı. Bu müfrezenin komutanı gönüllü olarak cepheye yazılmış Moskovalı bir üniversite öğrencisiydi. Adı Berezin'di. Yaşlı annesi ve nişanlısı Moskova'daydı ve yolunu gözlüyorlardı.

Berezin, soğuk ve yağmurlu bir kasım sabahı devriyesini tamamladıktan sonra birinci manganın ikinci komutanıyla paylaştığı barınağına döndü.

Esasen bir samanlıktı burası, kurt yenikleriyle dolu bir masa ve birkaç sandalyeyle derme çatma da olsa kalınabilecek bir yere dönüştürülmüştü. Kırık bir şişenin ağzına dikilmiş bir mum titrek ışığıyla odanın bir kısmını aydınlatıyordu. Kızıl Ordu askeri Yefimov küçük demir döküm sobanın önüne çömelmiş, parçalanmış bir sandıktan artakalan ıslak tahtalarla ateşi besliyordu.

Berezin her tarafına çamur sıçramış buruşuk kaputunu kurutması için astı. Sonra sobanın başına geçip ellerini ısıttı.

"Alman nerede?" diye sordu. "Gitti mi?"

"Uyuyor. Şuraya uzandı." Yefimov omzunun üstünden arkadaki karanlığa işaret etti.

"Ateşi düşmedi mi?" diye kurcaladı Berezin.

Yefimov omuz silkti.

"Belki ateştir, belki de başka bir hastalık," dedi. "Hep üşüyor, durmadan titriyor. Sıhhıyecinin emir eri geldi, damla vermeye çalıştı ama Alman onu başından savdı."

Berezin çizmelerini çıkarmaya başladı. Yefimov demir sobanın üzerine çay suyu koyup anlatmaya devam etti:

"Yemeğe gelince, yoldaş, bugün ekmek dağıtılmadı ama konserve var, iki kişiye bir kutu, eldeki stoklar iyice azalmış. Şu konserve size kaldı, Alman yemez çünkü. Sadece su içiyor, gece boyunca su istedi. Karşıdaki Beyazlar ne durumda, yoldaş? Dün şarapnel saçtılar, tüfek sesleri de duydum. Yine azmaya başladılar herhalde?"

"Keyifleri yerinde lanet olasıcaların, sütlü yulaf ezmesiyle besleniyorlar," dedi Berezin. "Akşam içtimasından sonra dua edip şarkı söyledikleri duyulabiliyor. Çar zamanlarındaki gibi alay papazları, hatta ilahi okuyucuları bile var."

Vittorin köşesinde uykudan uyandı. İltihaplı gözlerini ovuşturdu, üstüne örtülmüş paltoyu ve battaniyeyi fırlatıp atarak ayağa kalktı.

"Geldiniz mi Berezin? Kapı neden kapalı? Bu sıcak dayanılır gibi değil. Bırakın da biraz hava girsin içeri! Ee, gördünüz mü onu?"

Berezin yere diz çökmüştü. Sırt çantasından kulpu kırık bir fincan çıkardı. Fincanın içini ceketinin ucuyla özenle sildi. Sonra kendine çay doldurdu.

"Kapıyı açmayacak mısınız? Temiz hava girmesin mi içeri?" diye haykırdı Vittorin.

"Ateşiniz olduğu için dışarıda yaz havası var sanıyorsunuz," dedi Berezin. "Bütün çatlaklardan rüzgâr esiyor zaten, içerisi bir türlü ısınmıyor."

"Sağlığım yerinde, bir şeyim yok... Onu görmediniz, öyle mi?"

"Kimi?"

"Beyaz subayı. Adamlarınızın 'Islıkçı' dediği kişiyi."

"Hayır. Ona rastlamadım. Tren yolu seddinin arkasında, söğütlerin arasında devriye gezen askerler yirmi adım ötemizden geçtiler. Daha sonra, şafak sökerken ikinci bir devriyeye rastladım, sis o kadar yoğundu ki az kalsın onlarla burun buruna geliyordum."

Vittorin gözlerini kapadı. Adamlarına, elinde kamçı, ıslık çalarak hücum emri veren o Beyaz subayı ilk ne zaman duymuştu? Sıraya dizdiği esirlerin önünde ıslık çalarak volta atan, sonra da Kızıl subayların öne çıkmasını söyleyerek onları kurşuna dizdiren o Beyaz subayı? İçinde fokur fokur kaynayan bir nefretle aramıştı Vittorin onu, saf değiştiren her askeri sorguya çekmişti ama o Beyaz subayın Selyukov olduğundan ancak şimdi, beynini durmaksızın kemiren düşüncelere teslim olmuş vaziyette ateşler içinde samanlıkta yatarken emin olmuştu. Kana bulanmış elinden kamçısını düşürmeyen, iki dirhem bir çekirdek, parfümlü katil...

"Berezin!" diye inledi. "Nasıl olmuştu, hani siz onun atını..."

"Biliyorsunuz işte," dedi Berezin. "Bundan on gün önce. Altındaki atı vurmuştuk, onu canlı ele geçirmek istiyorduk. Fakat herif suratında kibirli bir ifadeyle ayağa kalkıyor, bir sigara yakıyor, sigarasını içerken tabancasıyla durmadan ateş ediyor. Yanımdaki Maruşin vuruluyor."

O kibirli surat! Ateş ederken sigarasını içiyor... Selyukov'u sigarasız gören biri var mıdır acaba?

"Devam edin! Sonra ne oldu?"

"Hiç. Biliyorsunuz işte, çapraz ateş altında kaldığımız için geri çekilmek zorunda kaldık."

Vittorin bir iniltiyle samanların üstüne bıraktı kendini, gözleri sızlıyordu, kırmızı bir sisle doluydu samanlık. Geri çekilmek zorunda kalmışlar. O gün kendisi de orada olsaydı, Selyukov elinden kurtulamazdı. Asla geri çekilmezdi o. Çapraz ateşmiş. Siper alıp savaşmaya devam eder insan!

Sırtından buz gibi bir ürperti geçti. Ayağa kalktı, paltosunu üzerine aldı ve samanlıkta tutsak bir hayvan gibi huzursuzca volta atmaya başladı.

Hastaydı, hasta olduğunu hissediyordu. Ateşi yükselmişti. Gece eklem ağrısından uyuyamamıştı. Yarın bir gün askeri hastaneye yollarlar beni. Geri döndüğümde alay nerede olacak? Tabur komutanı Storoşev'in söylediğine göre, alay bu cepheden alınıp başka bir cepheye gönderilecekmiş. Kamyonlar çoktandır Miropol'de hazır bekliyor. Nereye yuvarlanıyor küçük elma? Cepheden cepheye sürüyor devrim birliklerini, dedi Storoşev, devrim kanla ve benzinle kazanıyor muharebelerini.

Ve Selyukov karşıda, delik deşik edilmiş şeker fabrikasında. Yarın hastaneye gönderilirim belki de. Harekete geçmek, kararlı davranmak şart oldu artık.

"Berezin!"

Duymuyor. Yere yatmış, mumu önüne koymuş, gazeteyi, *Kızıl Cephe Askeri*'ni okuyor.

"Berezin! Bugün bir daha dışarı çıkacak mısınız?"

"Öğleden sonra dört adamla devriye gezeceğiz," diye cevap verdi Berezin. "Ne de olsa insan karşıdaki komşunun vaktini nasıl geçirdiğini görmek istiyor. Akşamları dinleme postaları koyuyorum sadece... Bakın, nasıl da ahkâm kesiyor şu gazeteciler. Biri şöyle yazmış: 'Ordu, bize hükmeden iktisadi, toplumsal ve siyasi güçlerin bileşkesi olarak algılıyor kendini.' Eh, mitinglerden öğrendiğini yazıyor tabii ama cephede alkışlanmayacağı kesin... Yoldaş Yefimov, dikkat edin de ateş sönmesin. Bu bir emirdir! Ben adamlarıma iktisadi güçlerden söz etmiyorum tabii, onlara şöyle diyorum: Sizler kahramansınız, sizler yenilmezsiniz... O zaman peşimden geliyorlar."

"Sizin yerinize ben devriyeye çıkayım Berezin, bugün ben gideyim. Yorgunsunuz, hiç uyumadınız."

"Ama siz hastasınız, yoldaş," dedi Berezin. "Böyle bir sorumluluk altına giremem."

"Hasta değilim," diye bağırdı Vittorin, ateşten titreyerek. "Rüzgâra, yağmura, taze havaya, harekete ihtiyacım var, hepsi bu. Bu samanlıkta çürüdüm, bitler yiyip bitirdi beni, hastalığım bu işte. Bırakın da sizin yerinize ben gideyim."

"Kahretsin, peki, siz gidin!" dedi Berezin.

Esnedi, yarı kapalı gözlerle ateşe bir daha baktıktan sonra yattı.

Vittorin devriyeden ancak karanlık çöktükten sonra döndü. Adamlarını barınaklarına yolladı ve çitleri, sıra sıra kızılağaçları geçtikten sonra vadinin dibine doğru inen patika boyunca yürümeye devam etti.

Ağaçların tepe taçlarından ağır damlalar düşüyordu, etraf toprak ve durgun su kokuyordu. Alay karargâhı olarak kullanılan beyaz badanalı çiftlik evi karanlığın içinde parlıyordu.

"*Stoy! Kto takoy!*"* diye tıslar gibi seslendiği duyuldu nöbetçinin.

Vittorin durdu.

"*Svoy.*** Sizden biri."

"Parola?"

"Komintern."

Vittorin karargâhın önünde alay komiseriyle, kahverengi saçı bukleler halinde alnına ve boynuna dökülen o atletik gençle karşılaştı.

"Size rapor vermem lazım, yoldaş," dedi Vittorin dümdüz uzattığı parmaklarını kasketinin siperliğine götürerek. "Bu gece karşıdaki Beyazlar arasında üst düzey bir subay da var."

İki muharebeye ve Kiev'deki büyük sokak çatışmasına katılmış olan komiser, Vittorin'in yüzüne dikkatle baktı.

"Tam olarak ne gördünüz, yoldaş?"

"Fransız üniforması giymiş subaylar gördüm," dedi Vittorin. "Ayrıca, İngiliz eyerli atlar. Dahası, okul binasının önüne telefon hattı çeken bir süvari telsiz müfrezesi."

"Saat kaçta?"

"Öğleden sonra beşte."

"Olağandışı başka bir şey gördünüz mü?"

"Hayır... Daha doğrusu, evet: Okul binasına girip çıkan emir erlerini..."

"Birliklerde bir hareketlilik gözlemlemediniz mi?"

"Hayır."

Hain ve de alaycı bir pırıltı mı vardı komiserin gözlerinde? Vittorin ayağının altındaki zeminin kaydığını hissetti, çatının ahşap kirişleri üstüne üstüne geliyor gibiydi, fakat dişini sıkıp kendine hâkim oldu, dik dik yüzüne bakan komiserden gözlerini kaçırmadı, iradesi ateş nöbetinden daha güçlüydü.

---

* (Rus.) Dur! Kim var orada! (ç.n.)

** (Rus.) Benim. (ç.n.)

"Beyaz cepheyi teftişe gelen üst düzey kurmaylardır belki," dedi komiser kısa bir suskunluktan sonra. "Onları nereden gözetlediniz?"

"Geçen hafta top ateşine tuttuğumuz çiftliğin tavan arasından."

"Düşman hattından geçmeyi başardınız yani."

"Başardım."

"Kayıp var mı?"

"Yok. Adamlarımı geri gönderip kendim gittim."

Komiser sustu. Çok uzun bir süre sustu. Bir soru daha? Bir tuzak daha? Vittorin'in kanı şakaklarında uğulduyor, dişleri takırdıyordu; dizleri, uzuvları sızım sızım sızlıyordu. Gücünün tükendiğini, artık dik duramayacağını hissediyordu, birkaç saniye daha belki, ondan sonra...

"Pekâlâ. Raporunuzu ileteceğim," dedi komiser.

Saat gecenin on biri. Alay komutanının odasında bir gaz lambası yanıyor, lambanın üstünde gri bir tütün bulutu süzülüyor. Duvarda kaputlar, kasketler, bir fişeklik, bir karabina asılı. Masanın üzerine yayılmış haritanın bir ucundan diğerine, kırmızı ve mavi küçük bayraklardan oluşan iki hat uzanıyor. Küçük bayrakların az ötesinde, karşıdevrimcilerin işgali altındaki bölgede, bir çakı ve alay komutanının gümüş cep saati duruyor.

Masanın etrafında oturan üç adam haritaya bakıyor.

Alay komutanı pencerenin önünde dikiliyor, ceketinin sağ kolu gevşekçe aşağıya sarkıyor. Sobada usulca çıtırdayan ateş sönmek üzere. Denizci Stasik, Birinci Tabur'un komutanı, sönmüş sigarasıyla telefonu işaret ederek tümen karargâhındaki subaylara verip veriştirmeye başlıyor.

"Hâlâ bir karara varamadılar, tüm cepheleri stratejik ve operasyonel açıdan enine boyuna tartışmasalar olmaz sanki," diye alaycı bir kahkaha atıyor. "İçlerinden biri öneriler-

de bulunmuştur belki ama diğerleri birlik olup ona saldırmışlardır, planının işe yaramayacağını kitaplardan bol bol alıntı yaparak kanıtlamaya soyunmuşlardır. Halbuki basit bir askeri manevra ama burunlarının üstündeki gözlüklerle her şeyde bir zorluk görüyorlar: Mevsim elverişli değilmiş, çayırlar bataklığa dönmüşmüş, alayda sadece bin yüz piyade varmış, birliklerin teçhizatı yetersizmiş..."

"Bu anlattıklarınıza," diyor alay komutanı, "karşıdaki Beyazların etraflarına tel örgü çektiğini, makineli tüfeklerinin olduğunu, ayrıca topçularının da bizimkilere on bastığını ilave edersiniz, benim bir saat önce tümen komutanına bildirdiğim itirazların hepsini sayıp dökmüş olursunuz."

İkinci Tabur'un suskun komutanı Storoşev, alay komutanının tereddütlerine hak verdiğini göstermek için başını sallıyor. Tehlikeli işlere soyunmaktan hoşlanmıyor, düşmanı yerle bir edecek darbenin çok iyi düşünülerek hazırlanmasından yana, cesur biri ama gözü kara değil. Fakat Denizci Stasik başka türden biri. Her yerde, savaş alanında, oyunda, kadınlarla ilişkilerinde ve kavgada hemen sadede gelir o. İri, kırmızı elini masaya koyup öne eğiliyor.

"Komutan Yoldaş," diye bağırıyor, "askerler arasında dayanışmacı bir disiplin olmadığını, Kızıl Ordu neferlerinin ilerlemeyi reddettiğini de bildirdiniz mi acaba?"

"Askerin disiplini gayet iyi," diye sakince cevap veriyor alay komutanı. "Ama dayanışmacı bir disiplin düşmanı bozguna uğratmaya yetmez."

"Karşıdaki Beyaz ekselanslarının elimizden kaçıp kurtulmasını ister gibi bir hali var," diye fısıldıyor Stasik masanın üzerinden Storoşev'e.

Tek kollu yüzbaşı bunu duyuyor. Yüzü renkten renge giriyor, Stasik'e doğru iki adım atıyor. Fakat alay komutanı ondan önce davranıyor.

"Yoldaş!" diye sertçe çıkışıyor Stasik'e. "Alay komutanına saygılı davranın! Onun kararlarından ben de sorumlu-

yum. İthamınızı derhal geri almadığınız takdirde hakkınızda resmi işlem başlatmak durumundayım."

Valki'de yoğun bir mermi yağmuru altında iki düşmanın hakkından gelen Denizci Stasik öğretmeninden azar yemiş bir oğlanın mutsuz yüzüyle komisere bakıyor. Bir şey söylemek istiyor ama yüzbaşı boş versene gibilerden bir el hareketi yaparak penceredeki yerine dönüyor. O sırada telefon çalıyor. Yüzbaşı ahizeyi kaldırıyor:

"Penza Tümeni, Üçüncü Kızıl Piyade Alayı'nın komutanı."

Telefonun ahizesi kulağında, hiç kıpırdamadan dinliyor, gözleri, telefondaki ses sanki oradan geliyormuş gibi duvardaki kaput ve kasketlerde. Bir dakika geçiyor. Sonra omuzlarını dikleştirip telefonda aldığı emri tekrar ediyor:

"Yarın sabah saat altıda Yamnoye-Sobolevsk yönünden gelen yeni birlikler, Zirkiy ile İvanivka arasında konuşlanan Beyazların Markow Tugayı'na dört koldan saldıracak. Üçüncü Kızıl Piyade Alayı düşmanın dikkatini kendi üzerine çekmek için sabah beş kırkta bir şaşırtmaca saldırısı düzenleyecek."

Yüzbaşı ahizeyi yerine koyduktan sonra alay komiserine ve tabur komutanlarına dönüyor:

"Ne dediğimi duydunuz. Gereken önlemler alınsın. Yoldaş Stasik, sizin taburunuz..."

Üç adam hiçbir şey söylemeden haritanın üzerine eğiliyor.

Ağaçlar ve çalılıklar gecenin gölgesinden sıyrılıyor. Gökyüzü yavaş yavaş renkleniyor, solgun tepelerin üzerinde şafak söküyor. Kızıl Ordu askerleri iğreti siperlerin arkasına büzülmüşler, kaputları sırısıklam, hendeklerin içi bulanık sarı yağmur suyuyla dolu. Tüfek mermileri havada ıslık çalıyor; taşlara, ağaç gövdelerine isabet eden kurşunların

sesi kulağa kırbaç şaklaması gibi geliyor. Topçular araziyi tarıyor. Uzaktan uzağa duyulan gümbürtü sesi gökte uğuldayarak dörtnala yaklaşıyor, sipere iyice siniyor bedenler ve tarladaki evleklerin arasından havaya kahverengi bir toprak sütun fışkırıyor.

Vittorin, ıslak toprağa bulanmış demir küreği korunmak için başının üzerinde tutarak alçak hendekte biraz doğruluyor. Karşıda, batı yönünde topçu savaşı tüm hızıyla devam ediyor, hiç durmadan gümbürdüyor düşman topları. Kapkara ve kükürt sarısı duman bulutçukları asılı tepelerin sırtında. Bulutlardan demir ve ateş yağıyor. Yine de piyade hattı büyük bir gayretle ilerlemeye devam ediyor. Fazla bir şey görülemese de, rüzgârın savurduğu küçük beyaz bulutların uzayıp giden silsilesi ve ara ara yamaçtan aşağıya koşarak kendilerini yere atan, sonra da gözden kaybolan küçük siluetler fark edilebiliyor.

Son adımın karşı tarafta atılacağını biliyor Vittorin. Gözlerini kapattığı anda düşüncelerine bir rüya bulanıklığı geliyor. Orada koşuyor, ateş ediyorlar, hepsi onunla birlik olmuş, onun meselesi için uğraşıyorlar, kendisi uzanıp dinlenebilir şimdi. Tüm cephelere iletmek üzere bir telgraf geldi bu öğlen Moskova'dan, üzerinde Kremlin'in damgası var, "...derhal tutuklansın," diye yazıyor telgrafta. Çabuk olun, orada duruyor işte binici pantolonuyla, yüksek konçlu cilalı çizmeleriyle, elinde kamçısıyla tek başına duruyor orada ama yüzü görünmüyor, kükürt sarısı muazzam bir bulut öbeklenmiş omuzlarına, kimse bilmiyor onun Selyukov olduğunu... Derhal tutuklansın! Geldiler bile, Kızıl Ordu askerleri, ansızın yerden bitiverdiler, onu tanıdılar, dört koldan yaklaşarak etrafını çevirdiler. Ama o yerinden kıpırdamıyor, geri çekilmiyor, nefesi ateşten sanki ve omuzlarındaki bulut gök gürültüsü gibi gümbürdüyor askerlere: "*Paşol!*"

Rüyanın sis bürümcüğü yırtıldı... Vittorin aniden ayağa fırladı. O esnada başının üzerinden bir şarapnel parçası

uçtu, siperin on adım ilerisinde bir el bombası patlamıştı. Öfkeli bir salvo önündeki tümseği kırbaçlıyordu. Yaylım ateşi birkaç saniyeliğine kesilince, bir karaltının karşıdaki ardıç çalılıklarının orada ayağa kalktığı görüldü. Koşan, sonra kendini yere atan ve bir tarlanın evleğinde gözden kaybolan bu karaltı, şimdi yüzü seçilebilen Berezin'di. Berezin tekrar koşmaya başladı ve bir hamlede tümseği aşıp kendini Vittorin'in yanına attı.

Cephe önünden geliyordu, araziyi biliyordu. Derin derin nefes alıp soluklandıktan sonra savaşın gürültüsünde Vittorin'e vaziyeti anlatmaya başladı:

"Gidişat hiç iyi değil. Sağ kanat geri çekildi, Beyazlar karşı saldırıya geçti. Aydınlatma fişeklerini görüyor musunuz? Bizimkiler topçu desteği istiyor."

Cebinden not defterini çıkarıp kısa bir rapor yazdı. Arazinin krokisini çizdi, tespit ettiği iki düşman makineli tüfeğin yerini krokide işaretledi ve kâğıdı Vittorin'e verdi. Sonra siperi terk etti, zira karşıda, bir el bombasının açtığı çukurda adamları onu bekliyordu. Kurşunlarla delik deşik edilmiş arazide dikkatle sürünerek uzaklaştı ve geldiği gibi hızla gözden kayboldu.

Müfreze lideri, piyade hattının geniş açı oluşturduğu yerin birkaç adım gerisine gömmüştü kendini. Gençti, lepiska saçları vardı, kız gibi narin teni yüzünden alayda ona Sonyeçka adını takmışlardı. Yedi aydan beri cephedeydi, Kızıl Ordu'da borazancılıktan subaylığa terfi etmişti.

Vittorin ona Berezin'in notunu uzattı. Sonyeçka kâğıdı okuyup ikiye katladı. Sonra düşmanın elindeki araziyi dürbünüyle taradı.

"Hiç vakit kaybetmeden harekete geçip makineli tüfekleri susturmamız lazım," dedi Vittorin boğuk bir sesle.

Sonyeçka dürbünü yere koyup başını iki yana salladı.

"Topçuların görevi o," dedi. "Su kutsama ayinine denk gelmiş şeytana benziyorsunuz, yoldaş. Hasta mısınız yoksa?"

"Ateşim var. Ama doktorla birlikte bunun önemli olmadığına karar verdik," dedi Vittorin beceriksizce gülümsemeye çalışarak. Fakat yüzüne yine o gergin, fanatik ifade gelmişti. Ekibiyle birlikte köye ulaşıp Selyukov'un ricat hattını kesme düşüncesi hummalı beyninde saplantıya dönüşmüştü. "Burada böyle yatıp duramayız," diye devam etti. "Bizim taarruz durmuş gibi. Harekete geçip saldırmayacak mıyız artık?"

"Ben öyle bir emir almadım," diye cevap verdi Sonyeçka. "Arazi buna elverişli değil. Engebeli arazide sipersiz üç yüz adım ha! Yerimizden kıpırdamayacağız. Besbelli ki yağmur bizi sürükleyip götürene kadar burada böyle yatıp kalacağız... Hey, yoldaş!"

Piyade hattındaki bir Kızıl askere yanına gelmesini işaret etti.

"Al bu kâğıtçığı. Tazı gibi koş git, tabur komutanına götür!"

Yerinde doğrulup kâğıdı Kızıl askere uzattı. Vittorin de doğruldu. Dişlerinin arasından tıslad:

"İlerlemeyeceksiniz, öyle mi? Korkuyorsunuz yani. Size karı ismi takmakta haklılarmış."

Ama Sonyeçka onu duymadı. Seken bir mermi kalçasına saplanmıştı. Yüzü donuklaştı, yeri avuçladı, sonra yığılıp kaldı.

"Tabur komutanına..." diye tekrarladı fısıldayarak. "İşim bitti, yoldaş. Komutayı siz devralın. Mermi boşa harcanmasın. Ateşe ancak saldırı amacıyla karşılık verilsin. Mevcut hat..."

Hırıldıyor, güçlükle nefes alıyordu, kaputunun önünü iki eliyle birden yırtıp açmaya çalıştı. Sonra başı geriye düştü, hareketsiz kaldı.

"Doktor!" diye bağırdı Vittorin. Doktor da, yardımcısı da ortada yoktu.

Kızıl askerlerden biri Sonyeçka'nın üzerine eğildi, kaputunun ve mintanının düğmelerini çözdü.

"Onun doktora ihtiyacı kalmadı, yoldaş," dedi. "O hiçbir düğünde dans edemeyecek artık. Vadesi doldu onun."

Ve ölünün çizmelerini çıkarmaya koyuldu. Sonyeçka'ya isabet eden mermi tüm müfrezenin kaderini belirlemişti. Vittorin öne fırladı:

"Komutayı ben devralıyorum," diye haykırdı. "Yoldaşlar! Saldırıya geçiyoruz. Karşıdaki hainleri mahvedeceğiz. Proleter vatan bunu istiyor bizden, proleter vatan tehlikede. Yoldaşlar! Rusya'yı kurtarın!"

Bu nida kimsede karşılık bulmadı. Deneyimli Kızıl askerler, düşmanın en ufak bir kıpırtıyı bile derhal fark ettiği dümdüz bir arazi görüyorlardı önlerinde. Yine de itaat etiler. Hiç itirazsız ilerlemeye hazırlandılar.

"Süngü tak!" diye emretti Vittorin.

Piyade hattı boyunca bir şakırtı duyuldu. Sonrası sessizlikti, artık sadece mermiler konuşuyordu. Fakat ölüme mahkûm askerlerin arasından ansızın bir melodi yükseldi. Askerlerden biri bir şarkı mırıldanıyordu, çok geçmeden diğerleri de ona katıldı, sesler giderek gürleşti, herkes koro halinde söylemeye başladı:

"Nereye yuvarlanıyorsun küçük elma,
Geri dönmeyeceksin bir daha.
Ölüm listelerine yarının
Adı yazılacak yüz Kızıl askerin."

"İleri!" diye bağırdı Vittorin ve askerlerin şarkısı el bombalarının gümbürtüsünde boğuldu.

İleri atılan askerlerin çok küçük bir kısmı ölüm ateşinden geçmeyi başardı. Aptalca saldırı köyün yarı yolunda çökertildi. İki taraftan kıstırılan Kızıl askerler küçük bir meyve bahçesinin çalılık ve ağaçlarını siper alarak bir süre daha da-

yandılar. Mermileri bitince, kapısının önünde kıvırcık tüylü, iri bir köpek leşinin yattığı bombalanmış çiftlik evine sığındılar. Orada el bombaları ve tüfek dipçikleriyle düşmanı bir kez daha püskürttüler. Fakat birkaç dakika sonra evin çatı kirişi yanmaya başlayınca teslim olmaya karar verdiler.

Yanan evin dumanları arasından yarı baygın halde dışarıya çıkan esirler arasında Vittorin de vardı.

Vittorin, isten kararmış duvarları sabahları sisin içinden yükselirken sanki orada başka bir dünya başlıyormış gibi gözüne ulaşılmaz derecede uzak ve gizemli görünen yıkık şeker fabrikasının avlusunda yatıyordu şimdi. Diğer esirler yorgun, çaresiz ve donuk yüzlerle duvar diplerine çökmüşlerdi. Kuban Kazaklarının üniformasını taşıyan iki nöbetçi karabinalarına dayanarak avlunun ortasında dikiliyor, üçüncü nöbetçi de bir el arabasının okuna oturmuş, ağız armonikası çalıyordu.

Vittorin macerasının sonuna gelmişti. Alnı açık, özgür bir insan olarak çıkmak istemişti Selyukov'un karşısına. Ama kader, "Yok öyle!" demiş, onu gerisingeriye Çernavyensk Kampı'na fırlatıp atmıştı. İşte burada öylece yatıyordu şimdi, başa dönmüştü, esirdi yine, Selyukov ise yine efendi. Böyle olması kaçınılmazdı, kaderi böyle çizilmişti. Hasta, tutsak, yenik, savunmasızdı... Hesaplaşma anında kader ona bunu reva görmüştü.

Hayır. Savunmasız değildi. O zamanlar, evet, o zamanlar Çernavyensk'te evi, yurdu, sevdikleri gözünde tütüyordu ama şimdi bunların hepsi geride kalmıştı, hiçbirinin artık önemi yoktu. Çağın cehenneminden geçmişti, hayatı ona artık bir anlam ifade etmiyordu. Selyukov şimdi gelirse, onu karşılamaya hazırdı.

Selyukov'un karşısında durduğunu görüyordu... Oydu, göğsünde Vladimir Nişanı ve Georg Haçı'nı taşıyordu. Mi-

hail Mihayloviç! Tanıdınız mı beni? Evet! Selyukov onu tanımıştı, başına gelecekleri bildiğinden beti benzi atmıştı. Dünyanın tüm rezilliklerini, kötücül bir çağın tüm kötülüklerini yansıtan bu kibirli surata bir tokat. Bir tokat, bir tokat daha. Selyukov geri geri sendeleyerek kılıcını çekiyordu ama o, Vittorin artık ortada yoktu, zira Çernavyensk Kampı lağvedileli çok olmuştu... Peki neredeydi? Bir çiftlik evindeydi, pencerenin ahşap pancurlarının üzerine ayçiçekleri ve beyaz güller boyanmıştı, kapının önünde yatan iri köpek kimseyi içeri sokmuyordu, "bir ölü o ve ölülerin nöbetini tutuyor," diyen ses kulağa bir ağız armonikasının sesi gibi geliyordu. Nereden geliyordu bu ıstırap? Şakaklarını ve göğsünü durmaksızın tırmalayan bu ıstırap? Kurşunlar vızıldıyordu, Vittorin bir odun yığınının arkasında diz çökmüş, ateş ediyordu, ansızın Berezin geliyordu yanına, çarpılmış yüzüyle Berezin soruyordu: "Kim verdi bu emri? Siz mi? Bunu neden yaptınız?" – "Neden mi? Öyle olması gerekiyordu. Kader öyle istedi. Görmüyor musunuz? Dünyanın tüm kötülükleri sinmiş o surata..."

Kurşun gibi ağırdı Vittorin'in gözkapakları, gözleri kapandı, rüyalara dalıp gitti. Buzlu nehirlerde sürükleniyordu bu rüyalarda, çölün kızgın kumlarında, fırtınalarda ve dipsiz uçurumlarda. Sonra rüyalar bıktı ondan, silkip attılar onu ve Vittorin yeniden gün ışığına çıktı.

Avlunun ortasında kulağa uğul uğul gelen bir emir duyuldu:

"Kalkın hadi! Toplanın!"

Uyku ve ıstırap, doyasıya kan içmekten şişen sülükler gibi düştü Vittorin'in üzerinden. Beklediği an gelmişti. Ayağa kalkıp dimdik durdu. Esirler sağında ve sonunda hizaya girmişlerdi.

"Komiserler, Kızıl Ordu'nun subayları, örgütlü komünistler bir adım öne çıksın!" diye emretti astsubay.

Vittorin dört kişiyle birlikte esirlerin arasından öne çıktı. Altıncı kişi kısa bir tereddütten sonra onları izledi. Gerideki esirler sırada açılan boşlukları kapattı.

"Dur!"

Durdular. Vittorin'in yanındaki adam usulca mırıldandı:

"Bizi vuracaklar, altımızı birden vuracaklar, orası kesin. İyi. Varsın gömsünler beni... İşte, Islıkçı da geldi."

"Hani nerede?" diye haykırdı Vittorin.

"İşte orada yürüyor lanet olasıca! Görmüyor musunuz?"

"Yirmi yedi esir, ekselansları," dediği duyuldu astsubayın. "Altısı örgütlü komünist."

Gözlerinin önüne inen kızıl bir sis perdesi arasından gördü Vittorin peşinde olduğu iblisin yüzünü, Selyukov'u gördü ve bir çığlıkla öne doğru atıldı:

"Mihail Mihayloviç! Tanıdınız mı beni?"

Subay başını çevirip bakınca, birinin sarhoş gibi sendeleyerek yanına seğirttiğini gördü.

Tabancasını kaldırdı, sonra tekrar indirdi.

"Siz misiniz? Tanrı aşkına, burada ne arıyorsunuz?" diye bağırdı heyecanla. "Bolşevik mi oldunuz?"

"Bolşevik oldum," diye tekrarladı Vittorin. Selyukov'un nereye kaybolduğunu anlamıyordu, zira şimdi onun yerinde bir başkası, tanıdığı biri, Novovolinsk'teki evde yerleri süpüren süvari yüzbaşısı vardı... Yüzbaşı burada ne yapıyordu, Selyukov neredeydi?

"Tanrı aşkına doğruyu söyleyin bana!" diye haykırdı yüzbaşı. "Sizi zorla cepheye mi gönderdiler? Neden Rusya'ya karşı savaşıyorsunuz?"

"Kendi isteğimle cepheye gittim," diye kekeledi Vittorin. Gözleri yüzbaşıyı teğet geçerek boşluğa bakıyor, Selyukov'u arıyor ama bulamıyordu... Gitti. Yok.

"Pekâlâ," dedi yüzbaşı. "Gidebilirsiniz. Bir Rus subay sizin gibilere verdiği sözü de tutar. Gidebilirsiniz. Unutmadım, anlamıyor musunuz? Serbestsiniz, gidebilirsiniz."

Vittorin anlamıştı. Bir adım attı, fakat onu oraya kadar getiren, ayakta durmasını sağlayan kuvvet bir anda sönmüştü. Sendeledi, yere kapaklandı, üstüne gece ve sessizlik kapandı.

Astsubay, Vittorin'in kaputunun ve mintanının önünü yırtarcasına açtı.

"Tam düşündüğüm gibi, ekselansları," dedi. "Karşıdakiler bize tifo bulaştırmak istiyor. Döküntü göğsünü kaplamış bile."

Süvari yüzbaşısı tiksindiğini gösteren bir hareketle yüzünü çevirdi.

"İçi de dışı da zehirlenmiş," dedi. "Tifo ve Bolşevizm, al birini vur ötekine. Götürün onu buradan!"

Fakat bunu der demez, yerde yatan bu insan enkazının geçmiş günlerde dostu olduğunu hatırladı.

"Kireç çukuruna mı, ekselansları?" diye sordu astsubay.

"Lebedin'e, askeri hastaneye," dedi Yüzbaşı Stackelberg, söylediği sözden, aklından geçenlerden, döktüğü gözyaşından utanan bir insanın sert ve öfkeli sesiyle.

Nereye yuvarlanıyorsun...

Karyolasından bir akasyanın çıplak dallarını, kar bulutlarıyla kaplı göğün küçük bir parçasını görebiliyordu Vittorin. Karmakarışık, korkunç rüyalar gördüğünü, çok susadığını, Sonyeçka'nın öldüğünü, bir ağız armonikasının melodisini, kızıl sisi, kulağındaki çınlamayı, kaynar suyla dolu bir küvete sokulduğunu hayal meyal hatırlıyordu. Novovolinsk'ten tanıdığı süvari yüzbaşıyla karşılaşması ise hafızasından tamamen silinmişti.

Üç haftadır karantina barakasında tutulduğunu hemşireden öğrenmişti. Bir gece saat dörtte iki Kuban Kazakının onu oraya getirdiğini, kendisine verilmek üzere kapalı bir zarf bıraktıklarını. Ateşinin hızla düşeceği günü doktorların önceden tahmin ettiğini, ellerinin üzerindeki kahverengi lekelerin endişe edilecek bir tarafı olmadığını, belgelerini ve giysilerini mutlaka geri alacağını da.

Hemşirenin ona söyleyebildiği bundan ibaretti. Askeri hastaneye getirilmesine yol açan olayları açıklayabilecek bir isim ve adres bulunmuyordu zarfın üzerinde. İçinde ise ufak banknotlar halinde iki yüz Fransız frangından başka bir şey yoktu.

Sonraki günlerde Vittorin'in bundan böyle atacağı adımları düşünmek için bol vakit oldu. Selyukov meselesinden vazgeçmiş değildi. Yolunu kaybettiğinin farkındaydı. Yanlış izin peşinden gitmişti, şimdi her şeye yeni baştan başlayacaktı.

Cesareti kırılmamıştı, ne yapması gerektiğini çok iyi biliyordu. Hastaneden taburcu edileceği günü iple çekiyordu. Ve bu, düşündüğünden de çabuk oldu.

Aralık ayının son günlerinde Rusya'nın kaderi çizilmişti. Kızıl birlikler doğuda Novoçerkassk'ı, batıda Balta'yı ve Tiraspol'ü ele geçirmişlerdi. Poltava ile Harkov arasındaki Beyaz cephe hâlâ direniyordu. Ama General Denikin'in ana karargâhında geri çekilme hazırlıklarına başlanmıştı.

Ocak ayının ilk günlerinde askeri hastane tahliye edildi. Ve Beyaz birlikler çoktan kaybedilmiş dava için son bir mücadeleye girmek için güneye, Kırım'a ve Kafkasya'ya akarken, Vittorin Harkov Vilayeti'nden geçen Donets nehrinin güneyindeki Ztaromyena köyüne gitti.

Not defterinde şunlar yazıyordu:

'Grişa, Selyukov'un emir eri; Grigoriy Ossipoviç Kedrin (Kadrin?), Harkov vilayeti, Ztaromyena köyü, Slavyansk istasyonu.'

Vittorin akşama doğru seyahatinin hedefine vardı. Ztaromyena köyü, nehir genişliğindeki karayolunun iki yanında biteviye uzayıp gidiyordu. Karla kaplı bostanların üzerinde ekin kargaları çığlık çığlığa uçuyordu. Evlerin arkasında, Selyukov'un emir eri Grişa'nın savaştan önce çalıştığı tuğla imalathanesinin bacası ve fırını görünüyordu. Köyün muhtarı olan sakallı, iri yarı çiftçi Vittorin'e gereken malumatı verdi:

"Grigoriy Ossipoviç Kedrin, evet, tanıyorum," dedi. "Burada değil, bir subayın hizmetinde. Geçen sene, Girit'in On Aziz Şehidi Günü'nde vatanın büyük savaşından döndüğünde Asya Timofeyevna'nın demirciyle evlendiğini öğrenince ortalığı birbirine kattı. Kadını dövdükten sonra hızını alamayıp demirciye de saldırdı. Ama asıl neden şnapstı. Bana getirildiğinde zilzurna sarhoştu zaten, ben de onu

köyün kodesine tıktım, anası gelip alana kadar orada kaldı. Şnaps meselesinden hiç bahsetmeyelim daha iyi. Burada herkes sünger gibi içiyor."

Ztaromyena sakinlerine acı acı söylendi. Kendi aralarında gizlice bir ihtiyar heyeti seçmiş, onu, köyün muhtarını kovmak için bir Bolşevik'in gelmesini bekliyorlardı.

"Bugün ıstavroz çıkarıyorlar ama yarın ikonlara tükürecekler. Tanrı'nın dünyaya serpiştirdiği on ölçek kötülüğün dokuzu buradaki köylülerin üzerine yağmış. Bu Grişa da diğerleri gibi yaramaz herifin teki. Evet, anası burada yaşıyor. Anasına mektup yazmış, oğlunun nerede olduğunu o biliyordur belki. Sizi evine götüreyim, ekselansları."

Yaşlı kadın evinin önünde durmuş, tavukları yemliyordu. Günlerden pazar olduğu için başını örtmüştü. Oğlu Grişa'yı görmek isteyen bir şehirlinin geldiğini duyunca yüzü ışıdı.

"Grişa benim oğlum," dedi Vittorin'e. "Tanrı'ya şan olsun, onu ben yetiştirdim. Buyurun, içeri girin, ekselansları, şeref verirsiniz."

Odanın içi süt, ıslak odun, ringa balığı ve haşlanmış patates kokuyordu. Rahatı bozulmuş bir erkek kaz masanın altından çıkıp boynunu uzattı ve tıslayarak Vittorin'in üzerine yürüdü. Ocağın tepesindeki sekide yaşlı mı yaşlı bir köylü yatıyordu, tavşan postu başlığını kulaklarının üzerine çekmiş, uyuyordu. Çok eski bir Aziz Sergius ikonunun önünde mavi camdan bir kandil yanıyordu.

"Bir mektup aldım ondan ama üstünden çok zaman geçti," diye anlatmaya başladı yaşlı kadın. "Postacının omzunda deri çantasıyla ta uzaktan bağırdığını duydum: 'Agrafena Matveyevna! Bir mektubunuz var!'... Mektubu alırken dizlerim büküleyazdı. 'Şimdi nerede acaba?' diye düşünüyordum. 'Belki de yatacak ve dua edecek bir yerceğizi bile yoktur. Sonra gidip zangocun oğlu Panteley'i eve çağırdım, o hemi kitap hemi de mektup okumayı bilir. Geceleri tuğla imalathanesinde bekçilik yapar."

Aşağı kayan pamuklu kırmızı çorabını çekmek için eğildi. Sonra devam etti:

"Oğlum Grigoriy Ossipoviç mektubunda atı ve kızağı satmamı yazıyordu. Ama atçığı subaylar almıştı benden, yulafı da. Karşılığında kötü rubleler vermişlerdi. Eskiden her şeyin bir fiyatı vardı, bugünse ne verirlerse öpüp başına koyuyorsun. Oğlum şunları da yazmıştı: 'Endişelenmeyin, köye döneceğim. Ama ne zaman döneceğimi ben de bilmiyorum. Eve iyi bakın, canım anacığım, hiçbir israfta bulunmayın.' Oğlum, yağmurdan ve soğuktan da bahsediyordu, efendisine hizmet ettiği şehirde Ortodoksların da Türklerin de yaşadığını, orasının bir liman şehri olduğunu yazıyor, saatini bulup bulmadığımı soruyordu."

Yaşlı kadın şehrin adını hatırlayamıyordu. Masanın gözünde mektubu aramaya koyuldu. Çekmecenin içinden biraz elma kurusu, bir demet horoz tüyü, Grişa'nın babasının soluk bir fotoğrafı, bir aynanın kırık parçaları, ahşaba resmedilmiş bir 'Mısır'dan Kaçış' ikonu, bakır paralar, iki pipo, içinden bir toz bulutu yükselen küçük bir kesekâğıdı, bir deri kemer ve yamulmuş bir kızartma tavası çıktı.

"Azize Meryem Ana!" diye sızlandı yaşlı kadın. "Yok, mektup yok. Affedin beni, ekselansları, size karşı çok mahcubum, mektubu bulamıyorum. Bilmem ki nereye kayboldu."

Sonunda mektup, köylü kadının çayını, şekerini ve mumlarını muhafaza ettiği sandığın dibinde, bir başörtüsüne sarılmış olarak bulundu. Vittorin'in zarfın arkasına bir göz atması, istediği her şeyi öğrenmesine yetti. Selyukov ile emir eri Grişa Batum'daydılar ve Kutaisi civarında, tüccar Karabadyan'ın evinde oturuyorlardı.

"Hele bakın şuna, şeytan onu ta nerelere götürmüş," dedi muhtar başını hayretle sallayarak. "Batum! Bu şehri hiç duymamıştım. Ama papaza sorabilirsiniz ekselansları, dünyadaki bütün şehirleri anlatan bir kitabı var onun."

Vittorin Batum'u bildiğini ve üç gün içinde oraya varmayı umduğunu söyledi. Zihninde memleketine dönüş yolculuğuna çıkmıştı bile. Rusya geride kalmıştı. Eve Batum üzerinden gitmek yolu sadece birazcık uzatmak anlamına geliyordu. Bu sefer talihi yaver gitmişti.

Yaşlı kadın yatağının yastığı altından köstekli bir saat çıkardı.

"Ekselansları, Grişa'yı gördüğünüzde bu saati ona verin lütfen," diye rica etti. "Bu onun saati. Buradan gideceği gün saati bulamayınca çok kızmıştı. Saati ona teslim edersiniz siz, ekselansları, size güveniyorum. Eldeki samanın ve ekmeğin marta kadar yeteceğini ama ondan sonra mecburen bir koyun satacağımı söyleyin ona. Demircinin karısı başkasına kaçtı. Grişa'ya, burada oturup onun için gözyaşı döktüğümü de söyleyin. Yeni bir elek satın aldım. Ama bahçenin toprağını belleyecek kimsem yok, bunu da söyleyin ona."

Vittorin'i kızağın beklediği kiliseye kadar geçirdi. Çanlar akşam ayini için çalıyordu, kadınlar kapılarının önünde durmuş, ıstavroz çıkarıyorlardı. Vittorin kızağa binip battaniyesine sarındı. Tren istasyonuna kadar on iki verstlik bir yol vardı. Ondan bir bahşiş beklemiş olan muhtar hiçbir şey demeden ensesini kaşıdı. Yaşlı kadınsa kızağın peşinden bağırıyordu:

"Oğlumun vaftiz babası Gavrila İvaniç Şikulin öldü. Bahçeyi belleyecek kimsem kalmadı. Demirciyi, çalıntı at sattığı için ilçeye götürdüler. Hiçbir şeyi israf etmediğimi söyleyin Grişa'ya..."

Öğle vakti. Sıcak dayanılmaz bir hal almaya başlıyor, gelip geçenlere meyve, şerbet, baklava, fıstıklı sarma satmaya çalışan seyyar satıcıların bağırış çağırışı biraz azalıyor. Vittorin, Galata ile Stambul'u birleştiren Valide Sultan Köprüsü'nde duruyor, *Aurora* adındaki vapuru buldu nihayet.

Yunan bandıralı –mavi zemin üzerinde beyaz haç ve beyaz şeritler– o gemiyi. *Aurora*'nın yarın sabah saat yedide Trieste'ye hareket edip Brindisi'de demir alacağını gemi acentasından öğrendi Vittorin. Orta güvertede yemeksiz bir biletin ücreti altmış liret, Yunan gemilerinde orta güverte yolcuları yeme içme ihtiyaçlarını kendileri karşılamak zorunda.

Vittorin'in ne parası ne de pasaportu var. Bütün parasını, on yedi frank ve yarım mecidiyeyi dün gece kumarda kaybetti... Kaybetmese de bu para yetmezdi zaten. Ama bugün kumarda kazanacak, bundan emin. İhtiyacı olan tek şey, o altmış liret. Sırf ekmek ve sigarayla dört gün idare edebilir, mümkün bu, daha önce de oldu.

Seyahat belgelerini yarın sabah yediye kadar temin etmek daha büyük bir dert onun için. İki pasaportu var, Batum'daki İtilaf Devletleri Komisyonu'ndan Rus mülteci kimliğini de aldı. Ama belgelerini emanet ettiği Lucette onları geri vermeyi reddediyor. Dün Vittorin belki bir seyahate çıkacağını söyledi, iki günlüğüne sadece, hem kesin de değildi ama Lucette bunu duyunca çıldırdı, şimdi onu böyle bırakıp gitmesi iğrenç bir şeymiş, dünyada bundan daha büyük bir fenalık olamazmış, sonra da gözyaşları, ithamlar... O kahrolası otelin bütün garsonları koridora, odanın önüne yığıldı.

Lucette genç ve güzel bir kadın, dansçı, elini sallasa ellisi. Ama "iki paralık parfüm sürünen" Rumlardan hoşlanmıyor, "asla yıkanmayan bütün o Levantenler"den nefret ediyor. Vittorin'i kolay kolay bırakmayacağı kesin.

Sabah Lucette uyurken odada belgelerini aradı Vittorin. Oyma ceviz kutuyu gardropta buldu, sonra kutunun anahtarını Lucette'in yastığının altından bir hırsız gibi dikkatle çekip aldı. Ama kutuda üç "Toledian Dancing Girls"ün iş yazışmaları vardı sadece: Milano'daki menajerin mektupları; Galati, Smyrna, Atina, İskenderiye ve Port Said'deki salaş gece kulübü sahiplerinin mektupları; "Toledo-Girls"ün gazetelerde çıkan resimlerinin kupürleri, buruşuk kurdeleler,

bir iki solmuş çiçek ve "Pancrace" imzasını taşıyan bir tomar mektup. Pancrace... Lucette'in dans partnerleri Ethel ile Adele bu isimdeki bir beyden defalarca bahsetmişti. Vittorin bu Pancrace'ın kim olduğunu ve Lucette'in hayatında nasıl bir rol oynadığını bilmiyor. Tek bildiği, bu ismi daha önce bilmem kaç kez duymuş olduğu.

Vittorin pasaportlarını ceviz kutuda da bulamadı. Lucette'in odada başka bir zulası daha olsa gerek. Mücevherlerini nerede muhafaza ediyorsa, belgeleri de oraya koymuştur.

Saat yarım; Vittorin, Lucette'in birlikte kahvaltı etmeye alışkın olduğunu biliyor. Acele etmezse kahvaltıya geç kalacak. Pera'ya çıkan bir füniküler var, on dakikada yukarıda olabilir ama cebinde yirmi para bile yok. Dün gece kumarda meteliksiz kaldı. Lucette saat bire doğru kalkar, kalvaltıdan sonra bir Abra sigarası tellendirir, sonra banyo yapar, sonra da iskambil falı açar ya da Ethel'in papağanıyla oynar, gündüzlerini böyle geçirir. "Toledian-Girls"ün dans ettiği Café Elisée'nin sahibi Rumen geldiği zaman Lucette onu boğazına kadar kapalı bir sabahlıkla karşılar. Fazla bir şey göremez zavallı Bay Lupescu.

Vittorin Batum'da tanıştı Lucette'le. O gün limanda hamallık yaparak kazandığı para, Mariinski Prospekt'teki bir kafede karnını doyurmasına anca yetmişti. Üç "Toledian-Girls"ü o sefil kafeye sokan, ansızın bastıran yağmurdu. Lucette'le ilk karşılaşması öyle oldu. Şimdi gayet iyi Vittorin, açlık günleri geride kaldı. Café Elisée'de keman çalıyor. Lucette sahneye çıktığı her mekânda orkestraya onu da sokmayı beceriyor. "Toledian-Girls" geceleri dans ettiğinde –İspanyol kadınları olarak, egzotik kelebekler olarak, tanrı Şiva'nın rahibeleri ya da kolalı beyaz gömlekli, monokllu züppeler olarak– önündeki notaların üzerinden Lucette'i seyreder Vittorin, gözleriyle her hareketini izler ve kaç haftadır birlikte olmalarına rağmen, bu kadının başkasının değil, sadece onun olduğuna şaşar kalır hâlâ. Lucette'le yalnız kal-

dıklarında ve onun o yumuşacık, esnek vücuduna sarıldığında, kollarındaki kadının, geceleri Café Elisée'de arzu dolu yüz çift gözün seyrettiği dansçı Lucie d'Aubry olduğunu tekrar tekrar hatırlatır kendine. Lucette sevişmekten yorgun düşüp kapalı gözlerle ve yarı aralık dudaklarla sessizce kollarında yatarken Vittorin zihninde onun sesini ve gülüşünü canlandırır.

Buradan gitmek zorunda. Bu kararı alması kolay olmadı. Lucette'siz bir hayatı tahayyül edemiyor. Ama misyonu son bir fedakârlıkta daha bulunmasını gerektiriyor. Selyukov meselesini halledince Lucette'e geri dönecek, ister Konstantinopolis'te olsun, ister Rusçuk'ta ya da Smyrna'da, Lucette'i mutlaka bulacak. Onu bir daha bırakmayacak.

Selyukov'u Batum'da bulamadı. Selyukov beş ay önce Konstantinopolis'e gitmişti. Vittorin orada da onun peşine düştü, şehrin tüm otellerine gidip onu sordu, tüm lüks restoranlarda, lokantalarda, barlarda, kafelerde, bistrolarda, Galata'nın tüm batakhanelerinde, Pera'nın tüm kumarhanelerinde onu aradı. Üç günden beri biliyor ki Selyukov Roma'da.

Roma, Via Nationale, Hotel Royal des Etrangers. Vittorin bu sefer bulacak onu. Selyukov'da ona hakaret eden kibirli Rus subayını görmüyor artık. Onun gözünde Selyukov yozlaşmış bir çağın habis ruhu. Gördüğü her alçaklık için nefret ediyor ondan Vittorin, dünyayı kendi aralarında paylaşmış olan bütün o vurguncuların, akbabaların, yırtıcı hayvan insanların bu timsalinden nefret ediyor. Konstantinopolis'in her tarafı böyle karanlık tiplerle, parmak izleri karakollarda kayıtlı insanlarla dolu, her yerde görülüyor onların o açgözlü, fena, ablak ve yağlı suratları. Savaştan para kazanıyorlar, politikadan, casusluktan. Karşıda, Kırım'da General Vrangel'in ordusu son savaşını veriyor. Beri yanda bunlar teslimatlarına devam ediyor, sıkı pazarlıklar yapıyor, dolandırıyorlar, Beyazlara da Kızıllara da teslimat-

larda bulunuyor, parayı en çok kim verirse onun oluyorlar. Eyer takımları, nal çivileri, tabanca kılıfları, üstüpüler, gresyağı, bozuk konserve et. Hepsini temin ediyorlar. Paraları cebe indirdikten sonra şampanyayı su gibi akıtıyorlar.

Çok sayıdalar, dokunulmazlıkları var, her yerdeler; Paris'te, Bükreş'te, Vladivostok'ta. İhanet ettikleri insanlığın, kirlettikleri dünyanın öcünü onların ancak birinden alabilir Vittorin ve o kişi Selyukov.

Sıcaktan kavruluyor şehrin sokakları. Vittorin şimdi Grande Rue de Pera'da. Aşağıda, Galata'da polisin görevini *carabinieri** yapıyor, burada, yukarıda mavi beyaz pazubentli İngiliz *bobby*'ler** duruyor. Hotel des Londres'un terasında İngiliz ve Yunan subaylarının masalarında karaborsacılar, atsinekleri, akbabalar oturuyor: Hangi milletten oldukları belirsiz adamlar ve onların süslü püslü karıları... Biçilen fiyatı beğenirlerse karılarını da satıyorlar, ticaretin her türü makbul onlar için.

Savaştan galip çıkan İtilaf Devletleri'nin bayrakları dalgalanıyor binaların önünde. Pera'da tek bir fes görülmüyor. Türkler evlerinde oturuyor, kendi şehirlerinin yabancısı olmuşlar.

Birinci katında Café Elisée'de sahneye çıkan artistlerin kaldığı küçük otelin önünde, ağzının kenarına iliştirdiği sigarası, elinde salladığı bastonuyla, alnına döktüğü lepiska saçlarıyla efemine suratlı genç bir adam duruyor. İki parmağını spor kasketinin siperliğine götürerek Vittorin'e laubali bir selam veriyor. Vittorin adamla geçen gece kumar masasında tanıştığını hatırlayınca huzursuz oluyor. Bu adam ne arıyor burada, neden otelin önünde dikiliyor? Vittorin parasını kaybetti ama kumar masasındakilere tek bir kuruş borcu yok. Ee? Ne istemiştiniz, beyefendi?

---

* (İt.) İtalyan kolluk güçleri. (ç.n.)

** (İng.) İngiliz polis memurlarına argoda verilen ad. (ç.n.)

Beyefendi bir şey istemiyor gibi. Beyefendi sırtını dönüyor ve bastonunu sallayarak ağır ağır sokaktan aşağı iniyor.

Vittorin daha merdivenleri çıkarken duydu Lucette'in öfkeli sesini. Odaya girince, iriyarı vücudunu bir koltuğa sıkıştırmış olan Bay Lupescu'nun o rahatsız pozisyonda ağır ithamlara ve hakaretlere maruz kaldığını gördü.

"Benim anlamadığım, hâlâ buraya gelme cüretinde bulunabilmeniz," diye bağırdı Lucette sinirden tir tir titreyerek. "Bunun için bayağı pişkin olmak lazım hakikaten! Hiçbir şey olmamış gibi içeri giriyor. Sizin o gazetecilerinizin, mesleğini ciddiye alan bir sanatçıyı alenen küçük düşürmesini normal buluyorsunuz demek. O gazeteci takımının hepsi aynı zaten, al birini vur ötekine!"

Bay Lupescu'nun yüzünde korkmuş bir tavşanın ifadesi vardı. Kendini suçlu hissediyordu. Lucette'i çileden çıkaran *Courier de Pera*'daki haberi sipariş edip parasını ödemişti ama ne talihsizlikti ki gazete dizgiye gitmeden önce yazıya göz gezdirmemişti.

"Kabul etmek gerekir ki," dedi, "sizin hakkınızda yazdıkları biraz cılız kalmış gerçekten."

Ama böyle söyleyerek yangına körükle gitmiş oldu.

"Cılız mı?" diye bağırdı Lucette öfkeden kudurarak. "Ne dediniz, ne dediniz? Cılız mı? Hayır, bayım, iki kısa cümleye bundan daha büyük bir adilik sıkıştırılamazdı. Sizin cılız dediğiniz fenalığın, sinsiliğin dik âlâsı! Bir de kalkmış o serseriyi savunuyorsunuz, pes doğrusu! İşte! Bir sanatçıya nasıl hakaret edildiğini görmek size zevk veriyorsa, buyurun bir daha okuyun!"

Buruşturulup yere fırlatılmış gazetenin üstüne atmaca gibi atladı. Gazeteyi parmak uçlarıyla açtı ve artık ezberlediği yazıyı Bay Lupescu'nun burnunun dibine tuttu.

"İşte! Okuyun! O aşağılık yaratığı kayıran tek bir laf daha söylemeye cüret edin bakalım. Bunlar sizin dostlarınız bayım! İşte: 'Programın ilgi çekmesine Toledian-Girls de – *de!*– katkıda bulundu. Ellerinden geleni yaptıkları için beğenildiler.' Terbiyesizliğin daniskası! Sizin yerinizde ben olsam utancımdan yerin dibine geçerdim."

"*Courier de Pera*," dedi Café Elysée'nin sahibi süklüm püklüm, "kimsenin okumadığı önemsiz bir ekonomi gazetesi."

"Yazılarını kimsenin okumaması bu beye bana böyle alçakça hakaret etme hakkını vermez ama. Ne terbiyesiz bir adammış bu! Ortalıkta bir kez daha boy göstermeye cüret ederse bunu söyleyin ona... Uzun boylu, sıska, keçisakallı, bağa gözlüklü biri miydi?"

İş arkadaşlarından birini, Café Elysée'nin subreti Miss Morrison'ı keçisakallı, bağa gözlüklü bir beyle gördüğünü hatırlıyordu ama adamın bir gazete yazarı olduğunu ancak şimdi idrak ediyordu.

"Size yemin ederim ki yazıyı kimin yazdığını bilmiyorum," diye kıvrandı Bay Lupescu.

"Bilmiyorsunuz ha! Hiçbir şey duymadınız, görmediniz, fark etmediniz, öyle mi? Buna inanmamı mı bekliyorsunuz? Bırakın bu masum ayaklarını! Bu meselenin bir evveliyatı olduğunu biliyorsunuz tabii, aptal değilsiniz ya! Ama bana *en canaille** muamelesi yapıldığını görmek hoşunuza gidiyor. Hem ne diye sirk maymunu gibi oturup kaldınız orada! Vaktimi sizinle boşa harcamama çok mu meraklısınız? Hadi! Dışarı! Sizinle işim bitti!"

Bahtsız Lupescu'nun arkasından kapıyı çarptı. Sonra yüzünde güller açarak Vittorin'e döndü.

"Bunun kimin başının altından çıktığını bilmiyor sahiden de. Hiçbir şeyden haberi yok. Ama biliyor musun,

---

* (Fr.) Ayaktakımı, kenarın dilberi. (ç.n.)

benim şakaya gelir bir yanım olmadığını bazen ona böyle göstermek lazım. Anlayacağını anladım ben, bu o Morrison karısının işi. Lupescu sözleşmesini uzatmak istemediği için ona bu oyunu oynadı. Merak ettiğim tek şey, gazeteci bozuntusunun o karıda ne bulduğu. Adamın bunu haybeye yapmadığı gün gibi ortada. Herife gösterdiği şey o çirkin suratından daha güzel olsa bari!"

"Bana da çok sempatik gelmiyor," diye araya girdi Vittorin. "Ama çirkin olduğu söylenemez."

Lucette omzunun üzerinden ona acıyan gözlerle baktı.

"Senin böyle bayağı bir zevkinin olması ne üzücü," dedi. "Yavrucuğum, kadının kolları hamal kolları gibi, suratının rengi de ahududu şerbetine benziyor. İkinize çöpçatanlık yapayım istersen. Herkes layık olduğu kadını bulur, dostum." Pencereye gidip sokağa baktı. Birdenbire hafif bir çığlık attı.

"Ne oldu?" diye sordu Vittorin.

"Hiç. Ne olacak? Sivrisinek soktu. Fırtına geliyor, gökyüzü kara bulutlarla kaplı. Panjurları kapatmak lazım. Sen zahmet etme, ben hallederim."

Aşağıdaki sokakta eski âşığını görmüştü, sırtı dönük de olsa hemen tanımıştı onu. Endamından, spor kasketinden, güvercin grisi eldivenlerinden ve bastonunu tutuş biçiminden tanımıştı. Titreyen ellerle panjurları kapattı. Şehirde olduğunu biliyordu ama şimdiye kadar görmüş değildi. Lucette tüm ruhuyla onundu hâlâ ama ona kötü davranan, onu aldatan, parasını aşırıp başka kadınlarla yiyen bir erkekle birlikte yaşamasına mantığı elvermiyordu. Fakat gelmişti işte, otelin etrafında dolanıyordu, onu gözetliyordu, onunla konuşmak için fırsat kolluyordu. Hafif bir korku vardı Lucette'in içinde, hem ondan korkuyordu hem de kendinden. Ve hemen Vittorin'e sığındı. Kedi gibi sessizce yanına yaklaştı. Saçını okşayıp başını omzuna yasladı.

"Batum'daki küçük kafeyi hatırlıyor musun?" diye sordu. "İlk karşılaşmamız ne hoştu, değil mi? Sen belki ha-

yal meyal hatırlıyorsundur ama biliyor musun, benim sık sık aklıma geliyor. Seni gördüm ve ne durumda olduğunu hemen anladım, cebinde beş para olmadığını biliyordum. Ama umurumda değildi. Senin bir Rus subay olduğunu düşünmüştüm. O zamanlar sende neyi beğendiğimi bilemiyorum şimdi, üstündeki üniformaydı belki, belki de... '*Comme tes yeux sont grands...*'* – hatırladın mı? Melodiyi kendi kendine mırıldandığını duyduğumda anladım ki bir şeyin başlangıcı bu. Ama unutma ki yavrucuğum, ilk sözü söyleyen bendim. Ve hiç pişman olmadım bundan. Ya sen? Sen?"

Vittorin cevap vermedi, genç kadını kucağına çekip sımsıkı kucakladı. Lucette gözlerini kapayıp mırıldandı:

"İnsan önce kapıyı kilitler, eğer... kendiliğinden akıl etmezsin hiç! Bunu sana hep benim mi hatırlatmam lazım, yavrucuğum?"

Gecenin saat birinde, son müşteriler de gittikten sonra garsonlar masa ve sandalyeleri gürültüyle toplarlarken, Vittorin Café Elisée'nin sahibiyle önemli bir konuyu görüşmekteydi. Grotesk komedyen Fred Musty'nin vazelinle makyajını sildiği soyunma odasındaydılar. Bir süre sonra komedyenin de müdahil olup kendisi için taleplerde bulunduğu uzun tartışmalardan sonra Vittorin başta istediği gibi yirmi frank değilse de on beş frank avans almayı başardı.

Parayı cebine koyup caddeye çıktı. Pera Caddesi boyunca yürüdü, sonra Bahriye Hastanesi'ne çıkan daracık ve karanlık bir sokağa saptı. Tek katlı bir binanın önünde durup çıngırağı çekti.

İtilaf Devletleri Komisyonu'nun bir kararnamesi uyarınca Pera, Fındıklı, Tophane ve Galata'daki tüm eğlence yer-

* (Fr.) Gözlerin ne kadar da iri... (ç.n.)

leri gece saat birde kapanıyordu. Ama geceye kapalı kapılar ardında devam edilebilen gizli müesseseler tek tük de olsa vardı. Vittorin'i içeriye alan meyhaneci, asıl parayı saat birden sonra gelen müşterilerden kazanıyordu.

Vittorin'in geçen gece sabaha kadar kumar oynadığı o müphem tiplerin hepsi oradaydı yine. Bunlar mücevher kaçakçısıydı belki de, kokain tacirleri ya da firari denizciler – kim bilebilirdi ki?

Köstekli saatinin muazzam zinciri boyundan uzun olan ufak tefek, kırışık suratlı adamın adı Coco'ydu. Bağırarak bir kadeh "Kümmel* karıştırılmış rom" isteyen şu geniş omuzlu adama Drapp-Drumm diyorlardı. Oyunda kasayı, sarı benizli, basık burunlu sıska bir adam olan "Sedeeboy" tutuyordu. Vittorin'in otelin önünde gördüğü lepiska saçlı da oradaydı, belli ki bu maceraperestlerden daha ince bir zevk sahibi biriydi o, Yunan şampanyası içiyor, *Cercle du Bosphore* tüttürüyordu. Daracık oda buram buram alkol, menekşe pomadı, misk parfümü ve Maryland tütünü kokuyordu. İçeriye giren Vittorin'e kimse dönüp bakmadı. Oyun başlamıştı.

Vittorin bahis koyarken dikkatli davranıyordu. Cebinde sadece on beş frank olan birinin parasını idareli kullanması gerekiyordu. Sadece ilk turlarda tüm bahse oynadı; kaybettiği zaman sonraki turu pas geçiyordu. Kasayı tutan adam, diğer kâğıtlardan üstün olduğu için "le brutal" denen kâğıdı üst üste iki kere çektiği zaman Vittorin talihin fazla zorlanamayacağını düşünerek bahisten çekiliyordu. Saat üçe geldiğinde sermayesi ikiye katlanmıştı. Çeyrek saat sonra cebinde sadece üç frangı vardı. Saat dörtte, oyundan çekilmesine imkân verecek miktarı kazanmasına ramak kalmıştı. Beşe çeyrek kala son frangını da kaybetmişti.

---

* Anason aromalı bir Rus likörü. (çn.)

"Burası çok sıcak, makine dairesi mübarek," dedi Drapp-Drumm denen adam. "Hafifleyelim biraz. Pencereyi açarsak meyhanecinin başı polisle derde girer."

Ceketini çıkarıp oyuna gömleğiyle devam etti. Sedeeboy da bu tavsiyeye uyunca, sağ kolunda hilal, sıkılı yumruk, tavşanımsı bir hayvan ve bir kız başından oluşan girift bir dövme görüldü. Coco kâğıtlarını masaya fırlattı, kupa sekizlisini gösterip muzafferane bir sesle bağırdı:

"Vay be! Tam zamanında geldi bu *Monsieur le timide.**"

Oyunu o kazanmıştı. Sedeeboy iki buruşuk banknotu masaya koyup kararlılıkla homurdandı:

"Bekle hele."

"Siz devam etmiyor musunuz efendim?" diye sordu lepiska saçlı adam Vittorin'e.

Vittorin başını iki yana salladı.

"Bu turu pas geçmeyin bence," dedi adam. "Dostumuz Sedeeboy paracıklarının peşine düşmüşse bilin ki hepsini mutlaka geri alır. Bu fırsattan istifade edin derim."

"Nakit param yok," dedi Vittorin güya umursamaz bir sesle ama mahcubiyeti ve oyuna devam etmeye can attığı sesinden belli oluyordu. "Kasaya on frank borçlanırsam..."

"Çok üzgünüm ama avansla oyun oynatmıyorum," dedi kasayı tutan Coco.

Lepiska saçlı adam bir sigara yaktı.

"Müsaadeniz ederseniz size yardımcı olayım," dedi. "Buyurun, beyim, yirmi frank."

Vittorin ona hayretle baktı.

"Teşekkür ederim," dedi şaşkın şaşkın. "Ama eğer kaybedersem, size paranızı hemen bugün iade edemeyebilirim."

Bu arada yirmi franklık banknotu eline almıştı bile.

---

* (Fr.) Utangaç beyefendi. (ç.n.)

"Kaybetmezsiniz," diye ısrar etti lepiska saçlı. "Ceketinizi rehin verebilirsiniz! Ceketinizi rehin vermemeniz için bir sebep var mı?"

"Ceketimi mi?" diye sordu Vittorin. "Şaka yapıyorsunuz herhalde?"

"Hayır, çok ciddiyim. Şansımız yaver gitmediğinde hepimiz öyle yaparız. Size uğur getirir, anlarsınız ya? Bazen şanssızlık yakamı bırakmaz, iki saat boyunca kaybederim, sonra ceketimi rehin veririm, talihim döner."

"Kahretsin, madem öyle, ben de bir deneyeyim... Madem öyle, alın ceketimi," diye haykırdı Vittorin.

Lepiska saçlı adam Vittorin'den ceketi aldı, gülümseyerek yanındaki sandalyenin üzerine bıraktı ve oyuna devam edildi.

Sabahın beş buçuğunda kalkıldı oyun masasından. Sokaktan süt ve sebze arabalarının gürültüsü geliyordu. Pencere çerçevelerinin çatlaklarından ve budak deliklerinden içeriye gün ışığı sızıyordu.

Vittorin'in otuz frangı vardı şimdi ama bu para gemiye bilet almaya yetmezdi, diğer hiçbir şeyin de bir önemi yoktu zaten. Borcunu ödemek istedi ama lepiska saçlı ortalıkta yoktu, kendini oyunun heyecanına kaptıran Vittorin onun tam bir saat önce gittiğini fark etmemişti.

Vittorin ceketini aldı, Coco ile Sedeeboy tezgâhın önünde ayaküstü sade kahve içiyorlardı, hesabı oyunun galibi Drapp-Drumm ödedi. Meyhaneci kapıyı açtı. Belediye parkından esen taze rüzgâr, çimen ve akasya kokuyordu.

Kabristan Sokağı'nın* köşesinde aceleyle el sıkışıldı – "Görüşürüz!" – "Akşam görüşmek üzere!" – ve ayrılındı.

---

* Tepebaşı'ndaki Meşrutiyet Caddesi'nin eski adı. (ç.n.)

Vittorin oda anahtarının cebinde olmadığını ancak yukarıda, otelin koridorunda fark etti. Ceplerini aradı. Nereye gitmişti bu anahtar? Ceketinin cebinden mi düşmüştü? Meyhaneye dönüp orada arasa mıydı? Yoksa Lucette uyanana ve onu içeriye alana kadar kapının önüne büzülüp beklese miydi? Yorgundu, uyumak istiyordu, artık hiçbir şey düşünmemek... Lucette'i uyandırmak zorundaydı, başka çaresi yoktu. Kapıyı tıklattı. Önce hafifçe, sonra sert sert.

İçeriden ses gelmiyordu ama bitişikteki odanın kapısı açıldı. Vittorin dönüp baktı. Ethel'di. Yüzünden hayret, şaşkınlık ve öfke okunuyordu.

"Sizsiniz ha! Siz! Daha ne arıyorsunuz burada? *You are a nice one you are! A Beauty!** Serserinin tekisiniz siz, orası muhakkak. Niçin geldiniz buraya?"

"Niçin mi? Uyumak için tabii ki, başka ne için olacak?"

"*You devil you! Living on women! What did you get for it?*** Anahtar için kaç para verdi size?"

"Anahtar için kaç para mı? Kim? Kime?"

"*You rotter! You bully! You are****– anahtar için kaç para verdi Bay Pancrace size?"

"Bay Pancrace mi?" diye bağırdı Vittorin dehşetle. "Karı suratlı sarışın herif o mu yoksa?"

"*You have played a low down trick*!***** Çok adice. Hiç utanmıyor musunuz?"

"Anahtarı ceketimden aşırdı."

"Aa, siz de bunu fark etmediniz, öyle mi? Siz var ya siz... n'apıyorsunuz?!"

Vittorin öfkeden kudurmuş gibi kapıya yükleniyordu. Ethel hain, alaycı bir kahkaha attı.

---

* (İng.) Siz de neymişsiniz öyle! Jigolo! (ç.n.)

** (İng.) Sizi şeytan sizi! Kadınların sırtından geçinmek ha! Karşılığında ne aldınız? (ç.n.)

*** (İng.) İt herif! Pezevenk! Siz bir... (ç.n.)

****(İng.) Pis bir oyun oynadınız! (ç.n.)

"Odaya mı gireceksiniz yani? Ne sanıyorsunuz siz... yoksa niyetiniz üçlü bir romans yaşamak mı? O tabii ki Lucette'le şimdi. Bir saat önce geldi, Lucette bağırdı, yardım çığlıkları attı ama sonra barıştılar. En iyisi hemen gidin buradan."

Vittorin kapının tokmağını bıraktı, bakışlarını yere dikti.

"Barıştılarsa," dedi, "ayakaltından çekileyim ben. Burada daha fazla kalabalık etmeyeyim. Gidiyorum... Pasaportum! Eşyalarım!"

Ethel odasında gözden kayboldu, az sonra Vittorin'in belgeleriyle ve Rusya yolculuğu boyunca ona eşlik eden sırt çantasıyla döndü.

"Bundan sonra da bu türden başarılar dilerim size," dedi. "Sizin için hiç endişelenmiyorum. Yakışıklılığınız ve yetenekleriniz sayesinde sırtından geçineceğiniz başka kadınlar bulursunuz nasılsa."

Vittorin cevap vermedi. Pasaportu açtı, sayfaların arasında yüz franklık bir banknot ve bir not vardı, notta şöyle yazıyordu: "Defolun!"

İçinde yükselen şiddetli öfkeye, sevgilisini kaybetmenin acısı ve herifi dışarıya çağırıp o pürüzsüz karı suratına okkalı bir yumruk atma arzusu karıştı. Fakat Selyukov saplantısı bütün bunlardan daha kuvvetliydi. *Aurora* bir saat sonra yola çıkıyordu, acele ederse gemiye yetişirdi. Pasaportu, parayı, notu cebine koydu. Sonra Lucette'le uzaktan uzağa vedalaştı.

"Benden selam söyleyin ona," dedi Ethel'e. "Ben öyle bir şey yapmadım ama artık bir önemi yok."

Yürüyüp giderken aslında yaptığını hissediyordu... Şimdi yapmıştı işte, yüz frangı alarak yapmış bulunuyordu. Ama umurunda değildi. Hayatta şu Bay Pancrace'ten daha önemli şeyler vardı.

Bir saat sonra, limandan yavaş yavaş ayrılan *Aurora*'nın güvertesindeydi. Bir süre yaşadığı şehrin manzarasını hay-

ranlıkla seyretti. Taraçalı bahçeleri, camilerin minarelerini ve yeşil kubbelerini, beyaz mermerden sarayları, kadim mezarlıkların servi ağaçlarını, şehrin surlarını ve kapılarını gördü... Bütün bunları, hepsiyle vedalaştığı o anda ilk defa görüyordu.

Vittorin Selyukov'un izini Roma'dan Milano'ya kadar sürmüş, orada kaybetmişti. Yüzbaşı ve uşağı Grişa, Via Cappelari'deki bir pansiyonda dört gün kalmışlardı. İkisinin sonra nereye gittiğini bir türlü öğrenememişti Vittorin.

Parası bittiği için araştırmalarına ara verip iş aramak zorunda kalmıştı. Hayatın kasırgası onu önüne katmış sürüklüyor, bir şehirden diğerine atıyordu. Vittorin Cenova limanında kömür hamallığı yaptı. Barselona'da arzuhalci, Narbonne'da boyacı çırağıydı. Zaman hızla akıp gidiyordu. Bu arada bir sürü şey öğrenmişti: İnsanın iş bulamayınca peynir kabuğu ve çürük meyvelerle de hayatta kalabildiğini; trene biletsiz de binilebildiğini; gündüzleri bulvarlardan toplanan sigara izmaritlerinin bazı banliyö meyhanelerinde bir parça ekmek ve bir bardak şarapla takas edilebildiğini. Bazen, iyi ganimet topladığı günlerde bir lokma kurutulmuş et bile giriyordu kursağına ama öyle günler nadirattandı.

Toulon'da sırt çantası çalınmış, Marsilya'da on dört gün hapis yatmıştı. Kimsesizler yurtlarındaki ekmek çorbasının tadını, evsizlerin partallarının dezenfekte edildiği kükürt buharlarının kokusunu biliyordu. Ulaşılmaz bir uzaklıktaydı Selyukov, belki Cezayir'de, belki Cenevre'de, belki de Buenos Aires'teydi.

Nihayet bir gün Vittorin'in talihi döndü ve ekmek peşinde koşarken kaybettiği özgürlüğüne o gün yeniden kavuştu.

Bir otomobil Boulevard de la Corderie'den geçerken ona çarptı. Otomobili süren Amerikalı, onu hastaneye götürmekle kalmadı, tedavi masraflarını da üstlendi ve kazazede-

ye manevi tazminat olarak verilmesi için para bıraktı. Vittorin'in birkaç kaburgası kırılmış, kolları fena yaralanmıştı. Dört hafta sonra hasteneden taburcu edilirken eline altı yüz frank verildi.

Vittorin daha o gün Paris'e gitti.

Selyukov her nerede olursa olsun, bulunduğu yeri tespit etmenin bir yolu vardı. Vittorin'in hastanedeki bir hastadan öğrendiğine göre, Paris'te her tür siyasi eğilimden Rus mültecilerin, aşırı muhafazakârların, liberal monarşistlerin, Kadet Partisi'nin çıkardığı gazeteler vardı; bu gazetelerin bazıları Rusya'ya askeri müdahalede bulunulmasını savunurken, bazıları da Sovyetlerle barışılmasından yanaydı. Menşevikler, Sosyalist Devrimciler, hatta kendilerine "Partisizler" diyen küçük bir Rus anarşist grubu bile günlük gazete çıkarıyordu. Nitekim bu gazetelerden birine abone olarak vatanıyla ve dünyanın dört bir yanına savrulmuş dostlarıyla bağını korumaya çalışmayan tek bir Rus mülteci yoktu.

Kasvetli bir kış sabahı Vittorin, Milyukov'un çıkardığı *Posledniye Novosti* gazetesinin yazılışlerine gitti. Kapısını çaldığı on birinci gazeteydi bu ama o gün şans yüzüne güldü. Abonman listesinde Mihail Mihayloviç Selyukov diye bir isim de vardı. Gazete yüzbaşıya sekiz aydan beri aynı adrese gönderiliyordu. Adres şöyleydi: Wahringer Gürtel 124, Kat 2, Daire 16, Viyana.

Wahringer Gürtel 124. Viyana'da evde oturup beklemek ve bir gün caddeyi geçip köşeyi dönmek... Başka bir şey yapmaya gerek yokmuş.

Gazete çalışanı Vittorin'in boğuk bir kahkaha attığını duyunca hayretle dönüp baktı.

"Affedersiniz," dedi Vittorin dişlerini sıkarak. "Ama gülünmeyecek gibi değil gerçekten. Tifo, bit, açlık, savaş, hapishane. Rusya'da gitmediğim yer kalmadı, Avrupa'nın ya-

rısında dolandım, dönemin tüm cehennemlerinden geçtim. Çürük samanlar üstünde yattım, Moskova'da beni tutuklamaya kalktılar, yoldaşlarım o lanet olası şeker fabrikasında kurşuna dizildi... Sonra Marsilya! Konstantinopolis! Her kıtadan suçlularla cebelleştim, şimdi görüyorum ki aslında tek yapmam gereken evde oturup... gülünmeyecek gibi değil ki!"

Sustu, donuk bakışlarını gaz lambasının titreşen alevine dikti.

"Anlamadım," dedi gazete çalışanı. "Bir şikâyette bulunmak istiyorsanız, buraya değil, ülkenizin elçiliğine başvurmanız lazım. Biz size yardımcı olamayız... Başka bir arzunuz var mıydı?"

Froylayn Fifi tiyatrodaydı. Bu hafta üçüncüdür tiyatroya gidiyordu, evvelki gün Châtelet'deydi, salı günü Olympia'daki revüde, bugün de Trianon'da. İkinci perdeden sonra kalkıldı, fuayede Mario ile arkadaşları arasında küçük bir tartışma yaşandı, bu İtalyanlar da hemen kavgaya tutuşur, halbuki bütün mesele, tiyatrodan sonra nereye yemeğe gidileceği, "Fantasio"ya mı, yoksa "Chez moi"ya mı. Sonunda, meşhur spesyalitesi "coq en pâte" sebebiyle "Adrienne"de karar kılındı. Mario tüm restoranları bilir. Şimdi otelin barında oturuluyor ve sohbet çok sıkıcı. Mario ve arkadaşları işlerini, borsadaki hisse senetlerini, Creusot, Hotchkiß, Gaz Torino, Randfontein'ı konuşuyorlar. Randfontein ya da Tanganyika bir iki güne yükselişe geçerse, arzuladığı platin bileziğe kavuşacak Froylayn Fifi, bunu biliyor... Karşıdaki salonda dans ediliyor, açık kapıdan görülebiliyor çiftler. Küçük Belçikalı uğradı yanlarına ama aslında sadece Fifi'ye bir merhaba demek için, hemen de izin isteyip gitti, önemli bir işi varmış, yarım saate dönecekmiş. Pek yakışıklı bir delikanlı bu Belçikalı, saygılı, nazik, hoş, terbiyeli, kültürlü. İyi

aile çocuğu. Ama dakik değil hiç. Yarım saate döneceğini söylüyorsa, bil ki... neyse, yarım saatin dolmasına daha var. Fifi'yi Brüksel seyahatine davet etti, orada arkadaş olduğu bir opera sanatçısına Fifi'nin sesini dinletecekmiş. "Sizdeki bu sesle zengin ve meşhur olacaksınız, Froylayn Fifi, inanın bana. Malzeme var, eksik olan tek şey eğitim." Brüksel'in güzel bir şehir olduğu söyleniyor. Her gün gam çalışmak ha! Neden olmasın? Dünyanın hiçbir yeri Paris kadar güzel değil tabii. Ama Mario da Paris'te sadece bir hafta daha kalacakmış. Zavallı Mario Milano'ya tek başına döneceğini henüz bilmiyor. Ama o hep "Bir gün yollarımız ayrılacak," der zaten.

Şimdi Fifi isterse Brüksel'e, Londra'ya ya da Menton'a gidebilir. Bir sürü dostu var. İsmini aklında tutamadığı mimar onu Londra'ya götürmek istiyor. Londra çok da cazip gelmiyor Fifi'ye. Bu mevsimde Londra! Hepsinin içinde en akıllı olanı baron, Paris'te kalıyor o. Baronun öyle aman aman zengin olmadığını söyledi Mario. Babası pek para koklatmıyormuş ona. Milano'ya kesinlikle gitmeyecek Fifi. Milano sıkıcı. Şimdi küçük Belçikalı gelse ne hoş olurdu.

Kadeh boşaldı, garson da koşup geldi hemen, şampanya şişesini buz kovasından çıkardı. Mario hâlâ East-Rand ve Credit Mobilier'den bahsediyor. Garson gerçek bir kontmuş. Kont Volkonski. Baron ise sadece baron. Mario'yla senlibenli konuşuyor. Mario nereden tanışıyor acaba bu aristokratla? Mario ayakkabı fabrikatörü. Katran karası bıyığı ve ablak, kırmızı yüzüyle çok komik görünüyor smokin giydiği zaman.

Fifi vakit geçirmek için biraz daha içiyor ve aniden hüzünlenivériyor. Gözleri yaşla doluyor, şu an ne çok isterdi başını Mario'nun omzuna koymayı; hem neden böyle ağlamaklı olduğunu da çok iyi biliyor: Çünkü bütün gün kar yağdı, yapmur çiseledi, hiç güneş açmadı. Çünkü Mario'yla birlikte Milano'ya gitmeyecek, çünkü üçüncü perdeyi izleye-

medi, çünkü zavallı garson gerçek bir kont aslında ve garsonluk yapmak zorunda, hayat ne kadar korkunç, ne kadar güzel, ne kadar hüzünlü ve zaman ne çabuk geçiyor.

Ama hüzün de geçiveriyor, gözyaşları diniyor. Froylayn Fifi birdenbire neşeleniyor, hatta adeta coşuyor. Burada böyle oturup insanları izlemek ne güzel; bu insanların nereden geldiğini, gündüzleri neler yaptığını hayal etmek çok hoşuna gidiyor. Çeşit çeşit insan var burada, ressamlar ve başka dehalar, Paris sosyetesi, Amerikalı turistler ve taşradan gelmiş küçük burjuvalar. Sinekkaydı tıraşlı, solgun yüzlü şu bey bir oyuncuya benziyor, muhtelemelen sinema oyuncusu. Purolu şişman adam Hollandalı bir tereyağ toptancısı. Paris'te işler iyi gitti mi, Mynheer* Vanderbeek? Demek öyle. Buna sevindim. Eprimiş takım elbiseli şu genç adam Latin Mahallesi'nden bir üniversite öğrencisi, bugün felekten bir gün çalmış, kahvesini ucuz bir kafede değil, burada içiyor. Niçin gözlerini dikmiş bana bakıyor? Elbisemi mi beğendiniz? Çok merak ettiyseniz, söyleyeyim bayım, Rue Rougemont'taki Atelier Madeleine'den alındı. Derdi ne bunun? Niçin devamlı bana bakıyor?

Froylayn Fifi'nin yüzünde şaşkın, biçare bir ifade var şimdi, tam Mario'dan yardım isteyecekken, "Baksana, şuradaki adam ne istiyor benden?" diye soracakken, genç adam başını kaldırıp saçını alnından geriye itiyor ve Froylayn Fifi nedenini kendisi de bilmeden ayağa kalkıyor, adamın yanına gidip masasının önünde duruyor.

"Georg! Nereden çıktın sen?"

"Franzi! Sen misin gerçekten? Sürekli sana bakıp durdum ama sen misin değil misin, bir türlü emin olamadım."

"Çok mu değişmişim? Ya sen? Sen nereden geliyorsun? Anlat hadi!"

Aynı anda konuşuyorlar, birbirlerini anlamadan dinlemeden soru yağmuruna tutuyorlar. Franzi Mario'dan yana

---

* Felemenkçe "Bay". (ç.n.)

bir bakış fırlatıyor ama Mario koyu bir muhabbete dalmış, onun masadan kalkıp gittiğini bile fark etmemiş.

"Dur, yanına oturayım," diyor. "Anlat hadi!"

"Önce sen anlat. Viyana'dan geliyorsun. Söylesene, babam iyi mi? Kız kardeşlerim nasıl?"

"Bilmem. İyidirler herhalde. Viyana'dan ayrılalı çok oldu. Biliyor musun, önce sadece bir tatil gezisiydi ama sonra... sevdim burayı."

"İşe mi girdin burada?" diye sordu Vittorin.

Franzi başını geriye atıyor.

"Hayır. Çok seyahat ediyorum. Menton, Brüksel... Şan eğitimi alırım belki, önümüzdeki günlerde belli olacak. Dostlarımdan biri..."

Vittorin ona sert sert bakıyor.

"Baronu mu kastediyorsun?"

Franzi şaşırıyor.

"Biliyorsun yani? Nereden tanıyorsun sen onu?"

Ama sonra aklına geliyor, geçmişte kalmış bir günü hatırlıyor, kanepede, çaputlardan yapılıp giysiler giydirilmiş iki kukla... Gülümsüyor.

"Evet, baron da burada. Arada sırada görüşüyoruz. Ama benim dostum şuradaki bey... Siyah bıyıklı olan. Milanolu bir fabrikatör. Lugano'da tanıştık."

Vittorin hâlâ anlamıyor. Tek bildiği, Franzi'yi belki de ebediyen kaybetmiş olduğu... Franzi başkasının artık.

"Onu seviyor musun?" diye soruyor. "Evlenecek misiniz?"

"Evet, yani... belki. Ama bunun ne önemi var, öyle değil mi? Katolik bir dul kendisi."

Vittorin susuyor.

"Paris harikulade, değil mi? Fevkalade ilginç," diyor Franzi. "Burayı sevdin mi?"

Vittorin cevap vermiyor.

"Ellerime bakıp durma öyle," diye devam ediyor Franzi. "Güzel olmadıklarını biliyorum. Vay, şu hanımın üstündeki kürke bak! Çinçilla!"

Vittorin kararını vermiş bulunuyor. Franzi'nin yüzüne bakıyor.

"Şimdi sana şunu sorsam ne dersin, Franzi: Benimle birlikte geri dönmek ister misin? Benimle birlikte hayata yeni baştan başlamak ister misin? Evet? Cevap ver!"

Franzi'nin hiç beklemediği bir soru bu, o kadar şaşırıyor ki ne diyeceğini bilemiyor.

"Bana bunu soruyorsun, öyle mi! Sen bana böyle bir şey sormak istemiyorsun ki aslında!"

"İstiyorum! Bunu bilmem lazım. İşimin bitmesine iki gün kaldı. İki gün sonra serbestim. Çalışırım, kendime bir hayat kurarım. Durum bu. Cevap ver şimdi!"

Gündelik hayatın sıkıcılığına dönmek! Daktilo başına dönmek! Sabahları saat yedide gazocağında alelacele kahve yapmak. Aydınlığa bakan küçük bir odada birlikte ömür tüketmek... İmkânı var mı bunun? Olabilir mi böyle bir şey? Ah, Georg ne kadar da saf.

Yine de kabaca "Hayır!" demekten imtina ediyor.

"Hemen mi karar vermem lazım Georg?"

"Evet. Hemen şimdi. Fazla bekleyemem."

"Güzel olurdu," diyor. "Ama mümkün değil."

"Nedenmiş o?"

"Ne sandın ki? Dostlarım ne der sonra, onları öylece bırakıp gidersem? Ayrıca..."

"İstemiyorsun yani?"

"Hayır, Georg. Olmaz gerçekten. Bana kızma!"

Bir anda yabancılaşıyorlar birbirlerine. İkisi de tek kelime konuşmuyor artık. Vittorin saate göz atıyor, fazla vakti yok. Franzi Mario'dan tarafa bakıyor ve Georg'la nasıl vedalaşacağını kestiremiyor. Birbirlerine söylecek bir şeyleri kalmadı.

Tam o sırada küçük Belçikalı geliyor. Kapıda tereddütle duruyor, çünkü Froylayn Fifi'nin yanında tanımadığı bir adam var ve bu adam onun tarzında biri değil.

"Müsaadenle Georg," diyor Franzi aceleyle. "Bekleniyorum. Tekrar görüşür müyüz?"

Vittorin ayağa kalkıyor.

"Sanmam. Trenim kırk dakika sonra hareket ediyor."

"Öyle mi?" diyor Franzi hayretle. "Kırk dakika sonra. Hiç değişmemişsin, hep de trene yetişmek zorundasın... Elveda, Georg."

Küçük Belçikalıyla dans salonuna gidiyor. Kapının ağzında dönüp Vittorin'e hafifçe el sallıyor, sonra kavalyesinin koluna yaslanıyor, dans eden çiftlerin arasına karışırken Vittorin son olarak onun dekoltesindeki leylak rengi kurdeleyi ve saçının parıltısını görüyor. Sonra Franzi gözden kayboluyor.

Vittorin öylece duruyor, Franzi'yi son bir kez daha görmek istiyor. Bekliyor. Dört dakika. Altı dakika. Artık gitmek zorunda. Dansın ritmiyle bir sürü çift geçiyor kapının ağzından, yabancı yüzler ona bakmadan geçip gidiyor, içlerinden biri de Franzi'nin yüzüdür belki. Bilmiyor.

Selyukov

Innsbruck'tan sonra kompartımanda Vittorin dışında sadece üç kişi kalmıştı. Başörtülü yaşlı kadın küçük bir otelde aşçı olarak çalışmak için Bischofshofen'a gidiyordu. Şişman, neşeli, kel kafalı bey bir şarap toptancısının mümessiliydi, bavulunda Güney Tirol'ün tüm şarap çeşitlerinin tadımlık numuneleri vardı. Innsbruck geride kalır kalmaz otel aşçısı kadından bir parça ekmek rica etti. Ekmeği dört eşit parçaya kesti, sonra bavulundan bir tadım bardağı çıkardı ve kompartımandakilere Terlaner'ini, Traminer'ini ve St. Magdalener'ini tattırdı. Spor elbiseli genç adam bir elektrik santralinde mühendisti. Gelecek sene Güney Amerika'ya gideceğini söyledi. Ona göre, geleceğin ülkesi Brezilya'ydı.

Şarap mümessili başını sallayarak ona hak verdi. Güney Amerika'da para kazanmanın hâlâ mümkün olduğunu söyledi. Lima'da bir akrabası vardı, daima minnettar kalacağı bu büyük dayının gönderdiği paralar sayesinde okuyabilmişti. Beş yıllık liseyi bitirmişti. Bu da bir şey sayılırdı. Mesleği belli bir eğitime sahip olmayı gerektiriyordu, müşterilerle nasıl konuşulacağını bilmek şarttı, adamın nelere ilgi gösterdiğini, neleri duymak istediğini hemencecik anlamak lazımdı, ondan sonra iş kendiliğinden yürüyordu. Beş yıldan beri şarap sektöründeydi. Eskiden bir daktilo fabrikasının

gezgin pazarlamacısıydı ama "Tanrı herkesi öyle bir işten korusun"du.

"Viyana'ya iş için mi gidiyorsunuz?" diye sordu Vittorin'e.

Vittorin hemen cevap vermedi. Gözlerini önüne dikmiş, dalıp gitmişti; kırmızı panjurlu bir oda görüyordu, odada Selyukov duruyordu, yazı masasının üzerinde kapağında çıplak kadın resmi olan Fransızca bir roman vardı... Bir silah sesi! Selyukov ateş etti, mermi ahşap kapıya saplandı, kapıda delik açtı. Tekrar ateş edemeyecek, çünkü şimdi sıra Vittorin'de. Ama ya odada bir kadın varsa? O zaman ne olacak? Selyukov'un yanında bir kadın var, orası kesin, paravanın arkasına sakladı kadını. Bağıracaktır kadın, imdat çığlıkları atacaktır. Varsın bağırsın, varsın imdat çığlıkları atsın, polisi arasın, sonrasında neler olacağı önemli değil. İşte orada, yerde yatıyor Selyukov, hiç kıpırdamıyor, yere yığılırken can havliyle tutunduğu paravanı da devirdi...

"Tamamen şahsi bir mesele için Viyana'ya gidiyorum," dedi Vittorin.

Tren Salzburg'da epeyce bekledi. Ufak tefek, dikkat çekecek ölçüde solgun bir bey, soğuktan omuzlarını büzmüş, peronda volta atıyordu. Zarif rugan ayakkabıları kılığıyla, demode şapkası, kötü bir terzinin elinden çıkma kışlık paltosu ve ütü izi bile belli olmayan fazla bol pantolonuyla tuhaf bir tezat içindeydi. Yürürken kendi kendine konuşuyordu. Vittorin ona selam verdi, solgun bey dönüp şöyle bir baktı, şapkasını kaldırdı ve volta atmaya devam etti.

Vittorin adamın yanına gitti.

"Bay Doktor Bamberger, değil mi? Beni tanıyamadınız mı?"

Adam durdu.

"Yok, tanıdım galiba. Daha doğrusu... Hafızam çok iyi sayılmaz. Yardımcı olur musunuz?"

"Georg Vittorin ben."

"Georg Vittorin. Tabii ya. Sizi hemen hatırlayamadığım için kusura bakmayın... Buyurun, ne arzu etmiştiniz?"

"Yıllar önce sizinle bir görüşmemiz olmuştu, Doktor Bamberger. Sık sık düşündüm sizi. Savaşı kazanıp kazanmadığınızı soracaktım sadece."

"Savaşı mı?" diye sordu Doktor Bamberger hayretle.

"Evet, o zamanlar bizim paranın çakılacağını söylemiştiniz, nitekim haklı çıktınız. Herkesin herkese karşı olduğu bir savaş yaşanacağından ve o savaşı kazanmaya kararlı olduğunuzdan söz etmiştiniz."

"Affedersiniz ama hâlâ anlamış değilim... adınız ne demiştiniz?"

"Georg Vittorin... Bizim evin bir odasında kalıyordunuz hani."

Doktor Bamberger elini alnına vurdu.

"Ah, nihayet çıkardım kim olduğunuzu! Hafızam bazen beni yarı yolda bırakıyor. Kız kardeşleriniz nasıl, Bay Vittorin."

Elektrik santralinin mühendisi geçerken saygıyla selam verdi ama Doktor Bamberger selamı fark etmedi.

"Biri, büyük olanı evlendi ama bunu biliyorsunuzdur zaten," dedi Vittorin. "Ailemle temasınız kesildi mi yoksa?"

"Maalesef temasımız kalmadı," dedi Doktor Bamberger kibarca.

"Oda bir süre sonra size artık hitap etmemeye başladı galiba?"

"Hayır ama yazıhaneme yakın küçük bir daire tutmayı tercih ettim... Ya siz Bay Vittorin?"

"Yıllarca gezdim. Fransa'ya, İspanya'ya, Türkiye'ye, Rusya'ya gittim."

"Araştırma gezisi mi?"

"Pek sayılmaz. Yurtdışında halletmem gereken özel işlerim vardı."

"Ya şimdi? Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Ben de sizinle bunu konuşmak istiyordum, Doktor Bamberger. Aynı teraneye geri dönmek istemiyorum, 'salla başını, al maaşını' yaklaşımı bana göre değil. Özgür olmak istiyorum, bağımsız olmak istiyorum, başkalarının cebini doldurmak yerine, kendi işimde çalışmak istiyorum."

Doktor Bamberger bir şey demeden düşünceli düşünceli önüne baktı. Sonra dedi ki:

"Benden görüş almak istiyorsunuz, değil mi? Madem öyle, müsaadenizle benim size tavsiyem..."

Sözü yarım kaldı. Modaya uygun giyimli genç bir adam saygıyla eğilerek yanına yaklaşmış, bilgi veriyordu:

"Affedersiniz, trenimizin kalkmasına sekiz dakika daha var. Viyana'yla telefon bağlantısı iki dakika içinde kurulacak. Ben mi..."

"Teşekkür ederim," diye adamın sözünü kesti Doktor Bamberger. "Bizzat görüşürüm."

Sonra Vittorin'e döndü.

"Müsaadenizle. Acilen Viyana'yla görüşmem gerekiyor. Ailenize saygılarımı iletiniz... A evet, size tavsiyede bulunmamı istemiştiniz. Yakın gelecek konusunda pek iyimser değilim. Soğuk bir rüzgâr esiyor. Fikrimi sorarsanız, önümüzdeki yıllar için en iyisi, köklü bir şirkette mütevazı ama sağlam bir iş bulmanız. Sizi gördüğüme sevindim Bay Vittorin. Hanımlara hürmetler."

Ve istasyon binasına doğru yürüdü.

Mühendis kompartımanın önünde dikiliyordu.

"Başkan Bamberger'yi şahsen tanıyor musunuz siz?" diye sordu yerine geçip oturan Vittorin'e.

"Evet, öyle denebilir," dedi Vittorin. "Başkan mı? Bu unvan ne anlama geliyor?"

"C. L. F. Holding'in başkanı. Bilmiyor musunuz? En büyük işadamlarımızdandır kendisi."

"Demek öyle. Yanındaki genç adam peki?"

"Özel sekreteridir herhalde. İmrenmemek elde değil. Evet, böyle talihli gençler de var. Maaşı bakan maaşına denktir herhalde, özel kompartımanda keyifli iş gezileri..."

"Özel kompartıman mı?"

"Elbette. O yüzden altı dakika rötar yaptık ya, Schwarzach'ta Başkan Bamberger'nin özel kompartımanını bekledik. Linz'e zamanında varabilecek miyiz bakalım."

Vittorin saçını alnından geriye itti ve hiçbir şey demedi. Hayatın ziyafet sofrasında kendi yerini verdiği zarif genç adam gözünde hayal meyal canlandı.

"Başkan Bamberger dolar milyarderidir," diye devam etti mühendis. "Geçen hafta *Tagblatt*'da okuduğuma göre, bizim şirketin çoğunluk hissesini de satın almış. Elektro-Union'da çalışıyorum da ben. Siz nasıl tanıştınız onunla?"

"Zamanında özel kompartımanında bir yer teklif etmişti bana," dedi Vittorin dalgın dalgın. "Ama kabul etmedim. Ayrı yolların yolcusuyduk."

Banliyödeki evlerin çatı ve pencerelerine kasvetli bir kış sabahının cılız ışıkları vuruyordu. Kar suyu birikintileri gece ince bir buz tabakasıyla kaplanmıştı. Vittorin hızlı hızlı yürüyordu, rüzgâr sulu kar tanelerini yüzüne savuruyor, ince pardösüsüyle üşüyordu, fakat üstünün başının iyice ıslandığının farkında bile değildi. Kardeşi Oskar adımlarını onunkine uydurmaya çalışıyor, nihayet memlekete dönen ağabeyinin yüzüne arada bir dikkatle bakıyordu. Bu yüzde onu endişelendiren sert, yabancı bir ifade vardı. Üçüncü keredir ağabeyini bir sohbetin içine çekmeye çalıştı.

"Esasen bu saatte hep büroda olurum," dedi Schottentor tarafına doğru gayriihtiyarı bir el hareketiyle. "Sekizde işe başlıyoruz ama bugün kendime izin verdim. Şu pnömatik posta harika bir icat, iki satır yazıyorsun, grip ya da başka bir bahane, hop, izinlisin. Okuldan bir arkadaşım altı haf-

ta önce gripten öldü. Cumartesi gecesi şarap evinde birlikteydik, perşembe günü cenazesi kalkmış. Bu kadar çabuk oluyor işte. Ve benim hiç haberim olmadı, ben de 'nereye kayboldu bu, neden hiç ortalıkta görünmüyor' diye düşünüyordum. Ha, şunu diyecektim sana, özgeçmişinle beraber iş başvurusunda bulunman lazım, başka bir şey yapmana gerek yok, gerisini bana bırak, işyerinde *persona gratissima*'yım* ben. Başvuru mektubuna üç yıldır işsiz olduğunu yazma sakın. Geçiştir gitsin, çünkü iyi bir izlenim bırakmayabilir... Yurtdışında iş bulmak o kadar zor mu gerçekten?"

"Hiçbir yerde uzun süre kalmadım," diye cevap verdi Vittorin. "Biliyorsun işte, serseriyim ben, aylağın tekiyim. Ebenseder öyle diyorsa, öyleyimdir."

"Ebenseder'nin ne dediğine boş ver sen," dedi Oskar. "Senin gibi ben de hazzetmiyorum ondan. O kadar söyledim Lola'ya, kaç kez 'Sakın ha! Evlenme şununla!' dedim. Ama o zamanlar, babamı emekli ettiklerinde, 'Başka çarem var mı ki?' dedi. 'Babamı, Vally'nin geleceğini düşünmek zorundayım.' Babamın keyfi yerinde hakikaten, arada bir ufak tefek işlerden kazandığı para da cebine harçlık kalıyor. Vally de konservatuarda okuyor. Enişte kötü biri değil ama çok sevimsiz. Lola belki de artık hoşlanıyordur ondan, kadınların işine hiç akıl ermez."

Bina oradaydı işte. Herhangi bir apartmana benziyordu. Girişin sağında bir camcı dükkânı, solunda da çiçekçi ve milli piyango bayisi vardı. Küçük bir porselen levhada, birinci katta bir dahiliyeci muayenehanesi olduğu yazıyordu. Yaşlı bir kadın alışveriş çantasıyla yamalı bir bez şemsiyenin altında durmuş, sokaktaki köpeklerle oynayan küçük siyah köpeğini çağırıyordu. Bir el arabasından fıçılar indiriliyordu.

Vittorin apartmanın önünde durdu.

"Başvuruyu bugün yazacaksın değil mi?" diye sordu Oskar.

---

* (Lat.) Sevilen, sayılan kişi. (ç.n.)

"Bilmem."

"Bugün yazıp bana verirsen hemen yarın mülakata çağrılırsın belki."

"Şimdilik herhangi bir plan yapmamak daha iyi bence."

"Ayın birinde işe başlayabilirdin."

"Ayın birinde nerede olacağım hiç belli değil."

"Bugün tekrar görür müyüm seni?"

"Onu da bilmiyorum."

Oskar ağabeyine endişeyle baktı.

"Sana eşlik etmemi istemez misin?" diye üsteledi.

Vittorin başını iki yana salladı.

"Hayır. Oraya tek başına çıkmam lazım. Bu meseleyi kendim halletmeliyim."

"Madem öyle, burada kalırım ben de," dedi Oskar. "Eve gitmem. Şuradaki kafede oturup seni beklerim."

"Peki, öyle olsun," dedi Vittorin. "Ama yarım saat içinde dönmezsem daha fazla beklemeden gidersin."

"Nasıl yani?" diye bağırdı Oskar. "Anlamadım. Niyetin ne senin? Bak, sana şu kadarını söyleyeyim: Eğer yarım saat içinde dönmezsen yukarı çıkıp ne olduğuna bakarım."

"Nasıl istersen," dedi Vittorin.

Zihninde sokağın farklı bir görüntüsü canlandı: Bütün pencereler açılmış, kafalar sokağa sarkıtılmış, apartmanın önüne bir kalabalık birikmişti. İriyarı bir polis binanın girişini tutmuş, içeriye kimseyi bırakmıyordu.

"İlerleyin hadi! Burada durmayın!" – "Ne oldu? Kaza mı?" – "Cinayet! Hastası doktoru vurmuş." – "Hayır, ikinci katta olmuş." – "Rus mu ölmüş?" – "Yok, öbürü." – "İki eski subay. Şahitsiz bir düello." – "Rus yaralanmış." – "Bırakın gireyim. Ben bu binada oturuyorum." – "İlerleyin hadi! Burada durmayın!"

"Tamam," dedi Vittorin, "yarım saat içinde dönmezsem, yukarı çıkıp beni alırsın."

Ve kardeşinin elini ömründe ilk defa büyük bir şefkatle sıktı.

Apartmanın merdivenleri karanlıktı. İçine hafif bir korku düştü, dik merdivenleri tırmanırken birdenbire yalnız olmadığı duygusuna kapıldı. Kıpırdanmalar mı vardı karanlık köşelerde? Sessiz adımlar... Etrafında gölgeler... Ölüler, bu kavganın ölüleri de gelmişlerdi, şimdi, hesaplaşma anında onlar da orada olmak istiyordu. Baron Pistolkors kiraz kırmızısı ropdöşambrıyla merdivenin trabzanına yaslanmış ona başıyla selam veriyordu... "Savaş kurbanı oldu" dedi bir ses ve Vittorin bir an Kont Gagarin'in körpe delikanlı yüzünü, tebessümünü gördü. Karanlıkta Artemyev'in fısıltısı duyuldu: "Siz misiniz, yoldaş? Ben de sizi bekliyordum. Neler yapabileceğinizi gösterin hadi bize."... Ayak sürüme sesleri, sızlanmalar, iniltiler... Selyukov yüzünden Miropol'de el bombalarının önüne attığı Kızıl askerlerdi bunlar. Onlar da gelmişti, bu kez de peşinden gitmeye hazır, hemen arkasında sıralanmışlardı.

Koridordaki pencereden merdivenlere, aşınmış trabzanlara, beyaz badanalı duvara ışık vuruyordu. Vittorin son basamakları ağır ağır çıktı. Ve kapının önüne geldi.

Kapıdaki levhada hiç bilmediği alakasız bir isim yazıyordu. Aniden korkuyla ürperdi, belki de çok geç kalmıştı... Selyukov gitti, dün yola çıktı ve kimse bilmiyor nereye gittiğini... Ve orada öyle düşünüp dururken kapalı kapıdan dışarıya sızan çok hafif, tuhaf bir koku geldi burnuna, bu kokuyu biliyordu, Sibirya'dan, Çernavyensk Kampı'ndan biliyordu, Çin tütününün aromasıydı bu, Selyukov'un içtiği sigaranın aromasıydı; gözlerini kapadı ve geçmişte kalmış bir günün kokusunu tarifsiz bir keyifle içine çekti.

Sonra zile bastı. Artık biliyordu ki Selyukov bu kapının ardındaydı.

Kapının tam karşısında, üstüne çizgili bir battaniye örtülmüş bir karyola duruyordu. Karyola ile pencere arasındaki alanı garip bir mobilya, pedallı ve iki tekerlekli bir tür sehpa kaplıyordu. Sağ taraftaki duvara, raflardaki üç beş kitap için fazlasıyla büyük olan bir kitaplık konmuştu. Orta yerdeki ispirto ocağının yanında ateşe dayanıklı çömlekten bir çaydanlık duruyordu. Odanın her tarafı, gardırobun üstü, komodinin üstü, pencerenin denizliği, kıyılar, köşeler ahşap oyma küçük figürlerle doluydu: Renk renk boyanmış köy çalgıcıları, kılıçları havada Kazaklar, içki âlemi yapan köylüler, bir *troyka**, bir köy nalbanthanesi, dans eden ayılar, lavabodaki su testisinin yanında mavi kubbeli bir kilise ve minik minik bir sürü hacı figürü...

Odanın ortasında duran masanın üzerindeki boya kaplarının ve tahta parçalarının arasında çeşit çeşit yontma bıçağı vardı. Masada, gözlüklü, tıraşsız, ceketi eprimiş bir adam oturuyordu; bu adam Selyukov'du.

Vittorin, eli hâlâ kapının kolunda, boyanmış tahta figürlere, yırtık pırtık battaniyeye, gözlüklü adama ve kırık su testisine bakakalmıştı. Oda soğuktu, demir döküm sobada ateş yanmıyordu.

Selyukov ayağa kalktı. Selyukov'un ayağında eski püskü terlikler vardı, pantolonunun dizleri aşınmıştı. Pedallı ve tekerlekli sehpa bir oyma tezgâhıydı.

"Beni tanıdınız mı, Mihayloviç?" diye sordu Vittorin uzun bir sessizlikten sonra.

Hayır. Selyukov onu tanımamıştı.

Selyukov gözlüğünü çıkarıp sildi. Gözleri kızarıktı.

"Çernavyensk Kampı'ndan Teğmen Vittorin ben. Eski savaş esiri, 4 no'lu baraka."

Selyukov'un yüzüne sahip adam gülümsedi ve Selyukov'un sesiyle konuştu: "Çernavyensk! Geçti gitti o günler. O zamanlar subaydım ben, Rusya'ya hizmet ediyordum."

---

* (Rus.) Yan yana koşulu üç atın çektiği kızak. (ç.n.)

"Ya şimdi?"

"E, görüyorsunuz işte. Hayattayım. Ahşap oyma oyuncaklar yapıyorum, büyük savaşta emir erim olan arkadaşım da onları sokaklarda satıyor. Bazı günler satış yapabiliyor, bazı günler de geç saatlere kadar dışarıda kalmasına rağmen eve para getiremiyor."

Vittorin söyleyecek bir söz aradı ama bulamadı. İçinde büyük bir boşluk vardı, gözlerini pencereden dışarıya dikti. *Paşol – paşol* değil miydi o söz? Selyukov terlikleri ve tıraşsız suratıyla karşısında duruyordu. Georg Haçı neredeydi? Sigarası neredeydi, Selyokuv'u sigarasız görmemişti hiç, Çin tütününün kokusu neredeydi? Ortalık cila, tutkal ve boya kokuyordu.

"Sigara kullanıyor musunuz Mihail Mihayloviç?" diye sordu kısık bir sesle.

"Hayır. Eskiden sigara içerdim ama artık içmiyorum."

"Fakat az önce, ben içeri girmeden hemen önce sigara içmiyor muydunuz? Yabancı bir tütün?"

"Hayır," dedi Selyukov. "Bir senedir sigara içtiğim yok. Ama müsaade ederseniz..."

Vittorin'in uzattığı sigara paketinden bir tane alıp yaktı. Taklit edilemez bir biçimde sol elinin iki parmağı arasına sıkıştırdığı sigaradan derin bir nefes çekip havaya mavi halkalar üfledi. Ve Vittorin bir an karşısında kurmay Yüzbaşı Selyukov'u görür gibi oldu, kibirli suratı, Georg Haçı ve Vladimir Nişanı'yla Selyukov'u...

"Hayatınızdan memnun musunuz?" diye soran Vittorin'in sesinde soğuk, sert bir tını vardı şimdi. "Keyfiniz yerinde mi Mihail Mihayloviç?"

"Memnun mu? Memnuniyet ne kelime. Hep çok şanslıydım ben. Arkadaşlar derdi ki: 'Selyukov her konuda çok şanslı, cehennemde bile serin bir köşe bulur o.' İyiyim çok şükür. Size şu kadarını söyleyeyim, Moskova'da bir sevgilim vardı, operada şarkıcıydı. Düşünsenize, o da burada, hatta

tam karşımda, şuradaki binada oturuyor. Benim burada olduğumu bilmiyor, hiç bilmeyecek zaten. Beni böyle, şimdiki halimle görmemeli. Ama piyanonun başına geçip şarkı söylediği zaman pencerelerin birinden görebiliyorum onu, her gün görüyorum. Yanında genç bir adam oluyor hep. Sorup soruşturdum, âşığı değilmiş adam, korrepetitörüymüş... Neden memnun olmayayım ki?"

Vittorin bir şey demedi. Farkına varmadan hafifçe iç geçirdi.

"Buraya gelmekle bana şeref verdiniz," dedi Selyukov. "Affedersiniz ama... ne arzu etmiştiniz?"

Vittorin yerinden sıçradı. Zihninde çok uzaklara gitmişti, Rus steplerinin kar fırtınasına, Moskova caddelerine, kurşunların havada ıslık çaldığı çıplak araziye, bir tifo hastanesinin karantina barakasına, Paris'teki ışıl ışıl aydınlık bir salona gitmişti, bir cazbant çalıyordu ve sevdiği kız onunla vedalaşıyor, bir başkasının kolunda çekip gidiyordu... Karşısındaki yaşlı adam bir şey sormuştu ona... Burada ne aradığını, neden geldiğini...

"Şey, ben..." diye kekeledi Vittorin, "düşündüm ki... Burada Rus oyuncakları satıldığını söylediler de... Bana Rus oyuncakları lazım, onlardan almak istiyorum."

"Buyurun," dedi Selyukov şaşkınlığını ve sevincini saklamaya çalışmadan. "Ne istiyorsanız alın. Pahalı değiller zaten ama anlarsınız ya... Malzeme, boya, *les petit frais*...* Arkadaşım hepsini evinize taşır."

Oyuncakların arasından cırtlak renkli bir Kazak, beyaz sakallı bir papaz, kulakları oynayan iki tavşan, bir Aziz İvan ve süt ibriği taşıyan bir köylü kadın seçti. Vittorin hepsini satın aldı.

---

* (Fr.) Ufak tefek maliyetler. (ç.n.)

Antrede duran Grişa yerlere kadar eğilerek selam verdi.

"*Zdravstvuyte*, Grişa!" dedi Vittorin bir rüyadan uyanır gibi.

"Sıhhat ve afiyetler dilerim, beyefendi!"

"Köyüne gittim Grişa, Ztaromyena'ya. Annenle görüştüm. Evde oturup senin için gözyaşı döküyor."

"Öyleyse ben dönünce güler," dedi Grişa ve soğuktan kızarıp şişmiş ellerine baktı.

"Vaftiz baban Gavrila Şikulin ölmüş. Demirciyi ilçeye götürmüşler," diye havadis vermeye devam etti Vittorin.

"Boyu devrilesice," diye mırıldandı Grişa. "Gavrila İvaniç öldü demek, onu bir daha göremeyeceğim. Vaftiz babamdı. Eh, Tanrı'nın takdiri işte, Tanrı'nın aziz iradesi."

"Demirci çalıntı at satıyormuş. Annen sana, hiçbir şeyi israf etmediğini söylememi istedi. Evdeki ekmekle marta kadar idare edermiş. Ama bahçenin toprağını belleyecek kimsesi yokmuş."

"Katyuşka'yı, terzinin kızını tutsun. Katyuşka tek gözlü ama güçlü kuvvetli karıdır, hemi de işten anlar. Anam gitsin terziyle konuşsun," dedi Grişa ve sanki Vittorin yaşlı kadına bu tavsiyeyi götürmek için derhal yola düşüp Harkov vilayetindeki Ztaromyena'ya geri dönmeye mecburmuş gibi Vittorin'e baktı.

"Al, bu da saatin," dedi Vittorin. "Annen gönderdi."

Grişa saati alırken ablak suratı sevinçten parladı. Saatin yamulmuş kapağını okşadı, sonra zembereğini kurup kulağına tuttu.

"Ah, anacığım benim," diye haykırdı. "Her şeyi de düşünür. Evet ya, bu benim saatim. Bir gün onu bana yollayacağını biliyordum. Söz vermişti bana."

Sokakta rüzgâr Vittorin'in yüzüne bir kar bulutu savurdu ama karşıdaki kafe sadece bir iki adım ötedeydi.

İçeri girince Oskar ayağa fırlayıp yanına koştu.

"Ee?" diye sordu.

"Halloldu," dedi Vittorin. "Ne berbat hava. İliklerime kadar ıslandım. Keşke buraya başka bir gün gelseydim."

"Ne yaptın yukarıda, neler oldu?"

"Önemli bir şey değildi. Niye bu kadar heyecanlandın, anlamıyorum. Bir Rus köylüsüne annesinden selam götürdüm, köyünden bir iki de havadis verdim, o kadar... Saat on bir olmuş, günün yarısı bu işe gitti."

Ve Vittorin, maceraperest, katil, kahraman, kömür hamalı, kumarbaz, pezevenk, serseri olduğu iki yılı bir el hareketiyle hayatından silip attı; bu umursamaz el hareketi boşa harcanmış bir öğle öncesi, sırılsıklam olmuş bir pardösü içindi ve hiçbir şeyi ele vermiyordu.

Modern Klasikler Dizisi -212

Birinci Dünya Savaşı sırasında savaş esiri olarak Rus Yüzbaşı Selyukov'un aşağılamalarına maruz kalan Avusturyalı genç subay Vittorin, 1918'de evine döner. Ancak yaşadıklarını hazmedemeyip Selyukov'u saplantı haline getirdiği için Viyana'daki hayatına kaldığı yerden devam etmekte zorlanır. Hedeflediği "şahitsiz düello" için çıktığı yolculukta, kendini iç savaşın sürdüğü Rusya'daki kaosun ortasında bulur. Bazen asker, bazen mahkûm, kimi zaman da mülteci olur. Vittorin ülkenin istikrarsız koşullarında politik ve coğrafi olarak konumundan hiçbir zaman emin olamasa da, intikam yeminine kayıtsız şartsız bağlı kalır. Beyhude arayışı onu daha sonra İstanbul'a, Roma'ya, Milano'ya ve Paris'e sürükler. Başlığını bir Rus halk şarkısından alan bu roman, 1928'de *Berliner Illustrierte Zeitung*'da tefrika edildiğinde üç milyon okura ulaşmıştı. James Bond'un yaratıcısı Ian Fleming ile düşünür Theodor Adorno gibi birbirinden çok farklı okurların "parlak gerilim romanları"na övgüler düzdüğü Perutz, bu yapıtında saplantılı zihninin oyunlarına kanan unutulmaz bir anti-kahraman yaratmıştır.

LEO PERUTZ (1882-1957): Avusturyalı yazar Prag'da bir Yahudi ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Aynı zamanda matematikçi olan Perutz 1901'de Viyana'ya yerleşti ve eğitimini tamamladıktan sonra bir sigorta şirketinde çalışmaya başladı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Avusturya ordusunda görev yaparken, Doğu cephesinde ağır yaralandı ve Viyana'ya döndü. İlk romanı *Die Dritte Kugel* (Üçüncü Kurşun) 1915'te yayımlandı. Nazilerin 1938 yılında Avusturya'yı ilhak etmesinin ardından Hayfa'ya gitti, daha sonra da Tel-Aviv'e yerleşti. Yazdığı on bir roman Jorge Luis Borges, Italo Calvino, Ian Fleming, Karl Edward Wagner ve Graham Greene gibi yazarların hayranlığını kazandı. Onu "maceraperest bir Kafka" olarak niteleyen Borges yapıtlarının İspanyolca çevirilerinin Arjantin'de yayımlanmasını destekledi. Yazarın ölümünden sonra *Der Marques de Bolibar* (1920) adlı romanı Fransa'da 1962 yılından itibaren verilmeye başlanan edebiyat ödülü Prix Nocturne'ün ilkine değer görüldü.

9 786254 293832